

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YANYA MERKEZ OSMANLI MİMARİSİ

Ela Umut ÖZTUĞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI**

EYLÜL 2019

YANYA MERKEZ OSMANLI MİMARİSİ

Ela Umut ÖZTUĞ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

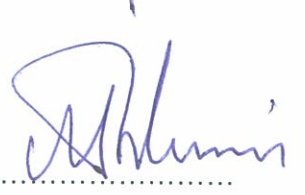
EYLÜL 2019

Ela Umut ÖZTUĞ tarafından hazırlanan “Yanya Merkez Osmanlı Mimarisi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Doç. Dr. Murat ÇERKEZ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

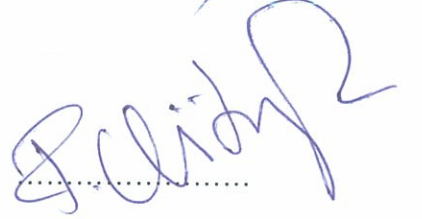
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Fatih MÜDERRİSOĞLU

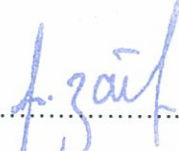
İslam Tarihi ve Sanatları, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 11.09.2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAIĞ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

ELA Umut ÖZTUĞ

11/09/2019

YANYA MERKEZ OSMANLI MİMARİSİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Ela Umut ÖZTUĞ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Eylül2019

ÖZET

“Yanya Merkez Osmanlı Mimarisi” başlıklı çalışmamızda Balkanlar’da önemli konuma sahip, Yanya kent merkezinde yer alan yapılar incelenmiştir. Yunanistan’ın kuzeybatısında konumlanan Yanya, taşra kenti olarak nitelendirilmekle beraber Osmanlı dönemine ait dini, sivil, eğitim, ticari ve askeri gibi farklı türde yapılara sahiptir. Tezimizde sadece Yanya’nın merkezinde bulunan 14. ve 19. yüzyıllar arasındaki yapılar incelenmiştir. Bölgede günümüze ulaşan 25 yapı bulunmaktadır. Bunlar; Yanya Kalesi, Arslan Paşa Külliyesi (cami, türbe, medrese, imaret, hamam), Veli Paşa Külliyesi (cami, medrese, imaret, kütüphane), Fethiye (Ali Paşa) Külliyesi (cami, medrese, imaret), bağımsız inşa edilen Kanlı Çeşme Camisi, Gazi Evrenos Bey Zaviyesi, Ali Paşa Türbesi, Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi, Han, Hazine Binası, Saat Kulesi, Ali Paşa Sarayı, Ali Paşa Müzesi, Süvari Kışlası, Baruthane ve Karakol Binası’dır. Eserler arasında Arslan Paşa İmareti ile hamamının, örtü sisteminin çoğunluğu yıkılmıştır. Gazi Evrenos Bey Zaviyesi, Fethiye (Ali Paşa) Medresesi ve Ali Paşa Sarayı’ndan ise geriye zemin ve duvar kalıntıları gelebilmiştir. Bugüne ulaşamayan fakat tespit edebildiğimiz 10 yapı belirlenmiştir. Bunlar; Namazgah, Bayraklı Camisi, Osman Çavuş Camisi, Mehmet Ağa Camisi, Hamidiye Gureba Hastanesi, Askeri Hastanesi, Yanya Hastanesi, Mekteb-i İdadi-i Mülkisi, Kışla ve Hükümet Konağı’dır. Günümüze ulaşan ve ulaşamayan yapıların haricinde bu zaman kadar sadece isimleri gelen yapıların ve vakıflarında listesi çıkarılmıştır. Tüm incelediğimiz yapılar ışığında tez çalışmamızın amacı; Yanya şehrini tanıtmak ve burada yer alan geçmişten günümüze kadar gelen yapıların mevcut durumlarını tespit etmektir. Bu kapsamda tezimizin ileride bölgede yapılacak çalışmalara da ışık tutacağını umuyoruz.

BilimKodu : 116408
AnahtarKelimeler : Yanya, Osmanlı, Tepedelenli Ali Paşa, Balkanlar, İç Kale, Epir
SayfaAdedi : 281
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

CENTRAL OTTOMAN ARCHITECTURE OF IOANNINA

(Msc.Thesis)

Ela Umut ÖZTUĞ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

September 2019

ABSTRACT

The structures in the city center of Ioannina, which has an important position in the Balkans, were examined in our study titled “Ioannina Central Ottoman Architecture”. Located in the Northwest of Greece, Ioannina is considered a provincial city. In Ioannina, there are different kinds of structures belonging to the Ottoman period such as religious, civil, educational, commercial and military. In our thesis, the structures between the 14th and 19th centuries, which are located only in the center of Ioannina, are examined and only 25 of these structures in the region have survived. These buildings are: Ioannina Castle, Arslan Pasha Complex (mosque, tomb, madrasah, imaret, bath), Veli Pasha Complex (mosque, madrasah, imaret, library), Fethiye (Ali Pasha) Complex (mosque, madrasah, imaret), Kanli Cesme Mosquet that built independently, Gazi Evrenos Bey Pavilion, Ali Pasha Tomb, Hamidiye İnas Girls Middle School, Inn, Treasury Building, Clock Tower, Ali Pasha Palace, Ali Pasha Museum, Cavalry Barracks, Gunpowder Factory and Patrol Building. Among the artefacts, Arslan Pasha Imaret and the bath and the majority of the ceiling system were destroyed. Remains of flor and wall were recovered from the Gazi Evrenos Bey Zawiyah, Fethiye (Ali Pasha) Madrasah and Ali Pasha Palace. There are 10 structures that could not be reached today but could be identified. They are Namazgah (open-air prayer place), Bayraklı Mosque, Osman Çavuş Mosque, Mehmet Ağa Mosque, Hamidiye Gureba Hospital, Military Hospital, Ioannina Hospital, Mekteb-i İdadi-i Estate, Barracks and Government House. In addition to the structures that have survived and failed to date, only the structures and foundations whose names have been named so far have been listed. The aim of our thesis is to introduce the city of Ioannina in the light of all the structures we have examined and to determine the current status of the structures from the past to the present. In this context, we hope that our thesis will shed light on future studies in the region.

ScienceCode : 116408

KeyWords : İoannina, Ottoman, Tepedenlenli Ali Pasha, Balkans, İnner Castle
Epirus

PageNumber : 281

Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL'e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yanya'da kaldığım süre içerisinde bana yardımlarını esirgemeyen ve kaynak araőtırmam da yardımcı olan Yanya Zosimaia Public Central Historic kütüphane müdürü Sayın Vaia ECONOMİDOU'a ve Türkolog Tina TASSOU'a teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca maddi ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan üzerimde her daim emekleri olan sevgili aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ.....	xi
ÇİZİMLERİN LİSTESİ.....	xxii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xxiv
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xxvi
KISALTMALAR	xxvii
1. GİRİŞ	1
2. YANYA ŞEHRİNİN COĞRAFİ KONUMU ve TARİHÇESİ.....	7
2.1. Yanya'nın Coğrafi Konumu	7
2.2. Osmanlı Öncesi Yanya	9
2.3. Osmanlı Hakimiyetinde Yanya	10
3. KATALOG Yanya Merkez Osmanlı Mimarisi.....	15
3.1. Günümüzde Mevcut Olan Yapılar	17
3.1.1. Yanya Kalesi.....	17
3.1.2. Arslan Paşa Külliyesi	33
3.1.2.1. Arslan Paşa Camisi.....	33
3.1.2.2. Arslan Paşa Türbesi.....	57
3.1.2.3. Arslan Paşa Medresesi	64
3.1.2.4. Arslan Paşa İmareti	70
3.1.2.5. Arslan Paşa Hamamı (Osmanlı Hamamı)	76
3.1.3. Veli Paşa Külliyesi	82

	Sayfa
3.1.3.1. Veli Paşa Camisi.....	82
3.1.3.2. Veli Paşa Medresesi	90
3.1.3.3. Veli Paşa İmareti	94
3.1.3.4. Veli Paşa Kütüphanesi (Osmanlı Kütüphanesi)	98
3.1.4. Fethiye (Ali Paşa) Külliyesi	104
3.1.4.1. Fethiye Camisi	105
3.1.4.2. Fethiye Medresesi	121
3.1.4.3. Fethiye İmareti	122
3.1.5. Kanlı Çeşme Camisi.....	128
3.1.6. Tekke ve Türbe Yapıları	137
3.1.6.1. Gazi Evrenos Bey Zaviyesi.....	137
3.1.6.2. Ali Paşa Türbesi	140
3.1.7. Eğitim Yapısı	144
3.1.7.1. Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi.....	144
3.1.8. Ticari Yapılar	158
3.1.8.1. Han	158
3.1.8.2. Hazine Binası	162
3.1.9. Saat Kulesi	166
3.1.10. Saray ve Konak Yapıları.....	171
3.1.10.1. Ali Paşa Sarayı.....	171
3.1.10.2. Ali Paşa Müzesi.....	174
3.1.11. Askeri Yapılar	182
3.1.11.1. Süvari Kışlası	182
3.1.11.2. Baruthane	188
3.1.11.3. Karakol Binası.....	191

	Sayfa
4. BİLGİ ve BELGESİ OLUP GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN YAPILAR	197
4.1. Namazgah	197
4.2. Bayraklı Camisi	198
4.3. Osman Çavuş Camisi.....	198
4.4. Mehmet Ağa Camisi	199
4.5. Hamidiye Gureba Hastanesi	200
4.6. Askeri Hastanesi	201
4.7. Yanya Hastanesi (G. Hatzikostas Hastanesi)	203
4.8. Mekteb-i İdadi-i Mülkisi (Yanya Lisesi)	204
4.9. Kışla.....	205
4.10. Hükümet Konağı.....	207
5. YANYA'DA GÜNÜMÜZDE SADECE İSİMLERİ TESPİT EDİLEN VAKIFLAR VE YAPILAR.....	209
6. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME	213
6.1. Plan ve Örtü Düzeni.....	214
6.2. Cephe Düzeni.....	236
6.3. Malzeme ve Teknik.....	249
6.4. Yapı Elemanları.....	251
6.4.1. Mihrap	251
6.4.2. Minber	253
6.4.3. Minare	253
6.5. Süsleme Programı	256
6.5.1. Ahşap Süsleme	256
6.5.2. Taş Süsleme.....	256
6.5.3. Alçı Süsleme	258
6.5.4. Mermer Süsleme	259
6.5.5. Kalem işi Süsleme.....	259

	Sayfa
7. SONUÇ.....	263
KAYNAKLAR.....	269
EKLER.....	279
Ek.1 Yanya panoraması	280
ÖZGEÇMİŞ	281

FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.1. Kuzeydoğu Akropol ana giriş kapısı kitabesi	19
Foto 3.2. Kuzeydoğu Akropol sur duvarı restorasyonu 2006	20
Foto 3.3. Güneydoğu Akropol sur duvarı restorasyonu 2007	20
Foto 3. 4. Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropollerinin genel görünüşü	21
Foto 3.5. Güneydoğu Akropolü'nün üstten görünüşü.....	26
Foto 3.6. Güneydoğu Akropolü'nün batı kolu	26
Foto 3.7. Güneydoğu Akropolü'nün batı kolu – mutfağın içi.....	27
Foto 3.8. Türk Kalesi	28
Foto 3.9. Kuzeydoğu Akropolü'nün kent merkezine bakan sur duvarları	28
Foto 3.10. Kuzeydoğu Akropolü – saat kulesi	29
Foto 3.11. Kuzeydoğu Akropolü ana giriş kapısı.....	30
Foto 3.12. Güneydoğu Akropolü'nün ana giriş kapısı	31
Foto 3. 13. Aslan kabartması.....	32
Foto 3. 14. Geyik kabartması.....	32
Foto 3. 15. Sultan Abdülmecit'in tuğrası	32
Foto 3.16. Arslan Paşa Cami kitabesi	34
Foto 3.17. Arslan Paşa Camisi 1800'lü yıllar – restorasyon öncesi.....	35
Foto 3.18. 1985 Yıldırım düşmesi sonucu son cemaat yerinin durumu	35
Foto 3.19. Son cemaat yeri restorasyon sonrası.....	36
Foto 3.20. Kubbede yer alan kemerli payandalar	40
Foto 3.21. Doğu cephesi	40
Foto 3.22. Güney cephesi.....	41
Foto 3.23. Batı cephesi.....	41
Foto 3. 24. Mezar taşları	41

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.25. Arslan Paşa Cami minaresi	42
Foto 3. 26. Kuzey cephesi.....	42
Foto 3. 27. Son cemaat yeri kapısı.....	43
Foto 3. 28. Son cemaat yeri mihrabiyesi.....	45
Foto 3. 29. Minareye çıkış kapısı.....	45
Foto 3. 30. Harim kapısı	46
Foto 3.31. Tromp ve mukarnas sıralar	47
Foto 3.32. Doğu duvarı pencereleri	47
Foto 3.33. Batı duvarı pencereleri.....	47
Foto 3.34. Arslan Paşa Cami kadınlar mahfili	48
Foto 3. 35. Arslan Paşa Cami mihrabı	49
Foto 3. 36. Arslan Paşa Cami minberi	49
Foto 3.37. Son cemaat yeri tavanındaki ahşap yıldız motifi.....	50
Foto 3. 38. Kadınlar mahfili süslemeleri	50
Foto 3. 39. Minber süslemeleri	50
Foto 3.40. Kadınlar mahfili alçı bezeme.....	51
Foto 3.41. Kubbe bezemeleri	52
Foto 3.42. Minber aynalığında yer alan bezemeler.....	52
Foto 3.43. Mihrap nişinde ve kavсарasında yer alan bezemeler	53
Foto 3.44. Mihrabiye nişinde ve kavсарasında yer alan bezemeler	53
Foto 3.45. Minber alınlığı	54
Foto 3.46. Kubbe eteğinde yer alan kaligrafi kuşağı	55
Foto 3.47. Pencere alınlıklarında yer alan kaligrafi.....	55
Foto 3.48. Üst sıra pencere kenarları – bitkisel kompozisyonlu.....	56
Foto 3.49. Arslan Paşa Türbesi genel görünüş.....	58
Foto 3.50. Doğu Cephesi	60

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.51. Güney cephesi.....	61
Foto 3.52. Batı cephesi.....	61
Foto 3.53. Türbe içindeki mezar taşları	62
Foto 3.54. Kemer bitişlerinde yer alan kaba palmet motifleri	63
Foto 3.55. Kubbe içi bezemeleri	63
Foto 3.56. 1985 Restorasyon öncesi doğu cephesi	64
Foto 3.57. Arslan Paşa Medresesi genel görünüşü	65
Foto 3.58. Doğu cephesi	66
Foto 3.59. Güney cephesi.....	67
Foto 3.60. Darülhadis.....	67
Foto 3.61. Kuzey cephesi ilk kısım.....	68
Foto 3.62. Kuzey cephesi ikinci kısım.....	68
Foto 3.63. Medrese revak kemerleri	68
Foto 3.64. Revak alanı içten görünümü	68
Foto 3.65. F. Rapakousis'e ait sergi	69
Foto 3.66. Kuzey cephesi - demir kapı üzerindeki kaligrafi.....	69
Foto 3.67. Kuzey cephesi - pencere üzerindeki kaligrafi.....	70
Foto 3.68. Arslan Paşa İmaretı	71
Foto 3. 69. Doğu cephesi	72
Foto 3.70. Kuzey cephesi -Revaklı kısım	73
Foto 3.71. Kuzey cephesi giriş ve pencereler	73
Foto 3.72. İmaret bacası.....	74
Foto 3.73. İmaretin bacasının içi.....	74
Foto 3.74. Doğu duvarı dolap nişleri	74
Foto 3.75. İmaret mutfak alanı.....	75
Foto 3.76. Batı duvarı dolap nişleri	75

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.77. Soyunmalık kubbesi	78
Foto 3.78. Soyunmalık kubbesi	78
Foto 3.79. Sıcaklık kubbesi.....	79
Foto 3.80. Sıcaklık kubbesi.....	79
Foto 3.81. Kuzey Cephesi.....	80
Foto 3.82. Sıcaklık bölümü.....	81
Foto 3.83. Veli Paşa Cami kubbesi	84
Foto 3.84. Doğu cephesi	85
Foto 3.85. Güney cephesi.....	85
Foto 3.86. Batı cephesi.....	85
Foto 3.87. Yıl 1907 Kartpostal- minare yıkılmadan önceki cami görünümü	86
Foto 3.88. 1924 minare yıkılmadan önce.....	86
Foto 3.89. Kuzey cephesi.....	86
Foto 3.90. Son cemaat yeri	88
Foto 3.91. Batı duvarı pencereleri.....	88
Foto 3.92. Minareye çıkış yeri	88
Foto 3.93. Kuzey duvarı pencereleri.....	88
Foto 3.94. Mihrap	89
Foto 3.95. Mermer mihrap alınlığı.....	89
Foto 3.96. Revak kubbesi.....	91
Foto 3.97. Doğu cephesi	92
Foto 3.98. Güney cephesi-bacalar.....	92
Foto 3.99. Güney cephesi.....	92
Foto 3.100. Güney cephesi.....	92
Foto 3.101. Batı cephesi.....	93
Foto 3.102. Kuzey cephesi.....	93

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.103. Restorasyon öncesi 1983 yılı.....	94
Foto 3.104. Doğu cephesi	96
Foto 3.105. Batı cephesi.....	96
Foto 3.106. Kuzey cephesi.....	96
Foto 3.107. Giriş kapısı.....	97
Foto 3.108. Restorasyon öncesi kubbenin durumu 1969 yılı.....	98
Foto 3.109. Kubbeye onarım çalışmaları 1972 yılı.....	99
Foto 3.110. Veli Paşa Kütüphanesi	100
Foto 3.111. Doğu cephesi.....	102
Foto 3.112. Doğu cephesi	102
Foto 3.113. Güney cephesi.....	102
Foto 3.114. Batı cephesi - ana okuma salonu (kitaplık) pencereleri.....	103
Foto 3.115. Batı cephesi - birinci okuma alanı	103
Foto 3.116. Kuzey cephesi.....	103
Foto 3.117. Restorasyon çalışması 1961 yılı	106
Foto 3.118. Minare restorasyon çalışması 1970 yılı	106
Foto 3.119. Duvar resimlerinin restorasyonu 2006-2008 yılları.....	106
Foto 3.120. Doğu cephesi	109
Foto 3.121. Güney cephesi.....	109
Foto 3.122. Fethiye Camisi minaresi	109
Foto 3.123. Son cemaat yeri	110
Foto 3.124. Kuzey cephe mihrabiye	110
Foto 3.125. Kuzey Cephesi.....	110
Foto 3.126. Harim girişi.....	111
Foto 3.127. Kadınlar mahfili.....	112
Foto 3.128. Kadınlar mahfiline ve minareye çıkış merdiveni	112

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.129. Kadınlar mahfili.....	113
Foto 3.130. Mihrap	113
Foto 3. 131. Bizans kabartmaları	114
Foto 3. 132. Bizans kabartmaları	114
Foto 3.133. Sütunçe üzerindeki akant yaprakları ve üzüm motifleri.....	115
Foto 3.134. Kubbedeki sütun motifleri - Nesneli süsleme.....	116
Foto 3.135. Sütunların arasında kalan çelenk motifleri - Nesneli süsleme.....	116
Foto 3.136. Çelenk ve üzerinde madalyon içinde çiçek motifleri- Nesneli süsleme.....	117
Foto 3.137. Kubbe kasnağındaki geometrik süslemeler	117
Foto 3.138. Mihrap nişinde yer alan vazo içinden çıkan çiçekler- Natürmort süsleme.....	118
Foto 3.139. Tromp içlerindeki natürmortlar	118
Foto 3.140. Mahfil kemerlerindeki natürmortlar	118
Foto 3.141. Mahfilin kemer içi - Madalyon içinde şeftali motifi	119
Foto 3.142. Kubbe göbeğinde yer alan çiçek arajmanları	119
Foto 3.143. Askerlerin isimlerinin kazılı olduğu sütun	119
Foto 3.144. Fethiye Medresesi.....	121
Foto 3.145. Restorasyon çalışmaları 1965 yılı.....	122
Foto 3.146. Restorasyon çalışmaları 1965 yılı.....	122
Foto 3.147. Restorasyon çalışmaları 1967 yılı.....	123
Foto 3.148. Restorasyon çalışması 1990 yılı	123
Foto 3.149. İmaret bacaları	124
Foto 3. 150. Doğu cephesi	125
Foto 3.151. Batı cephesi.....	126
Foto 3.152. Kuzey cephesi.....	127
Foto 3.153. Mutfak alanı.....	127

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.154. İmareti bölümlere ayırır beşik kemerler	128
Foto 3.155.Son cemaat yeri ilk hali 1913 yılı öncesi.....	129
Foto 3.156. Dükkana dönüştürülen son cemaat yeri 1970 yılı	129
Foto 3. 157.Dükkana dönüştürülen son cemaat yeri (kuzey cephesi).....	130
Foto 3.158. Kuzey ve doğu cephelerinin günümüze gelemeyen örtü düzeni	131
Foto 3.159. Doğu cephesi	133
Foto 3.160. Doğu cephesi- giriş.....	133
Foto 3.161. Güney cephesi.....	133
Foto 3.162. Batı cephesi.....	134
Foto 3.163. Kanlı Çeşme Camisi minaresi	134
Foto 3.164. Kuzey cephesi.....	134
Foto 3.165. Minare şerefe altı	135
Foto 3.166. Restorasyon sırasında ortaya çıkan kalem işleri.....	136
Foto 3.167.Yıl 1937 pastaneye çevrilen Kanlı Çeşme Camisi	137
Foto 3.168. Gazi Evrenos Bey Zaviyesi- duvar kalıntısı.....	139
Foto 3.169. Gazi Evrenos Bey Zaviyesi	139
Foto 3.170. Ali Paşa'nın Zeytinburnu Ayvalık Mezarlığı'nda kitabesi	141
Foto 3.171. Türbe üzerindeki kafes çalınmadan önce-soldaki Ali Paşa'nın Sarayı.....	142
Foto 3.172. Yenilenen türbe kafesi.....	142
Foto 3.173. Ali Paşa Türbesi.....	143
Foto 3.174. Türbe içinde yer alan mezar taşları.....	144
Foto 3.175. Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi kitabesi -1912	146
Foto 3.176.Restorasyon öncesi - kuzey cephesi -1912	147
Foto 3.177. Restorasyon sonrası- kuzey cephesi	147
Foto 3.178. Restorasyon öncesi- güney cephesi	147
Foto 3.179. Restorasyon sonrası- güney cephesi	148

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.180. Birinci kat alanı - restorasyon öncesi -1912	149
Foto 3.181. Birinci kat alanı – restorasyon sonrası.....	149
Foto 3.182. Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi (Bugün Postane Binası)	150
Foto 3.183. Doğu cephesi	153
Foto 3.184. Güney cephesi.....	153
Foto 3.185. Güney cephesi-birinci kat	153
Foto 3.186. Güney cephesi-ikinci kat	153
Foto 3.187. Batı cephesi.....	154
Foto 3.188. Kuzey cephesi.....	154
Foto 3.189. Kuzey cephesi-alınlık	154
Foto 3.190. Kuzey cephesi-giriş	155
Foto 3.191. Birinci kat- yemek salonu -1912 yılı	156
Foto 3.192. Birinci kat- el işlerinin yapıldığı dersane-1912 yılı.....	156
Foto 3.193. İkinci kat dersane odaları- 1912	157
Foto 3.194. İkinci kat - öğretmenler odası	157
Foto 3.195. İkinci kattaki birinci dersane odası.....	157
Foto 3.196. Kuzey cephe	160
Foto 3.197. Han –giriş kapısı.....	161
Foto 3.198. 2007-2008 yılları restorasyon çalışmaları	162
Foto 3.199. Doğu cephesi	164
Foto 3.200. Batı cephesi.....	164
Foto 3.201. Kuzey cephesi.....	164
Foto 3.202. Hazine Binası iç mekân	165
Foto 3.203. Hazine Binası –güney duvarı.....	165
Foto 3.204. Saat Kulesi kitabesi	166
Foto 3.205. 1907 Saat kulesi - Averroff Caddesi	167

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.206. Saat Kulesi.....	168
Foto 3.207. Günümüzde kullanılmayan çeşmeler.....	169
Foto 3.208. Kemerler ve saat köşküne çıkışı sağlayan merdiven	169
Foto 3.209. Balkon kısmı.....	169
Foto 3.210. Saat köşkü.....	169
Foto 3.211. Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası	170
Foto 3.212. Osmanlı arması	171
Foto 3.213. Ali Paşa Sarayı kalıntıları	172
Foto 3.214. Ali Paşa Saray Zemini-1	173
Foto 3.215. Ali Paşa Saray Zemini-2	173
Foto 3.216. Ali Paşa Sarayı.....	173
Foto 3.217. Ali Paşa Sarayı yerine inşa edilen Hastane (1936-1938 yılları arası).....	174
Foto 3.218. Doğu cephesi	176
Foto 3.219. Kuzey cephesi.....	176
Foto 3.220. Kuzey cephesi.....	177
Foto 3.221. Kuzey cephesi- zemin kat girişleri	177
Foto 3.222. Zemin kat- hol	179
Foto 3.223.Zemin katın oda girişi.....	179
Foto 3.224.Üst kata çıkış merdiveni	179
Foto 3.225. İkinci kata ait oda	179
Foto 3.226. Balkon.....	180
Foto 3.227. İkinci kat oda	180
Foto 3.228. Mahzen	181
Foto 3.229. Yıl 2003-2005 restorasyon öncesi	183
Foto 3.230. Restorasyon sonrası	183
Foto 3.231. Doğu cephesi	186

Fotoğraf	Sayfa
Foto 3.232. Batı cephesi- giriş	186
Foto 3.233. Batı cephesi üst kat giriş mekânı	186
Foto 3.234. Batı cephesi üst kata çıkış merdivenleri	187
Foto 3.235. Kuzey cephesi.....	187
Foto 3.236. 1998 yılı restorasyon çalışması.....	189
Foto 3.237. Batı cephesi.....	190
Foto 3.238. Güney cephesi.....	190
Foto 3.239. Kuzey cephesi.....	190
Foto 3. 240. Kuzey cephesi - sundurma.....	191
Foto 3. 241. Kuzey cephesi - giriş kapısı.....	191
Foto 3.242. Karakol Binası	192
Foto 3.243. Karakol Binası 1906 yılı.....	193
Foto 3.244. Doğu cephesi	195
Foto 3.245. Batı cephesi.....	195
Foto 3.246. Batı cephesi ve ikinci kat pencereleri	195
Foto 3.247. Kuzey cephesi.....	196
Foto 4.1. Namazgah Camisi – 1910.....	197
Foto 4.2. Yanya Vilayet Binası (caminin eski bulunduğu yer)	197
Foto 4.3. Bayraklı Camisi	198
Foto 4.4. Caminin eskiden bulunduğu yer	198
Foto 4.5. Osman Çavuş Camisi.....	199
Foto 4.6. Osman Çavuş Camisi- 1924 yılı yıkılış anı	199
Foto 4.7. Zosimaia Pedagoji Akademisi	199
Foto 4.8. Mehmet Ağa Camisi	200
Foto 4.9. Zoisima Kütüphanesi.....	200
Foto 4.10. Hamidiye Gureba Hastanesi 19. yy	201

Foto 4.11. Hamidiye Gureba Hastanesi 19.yy	201
Foto 4.12. Hamidiye Gureba Hastanesi 19.yy ortası	201
Foto 4.13. Hastanenin yerinde açıldığını düşündüğümüz otel.....	201
Foto 4.14. Askeri Hastane.....	202
Foto 4.15. Askeri Hastane - yanında Fethiye Camisi.....	202
Foto 4.16. Askeri Hastane.....	202
Foto 4.17. II. Dünya Savaşı sırasında hastane	202
Foto 4.18. Bizans Müzesi.....	203
Foto 4.19. Yanya Hastanesi-1905 hastanenin açılışı.....	203
Foto 4.20. Yanya Hastanesi - günümüzdeki görünümü	203
Foto 4.21. G. Hatzikostas Hastanesi	204
Foto 4.22. Mekteb-i İdadi-i Mülkisi -Yanya Lisesi	205
Foto 4.23. Cosmate Binası.....	205
Foto 4.24. N. Papadopoulou Caddesi 'ndeki ev.....	205
Foto 4.25. Kışla 1920- spor etkinliklerinden bir görüntü	206
Foto 4.26. Kışla-1934 yılı	206
Foto 4.27. Kışla - I. Dünya Savaşı sırasında.....	206
Foto 4.28. Hükümet Konağı- karşısında Karakol Binası	207
Foto 4.29. Hükümet Konağı.....	207
Foto 4.30. Hükümet Konağı yangını.....	207
Foto 4.31. Yanya Belediye Binası	207
Foto.6. 1. Makedonya Hasan Baba Camisi	221

ÇİZİMLERİN LİSTESİ

Çizim	Sayfa
Çizim 3.1. Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropol vaziyet planı	22
Çizim 3.2. Kuzeydoğu Akropolü ana giriş kapısı planı	24
Çizim 3.3. Kuzeydoğu Akropolü'nün ana giriş alanının iç kısım planı.....	25
Çizim 3.4. Güneydoğu Akropolü'nün batı kolu planı.....	27
Çizim 3.5. Kuzeydoğu Akropolü ana giriş kapısı çizimi	29
Çizim 3.6. Arslan Paşa Cami planı	37
Çizim 3.7. Arslan Paşa Cami kesiti	37
Çizim 3.8. Doğu cephe çizimi	40
Çizim 3.9. Güney cephe çizimi.....	41
Çizim 3.10. Batı cephe çizimi.....	41
Çizim 3.11. Kuzey cephe çizimi	42
Çizim 3.12. Harim kesiti	45
Çizim 3.13. Arslan Paşa Türbe planı	58
Çizim 3.14. Arslan Paşa Türbesi örtü düzeni.....	59
Çizim 3.15. Arslan Paşa Türbesi doğu cephe çizimi	60
Çizim 3.16. Arslan Paşa Türbesi kesiti	61
Çizim 3.17. Arslan Paşa Türbesi batı cephe çizimi	61
Çizim 3.18. Arslan Paşa Medresesi çizimi ve kesiti	65
Çizim 3.19. Arslan Paşa İmaret planı.....	71
Çizim 3.20. Doğu cephesi çizimi	72
Çizim 3.21. Arslan Paşa İmaret kesiti	73
Çizim 3.22. Arslan Paşa Hamam planı	77
Çizim 3.23. Arslan Paşa Hamam kesiti.....	77

Çizim	Sayfa
Çizim 3.24. Sıcaklık kubbesinin çizimi	79
Çizim 3.25. Arslan Paşa Hamamı kuzey cephe çizimi	80
Çizim 3.26. Veli Paşa Cami planı	83
Çizim 3.27. Veli Paşa İmaret planı.....	90
Çizim 3.28. Veli Paşa Kütüphane planı	99
Çizim 3.29. Veli Paşa Kütüphane kesiti	100
Çizim 3.30. Fethiye Cami planı	107
Çizim 3.31. Fethiye İmaret planı	124
Çizim 3.32. Batı cephesi çizimi	126
Çizim 3.33. Kuzey cephe çizimi	126
Çizim 3.34. Kanlı Çeşme Cami planı	131
Çizim 3.35. Han'ın planı.....	159
Çizim 3.36. Hazine Binası'nın planı.....	163
Çizim 3.37. Süvari Kışlası planı	184
Çizim 3.38. Baruthane planı	189

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 6.1. Yanya camilerinin planı	216
Çizelge 6.2. Bosna-Hersek/Mostar Karagöz Mehmet Bey Camisi, Makedonya/Manastır Haydar Kadı Camisi, Makedonya/ Manastır Hacı Mahmud Bey Camisi, Yunanistan Recep Paşa Camisi, Antalya Murat Paşa Camisi, Kosova Gazi Mehmed Paşa Camisi, Yunanistan Kara Musa Paşa Camisi.....	217
Çizelge 6.3. Arslan Paşa, Fethiye ve Kanlı Çeşme Cami kubbeleri.....	221
Çizelge 6.4. Veli Paşa Camisi, Yunanistan Eski Camisi, Yunanistan Osman Ağa (Vouleftiko) Camisi kubbeleri	222
Çizelge 6.5. Arslan Paşa Camisi ve Arnavutluk Tiran Ethem Bey Camisi'nin son cemaat yerleri	223
Çizelge 6.6. Kanlı Çeşme Camisi ve Yunanistan Gümölcine Yeni Camisi'nin son cemaat yerleri	223
Çizelge 6.7. Veli Paşa Camisi, Yunanistan Eski Camisi, İzmir Kestane Pazarı Camisi'nin son cemaat yerleri	224
Çizelge 6.8. Fethiye Camisi ve Trikala Osman Şah Camisi'nin mihrabiyeleri	225
Çizelge 6.9. Arslan Paşa Türbesi, Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Türbesi ve Macaristan İdris Baba Türbesi'nin planları	226
Çizelge 6.10. Arslan Paşa İmareti ve Fethiye İmareti	229
Çizelge 6.11. Veli Paşa Kütüphanesi, İstanbul Köprülü Kütüphanesi ve Manisa Çeşnigir Kütüphanesi'nin planları.....	230
Çizelge 6.12. Arslan Paşa Hamamı ve Yunanistan Yenişehir Büyük Hamamı'nın sıcaklık mekânı planları.....	232
Çizelge 6.13. İstanbul Havuzlu Hamamı, Yunanistan Hanya Hamamı ve Yunanistan-Nafpaktos Hüseyin Paşa Hamamı'nın sıcaklık mekânı planları	233
Çizelge 6.14. Arslan Paşa Hamamı ve Yunanistan Rodos Yeni Hamamı'nın sıcaklık kubbelerinin çizimleri.....	233
Çizelge 6.15. Yanya Hanı ve İzmir Abacıoğlu Hanı planları.....	235
Çizelge 6.16. Fethiye Camisi, Veli Paşa Camisi ve Yunanistan Eğriboz Emirzade Camisi'nin kuzey cepheleri	238

Çizelge	Sayfa
Çizelge 6.17. Fethiye Camisi, Veli Paşa Camisi, Yunanistan Eğriboz Emirzade Camisi'nin taç kapıları.....	239
Çizelge 6.18. Arslan Paşa Türbesi ve Selanik Musa Baba Türbesi	240
Çizelge 6.19. Arslan Paşa Medresesi, Veli Paşa Medresesi, İzmir Birgi Çukur Medresesi ve Yunanistan- Kavala Mehmet Ali Paşa Medresesi'nin revakları.....	241
Çizelge 6.20. Veli Paşa Kütüphanesi, İstanbul Köprülü Kütüphanesi ve Manisa Çeşnigir Kütüphanesi girişleri.....	242
Çizelge 6.21. Hamidiye İnas Kız Rüştiyesi, İstanbul Fatih Askeri Rüştiyesi, İstanbul Koca Mustafa Paşa Askeri Rüştiyesi, İstanbul Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi, Kosova Mitroviça Rüştiyesi ve Makedonya Manastır Adem Mahmud Okulu'nun kuzey cepheleri	244
Çizelge 6.22. Hamidiye İnas Kız Rüştiyesi ve Yunanistan Rodos İdadisi'nin alınlık bölümleri.....	245
Çizelge 6.23. Yanya Saat Kulesi, Yunanistan Tırhala Saat Kulesi, Arnavutluk- Tiran Saat Kulesi, Çanakkale Saat Kulesi'nin balkon kısımları	246
Çizelge 6.24. Yanya Hanı, Büyük Çorapçı Hanı ve Yıldızlı Hanı	247
Çizelge 6.25. Karakol Binası ve İstanbul Arnavutköy Karakolu'nun kuzey cepheleri .	249
Çizelge 6.26. Arslan Paşa Camisi, Yunanistan Yenişehir Muharrem Paşa Camisi, İstanbul Kılıç Ali Paşa Camisi ve Yunanistan Sultan İbrahim Camisi mihrapları.....	252
Çizelge 6.27. Arslan Paşa Camisi, Yunanistan Rodos Süleymaniye Camisi ve Kosova Gazi Mehmet Paşa Camisi'nin minareleri.....	254
Çizelge 6.28. Veli Paşa Camisi, Kanlı Çeşme Camisi ve Fethiye Camisi'nin minareleri.....	255
Çizelge 6.29. Yunanistan Arta Faik Paşa Camisi, Yunanistan Tırhala Osman Şah Camisi ve Yunanistan Vodina Yeni Camisi'nin minareleri.....	255
Çizelge 6.30. Arslan Paşa Camisi, Kosova Prizren Sinan Paşa Camisi ile Emin Paşa Camisi'nin tromp köşelikleri	257
Çizelge 6.31. Fethiye Camisi, İzmir Eski Mordoğan Köyü Camisi ve Muğla Kurşunlu Camisi'nin kubbe bezemeleri	260

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 2.1. Yunanistan Haritası	8
Harita 2.2. Yanya yol güzargahı haritası	8

KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklamalar
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Df. No	Defter numarası
H.	Hicri
İA	İslam Ansiklopedisi
M.	Miladi
Sh. No	Sayfa Numarası
T.T.T	Türk Tarih Kurumu
VGMA	Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivleri
Y.EE.d.	Yıldız Esas Evrakı Defterleri
yy.	Yüzyıl

1. GİRİŞ

Tezin Adı, Amacı, Önemi ve Araştırma Metodu

Tez başlığımız “Yanya Merkez Osmanlı Mimarisi”dir. Çalışmamız sadece Yanya’nın merkezinde yer alan ve 14. yy’dan başlayıp 19. yy’a kadar inşa edilen Osmanlı mimarisini temel almaktadır. Tezimizin katalog bölümünde günümüze ulaşan yirmi beş yapı incelenmiştir. Yapılarımız konum itibariyle Yanya Kalesi (Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropoller) içinde ve dışında yer almaktadır. Kalenin, Kuzeydoğu Akropolü’nde; Arslan Paşa Külliyesi (cami, türbe, medrese, imaret, hamam), Veli Paşa Kütüphanesi ve Süvari Kışlası bulunmaktadır. Güneydoğu Akropolü’nde; Fethiye (Ali Paşa) Külliyesi (cami, medrese, imaret), Baruthane, Hazine Binası, Ali Paşa Sarayı ve Ali Paşa Türbesiyer almaktadır. Kale dışında yer alan yapılarımız ise; Veli Paşa Külliyesi (cami, medrese, imaret), Kanlı Çeşme Camisi, Gazi Evrenos Bey Zaviyesi, Saat Kulesi, Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi, Han, Ali Paşa Müzesi ve Karakol Binası’dır. Yapılarımızdan; Fethiye Medresesi, Ali Paşa Sarayı ve Gazi Evrenos Bey Zaviyesi’nden geriye sadece duvar ve zemin kalıntıları ulaşmıştır.

Katalog bölümümüzün haricinde bilgi ve belgesi olan fakat günümüze ulaşamayan 10 eseri tespit ettik. Bunlar; Namazgah, Bayraklı Camisi, Osman Çavuş Camisi, Mehmet Ağa Camisi, Hamidiye Gureba Hastanesi, Askeri Hastane, Yanya Hastanesi, Mekteb-i İdadi-i Mülkisi, Kışla ve Hükümet Konağı’dır. Sadece Askeri Hastane, Güneydoğu Akropolü’nde yer alırken diğer yapılarımız Kale dışında bulunmaktaydı. Katalog ile bilgi ve belgesi olup günümüze ulaşamayan yapılar başlığına ek olarak, günümüze kadar sadece isimleri gelebilen vakıfların ve yapılarında listesi çıkarılmıştır.

Tez çalışmamızın amacı, ayakta olan yapıların konum, plan ve süsleme açısından ele alınıp değerlendirilmesi ve günümüzdeki durumlarını anlatmaktır.

Bugün Yunanistan sınırları içinde yer alan ve Epirus bölgesinin merkezi olan Yanya, Balkan coğrafyasında önemli konuma sahiptir. Osmanlı idaresi altında olduğu süre içinde şehir; ekonomik, siyasi, iktisadi ve mimari olarak önem kazanmıştır. Bu sebeple Türk sanatına ve sanat tarihine birçok eser kazandıran Yanya vilayeti mimari anlamda araştırılması gereken başlıca şehirlerdendir. Yanya’da yer alan eserler Türk sanatının bütününe oluşturan temel taşlardandır. Fakat Türkiye sınırları içinde yer almaması eserlerin incelenmesini ve derinden araştırılmasını zorlaştırmıştır. Bunların başlıca sebepleri; maddi

kaynak sıkıntısı, bölgede bulunan yapıların adres ve konumlarının kesin olarak tespit edilememesi ve eserlerle ilgili kaynakların yetersizliğidir.

Çalışmamızda incelediğimiz yapılar, Türk kaynaklarında yer alsa da bunlar yüzeysel olarak kalmıştır. Ayrıca tezimizde bahsettiğimiz eserlerin bir kısmı sadece Yunan kaynaklarında yer alırken Türk kaynaklarında ve seyahatnamelerde görülmemektedir. Bu yüzden geniş bir kaynak taraması yaparak Türk kaynakları ile Yunan kaynaklarını karşılaştırdık. Fakat bölge hakkında Türk sanatı adına yapılan çalışmaların çoğu günümüzün öncesinde kaldığı için yapıların bugünkü durumu ile örtüşmediğini gördük. Buradan yola çıkarak Yanya'da Osmanlı Dönemi içinde inşa edilen eserleri hem mimari hem de süsleme açısından ele aldık. Böylelikle araştırdığımız yapılar ilk defa tek bir çalışma içerisinde tezimizde ortaya konulmaktadır.

Tezimizde, saray ve konaklar başlığı altında Ali Paşa Sarayı incelenmiştir. Sarayın belli bir bölümü tamamen yıkılmış, geri kalan kısmı ise günümüze zemin kalıntısı olarak ulaşmıştır. Yıkılan saray arazisi üzerinede Bizans Müzesi inşa edilmiştir. Kaynaklar Bizans Müzesi'ni Ali Paşa'nın Sarayı ya da konağı olarak tanıtmaktadır. Oysaki müze 1995 yılında inşa edilmiştir. Böylelikle tezimizde ilk defa Bizans Müzesi'nin, Ali Paşa'nın Sarayı olmadığını açıklamaktayız. Ayrıca kaynaklarda Ali Paşa'nın Evi olarak tanıtılan yerin aslında Ali Paşa'ya ait olmadığını, ev diye bilinen yapının, manastır hücrelerine ait mekân olduğunu yine tezimizde sizlere belirtmekteyiz.

Kaynaklarda Veli Paşa tarafından inşa ettirilen kütüphane, Osmanlı ya da Türk Kütüphanesi adı altında verilerek baniside gösterilmemiştir (Παπαδοπούλου, 2012a: 60).¹ Yapı, Arslan Paşa Külliyesinin hemen aşağısında yer almaktadır ve medreseye bağlıdır. Bu sebeple kütüphanenin genellikle Arslan Paşa tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Fakat incelediğimiz Yanya salnamesi'nde ve vakfiyelerde² yapının Veli Paşa tarafından inşa ettirildiği görülmektedir (Yanya Vilayeti Salnamesi,1319:208).³ Tüm bulgular ışığında çalışmamızdaki yapılar, eldeki panoramik fotoğraflar ile tespit edilip, şehir içindeki konumları da ek kısmında verilmiştir.

---

¹ Παπαδοπούλου, Ν.Β.(Επιμέλεια) 2012. *Μνημεία Των Ιωαννινων*.Ιωάννινα.Υπουργείο ΠαιΔΕιας Και ΘρησκευματΩν, Πολιτισμου Και Αθλητισμου8η Εφορεία ΒυζαντινΩν ΑρχαιοτητΩν.

²VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:183/0, Sıra no:0039 H.22.05.1272

³Yanya Vilayeti Salnamesi(1319) Yanya: Vilayet Matbaası.

Çalışmamız Türk sanat tarihi kurallarına ve esaslarına dayandırılarak oluşturulmuştur. Konu ile ilgili gözlemler ve incelemeler bizzat bölgeye gidilerek yapılmıştır. Yaklaşık iki ay bölgede geçirdiğimiz süre zarfında eserler yerinde gözlemlenerek arazi çalışmaları yapılmıştır. Eserler tek tek fotoğraflanmış, eldeki gravür ve resimler ile günümüzdeki durumları karşılaştırılmıştır. Bölgede yer alan kütüphanelerde kaynak tespiti yapılmış ve yararlandığımız kaynaklar, kaynakça kısmına eklenmiştir. Elde ettiğimiz Yunan kaynakları ise kaynaklar bölümünde Türkçe çevrisi ile de sunulmuştur.

Tez çalışmamızda Yanya şehrinin tarihçesi ile ilgili yararlandığımız temel kaynaklardan birkaçı şunlardır; Melek Delilbaşı'na ait olan makalelerin ilkinde Yanya'da Osmanlı egemenliği⁴ (Delilbaşı,1987) anlatılmış, diğer makalesinde Yanya'nın nüfusu⁵ hakkında bilgiler verilmiştir (Delilbaşı,1997). Onur Kabak'ın yüksek lisans tezinde de Yanya şehrinin tarihçesi hakkında bilgiler bulunmaktadır.⁶ Bir diğer yararlandığımız kaynak ise Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin günümüz Türkçesi ile anlatıldığı eserdir.⁷

Çalışmamızın ana kısmını oluşturan katalog bölümünde yapıların ölçülerini, planlarını ve geçirdiği restorasyonları anlatırken, yararlandığımız temel Yunan kaynaklar bulunmaktadır. Kaynakların bazısı kitap, bazıları yüksek lisans ve doktora tezleridir. Kaynaklarımızdan I. Κανετάκης, doktora tezinde⁸ Yanya şehrinin kentsel tarihini anlatmıştır. Ayrıca tezinde vermiş olduğu, Arslan Paşa Camisi, İmareti ve Fethiye İmareti'ne ait plan ve kesitlerinide katalog kısmımıza dahil edilmiştir. Diğer doktora tezide, T.Αγγελικη ve B. Γεωργιος,⁹ ait olan yine Yanya şehri ve yapıları ile bilgiler barındıran eserdir. Tezde özellikle yapıların ölçüleri yer almaktadır. Yararlandığımız başka bir kaynak ise N. Β.Παπαδοπούλου'a ait Yanya şehri¹⁰ ve Yanya anıtlarını¹¹ anlatan kitaplarıdır. Kitaplarında özellikle yapıların

---

⁴Delilbaşı, M.(1987). "Selanik ve Yanya'da Osmanlı Egemenliğinin Kurulması". *Belleten*, L1 (199),75106.

⁵Delilbaşı, M.(1997). "1564 Tarihli Mufassal Yanya Livası Tahrir Defterine Göre Yanya Kenti ve Köyleri". *Belgeler*, XVII (21), 1-40.

⁶ Kabak, O. (2013). *Kuzey Yunanistan'da Osmanlı Klasik Döneminde Üç Şehir (Yanya, Kesriye, Serfice)*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

⁷Deniz, R. ve Kahraman, S.A. (Editörler). (2011). *Evliya Çelebi Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi – 2*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

⁸Κανετάκης,Ι. (1991). *Το Καστρο :Συμβολή Στην Πολεοδομική Ιστορία Των Ιωαννινων. Διδακτορική Διατριβή*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Εμπ).

⁹ Αγγελικη,Τ.- Γεωργιος,Β.(2003).*Τα Μουσουλμαντκα Τεμενη Των Ιωαννινων*.Πτυχιακη Εργασια, Τ.Ε.Ι. Πειραια Σχολη Τεχνολογικων Εφαρμογων Τμημα Πολιτικων Δομικων Εργων.

¹⁰Παπαδοπούλου,Ν.Β.,(Επιμέλεια)(2012). *Το Καστρο Των Ιωαννινων* ,Ιωάννινα:Υπουργείο ΠαιΔειας Και Θρησκευματων, Πολιτισμου Και Αθλητισμου8η Εφορεία Βυζαντινων Αρχαιοτητων.

¹¹ Παπαδοπούλου, Ν.Β.(Επιμέλεια) (2012). *Μνημεια Των Ιωαννινων*. Ιωάννινα.Υπουργείο ΠαιΔειας Και Θρησκευματων, Πολιτισμου Και Αθλητισμου8η Εφορεία Βυζαντινων Αρχαιοτητων.

geçirdiği restorasyonlar yer almış ve fotoğrafları ile birlikte sunulmuştur. Escutis¹² adı altında ortak yayımlanan ve Yunanistan'nın tarihi ile yapılarını anlatan kitap da tezimizde yararlandığımız kaynaklardan biridir. Bununla birlikte E. Brouskarı'a¹³ ait, Yunanistan'daki Osmanlı eserlerini anlatan kitabından da faydalandık. Fakat eserinde, katalog kısmımızda incelediğimiz her yapı bulunmadığı gibi, verdiği inşa tarihleri birbirini tutmamaktadır.

Çalışmamızda Türk kaynaklarını incelediğimizde Yanya ile ilgili bazı çalışmalar ortaya konulmuştur. Fakat çalışmalar günümüz içerisinde incelendiğinde maalesef eksik ve yetersiz kalmaktadır. Var olan eserlerde, yapılar hakkında verilen bilgilerin yanlış olduğunu tespit ettik. Özellikle İ. Bıçakçı¹⁴ ve N.Çam'a¹⁵ ait yayınlardayıkılan Ali Paşa Sarayı'nın arazisi üzerine inşa edilen Bizans Müzesi, Ali Paşa'nın Sarayı ya da konağı ismi ile eserlerinde geçmektedir. Biz tez çalışmamızda müzenin, Ali Paşa'nın Sarayı olmadığını kanıtladık.

Türk ve Yunan kaynaklarının yanı sıra tezimizin genelinde faydalanmış olduğumuz; Yanya Salnamesi, Vakfiyeler ve BOA'da¹⁶ yer alan fotoğraf albümü, tezimizde kullandığımız önemli kaynaklar arasında yer almıştır. Bunun yanı sıra Yanya Zosimaia Public Central Historic kütüphane müdürü Sayın Vaia ECONOMİDOU, Türkolog Sayın Tina TASSOU ve Sayın Filippos Giovannis'ın arşivlerinde yer alan yapıların çizimleri ve fotoğrafları da tezimize dahil edilmiştir.

Çalışmamızdaki yapıların hepsi Yunanistan Kültür Bakanlığı'na tescilli iken bazılarında bakanlık tarafından kullanımı Yanya Belediyesi'ne devredilmiştir.

Araştırmamız sırasında birçok zorlukla karşılaştık. Bölgeye gitmeden önce Yanya Belediyesi'ne, Yanya Üniversitesi'ne ve Kültür Bakanlığı'na mail yoluyla haber verilmiştir. Fakat üniversiteden araştırmamız için yardım alınamadığı gibi, belediyeden ve bakanlıktan da cevap alınamamıştır. Ziyaretçiye kapalı olan yapılarda, araştırmamız için izin verilmediği gibi yapıların hiçbirinin ölçüsünün alınmasına da izin verilmemiştir. Özellikle Kanlı Çeşme Camisi, Veli Paşa Kütüphanesi ve Arslan Paşa Külliyesi'ne ait hamamı

---

¹²Escutis.(2008). *Elevating And Safeguarding Culture Using Tools Of The Information Society Dusty Traces Of The Muslim Culture*. Athens: Livanis Publishing Organization S.A.

¹³Brouskarı, E. (Editör).(2008). *Ottoman Architecture In Greece*. Hellenic Ministry Of Culture Directorate Of Byzantine And Post-Byzantine Antiquities.

¹⁴Bıçakçı, İ.(2003). *Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri*. İstanbul: İsar Vakfı Yayınları.

¹⁵Çam, N. (2000). *Yunanistan'daki Türk Eserleri*. Ankara: Türk Tarik Kurum Basımevi.

¹⁶Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) .*Yıldız Esas Evrakı Defterleri (Y.EE.d.)* Yanya Hamidiye Kız Rüşdiye Mektebi'ne ait Albüm No:404.

görüntülemekte oldukça güçlük çekilmiştir. Yapıların hepsi kapalı ve adeta kaderlerine terk edilmiş vaziyettedir.

“Yanya Merkez Osmanlı Mimarisi” başlıklı tez çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “Giriş” kısmıdır. Burada, çalışmamızın adı, amacı, kapsamı ve yararlandığımız kaynaklar anlatılmıştır. İkinci bölümde Yanya kentinin konumu ve tarihi hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu bölümde; Yanya’nın Osmanlı öncesinden başlanarak Osmanlı sonrasına kadar olan kısmı anlatılmıştır. Üçüncü bölümde tezimizin asıl içeriğini oluşturan katalog kısmı bulunmaktadır. Katalogda, yapılar gözlem fişi oluşturularak sunulmuştur. Yapıların tek tek konumları, banileri, inşa tarihleri, mimarisi ve süslemesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Dördüncü bölümde, bilgi ve belgesi olup günümüze ulaşamayan yapılar elde ki fotoğraflara ve gravürlere dayanarak verilmiştir. Beşinci bölümde, günümüzde sadece isimleri gelebilen yapıların ve vakıfların listesi oluşturulmuştur. Altınca bölümde, yapıların birbiri içinde karşılaştırılması ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Son bölümde ise sonuç kısmı yer alıp, ortaya koyduğumuz bilgilerin kısaca özeti oluşturulmuştur.

2. YANYA ŐEHİRİNİN COĞRAFİ KONUMU vv TARİHÇESİ

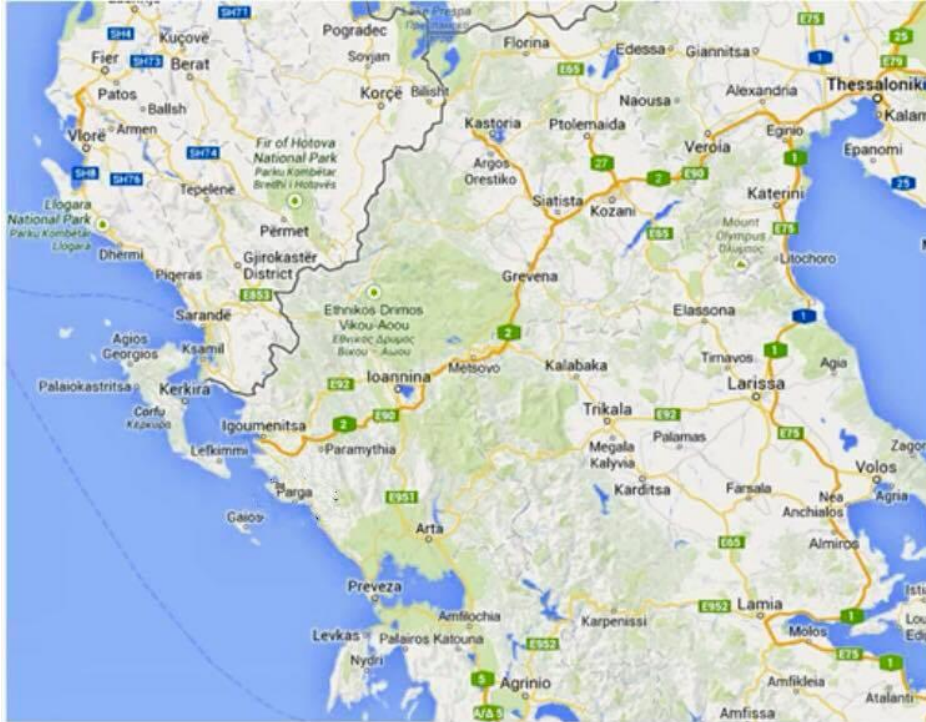
2.1. Yanya'nın Coğrafi Konumu

Yunanistan'ın kuzeyinde; Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ve Bulgaristan, kuzeybatısında; Arnavutluk, doğusunda; Türkiye, güneyinde; Akdeniz, batısında ise; Adriyatik Denizi yer almaktadır (Harita 2.1). Yanya ise konum olarak Yunanistan'ın kuzeybatısındaki Epir bölgesinin merkezinde bulunmaktadır. Şehir, Miçikeli Dağı'nın eteğinde, deniz seviyesinden 520 m. yükseklikteki plato üzerinde ve Pamvotis Gölü'nün batısında konumlanmıştır (Kabak,2013:63). Yanya; İstanbul'dan gelen ana yol üzerinden ayrılarak, farklı yollar üzerinden,fakat dolaylı olarak yine İstanbul'a bağlanan şehirdir. Yol güzargahı olarak Yanya'ya ulaşım Şu yollar üzerinden gerçekleşmektedir; Kuzeybatı Yunanistan'dan Yenice- Vardar (Giannitsa) ve Karaferya (Veria) üzerinden Yanya'ya ulaşılır. Yanya'ya giderken en çok kullanılan yollardan biride Teselya bölgesi üzerinden Yenişehir (Larissa), Tırhala (Trikala) yoludur. Bir diğer yolda Arnavutluk yolu üzerinden sağlanmaktadır. Özellikle Görice ve Tepedelen'den gelen yol Ergiri (Gjirokastrës), Berat ve Avlonya (Vlore) üzerinden gelerek Yanya'ya bağlanmaktadır (Harita 2.2). Anlaşıyor ki; Yanya, İstanbul'a doğrudan değil dolaylı şekilde bağlanmakta ve Osmanlı'nın Rumeli sağ kol ve sol kol yollarının dışında kalmaktadır. Şehir, eskiden Güney Arnavutluk'un sınırları içinde yer almakta iken Arnavutluk sınırlarından çıkarak zaman içerisinde kendi sınırlarını çizerek, bugünkü coğrafi konumuna ulaşmıştır. Şehrin göl kenarında ve yüksek bir tepede yer alması evlerin ve yapıların dağılımında önemli rol oynamıştır.

Harita 2.1. Yunanistan Haritası (Economidou Arşivi'nden)

Harita 2.2. Yanya yol güzergahı haritası (<http://www.citiestips.com/view/-248915> sitesinden alınmıştır)

2.2. Osmanlı Öncesi Yanya

Şehrin kuruluşu ile ilgili birden fazla görüş bulunmakta; bunlardan en çok kabul göreni Bizans İmparatoru I. İustinianus (527 – 565) döneminde kurulduğu ve antik yerleşim yeri olduğudur¹⁷(Gözaçık,1999). Görüşlerin sonucunda, Yanya'nın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, bize göre antik yerleşim yeri olmalıdır. Yanya;Yunan dilinde (Ιωάννινα) İoannina, Arnavut dilinde (Janinë) Janina ve Türkçede Yanya adıyla bilinmektedir. Kentin adının, Yani adındaki Bizans prensinden ya da Arslan Paşa Camisi'nin olduğu yerde bulunan eski Vaftizci Yahya Manastırı'ndan (Yoannis Prodromos Manastırı) almış olabileceğine dair rivayetler bulunmaktadır.

Şehrin adı ilk defa 673 yılında yapılan Navpaktos (Lepanto-İnebahtı) konsilinde, 879 yılındaki İstanbul konsilinde ve 1020 yılında Bizans İmparatoru II. Vasil (976–1025)'in çıkardığı emirnâmelerde geçmiştir¹⁸(Nurja,2009:4). 7. yy'ın ortalarına doğru şehirleşen Yanya, Balkanlar'da yer alan çeşitli devletlerin siyasi olarak odak noktası haline gelmiş, 10.yy'da Bulgar devleti ile İtalya'dan gelen Normandiyalılar'ın saldırılarına ve işgallerine maruz kalmıştır. Saldırıları sonrasında 1204 yıllarında şehir Bizans hakimiyetine girmiştir.

Bizans İmparatoru I. Mihail Komnenos Dukas (1205 – 1215) Epir'e gelerek Epir despotluğunu kurmuştur (Kabak,2013:65,66). Toprakların kısa zaman içerisinde Yanya' da dahil olmak üzere Arnavutluk'un içlerine kadar genişlemesi Yanya'yı 13.yy'dan itibaren hem Latin işgalinin direnişi, hem de Epir bölgesinin önemli bir merkezi haline getirmiştir. Başpiskoposluk seviyesine yükselen kentin önemi artmıştır. Halka yönetim hakkı verilmiş, ticaret vergileri ve şehir dışındaki askeri sorumlulukları kaldırılmıştır. Ayrıca ek olarak mal ve mülk edinebilme hakkı tanınmıştır. Şehirde yaşayan Yahudilerinde bu ayrıcalıklardan faydalanmalarında sağlanmıştır.

Bizans hakimiyetinden sonra 1331 yılında Yanya, Sırp kralı Stefan Duşan tarafından ele geçirilmiştir (Kabak, 2013: 67). Şehrin yönetimi içindeki karışıklar, halka yapılan baskılar ve giderek artan Arnavut kabilelerinin saldırıları karşısında kenti korumak amacıyla Osmanlı'dan yardım istemişlerdir. Osmanlı'nın da desteği ile kaybedilen yerler geri

---

¹⁷Gözaçık, M.A. (1999). “Geçmişten Günümüze Yanya”. *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi*,31 (181), 31-43.

¹⁸Nurja, E.(2009). *Vilayeti Amed-Reft Defterlerine Göre Yanya'da Dini Kurumlar, Yapılar ve Dini Hayat (XIX yy. Sonu – XX yy. Başları)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

alınmıştır. Kısa bir süre boyunca kent yönetimi Floransalı Buondelmonti'ye kalmış ardından akrabası İtalyan Tokko ailesinden, I. Karlo Tokko'ya devredilmiştir (Nurja,2009:5). Uzun uğraşlar ve seneler boyunca siyasi, coğrafi ve ekonomik olarak devletler ile kabileler tarafından ele geçirilmek istenen Yanya, her zaman Balkanlar'ın kalbi olarak sayılmıştır.

1430 yılının Ekim ayına gelindiğinde ise Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilen "Türkler'in Beylerbeyi" adıyla tanınan Sinan Paşa'ya kent teslim olmuştur (Kiel,2013:318).¹⁹

2.3.Osmanlı Hakimiyetinde Yanya

Uzun yıllar boyunca çeşitli güçlerin ve yöneticilerin eline geçen Yanya, Osmanlı tarafından ele geçirildiği andan itibaren giderek gelişmiş ve Orta çağ kalesinin dışına taşan, yerleşim merkezi halini almıştır. Fakat gelişim ve değişim bir anda gerçekleşmemiştir. Süreci sizlere kısaca anlatmaya çalışacağız.

Osmanlı Devleti'nin Yanya'yı teslim almasından hemen sonra Türkler yavaş yavaş yerleşmiş ve Turkopalukon adı verilen yerde evler inşa etmeye başlamışlardır. Osmanlı'nın Yanya'daki hakimiyetini anlatan sadece Grekçe Epir Kroniği vardır. Kronik dışında Osmanlı kroniklerinin hiçbirinde Yanya'nın Osmanlı egemenliğine geçmesi hakkında bilgi yer almamaktadır.

Epir kroniği, 15. yy'da Yunanlı tarihçi Vrannoussis tarafından tespit edilmiştir (Delilbaşı,1987). Bize göre kroniğin içinde önemli olan kısım Osmanlı Devleti tarafından, kentin teslim şartlarına uyduğu sürece çocukların devşirme olarak alınmayacağı, kiliselerin harap edilmeyeceği, halkın canına zarar gelmeyeceği ve tımarların eskisi gibi sahiplerinde kalacağını içeren amannamedir. Anlıyoruz ki, Osmanlı Devleti Selanik'in kuşatılmasında gerçekleşen olayların hiçbirinin Yanya'da yaşanılmasını istememiş, kent savaş içinde değil barış içinde teslim edilip bölgede yaşayan gayrimüslüm halkın zarar görmesi engellenmiştir. Gönderilen amannameyi Yanyalı heyet kabul ederek daha fazla direnmeden şehrin anahtarını dönemin Sultan'ına sunmuşlardır.

---

¹⁹Kiel, M.(2013) "Yanya". İA, 43.317-321.

Zaman içerisinde gelişme gösteren ve nüfus bakımından da büyüyen kent çoğunluğu oluşturan Hıristiyan halka ek olarak Müslüman ve Yahudilerinde yaşadığı kozmopolit kente dönüşmüştür. Nüfus açısından baktığımızda Osmanlı dönemi öncesine ve ilk yıllarına ait herhangi bir kaynak yoktur.

1530 yılına ait tahrir defteri ise bize esaslı ve geniş bilgiyi sunmaktadır. Defterde; 689 haneden oluşan 39 hıristiyan mahallesi ve 45 hanedan oluşan bir müslüman mahallesi olduğu görülmektedir (Kabak, 2013: 70).1564 yılını takiben 1579 yılları sonrasında hızla azalan nüfusu özellikle çeşitli hastalık, yangın ve göç oldukça etkilemiştir. Fakat bu yıllar içerisinde Yahudi nüfusun varlığıda dikkat çekmektedir.

1611 yılına kadar sakin kalan Yanya kenti, iki isyanla birlikte hareketlenmiştir (Gözaçık,1999). Önce Osmanlı ile Venedik arasında çıkan isyanlar, ardından Tırhala piskoposu Dionysius Syklosophos'un başlattığı isyan kenti oldukça etkilemiş ve Müslüman halka zarar vermiştir. Syklosophos'un isyanı, Hıristiyan halkın kale dışına gönderilerek yerlerine Müslüman ve Yahudi halkın yerleştirilmesine neden olmuştur. Artık kale içinde cami ve mescitlerin varlığı daha çok görülmeye başlanmıştır.

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinin incelenmesinde 17. yy'da bölgede; 18 müslüman, 14 hıristiyan, 4 yahudi ve 1 çingene mahallesi olduğu, 4000'e yakın tek veya iki katlı kargir yapılı, üzeri kırmızı kiremitlerle örtülü, geniş bahçeye sahip evler ile saraylar bulunduğu anlaşılmaktadır. Kale içinde; 2 Cuma Camisi ve 2 mescit, kale dışında ise; 7 Cuma Camisi ve 11 mescit bulunmaktaydı (Kiel,2013:319). Buna göre şehirde 9 Cuma Camisi, 13 mescit, 7 tekke, 6 medrese, 3 darülkurra, 2 darülhadis, 11 mektep, 2 hamam, 3 han ve 1990 dükkân yer almaktaydı (Deniz ve Kahraman,2011:338).

17. yy'dan 18. yy ortalarına kadar Yanya'da Arslan Paşa ve ailesinin yönetimi hüküm sürmüştür. Ailedeki en etkin kişi ise Arslan Paşa'nın oğlu Tepedelenli Ali Paşa'dır. Yanya'nın kuzeybatısında bulunan "Tepedelen" doğumlu olduğu için Tepedelenli ismi ile bilinir²⁰(Beydilli,2011). Ali Paşa 1788 yılında Yanya'ya vali olarak atanmıştır. Paşa, Yanya'yı adeta demir yumrukla yönetmiş zaman içerisinde toprakları genişletmiştir. Görevde kaldığı yıllar boyunca birçok yapı inşa ettirmiştir. Bunlar; Kuzeydoğu Akropolü'ndeki Süvari Kışlası, İç Kale içerisindeki Fethiye Camisi, İmaret, Medresesi, Ali Paşa Türbesi, Ali Paşa Sarayı, Baruthane ve Hazine Binası'dır. Ayrıca kale dışında kalan

---

²⁰Beydilli, K. (2011). "Tepedelenli Ali Paşa". İA, 40, 476-499.

Gazi Evrenos Bey Zaviyesi'ni tekrar inşa ettirmiştir. Yapılardan saray, medrese ve zaviye yıkılmış sadece zemin ve duvar kalıntıları kalmıştır. Diğer yapılar ise günümüze kadar gelebilmiştir. Tepedelenli Ali Paşa, belli bir süre sonra yönetimde sanki Osmanlı Devleti'nden tamamen bağımsız gibi hüküm sürmeye başlamıştır. Zamanla çeşitli devletler ile iş birliği içine girip silah yardımı alması ve tek başına yayılmacı politika izlemesi Sultan II. Mahmut'un (1808-39) olaya el koymasına ve görevine son vermesine neden olmuştur. Fakat Ali Paşa padişaha karşı gelerek Rumlarla iş birliği içine girmiş ve yaklaşık iki yıl süren ayaklanma çıkarmıştır. Ayaklanma bastırılmış olsada Ali Paşa ve oğullarının idamı kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçten sonra 18.yy sonu ile 19.yy başlarında Rumeli eyaletine bağlı Yanya, sancak olmaktan çıkarılıp eyalet haline getirilmiştir.

Tıpkı Evliya Çelebi gibi pek çok seyyah Yanya'ya gelerek kent hakkındaki izlenimlerini bizlere sunmuşlardır. Bunlardan biride Henry Holland'dır. Holland, 1812 yılında yaptığı ziyarette kentin nüfusunun 30.000'e yakın olduğunu tahmin etmektedir. Ayrıca bölgede 16 cami,7 veya 8 kilise yer aldığını da söyler. 16 yıl sonra Yanya'ya gelen J. Hütz, kent nüfusunun 35.000 bin civarında olduğunu aktarır. Hütz, Holland'ın verdiği rakamlardan farklı olarak 14 cami ve 8 kilise olduğunu belirtir.

1890-1891 yıllarına gelindiğinde ise nüfus büyük oranda artarak çevresi ile birlikte 512.812 kişiye ulaşmıştır. Nüfusu oluşturanlar; Müslümanlar, Yunanlılar, Ortodoks Arnavutlar, Yahudiler, Katolikler ve kuzeyden gelen Ulahlardır ²¹ (Yanya Vilayeti Salnamesi,1308:254).1897 yılına gelindiğinde ise nüfusta pek bir artış görülmemektedir. 19. yy'a ait Yanya Salnamesi'nde şehir hakkında verilen bilgiler içerisinde bölgede yer alan yapılardan rakamsal olarak bahsedilmiş, fakat isimlerine ve konumlarına yer verilmemiştir.1901 yılında Yanya merkezinde; 18 cami, 5 medrese, 1 kız rüştiyesi, 1 idadi lise, 1 kütüphane, 11 kilise, 2 sinagog ve 131 dükkân ile mağaza bulunmaktaydı (Yanya Vilayeti Salnamesi,1319:207-208). Ayrıca yine bu yıllar içerisinde, birer Hükümet Konağı, Karakol Binası, Kışla, Topçu ve Süvari Kışlaları, Gureba hastaneleri bulunmaktaydı. Bu yapıların yanı sıra Sultan II. Abdülhamid'in yönetiminde 25. yılı sebebiyle yaptırılan Saat Kulesi yer almaktaydı. 19. yy'da var olan yapılardan anlaşılıyor ki, artık batılılaşmanın etkisi ile idari yapılar ve medrese haricinde eğitim veren modern okullar kentte varlığını

---

²¹Bkz: Ünlü, M. (2009). "Uluslararası Diplomasi ve Ulahlar." *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 9, 9-26. Ulahlar, Balkanların eski toplumlarından biridir. 19.yy'ın 2. yarısından itibaren Manastır, Kosova, Selanik ve Yanya şehirlerinde yarı göçebe hayat yaşayan ve genellikle çobanlık yapan topluluklar olarak bilinmektedir.

göstermiştir. 20.yy'a ait Yanya kentinin panoramik fotoğrafları incelendiğinde kilise ve sinagogların sayısı değişmezken, camilerin sayısında artış olup 27 minare görülmektedir.²² Görülen 27 camiden geriye sadece dördü günümüze gelebilmiştir.

19.yy'la birlikte artık yönetimin zayıflaması, milliyetçilik etkisi ve çeşitli devletlerin baskısı ile Yanya'da düzen bozulmaya başlamıştır. Özellikle Osmanlı'nın Kırım Savaşı'na katılmasını fırsat bilen Yunanistan, Türklere karşı Rum çeteleri oluşturmuşlardır²³(Gümüşsoy,2008). Zaman içerisinde yönetimin içten yara alması Yanya'nın Osmanlı'nın elinden kayıp gitmesine sebep olmuştur.

Sonuç olarak; dört yüzyıl boyunca Osmanlı'nın kontrolündeki Yanya, Yunanistan'nın 16 Eylül 1912 yılında Bulgaristan ve Sırbistan'ın desteği ile oluşturdukları sefer sonucunda kaybedilmiş, ve 6 Mart 1913'de şehir tamamen Yunan Kralığı'na dahil edilmiştir²⁴(Öner,2012). Şehrin kurtulması için Yanya kolordu komutanı Esat Paşa komutasında ve Ali Fuat Cebesoy kurmay başkanlığında ordu altı ay direnmiş fakat başarılı olamamıştır. Yunanistan'a katılmasıyla birlikte geride çok sayıda yıkılmış yapılar ve harabe köyler kalmıştır. Savaşın getirdiği yıkım Yanya'da bir süre daha devam etmiştir. 1923 yılında imzalanan Lozan Anlaşması hükmünce bölgede bu zamana kadar yaşayan Müslümanlar, nüfus mübadelesi altında şehri terk etmek zorunda bırakılmışlardır (Kiel,2013:320). Her ne kadar bölge, Yunan egemenliği tarafından yönetilse de burada yaşayan Müslümanların şehri terk etmesi asırlarca süren Osmanlı izlerinin yavaş yavaş silinmesine sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı yıllarında Yanya, İtalyan bombardımanlarıyla büyük zarar görmüştür. Esas bu yıllar içerisinde Osmanlı'ya ait dini ve sivil vakıflar hasar görmüş ve savaş sonrasında da çoğu yıkılmıştır. Alman işgali sırasında bölgede yaşayan Yahudi nüfus ise tamamen yok edilmiştir.

Günümüzde Yanya, yaklaşık 100.000 nüfuslu bir şehirdir (Gözaçık,1999). Nüfusun büyük çoğunluğunu gençler oluşturmaktadır. Özellikle gelişmiş üniversiteye sahip olması kenti dinamik tutan başlıca unsurlar arasına girer. Ticarete de transit merkezi sayılması ile birlikte Kuzey Makedonya ve Teselya'yı Adriyatik Denizi'ne bağlayan köprü görevi görmektedir. Asırlar boyunca Yanya'nın simgesi haline gelen gümüş işçiliğinde hala önemli geçim kaynağı olarak devam etmektedir.

---

²²Panoramik fotoğraflarda yer alan yapıların bazılarını tezimizin ek kısmında gösterdik.

²³Gümüşsoy, G.(2008). "Yanya-Tırhala Olayları ve Osmanlı Devleti". *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*.(19) 97-112

²⁴Öner, O.(2012). "Balkanların Osmanlı Kalesi Yanya'nın Düşüşü". *Tarih Dergisi*, (7) 82-85.

Yanya; ekonomi, ticaret ve eğitim alanında gelişmiş olsa da kenti asıl önemli kılan geçmiş tarihi ve idari işlevidir. Geçmişten günümüze kadar gelen zarif mimari yapısı ve kültürlerin birbiri ile iç içe olması, Yanya'yı Yanya yapan başlıca etkidir. Bugün Yanya'ya gittiğimizde Osmanlı'dan kalan yapıların bir kısmının müzeye çevrildiğini görmekteyiz. Kalan diğer yapıların ise maalesef kaderlerine terk edilip harap şekilde bırakıldığı görülmektedir. Her ne olursa olsun Yanya; Osmanlı yapıları, kiliseleri ve sinogogları ile geçmiş tarihimize ışık tutmaktadır.

3.KATALOG

“YANYA MERKEZ OSMANLI MİMARİSİ”

3.1. Günümüzde Mevcut Olan Yapılar

3.1.1.Yanya Kalesi

Çizim No: 3.1,5

Fotoğraf: 3.1,15

Harita No:3.1

Yeri / Adresi: Şehrin kuzeydoğu ve güneydoğu sınırları boyunca yer alır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır²⁵(Beydilli,2011).

İnceleme Tarihi: 10/2017

İnşa Tarihi: 19. yy. başı.

Yapının Tescil Durumu: Kuzeydoğu Akropolü ve Güneydoğu Akropolü Yunanistan Kültür Bakanlığı'na aittir. Türk Kalesi'nin kullanımı ise Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından Epirotik Etütler Derneği'ne devredilmiştir.

Kullanım Durumu: Ziyaretçiye açıktır.

İnşa Kitabesi: Kitabesinde, 1843 yılında Osman Nuri Paşa tarafından onarım yaptırıldığı belirtilmiştir (Foto.3.1).

Şükür hakka ..... Abdülmecit hanı ata kıldı / Acep var mı bu vilayet balimerg-i ankada²⁶

---

²⁵Bkz:Beydilli, K. (2011) "Tepedelenli Ali Paşa". İA, 40, 476-499. Tepedelenli Ali Paşa'nın kökeni gibi doğum tarihide tartışmalıdır. Paşa'nın, Yanya'nın kuzeybatısında kalan Tepedelen'de muhtemelen 1740-1744 ya da 1750- 1751 yıllarında doğmuş olabileceği düşünülmektedir. Eğitim hayatıyla ilgili çok bilgi yoktur. Buna karşın Rumca ve Arnavutça konuştuğu fakat Türkçe'yi unuttuğu bilinmektedir. Yaptığı hizmetler ve çalışmaları karşılığında kendisine üç tuğlu paşalık unvanı verilmiştir. Bu sebeple Anadolu'lu Ali ismi ile de bilinmektedir. H. 1203/M.1788-1789 yıllarında Yanya Sancağına vali olarak atanmıştır (Yanya Vilayeti Salnamesi, 1319:149). Ali Paşa, Yanya'yı uzun dönem demir yumrukla yönetmiştir. Sadece Yanya'yı değil Güney Arnavutluk, Yunanistan'ın batısı ile güney kesimleri ve Adriyatik kıyılarındaki idaresi altına almıştır. Fakat zaman içinde yönetimde karışıklıklar çıkması ve Paşa'nın Rumlar'ın desteği ile ayaklanma çıkarması Yanya valiliğinden azledilmesine (1820) sebep olmuştur. Kendisi ve oğulları adına çıkarılan idam kararından kaçan Ali Paşa, Yanya Adası'na kaçmış ve buradaki Aziz Panteleimon Manastırı'nda (1822) öldürülmüştür. Yaşamı boyunca Ali Paşa'nın elde ettiği mal varlığı Güney Arnavutluk, Kuzey Yunanistan ve Makedonya'nın belli bölümünü kapsamaktadır. Bölgelerde tahmin edilen çiftliklerinin sayısı 950'yi bulmaktadır. Ayrıca Yanya'da kale içinde ve dışında baniliğini üstlendiği yapılar yer almaktadır. Bunlar; Yanya Kalesi, Fethiye Külliyesi (cami, medrese, imaret), Ali Paşa Türbesi, Sarayı, Gazi Evrenos Bey Zaviyesi (döneminde büyük hasar gören yapıyı adeta yeniden inşa ettirmiştir) ve Süvari Kışlası'dır. Yanya'nın haricinde Narda (Arta) bölgesinde konağı olduğuda bilinmektedir.

Be'ûnullah serizinde furuzan şem-i ikbali / Muzaffer şu'le yeddari muşma Seyfi idade
Ziya versun hem şehri zatı Gülşen dehre / Nizamın hüsnü suretle gör aynaya dünyada
Müesseretle Osman Nuri Paşa vaz edup fahzen? /şu narin kalede ismi muhabbettir temaşa
Gelup.....Baktı tarih-i zibatabıma hurşiddir/ Mücella gösterir nam-ı zafer mezatı tuğrada
Sene

H.1259 /M.1843

Türkçesi

Allah'a şükür.... Abdülmecit han atamız oldu / Şu eski ve ölümlü dünyada böyle dostluk
var mı ?

Be'unullah, bahtını koruyan, parlayan mum / Zafer alevi yeddari müjdeleyen kol ve kılıç.
Işık versin hem şehre hem içimize / Ölçünün ve adaletin güzelliğini dünyada gör.

Müesseretle Osman Nuri Paşa vaz edupfahzen? / Şu narin kalede güzellikleri görmek
muhabbettir.

Gelip.... Baktı tarihin düzenleyicisi, güneşimi gördü / Aynalar zaferi mezatı tuğrada
gösterir.

---

²⁶Kitabe, tez danışmanım ile birlikte okunmuştur.

Foto 3.1. Kuzeydoğu Akropol ana giriş kapısı kitabesi ve tuğra

Geçirdiği Onarımlar: Kale içerisinde 1960 yılından itibaren art arda onarımlar yapılmıştır (Παπαδοπούλου,2012a:219). En son ve geniş çaplı restorasyon 2006-2014 yıllarıarasında gerçekleşmiştir (Foto.3.2,3) (Brouskarı,2008:168,169). Bu onarımlar sırasında sur duvarları temizlenmiş ve kale etrafında yayaların yurmesi için alan açılmıştır.

Foto 3.2. Kuzeydoğu Akropol sur duvarı restorasyonu 2006 (Παπαδοπούλου,2012a:243)

Foto 3.3. Güneydoğu Akropol sur duvarı restorasyonu 2007 (Παπαδοπούλου,2012a:219)

Yapının Tanımı

Plan: Kale; dikdörtgen plana yakın ve üzerinde yer aldığı toprak parçası batı yönünden anakaradan ayrılmış, daha sonra bu alanın dolması ile karaya bağlanmıştır. Doğusunda iki ana tepesi bulunmaktadır. Bunlar; Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropolleridir. Güneydoğu Akropolü, sur duvarları aracılığıyla Kuzeydoğu Akropolü'nden ayrılmaktadır. Kale'nin sur duvarları yaklaşık olarak 2000 m²'lik yüzeyi çevrelemektedir. Duvarların genişliği yaklaşık 10 m. yüksekliği, 8.85 m. ile 13.69m. arasında değişmektedir.²⁷ Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropollerini ile birlikte 200 dönümlük bir arazi içinde yer almaktadır. Kale'nin altı kapısı ve bir hendek deliği bulunur.

Her iki akropolde de hem Bizans dönemine hem de Osmanlı dönemine ait birçok yapı ve yapı grupları yer almaktadır (Foto.3.4) (Çizim.3.1).

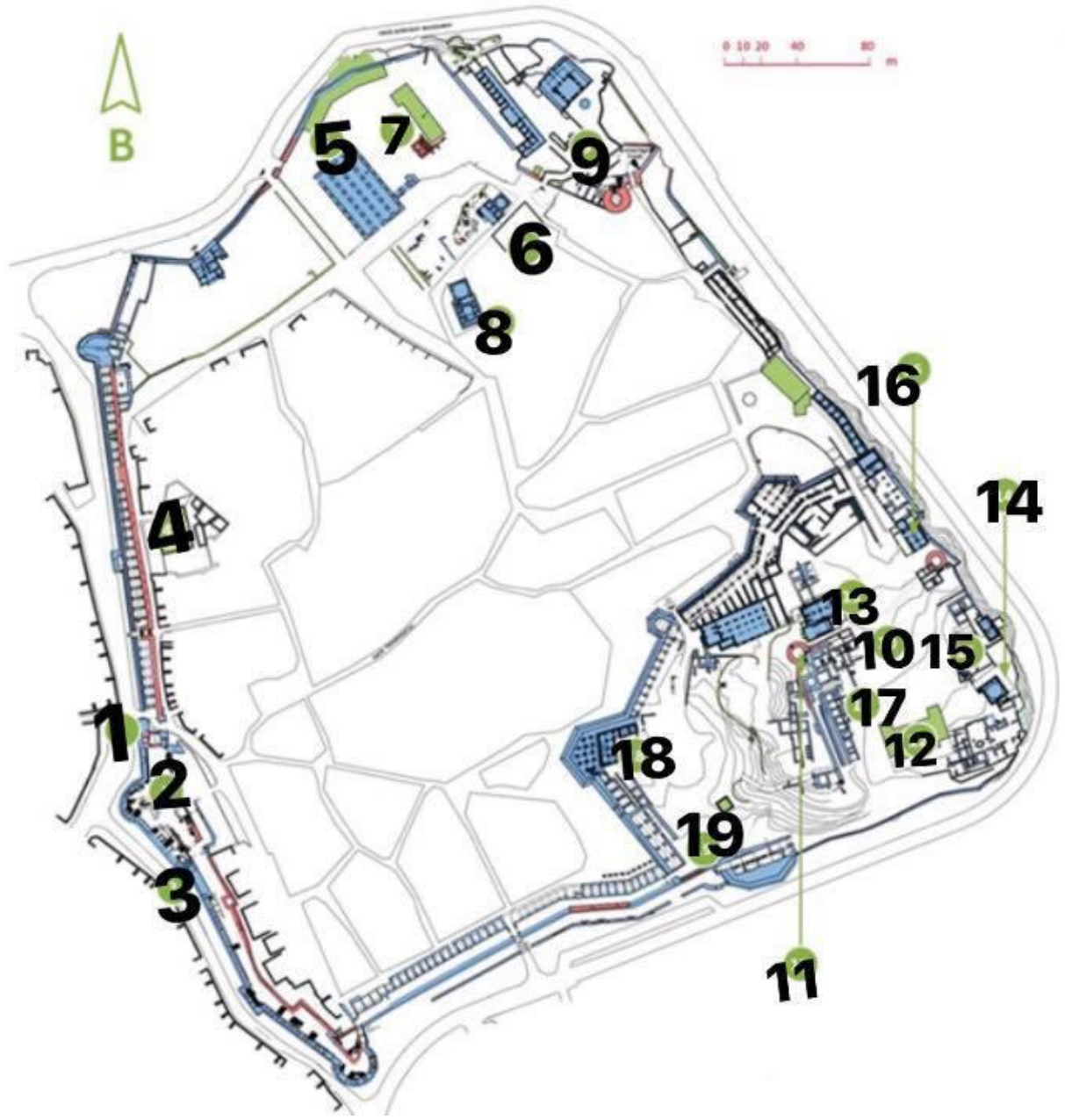

Foto3.4. Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropollerini'nin genel görünüşü
(<https://www.archaiologia.gr/> sitesinden alınmıştır)

---

²⁷ İnternet:https://www.kastra.eu/castle.php?kastro=ioannina&fbclid=IwAR12nNMcRJPO_W6BE5pciCTffGdRAk_REYgsq1kKH0Xawu92gYW16zFB2o

Çizim 3.1. Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropol vaziyet planı
(https://www.kastra.eu/castleen.php?kastro=ioannina&fbclid=IwAR12nNMcRJ PPO_W6BE5pciCTffGdRAk_REYgsq1kKH0Xawu92gYW16zFB2o sitesinden alınmıştır)

- Bizans Dönemi
- Osmanlı Dönemi

Kuzeydoğu ve GÜneydoğu Akropol Yapıları

1. Ana Kapı (Kuzeydoğu Akropolü)
2. Thomas Kulesi
3. Kale Kapısı
4. Sinagog
5. Süvari Kışlası
6. Veli Paşa Kütüphanesi
7. Bizans Hamamı
8. Arslan Paşa Hamamı
9. Arslan Paşa Külliyesi
10. Güneydoğu Akropolü (İç Kale)
11. Bohemund Kulesi
12. Bizans Müzesi
13. Hazine Binası
14. Fethiye Camisi
15. Ali Paşa Türbesi
16. Fethiye İmareti
17. Ali Paşa Saray Kalıntıları
18. Ali Paşa Sarayı'nın mutfağı ve askerler için konaklama alanı
19. Güneydoğu Akropolü'nün batı kanadı kapısı

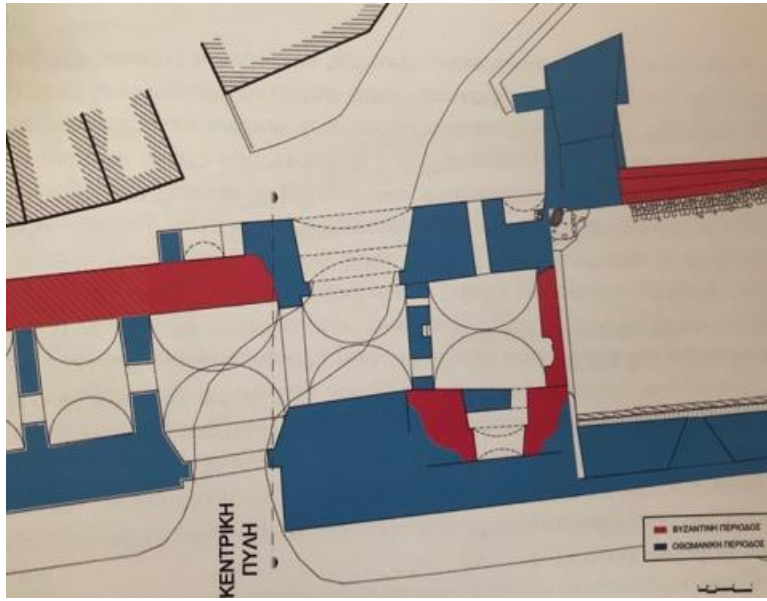
Kuzeydoğu Akropolü

Akropol surları hem kent kısmına hemde göl tarafına bakmaktadır. Akropol esas olarak Bizans surlarının orijinal çekirdeğidir. Ali Paşa var olan Bizanssur duvarlarını ve kalesini değiştirerek yeniden inşa etmiştir. Duvarlar oldukça uzun,geniş ve yüksektir. Kuzeydoğu Akropolü, Güneydoğu Akropolü'ne göre daha büyüktür. 1611 yılında gerçekleşen isyan

sebebiyle kale dışında yaşayan Müslümanlar, kale içine yerleşmeye başlamıştır.²⁸ Artık bu yıldan itibaren Kuzeydoğu Akropolü'nün içerisindeki hayat daha canlı hale bürünmüştür. Buradaki Osmanlı yapıları; Arslan Paşa Külliyesi (camisi, türbesi, medresesi, imareti, hamamı) ve Süvari Kışlası'dır.

Kuzeydoğu Akropolü'nün ana girişi kent merkezinin içindedir (Çizim.3.2). Akropolün iç kısmında iki kat bodrum ve bir dizi tonozlu odalar yer almaktadır (Çizim.3.3).Tonoz ile örtülü odalar Ali Paşa döneminde mahzen olarak kullanılırken, günümüzde ise odaların bir kısmı sergi salonu olarak kullanılmaktadır.

Çizim 3.2. Kuzeydoğu Akropolü ana giriş kapısı planı (Παπαδοπούλου,2012:76).

²⁸Bkz: Gözaçık, M.A. (1999). “Geçmişten Günümüze Yanya”. *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi*,31 (181), 31-43. “Osmanlı Hakimiyetinde Yanya” başlığı altında isyan anlatılmıştır.

Çizim 3.3. Kuzeydoğu Akropolü'nün ana giriş alanının iç kısım planı
(Παπαδοπούλου,2012a: 72)

Güneydoğu Akropolü

İç Kale adıyla da bilinen akropolde, ilk olarak Bizans İmparatoru Jüstinyen tarafından inşa ettirilen kilise, tapınak ve evler yer almaktaydı. Osmanlı Dönemi'nde ise Bizans'dan kalan yapılar yıkılmış yerine yeni yapılar inşa edilmiştir. İç Kale içerisinde yerleşim yoktur. Burası daima devlet idaresinin merkezi ve Ali Paşa'nın Balkanlarla ilgili talimatları verdiği yer olarak bilinmiştir. Akropol alanındaki Osmanlı yapıları; Fethiye Camisi, Medresesi, İmaret, Ali Paşa Sarayı, Ali Paşa Türbesi, Hazine Binası ve Baruthane'dir (Foto.3.5). Saray ve medrese tamamen yıkılmış, geriye sadece zemin kalıntıları kalmıştır. Sarayın bulunduğu yerin bir kısmına ise sonradan Bizans Müzesi inşa edilmiştir.

Foto 3.5. Güneydoğu Akropolü'nün üstten görünüşü (https://www.kastra.eu/castleen.php?kastro=ioannina&fbclid=IwAR12nNMCRJPPO_W6BE5pciCTffGdRAk_REYgsq1kKH0Xawu92gYW16zFB2o sitesinden alınmıştır)

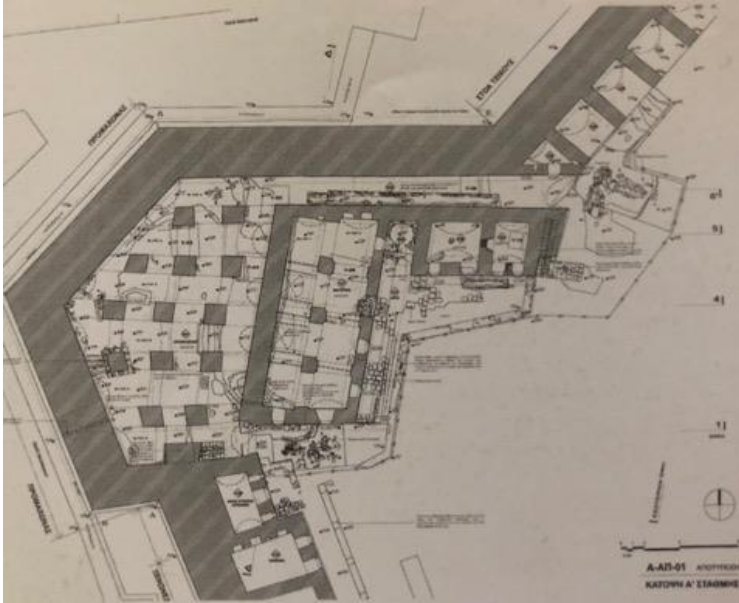
Akropolün batı kanadında ise sarayla bağlantılı olduğu düşünülen mutfak ve muhafız askerlerin konakladığı yapı mevcuttur (Foto.3.6,7). Mutfak, sadece saray çalışanları ve askerler için yapılmış ve saray erzaklarında saklandığı depo olarak kullanılmaktadır. Mutfak; kuzey- güney yönünde dikdörtgen planlı ve kemerler ile sütunlar aracılığıyla iki alana ayrılmıştır. İçten tonoz ile örtülü, dıştan çatı ile kaplıdır. Çatısında iki bacası bulunur. Hemen yanında ise dikdörtgen planlı, kemerler aracılığıyla bölünmüş, tonoz ile örtülü derin nişler vardır. Bu yapı iki katlıdır. Yapının muhafızların konaklaması için yapıldığı bilinmektedir. Nitekim nişler içerisinde ocaklar vardır (Çizim.3.4).

Foto 3.6. Güneydoğu Akropolünün batı kolu (Παπαδοπούλου,2012:88).

Foto 3.7. Güneydoğu Akropolünün batı kolu – mutfağın içi (Παπαδοπούλου,2012:86).

Çizim 3.4. Güneydoğu Akropolü'nün batı kolu planı (Παπαδοπούλου,2012:86).

Türk Kalesi

Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropolleri'nden ayrı yapılmış bir kale daha vardır. Türk Kalesi adıyla bilenen ve Ali Paşa tarafından kaya üzerine inşa edilen kale, savunma amaçlı yapılmıştır (Foto.3.8). Yanya'nın Litharitsia bölgesinde bulunmaktadır. Labirent plana sahip kale dört katlıdır. İki katında Ali Paşa hem kendisi hemde oğulları için savunma binası inşa ettirmiştir. Kale, bir dönem kışla olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise kalenin üstü kafe olarak kullanılmaktadır.

Foto 3.8. Türk Kalesi

Cephe Düzeni

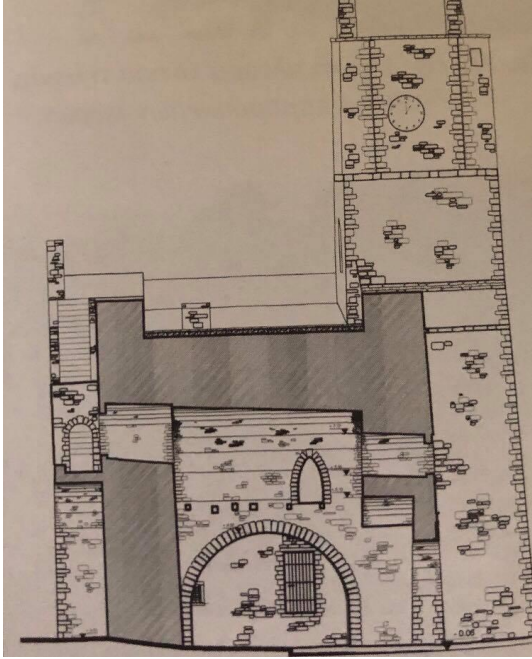
Kuzeydoğu Akropol surları çok geniş bir alana yayılmaktadır. Sur duvarları, oldukça yüksek ve geniştir. Şehir merkezine bakan sur duvarlarında ana giriş kapısı vardır. Kapının hemen yanındaki burçta şehrin merkezine bakan saat kadranı yerleştirilmiştir. Burcun üzerinde ise saat köşkü yer alır (Foto.3.9,10). Ana giriş kapısı yarım daire kemerli büyük açıklığa sahiptir. Kapı açıklığı, yarım daire kemerli yüzeysel bir nişle kuşatılmıştır. Açıklığın köşeliklerinde simetrik konumlu birer kare biçimli pano yer almaktadır. Kemerin yukarısında oval pano, içinde tuğra bulunmaktadır. Hemen yukarısında ise boyuna dikdörtgen pencere açıklığı görülmektedir (Çizim.3.5) (Foto.3.11).

Foto 3.9. Kuzeydoğu Akropolü'nün kent merkezine bakan sur duvarları

Foto 3.10. Kuzeydoğu Akropolü – saat kulesi

Çizim 3.5. Kuzeydoğu Akropolü ana giriş kapısı çizimi (Παπαδοπούλου,2012: 76)

Foto 3.11. Kuzeydoğu Akropolü ana giriş kapısı

Güneydoğu Akropol sur duvarları, kuzeydoğu ile aynıdır. Geniş ve oldukça yüksektir. İç Kale'nin ana giriş kapısı kuzeydoğu giriş kapısına biçim olarak benzemektedir. Kapı yarım daire kemerli büyük açıklıktan ibarettir (Foto.3.12). Kemer üzengileri profilli silmelerle vurgulanmıştır. Kemer kavsiayını şekilde biçimlendirilmiş iki sıra düz silme ile çevrelenmiştir. Kapı açıklığı yarım daire kemerli büyük bir niş içerisine yerleştirilmiştir. Kemer açıklığının yukarısında dairevi pano yer almaktadır. Panonun iki yanında ve hemen yukarısında yüzeyleri boş bırakılmış boyuna dikdörtgen birer pano bulunmaktadır. Tahminimizce panolarda kitabe ve kabartmalar bulunmaktaydı. Fakat günümüze kadar gelememiştir. Kapı açıklığına çubuk demirlerden yapılmış bir çift kanat yerleştirilmiştir.

Foto 3.12. Güneydoğu Akropolü'nün ana giriş kapısı

Türk Kalesi'nin sur duvarlarında tıpkı Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropol surlarında olduğu gibi cephe açıklığı yoktur. Sadece kalenin ilk iki katında, yuvarlak kemere sahip boyuna dikdörtgen pencereler yer almaktadır.

Malzeme ve Teknik: Kuzeydoğu, Güneydoğu Akropoller ve Türk Kalesi yığma tekniğinde moloz taşla inşa edilmiştir. Ayrıca Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropollerinin sur duvarlarında moloz taşın haricinde üç sıra taş, bir sıra tuğla almaşık tekniğinde göze çarpmaktadır.

Süsleme Programı

Sadece Kuzeydoğu Akropol Kalesi'nin ana giriş kapısında süsleme bulunmaktadır. Kapının yuvarlak kemerinin her iki yanında taş levhalar içinde aslan ve geyik kabartmaları yer almaktadır (Foto.3.13,14). Her iki figürde Ali Paşa'yı temsil edip aydınlığın ve kuvvetin gücünü yansıtır. Ayrıca çelenk içinde Sultan Abdülmecit'in (1839-1861) tuğrası ve hemen yanında gül motifi yer almaktadır (Foto.3.15).

Foto 3. 13. Aslan kabartması

Foto 3. 14. Geyik kabartması

Foto 3. 15. Sultan Abdülmecit'in tuğrası

Tarihleme

Şehir kalesi olan Yanya'nın surları ve kalesi yüksek tepeye inşa edilmiştir. Pamvotis Gölü'nün etrafını çevreleyen kale ve surlar ilk olarak 6. yy.'da Bizans İmparatoru I. Jüstinyen tarafından yaptırılmıştır. Ali Paşa (19.yy.başı) ise Bizans surlarını yıktırılmış ve tekrar inşa ettirmiştir. Kale ve surların varlığı aslında Helenistik Döneme kadar dayanmaktadır. Yapılan kazılarda ortaya çıkan sikkeler ve duvar kalıntıları bunu doğrular niteliktedir. Türk Kalesi ise şehir kalesinden tamamen bağımsız, 19. yy'ın başlarında savunma amaçlı olarak inşa edilmiştir.

3.1.2.Arslan Paşa Külliyesi

Arslan Paşa Külliyesi, Kale'nin Kuzeydoğu Akropolü'nde yer almaktadır. Arslan Paşa Camisi'nin güneyinde türbesi, batısında medresesi ve güneybatısında imareti bulunmaktadır. Hamam ise külliye sınırları dışında, Süvari Kışlası'nın kuzeyinde inşa edilmiştir. Cami, türbe, medrese günümüze kadar ayakta gelebilmiştir. İmaret ile hamamın örtü sistemi ise günümüze ulaşamamıştır.

3.1.2.1. Arslan Paşa Camisi

Çizim No:3.6,12

Fotoğraf:3.16,48

Yeri/Adresi: Yanya Kalesi'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Yüksek bir tepeye konumlandığı için diğer yapılardan ayırt edilebilmektedir.

Yaptıran:Tırhala Sancak Beyi iken daha sonra sonraları Rumeli Beylerbeyi'ne atanan Arslan Paşa tarafından yaptırılmıştır.²⁹

İnceleme Tarihi: 10/2017

İnşa Tarihi:1618

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescil edilmiştir. Bakanlık, 1930 yılında belediyeye kullanımını devretmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi: Kitabesine göre yapı H.1027/M.1618 senesinde yaptırılmıştır (Foto.3.16)

Hoş saâdet ânâ ki oldu mücâhid hayrâtâ,

Edetâ anı Hudâ devlet-i dâreyne sezâ,

---

²⁹Bkz: Kul, M. (2019). "Tırhala Sancağı İdarecileri (1395-1600)." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6 (1), 216-251. Yanya sancağı idarecisi Zülfikar Bey'in oğlu olan Arslan Paşa'nın doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. 1593-1594 yıllarından sonra Tırhala Sancakbeyliğine atanmıştır. Yanya salnamesine göre H.1009/M.1600-1601 yıllarında Yanya valise olarak göreve başlamıştır (Yanya Vilayeti Salnamesi,1319:66). Yanya'da kaldığı dönem boyunca baniliğini üstlendiği yapılar: Arslan Paşa Külliyesi (cami, türbe, medrese,imaret ve hamam) 'dır. Yanya valiliğinden sonar ise Üsküp Sancakbeyi olarak göreve başlamıştır.

Göriccek itmâmını hâtib dedi tarihini,

Pâydar ola bu bünyâd-ı şerifi â'lâ

Sene H.1027/M.1618

Türkçesi

Din düşmanlarıyla hayır için savaşanlara ne mutlu,

Hüda O'nu dünyada ve ahirette layık eyleye,

Tamamlandığı tarihi görünceye kadar,

Ebedi kalsın şerefli bina daha yüksekte

Foto 3.16. Arslan Paşa Cami kitabesi

Geçirdiği Onarımlar: Yapının minaresi, yıldırım düşmesi sonucu üç kez yeniden inşa edilmiştir. İlk yıkılma; 1841, ikincisi 1873 ve üçüncüsü 1875 yıllarında gerçekleşmiştir (Αγγελικη- Γεωργιος,2003:27). Elimizdeki fotoğraf, tahminimizce yıldırım düştükten sonra çekilmiştir. Kesin bir tarih yoktur. Bu yıllarda yapılan restorasyonda son cemaat yerinini çatısı tekrar yapılmıştır. Kaynaklar, 1800'lü yıllarda yapılan restorasyon hakkında kesin bilgi vermezken biz bu yıllarda açık olan son cemaat yerinin kapatıldığını ve çift revaklı hale getirildiğini düşünmekteyiz (Foto.3.17).

1985 yılının kış aylarında yine yıldırım düşmesi sonucu yapının bütününe yansıyan hasar görülmüştür (Foto.3.18). Hasarlar sonrasında son cemaat yerinin zemini ve pencereleri düzeltilmiştir. Çatısı ve harim kubbeside uzun restorasyon sürecine girmiştir. (Foto.3.19). Çalışmalar 1985 yılından 1991 yılına kadar sürmüş ve hepsi Yanya Belediyesi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Camiye en son onarım 2005 yılında yapılmıştır (Στεφανίδου,2009).³⁰

Foto 3.17. Arslan Paşa Camisi 1800'lü yıllar – restorasyon öncesi (ESCUTIS,2008:348).

Foto 3.18. 1985 Yıldırım düşmesi sonucu son cemaat yerinin durumu (Στεφανίδου,2009:230).

---

³⁰Στεφανίδου,Α. (2009) .στο *Η συντήρηση και η αποκατάσταση των οθωμανικών μνημείων στην Ελλάδα*. Simiris,G.. "Το ζαμί του Ασλάν πασά στα Ιωάννινα". Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 221-232.

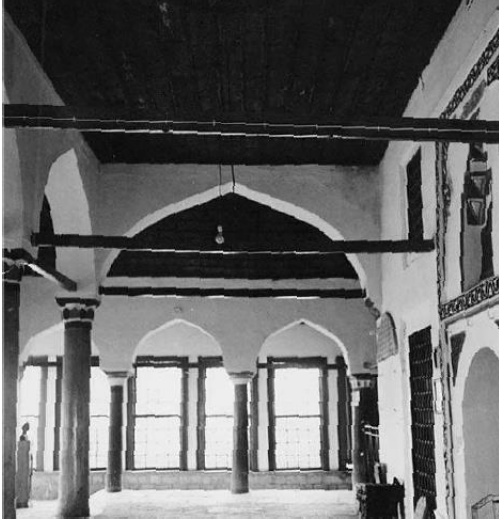
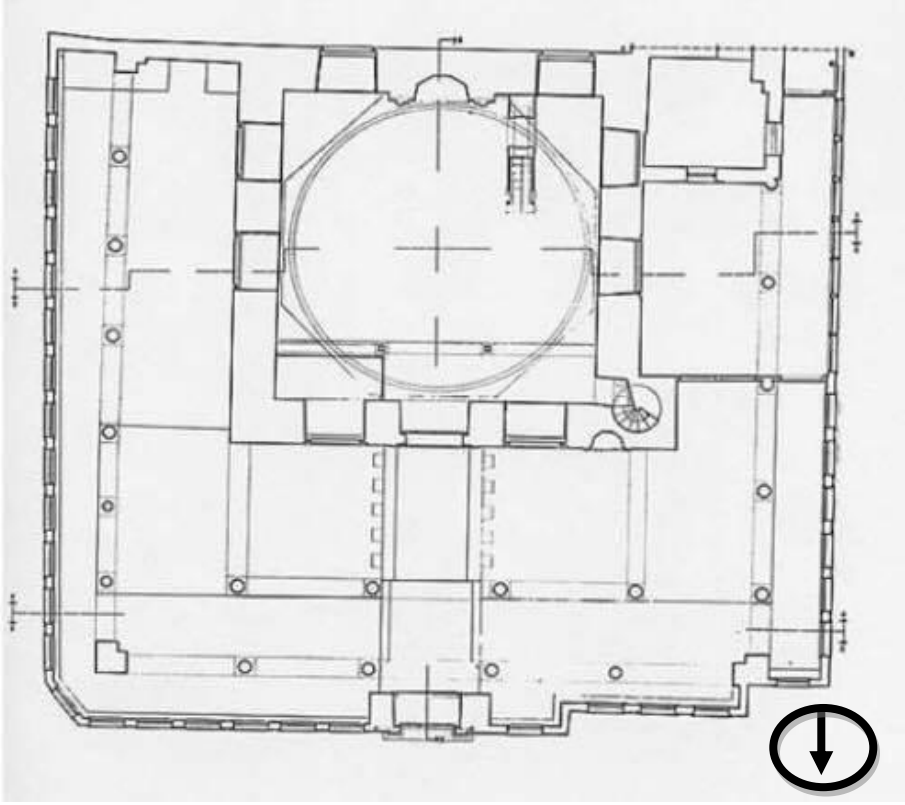

Foto 3.19. Son cemaat yeri restorasyon sonrası (Στεφανίδου,2009:231).

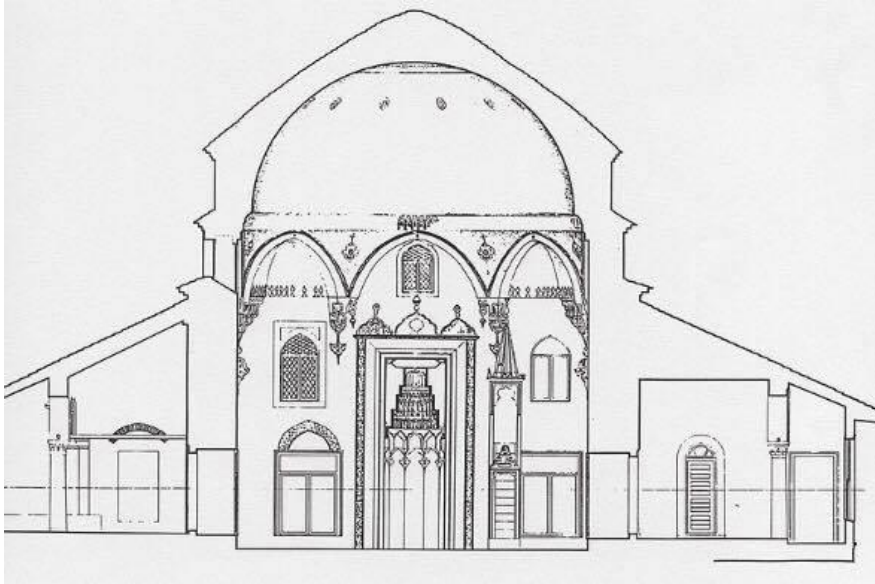
Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Cami dik ve yüksek bir arazi üzerine kurulmuştur. Bu sebeple yapıya 20 basamakla çıkılır. Cami, kare planlı, kübik gövdeye sahiptir. Harimin yüksekliği 10x10 m., genişliği ise 9.50 m. x 9.50 m.'dir (Στεφανίδου,2009). Duvar kalınlığı ise bir m.dir (Çizim.3.6,7) (Αγγελικη- Γεωργιος,2003: 24). Kuzeyinde çift revaklı son cemaat yeri bulunmaktadır. Minare, harim batı cephesinin kuzey kenarından beden duvarı üzerinde yükselmektedir. Harim, iki kademeli duvar üzerinde yükselen ve çift sekizgen kasağa oturan tek kubbe ile örtülmüştür. Kubbe tromplar üzerine oturmuştur. Kuzeyindeki çift revaklı son cemaat yeri, kuzey-doğu ve batı olmak üzere üç yönden kapatılmış, üzeri sundurma ile örtülmüştür.

Çizim 3.6. Arslan Paşa Cami planı (<http://earthlab.uoi.gr/escutis> sitesinden alınmıştır)

Çizim 3.7. Arslan Paşa Cami kesiti (Κανετάκης,1991:87).

Cephe Düzeni

Konik külahla örtülü kubbenin kasnağında yük taşıma ve itki gücünü yitirmiş kemerli payandalar bulunur (Foto.3.20). Sadece kasnağın güney, batı ve doğu cephesinde boyuna dikdörtgen, demir şebekeli birer pencere yer almaktadır. Ayrıca hem beden duvarları hemde kubbe kasnağının üst kenarları silmeli saçaklar ile sınırlandırılmıştır.

Doğu, batı, güney ve kuzey cephelerinin hepsinde pencere açıklığı bulunur. Fakat son cemaat yerinin kuzey, doğu ve batı kısımları onarım sırasında kapatıldığı için harim pencereleri dışarıya değil son cemaat mekânına açılmaktadır. Sadece güney cephe pencereleri dışarıya açılır.

Doğu cephesi restorasyonla birlikte yenilenmiş, sıva üzerine boya yapıldığı için duvar örgüsü görülememektedir. Sadece pencerelerin alt sırasında kaba yonu taş örgüsü vardır. Cephede 14 pencere bulunur. Pencereler, boyuna dikdörtgen biçimli ve demir şebekelidir (Foto.3.21) (Çizim.3.8). Pencereler ahşap sövelerle çerçevelenmektedir. Şebekeler ise yatay ve düşey sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Çubuklar birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş ve düğüm noktaları ise prizmatik lokmalarla bağlanmıştır.

Güney cephesi, doğu cephesinden farklı olarak moloz taş ve kaba yonu taş örgüsüne sahiptir. Cephede eskiden var olan son cemaat yerinin izleri görülmektedir. Güney cephesinde dışarıya açılan eş boyutlara sahip beş pencere bulunmaktadır. Dördü, beden duvarının alt ve üst sırasında olmak üzere simetrik konumlanmıştır (Foto.3.22) (Çizim.3.9). Diğer pencere ise güneybatı cephesinde bulunur. Pencereler boyuna dikdörtgen biçimli ve demir şebekelidir. Beden duvarının alt sırasındaki pencereler yarım daire kemerli alınlığa sahiptir ve söveleri yekpare taş bloklardan oluşmaktadır. Pencerelerin demir şebekeleri, doğu cephe pencere şebekelerinin tekrarı niteliğindedir. Üst sıra pencereleri, alt sıra pencereleri ile biçim olarak aynı olmakla birlikte, sadece sivri kemere sahiptir. Ayrıca şebekeler alt sıra pencere şebekesinden ayrılarak, düşey demir çubuklar üzerine dört yatay çubuğun atılmasıyla kare biçimli göz görüntüsünden çıkmış ve çubuklar sövelere değil beden duvarına saplanmıştır.

Batı cephesi diğer üç cepheye oranla hareketli ve iki katlı düzenlenmiştir (Foto.3.23) (Çizim.3.10). Bunun sebebidir arazinin meyillenmesinden kaynaklıdır. Böylelikle cephe, fevkani kuruluş sergileyerek tonozların taşıdığı simetrik ve eşit aralıklarla yerleştirilen altı kemer gözüne oturmaktadır. Bu kısmın duvar örgüsünde moloz taş kullanılmış,

kemerlerde ise taş-tuğla almaşıklığı görülmektedir. İncelememizde birkaç kemer gözünde musluklara rastladık. Burada çalışan görevli bize daha önce çeşmelerin var olduğunu söyledi. Fakat çeşmelere dair herhangi bir su sistemine rastlamadık. Günümüzde çeşmeler yıkılmış yerinde mezar taşları bulunmaktadır (Foto.3.24). Kemerlerin hemen üstünde 13 pencere yer alır. Alanın duvar örgüsü alt kattan farklı olarak sıva üzerine boya yapılmıştır. Pencerelemin biçimi ve düzeni ise doğu ve güney cephe pencerelerinin devamı niteliğindedir. Batı cephesinin kuzey kenarından* beden duvarı üzerinde yükselen minare kesme taştan yapılmıştır (Foto.3.25). Minare yüksekliği 23.8 m. olarak verilmekte³¹(Αγγελικη- Γεωργιος,2003:27) ve 75 basamakla çıkılmaktadır. Kare kesitli kaide üzerine oturan minarenin, bir bileziğe sahip çokgen pabuç kısmı bulunmaktadır. Silindirik biçimli gövdesinin şerefeye yakın bölümünde sadece tek halka yer alır. Şerefe altı üç sıra testere dişi, aralarına birer sıra taş silme dizisinin üst üste gelmesiyle oluşturulmuştur. Şerefe korkuluğu taş plakaların yan yana getirilmesinden meydana gelmiştir. Petek kısmında eşit boyutlara sahip bir dizi dikdörtgen biçimli açıklıklar vardır. Kurşun ile kaplı külâhı günümüzde tahrip olmuştur.

Kuzey cephesi doğu ve batı cephesinde olduğu gibi restorasyonla yenilenmiş ve sıva üzerine boya yapılmıştır. Cephede 12 pencere vardır (Foto.3.26) (Çizim.3.11). Pencere düzeni ve biçimi doğu ile batı cephelerinin aynısıdır. Cephenin orta merkezinde son cemaat yerine girişi sağlayan kapının üzerinde, iki sütun üzerine oturan içten ahşap dıştan taş plakalar ile kaplı sundurma yer almaktadır. Kapı, boyuna dikdörtgen biçimli açıklığa sahiptir. Kapının lentosu iki ayak üzerine oturmuştur. Ahşap malzemeli çift kapı kanatlarının yüzeyinde boyuna dikdörtgen biçimli panolar bulunmaktadır (Foto.3.27).

---

*Bkz: Makalede minare güneybatıda belirlenmiştir. Σταφανίδου,Α. (2009). *στο Η συντήρηση και η αποκατάσταση των οθωμανικών μνημείων στην Ελλάδα*. Simiris,G.. "Το τζαμί του Ασλάν πασάστα Ιωάννινα". Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 221-232.

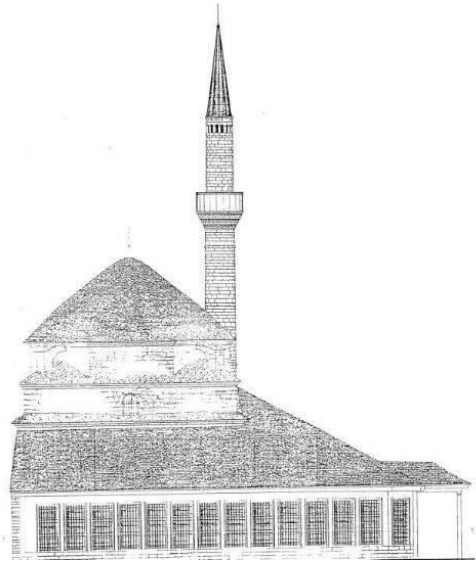

Foto 3.20. Kubbede yer alan kemerli payandalar

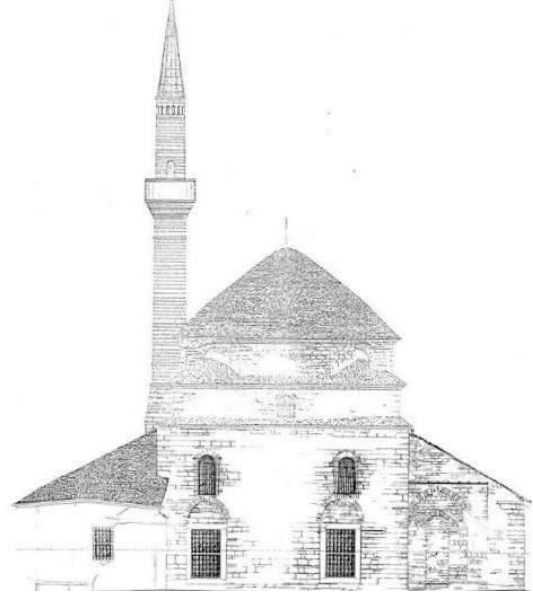
Foto 3.21. Doğu cephesi

Çizim 3.8. Doğu cephe çizimi
(Κανετάκης, 1991:84).

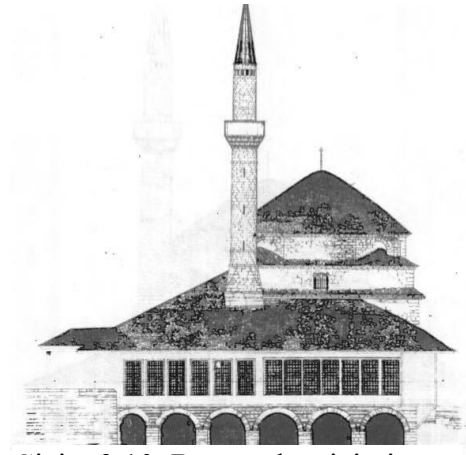
Foto 3.22. Güney cephesi

Çizim 3.9. Güney cephe çizimi
(Κανετάκης, 1991:83).

Foto 3.23. Batı cephesi

Çizim 3.10. Batı cephe çizimi
(Κανετάκης, 1991:82)

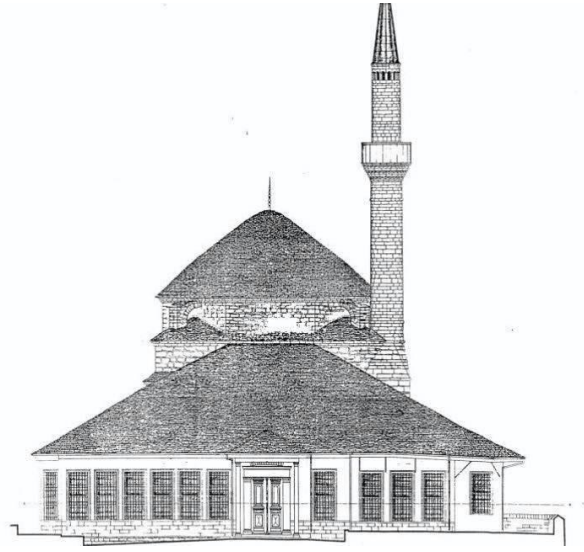
Foto 3.24. Mezar taşları

Foto 3.25. Arslan Paşa Cami minaresi

Foto 3.26. Kuzey cephesi

Çizim 3.11. Kuzey cephe çizimi
(Κανετάκης, 1991:80)

Foto 3. 27. Son cemaat yeri kapısı

Malzeme ve Teknik: Yığma yapım tekniğiyle inşa edilen camide, az miktarda ince yontma taş, çoğunlukla kaba yonuile moloz taş kullanılmıştır. Sadece batı cephesinde yer alan altı kemerde taş tuğla almasıklığı görülmektedir. Kubbe ve sundurmanın üzeri taş plakalar ile kaplanmıştır.*³² Taş plakalar hem Adriyatik kıyılarında hemde Yanya'daki çoğu yapının örtü sisteminde karşımıza çıkmaktadır. Minare kesme taştan inşa edilmiş, külahta kurşun kullanılmıştır. Pencere sövelerinde ahşap ve yekpare kesme taş kullanılmış, demirden şebekeler yapılmıştır. Yapı elemanlarından olan kapı kanatlarında, kadınlar mahfilinin korkuluklarında, minberin köşk, külah ve korkuluk kenar kısımlarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca son cemaat yerinin tavanıda ahşap ile kaplanmıştır. Mihrap ve mihrabiyeinin tamamı alçıdan yapılmış, minberde ise taş malzeme kullanılmıştır. Yapıda mermer malzemenin kullanımı ise kısıtlı, sadece son cemaat yerinin sütunlarında ve kadınlar mahfilinin sütun ve sütun başlıklarında karşımıza çıkmaktadır.

İç Mekân

Cami, günümüzde müze olarak kullanıldığı için içerisinde Hıristiyan, Müslüman ve Yahudilere ait olmak üzere çok sayıda eşya yer almaktadır. Eşyalar, Yanya'nın önde gelen

---

³²*Bkz: Ayverdi, E.H.(2000c). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Bulgaristan Yunanistan Arnavudluk IV*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti. s.4. Konik külahın üzerinin kiremitlerle örtülü olduğunu belirtir. Fakat yapı geçirdiği restorasyon sonucunda Yanya'daki diğer yapılarda da karşımıza çıkan ince taş plakalarla kaplanmıştır.

aileleri tarafından bağışlanmış; gündelik ve dini eşyalardan, mobilyalara, giyim kuşamdan mücevhere ve silahlara varan küçük ama yine de kapsamlı bir sergiye ev sahipliği yapmaktadır.

Son cemaat yerinin giriş kısmının batısında Hristiyanlara, doğusunda ise Yahudilere ait eşyalar yer almaktadır. Burası kaş kemerler tarafından taşınan 19 sütun üzerine oturmaktadır. 15 sütunun Vaftizci Aziz John'nun kutsal tapınağından geldiği iddia edilmektedir. Bunun sebebi de bahsedilen sütunların diğer sütunlara oranla daha renkli ve kaliteli mermerden olmasıdır. Harim giriş kapısının batısında boyuna dikdörtgen biçimli, mukarnas kavsaralı, çokgen gövdeye sahip alçıdan yapılmış mihrabiye bulunur (Foto.3.28). Kavrasa kısmı kalem işi ile bezelidir. Biçim olarak mihrabın tekrarı niteliğindedir. Kuzey batısında ise minareye çıkış kapısı yer alır. Kapı, boyuna dikdörtgen biçimli ve demirden yapılmıştır (Foto.3.29).

Harim kapısının her iki yanında alt ve üst sırada olmak üzere birer pencere açıklığı yer almaktadır (Çizim.3.12). Pencereler birbirine simetrik olarak konumlanmış ve hepsi taş sövelerle çerçevelenmiştir. Pencerelerin demir şebekeleri yatay ve düşey sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak şekilde sövelere saplanarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Çubuklar birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş ve düğüm noktaları ise prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. Alt sıra pencereleri boyuna dikdörtgen biçimli iken üst sıra pencereleri kare biçimlidir. Pencerelerin her biri nişler içine yerleştirilmiştir.

Harim kapısı: Son cemaat yerine açılmakta, yarım daire kemere sahip, boyuna dikdörtgen biçimli açıklıktan meydana gelmektedir. Kapı etrafını bir bordür çevrelemektedir. Kemerin her iki yanında yüzeyden hafif çıkıntı yapan üçgen köşelikleralmaktadır. Kapı alınlığında, mukarnaslı nişin içerisinde kitabe bulunmaktadır. Ahşap malzemeli çift kapı kanatlarının yüzeyinde ortada boyuna dikdörtgen, üst ve alt kısımlarda kare biçimli panolar görülmektedir (Foto.3.30).

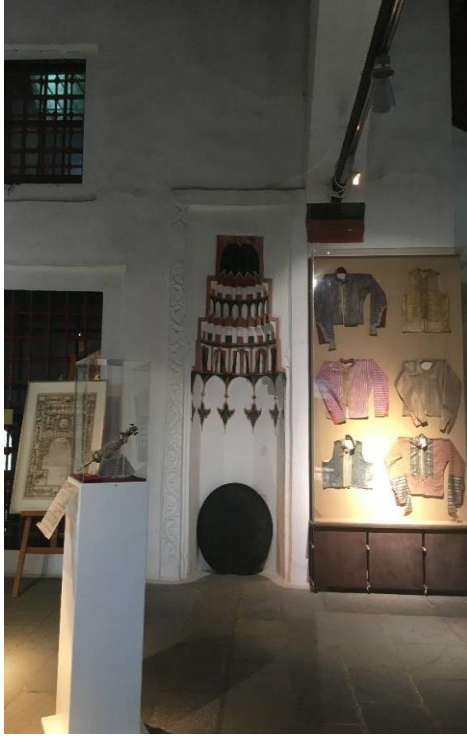
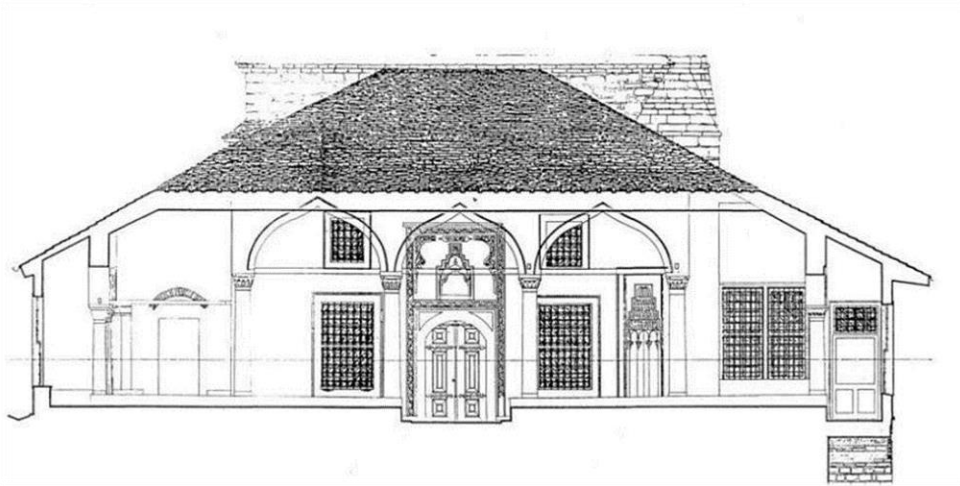

Foto 3. 28. Son cemaat yeri mihrabiyesi

Foto 3.29. Minareye çıkış kapısı

Çizim 3.12. Harım kesiti (Κανετάκης,1991:89)

Foto 3.30. Harim kapısı

Harim mekânı kübik ve kubbeye örtülmüş bir hacimden oluşmaktadır. Köşe geçişlerinde tromp kullanılmıştır. Duvar yüzeylerine tromplarla aynı görünümü yansıtan birer sivri kemer yerleştirilmiş, böylece kubbe için sekizgen geçiş sistemi oluşturulmuştur. Tromp köşeliklerinde mukarnas sıralar bulunmaktadır (Foto.3.31). Harim duvarları sıvalı ve badanalı olup kalem işi ile bezelidir. Burada Müslümanlara ait eserler sergilenmektedir. Harim pencereleri dış kütledeki görünüşü ve düzeni yansıtmamaktadır. Pencerelerin hepsi boyuna dikdörtgen biçimli ve duvarların alt ile üst sırasında ikişer olmak üzere dörder adettir. Duvarların alt seviyesindeki pencerelerin üst pencerelerden farkı; nişler içerisinde yer alıp celi sülüsle yazılan renkli kaş kemerli alınlıklara sahip olmasıdır. Üst seviyedeki pencereler ise niş içerisinde yer almayıp, sadece sivri kemerli açıklıktan meydana gelmektedir (Foto.3.32,33).

Foto 3.31. Tromp ve mukarnas sıralar

Foto 3.32. Doğu duvarı pencereleri

Foto 3.33. Batı duvarı pencereleri

Harimin kuzey duvarında, iki mermer sütunun taşıdığı üç kaş kemer üzerine oturan ahşap korkuluklara sahip, kadınlar mahfili yer almaktadır (Foto 3.34.) Batı duvarının kuzey köşesine yerleştirilmiş döner merdivenler ile mahfil katına çıkılmaktadır.

Mihrap: Güney duvar eksenine yerleştirilmiş, beş kenarla girinti yapan ve boyuna dikdörtgen kütleyle sahip bir unsurdur (Foto.3.35). Alçı üzerine kalem işi bezemeli mihrap, mukarnas kavsaralı ve çokgen gövdelidir. Mihrap iki sıra bordür tarafından çevrelenmiş, alınlık ve taç kısmı ile sonlanmıştır.

Minber: Mihrabın batısında yer almaktadır (Foto.3.36). Yanya'daki günümüze ulaşan iki minberden biridir. Taş malzeme ile yapılan minber tıpkı mihrap gibi kalme işi ile bezelidir. Korkuluk kenarları, köşk ve külah kısmı ahşaptandır. Geçit sivri kemerli açıklıktan meydana gelmiştir. Kaş kemerli süpürgelik kısmı niş içerisine yerleştirilmiştir. Dört ayak üzerine oturan kaş kemerli köşk bölümünün külahı pramidaldır. Minberin taç kısmı ise 19. yy'da eklenmiştir.

Foto 3.34. Arslan Paşa Cami kadınlar mahfili

Foto 3.35. Arslan Paşa Cami mihrabı

Foto 3.36. Arslan Paşa Cami minberi

Süsleme Programı

Yapıda; ahşap,taş,alçı ve mermer malzeme kullanılarak süsleme programı oluşturulmuş, bu malzemeler üzerinede kalem işi yapılmıştır.

Ahşap süsleme

Minber külahında, kadınlar mahfilinin korkuluklarında ve son cemaat yerinin tavanında karşımıza çıkar. Son cemaat yeri tavanında yıldız motifi bulunur (Foto.3.37). Kadınlar mahfili korkuluklarında geometrik motifler yer alırken minber külahında hem geometrik motif hem de palmetler ile sarmaşıklar karşımıza çıkmaktadır (Foto.3.38,39).

Foto 3.37. Son cemaat yeri tavanındaki ahşap yıldız motifi

Foto 3. 38. Kadınlar mahfili süslemeleri

Foto 3. 39. Minber süslemeleri

Taş süsleme

Taş süslemenin görüldüğü yerler; kubbe eteğindeki mukarnasa benzetilmeye çalışılan prizmatik sıra ve trompların altında kalan mukarnas sıralarıdır. Ayrıca minarenin şerefede altında da testere dişi motifi bulunur.

Alçı süsleme

Mihrap ve mihrabiye alçıdan yapılmıştır. Hem mihrapta hem de mihrabiye bordürlerinde palmet ve rumiler karşımıza çıkar. Caminin diğer alçı süslemesi ise tromp kemerleri arasında kalan kısımlar ile kadınlar mahfilinde görülür (Foto.3.40). Buradaki kabartmalar 17. yy'da İstanbul'da karşımıza çıkmayan sadece rumilerle yapılan kompozisyonudur.

Ayrıca motiflerin sap kısımlarının üstten işleniş biçimide yine 16. ve 17 yy. Başkent yapılarında karşılaşmadığımız bezemeler arasına girmektedir (Yenişehirlioğlu,1995:492).³³

Foto 3.40. Kadınlar mahfili alçı bezeme

Mermer süsleme

Yapıda kadınlar mahfilinin sütun başlıklarında bitkisel bezemeli mermer süsleme görülmektedir.

Kalem işi

Mihrap, minber, kubbe, tromp kemerleri arasında kalan kısımlar ve pencere alınlıklarında orijinal kalem işleri vardır.

Bitkisel süsleme

Harim taçkapısında, kubbede, minber aynalıklarında, mihrap kavsarasında, son cemaat yerindeki mihrabiyede; palmet-lotus, rumi motifleri ve geometrik motifler yer alır (Foto.3.41,45). Çevreleyen bordürde de yine rumi motifleri görülmektedir.

---

³³ Yenişehirlioğlu, F.(1995).“XVII. Yüzyıl Başkent-Taşra İlişkileri Kapsamında Yanya (İonnina) Şehri”.9.Milletler Arası Türk Sanatları Kongresi Bildirileri. Ankara. Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı ve Ayrıbasım, S. 487-499.

Foto 3.41. Kubbe bezemeleri

Foto 3.42. Minber aynalığındaki bezemeler

Foto 3.43. Mihrap nişinde ve kavsarasındaki bezemeler

Foto 3.44. Mihrabiye nişinde ve kavsarasındaki bezemeler

Nesneli süsleme

Minber alınlığında çarkıfelek ve yıldız motifleri bulunur (Foto.3.44).

Foto 3.45. Minber alınlığı

Kaligrafi süsleme

Minber alınlığında, kubbe eteğinde ve pencere alınlıklarında mevcuttur. Minber alınlığında kare biçimli pano içerisinde besmele, hemen altındaki dikdörtgen panoda kelime-i tevhid yazılıdır. Kubbe eteğinde; besmele, ayete'l-kürsi, kelime-i tevhid, Muhammed, Ebubekir, Osman, Ali, Hasan ve Hüseyin yazılarının hemen ardından “Allahüveliyü't-tevfikve'l-hidaye, Ve vemâ tevfiği illâ billâh aleyh ve tevekkeltü” yazıları ile şerit tamamlanmıştır (Foto.3.46). Pencere alınlıkları almaşık taş tekniğinde boyanmıştır. Burada hatayi üslubunda çiçekler ile bunların arasında kalan ayetler yer almaktadır (Foto.3.47). Özellikle duvarların üst kısmında kalan pencerelerin kenarları 17. yy İstanbul Sultan Ahmet Cami çinilerindeki bitkisel kompozisyonları andırır (Foto.3.48). Motiflerin işlenişineve fırça darbelerine baktığımız zaman üslupsal farklılıkları görmekteyiz. Bu da bize Başkent örneklerinden ayrıldığının kanıtıdır. Bahsettiğimiz bezeme örnekleri sadece Yanya Arslan Paşa Camisi'nde karşımıza çıkar.

Foto 3.46. Kubbe eteğindeki kaligrafi kuşığı

Foto 3.47. Pencere alınlıklarındaki kaligrafi

Foto 3.48. Üst sıra pencere kenarları – bitkisel kompozisyonlu

Tarihlendirme

Cami kitabesine göre H.1027/M.1618 yılında Arslan Paşa tarafından inşa edilmiştir.*³⁴ Vakfiyelerde ise 1865 yılı kaydı düşülmüştür.³⁵Yanya'nın Kuzeydoğu Akropolü'nde yer almaktadır. Kent merkezinin en yüksek tepesine inşa edilmiştir ve kubbesinin yüksek olması sebebiyle de şehrin hemen her yerinden görülmektedir. Eskiden caminin yerinde Yoannis Prodromos Manastırı olduğu ve yapının manastır kalıntıları üzerine inşa edildiği düşünülmektedir (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003: 22). Cami, 1924 yılında tamamen terk edilmiştir (Στεφανίδου,2009). Bir dönem boş kaldıktan sonrada müzeye çevrilmiştir.

---

³⁴*Bknz: Kitabede tarih yer almasına karşın inşa tarihi ile birden fazla görüş bulunmaktadır. Yenişehirlioğlu, Ayverdi'nin cami inşasının 1071 olarak verdiğini, Evliya Çelebi'nin ise 1077 olarak belirttiğini yazmaktadır (Yenişehirli,1995:491). Fakat Ayverdi kitabında inşa yılını 1017 olarak gösterir (Ayverdi,2000:309). Günümüz Türkçesiyle çevrilen Evliya Çelebi Seyahatnamesinde ise tarih 1027 'yi vermektedir (Deniz ve Kahraman,2011:337). Görüşler birbirinden farklı olsada kitabedeki tarih yanlış okunarak verilmiştir.

³⁵H.06.05.1282.VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0004, Sıra no:0028

3.1.2.2. Arslan Paşa Türbesi

Çizim no:3.13,17

Fotoğraf:3.49,55

Yeri/ Adresi: Türbe, Arslan Paşa Külliyesi'nin içinde caminin güney cephe duvarının hemen arkasında yer almaktadır.

Yaptıran: Tırhala Sancak Beyi iken daha sonra sonraları Rumeli Beylerbeyi'ne atanan Arslan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi: 10/2017

İnşa Tarihi:17. yy başı.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescil edilmiştir. Bakanlık kullanım hakkını belediyeye devretmiştir.

Kullanım Durumu: Ziyaretçiye kapalıdır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Türbenin herhangi bir restorasyon geçirdiğine dair kaynaklarda bilgi yer almamaktadır.

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Türbe; sekizgen planlı, prizmal gövdeli ve tek katlıdır.³⁶Sekizgen kasnağa oturan konik kubbe tarafından örtülmüştür (Foto.3.49) (Çizim.3.13,14).

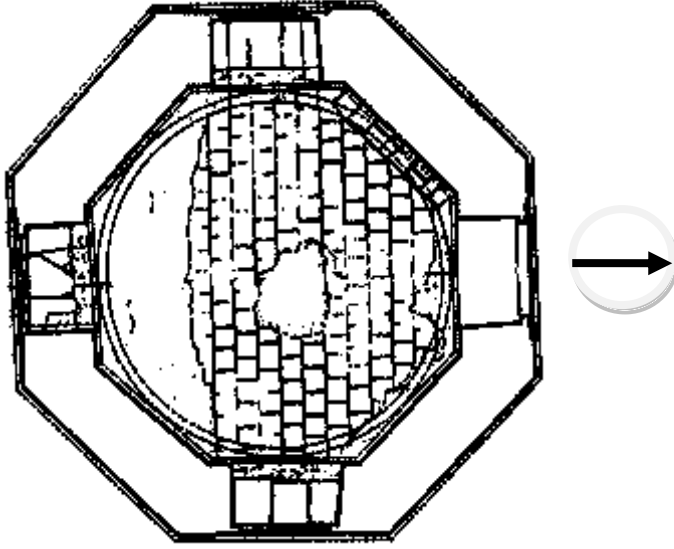
---

³⁶*Bkz: Yenişehirlioğlu,1995:492. Türbenin altıgen planlı olduğunu belirtmiştir. Fakat sekizgendir.

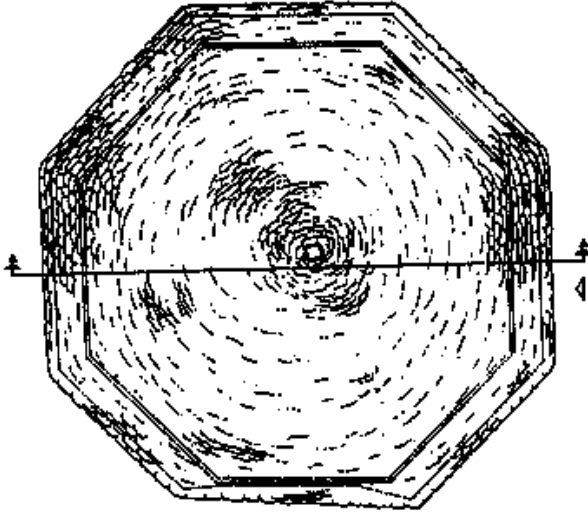
*Bkz: Ayverdi,2000c:310. Kubbenin kiremitlerle örtülü olduğunu söyler. Fakat taş plakalar ile kaplıdır.

Foto 3.49. Arslan Paşa Türbesi genel görünüş

Çizim 3.13.Arslan Paşa Türbe planı (Economidou'nun Arşivi'nden)

Çizim 3.14. Arslan Paşa Türbesi örtü düzeni (Economidou'nun Arşivi'nden)

Cephe Düzeni

Türbenin beden duvarlarının üst kenarlarını çevreleyen iki sıra silmeli saçak, cepheleri sınırlandırarak örtü sisteminden ayrılmaktadır. Sekiz köşeli türbenin her yüzeyi sivri kemerler aracılığıyla hareketlendirilmiştir. Cephe yüzeylerinin her birinde pencere bulunmamaktadır. Sadece sekiz yüzeyinin dört cephesinde pencere yer almaktadır. Pencerelelerden üçü beden duvarının alt seviyesinde, ikisi üst seviyesindedir.

Doğu cephesinin, sıva üzerine sarımsak renge boyanması sonucunda eski duvar örgüsüne ait izleri silinmiştir. Cephede alta bir, üstte bir olmak üzere simetrik konumlanmış, boyuna dikdörtgen biçimli iki açıklık vardır (Foto.3.50) (Çizim.3.15). Alt seviyedeki pencere yekpare kesme taşlı söveler ile kuşatılmıştır. Pencerenin demir şebekesi bulunmaktadır. Şebeke yatay ve düşey sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve söveye saplanmıştır. Çubuklar birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş ve düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. Üst seviyedeki açıklık alt seviyedeki pencereye oranla daha küçük ve sivri kemerlidir.

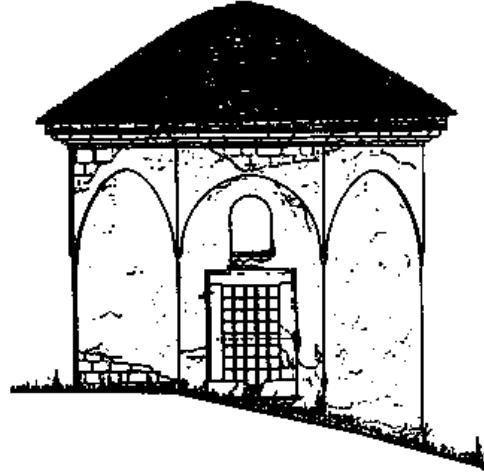
Güney cephenin doğu cepheden farkı kaba yonu taş örgüye sahip olmasıdır. Ayrıca duvar yüzeyi yer aşınmış ve dökülmüştür. Cephenin pencere düzeni doğu cephe ile birebir aynıdır (Foto.3.51) (Çizim.3.16).

Batı cephesinin bir bölümü kaba yonu taş örgüye sahip, bir bölümünde sıva üzerine boya yapılmıştır. Cephenin sadece alt duvar seviyesinde bir pencere bulunmakta ve pencere düzeni doğu ile güney cephe pencere düzeni ile aynıdır (Foto.3.52) (Çizim.3.17).

Kuzey cephe, doğu cephesi gibi sıva üzerine sarımtrak renge boyanmıştır. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli oldukça sade, kapı kanatları olmayan türbe giriş açıklığı bulunmaktadır.

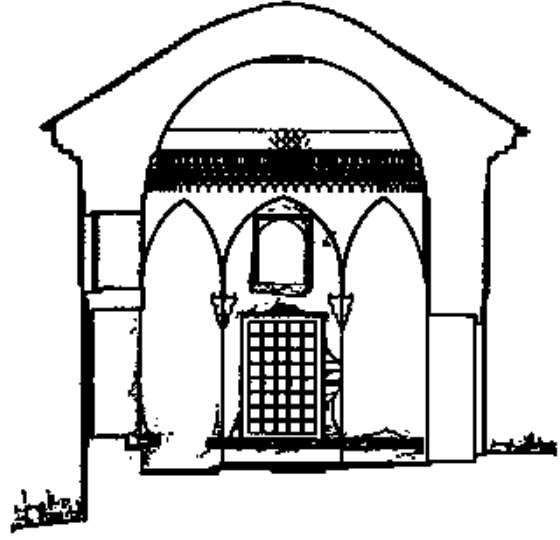
Foto 3. 50. Doğu cephesi

Çizim 3.15. Arslan Paşa Türbesi doğu cephe çizimi(Economidou'nun Arşivi'nden)

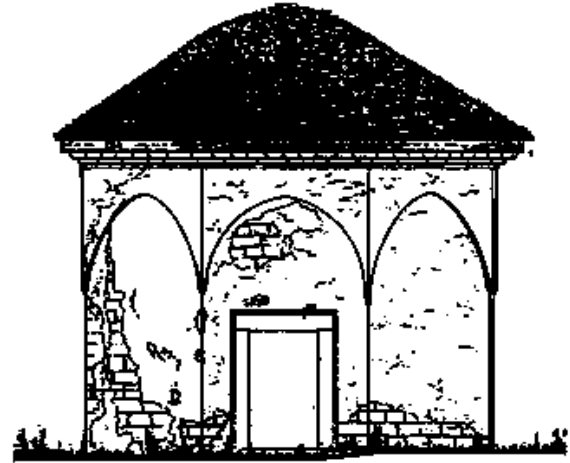
Foto 3. 51. Güney cephesi

Çizim 3.16. Arslan Paşa Türbesi kesiti(Economidou'nun Arşivi'nden)

Foto 3.52. Batı cephesi

Çizim 3.17. Arslan Paşa Türbesi batı cephe çizimi(Economidou'nun Arşivi'nden)

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle inşa edilen türbede, kaba yonu taş kullanılmıştır. Cephelerin bazı yüzeylerinde sıva üzerine boya yapılmıştır. Kubbe dıştan taş plakalarla kaplı, içten tuğla sıraları ile örülmüştür. Pencerelelerin sövelerinde yekpare kesme taş kullanılmıştır.

İç Mekân

Türbenin iç mekânı, konik kubbeye örtülü sekizgen bir hacimden oluşmaktadır. Duvar yüzeylerine birer sivri kemer yerleştirilmiştir. Kubbe kasmağında kalem işi ile bezeli prizmatik sıralar yer almaktadır. Duvar yüzeylerine sıva üzerine beyaz boya yapılmış, fakat yer yer aşınıp temizlenmediği için harap görünümündedir. Pencere açıklıkları dış cephedekiler gibi aynı boyutlara sahiptir. Tek farkı, niş içerisine yerleştirilmişlerdir. Türbe mekânı sembolik olmasından dolayı içinde sadece cami avlusunda bulunan mezar taşlarının bir kısmı yer almaktadır (Foto.3.53).

Foto 3.53. Türbe içindeki mezar taşları

Süsleme Programı

Yapı içinde iki çeşit süsleme bulunur. Bunlar; taş süsleme ve kalem işi süslemeleridir.

Taş süsleme

Kubbe eteğinde ve duvar yüzeylerine atılan sivri kemerlerin bitiminde görülmektedir. Kubbe eteğinde mukarnasa benzetilmeye çalışılan prizmatik sıra bulunur. Sivri kemerlerin bitiminde ise kaba palmet motifleri görülmektedir (Foto.3.54).

Kalem işi süsleme

Kubbe göbeğinde bitkisel süslemenin yanı sıra mızrak ucu motifide yer almaktadır. Ayrıca kubbe kavrçasında ve kubbe göbeğinde görülen mızrak ucu motifi yapı içinde kendini tekrarlamaktadır (Foto.3.55).

Foto 3.54. Kemer bitişlerinde yer alan kaba palmet motifleri

Foto 3.55. Kubbe içi bezemeleri

Tarihlendirme

Türbede kitabe yer almamasına karşın cami ile birlikte 17. yy'ın başlarında Arslan Paşa tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir (Παπαδοπούλου, 2012a:57). Türbe sembolik olarak inşa edilmiştir. İçinde sadece bir zamanlar önemli Osmanlı idarecilerinin mezar taşları yer almaktadır.

3.1.2.3.Arslan Paşa Medresesi

Çizim No:3.18

Fotoğraf:3.56,67

Yeri/ Adresi: Arslan Paşa Cami avlusunun batısında yer almaktadır.

Yaptıran: Tırhala Sancak Beyi iken daha sonra sonraları Rumeli Beylerbeyi'ne atanan Arslan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi: 10/2017

İnşa tarihi: 17. yy'ın başları.

Yapının Tescil Durumu: Kültür Bakanlığı tarafından kullanım hakkı, Yanya Belediyesi'ne devredilmiştir.

KullanımDurumu: Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

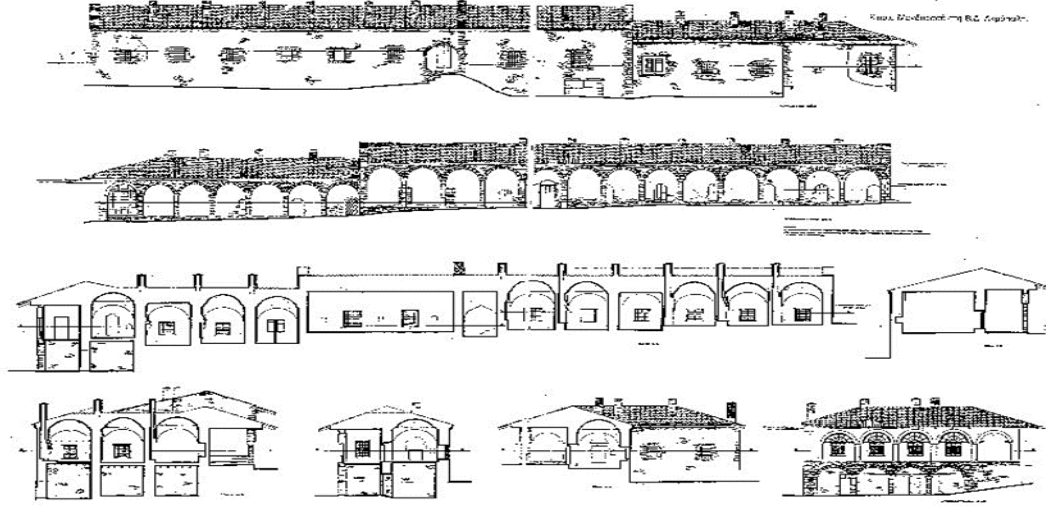
Geçirdiği Onarımlar:1986-1987 yıllarında Yanya Belediyesi tarafından restorasyon geçirmiştir. Yapılan onarımda; iki katlı doğu cephesinin üst katı yarım daire kemerli geniş pencereler ile kapalı iken, pencereler kaldırılmış ve revaklı alana çevrilmiştir (Foto.3.56).

Foto 3.56. 1985 Restorasyon öncesi doğu cephesi (<https://archnet.org/sites/9160> sitesinden alınmıştır)

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Medrese; L planlı, revaklı ve açık avluludur (Çizim.3.18) (Foto.3.57). L'nin uzun kütlesi birbirine bitişik iki binadan oluşurken, kısa kütlesi iki katlı düzenlenmiştir. Medresede 12 oda bulunmakta, fakat herhangi bir dersane odası yer almamaktadır. Yapı dıştan kırma çatı ile kaplıdır.

Çizim 3.18. Arslan Paşa Medresesi çizimi ve kesiti

(http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_object_details.php?objitem=81 sitesinden alınmıştır)

Foto 3. 57. Arslan Paşa Medresesi genel görünüşü

Cephe Düzeni

Beden duvarlarının üst kenarları iki sıra silmeli saçakla sınırlandırılmıştır.

Doğu cephe iki katlıdır. Restorasyon öncesinde pencereler ile kapalı olan cephe sonrasında

revaklı alana dönüştürülmüştür (Foto.3.58). Her iki katında cephe yüzeyi moloz taş ve kaba yonu taş örgüye sahiptir. Üst kat kuzey cephe revaklarının devamı niteliğinde ve taş-tuğla almaşıklıkıyla yapılmış beş yarım daire revak kemerine sahiptir. Bu katta herhangi bir pencere yer almayıp sadece üç hücre kapısı bulunur. Kapılar, boyuna dikdörtgen biçimli, cephe yüzeyine göre biraz içerlek yapılmış ve ahşap kapı kanadına sahiptir. Alt kat eskiden bodrum olarak kullanılırken günümüzde helâ olarak kullanılmaktadır. Alt katta dört revak kemeri ve üç kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapılardan sadece ikisinin ahşap kapı kanatları mevcuttur.

Foto 3.58. Doğu Cephesi

Güney cephesi çevredeki diğer yapılar ve ağaçlardan ötürü görüş alanına pek girmemektedir (Foto.3.59). Görebildiğimiz kadarıyla çatı üzerinde bacalar yükselmektedir. Bacalar, kare kesitli ve tuğla ile örgülüdür. Üzerileri taş plaklar ile kaplıdır. Bacaların her bir yüzeyinde dikdörtgen biçimli birer açıklık bulunmaktadır. Cephe yüzeyi moloz taş örgüye sahiptir. Sayısını tam olarak belirleyemediğimiz boyuna dikdörtgen biçimli, demir şebekeli pencereler bulunmaktadır. Şebekeler yatay ve düşey sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş ve düğüm noktaları ise prizmatik lokmalarla bağlanmıştır.

Foto 3.59. Güney Cephesi

Batı cephesi moloz ve kaba yonu taş örgüye sahiptir. Cephede herhangi bir pencere ve kapı açıklığı yoktur. Cepheye bitişik, ayrı bir kapı ile girilen avlulu tek mekânlı darülhadis yer almaktadır (Foto.3.60). Yapının neredeyse çoğu yıkılmış ve harap haldedir.

Foto 3. 60.Darülhadis

Kuzey cephesi diğer cephelerden farklı olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Bunun sebebi birbirine bitişik iki binanın yan yana gelmesinden kaynaklıdır. Böylece cephede iki ayrı kütle görüntüsü oluşmuştur (Foto.3.61,62). Her iki kısmın cephe yüzeyleride sıva üzerine beyaz boya yapıldığından duvar örgüsü belli olmamaktadır. Revaklara sahip kuzey cephesi; silindirik sütunlar üzerinde sade sütun başlıklarına oturan, 20 revak kemeri taş- tuğla almaşıklığıyla yapılmış yarım daire kemerlerden oluşmaktadır (Foto.3.63,64). Cephenin ilk kısmında alt seviyeye yakın bir pencere ve üç hücre kapısı yer almaktadır. Pencere niş içerisine yerleştirilmiş, boyuna dikdörtgen biçimli ve demir şebekelidir. Şebeke düzeni güney cephe pencere şebekeleri ile aynıdır. Kapılar ise boyuna dikdörtgen biçimli ve cephe yüzeyine göre biraz içerlekli ve ahşap kapı kanatlıdır. İkinci kısımda ise iki pencere ve beş

kapı vardır. Pencerelerin ve kapıların biçim ve düzeni ilk kısım ile aynıdır. Sadece bir kapı çift demir kapı kanadına sahiptir.

Foto 3. 61. Kuzey cephesi ilk kısım

Foto 3. 62. Kuzey cephesi ikinci kısım

Foto 3. 63. Medrese revak kemerleri

Foto 3. 64. Revak alanı içten görünümü

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle inşa edilen medresede kaba yonu ile moloz taş kullanılmıştır. Bacaların tamamı tuğladan inşa edilmiştir. Revaklar içten ahşapla kaplıdır. Çatı dıştan kiremitlerle kaplanmıştır. Bacaların üstünde taş plakalar yer almaktadır. Revak kemerleri taş-tuğla alması göstermektedir. Kapı, pencere gibi yapı elemanlarında ahşap ve demir malzeme kullanılmıştır.

İç Mekân

Medrese 2000 yılından itibaren F. Rapakousis'e ait özel silah, seramik ve obje topluluğuna ev sahipliği yapmaktadır (Foto.3.65) (ESCUTIS,2008:370). Müzeye dönüştürülmeden önce 12 odasında da ocak ve sedir bulunmaktaydı.*³⁷

Foto 3.65. F. Rapakousis'e ait sergi (Brouskarı,2008:163).

Süsleme Programı

Medresenin kuzey cephesinde, demir kapının ve yanındaki pencerenin üzerinde kaligrafi görülmüştür (Foto.3.66,67). Fakat yazılar zamanla tahrip olduğundan okunamamaktadır.

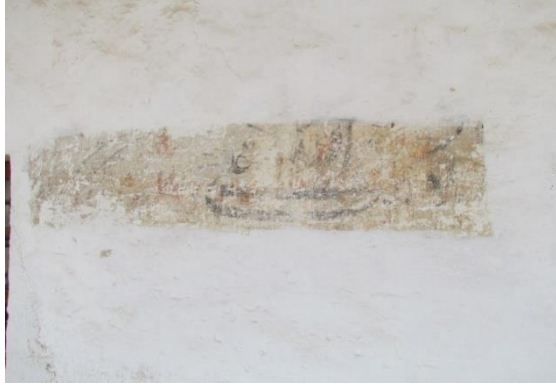

Foto 3.66. Kuzey cephesi - demir kapı üzerindeki kaligrafi

---

³⁷ *Medreseyi incelemeye gittiğimizde iç mekânını görme imkânımız olmamıştır. Çünkü uzun bir süreden beri sadece özel günler ve toplantılarda halka açılmaktadır. Bu sebeple yapının içi incelenememiştir. İç mekân ile bilgileri bize Arslan Paşa Camisi'nin müze görevlisi anlatmıştır.

Foto 3.67. Kuzey cephesi - pencere üzerindeki kaligrafi

Tarihlendirme

Yanya' da ayakta kalabilmiş üç medreseden biridir. Kitabesi günümüze kadar ulaşamayan medresenin, cami ile aynı dönemde (17.yy başları) Arslan Paşa tarafından inşa edildiği bilinmektedir. 20. yy'ın başına kadar okul olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir. Daha sonra yapı Belediye Müzesi'nin deposu olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise müze olarak kullanılmaktadır.

3.1.2.4. Arslan Paşa İmaret

Çizim no:3.19,21

Fotoğraf:3.68,76

Yeri/ Adresi: İmaret, Arslan Paşa Camisi'nin kuzeybatısında, medresenin ise doğusunda konumlanmaktadır.

Yaptıran: Tırhala Sancak Beyi iken daha sonra sonraları Rumeli Beylerbeyi'ne atanan Arslan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:10/2017

İnşa Tarihi:17.yy'ın ilk yarısı.

Yapının Tescil Durumu: Kültür Bakanlığı tarafından kullanım hakkı, Yanya Belediyesi'ne devredilmiştir.

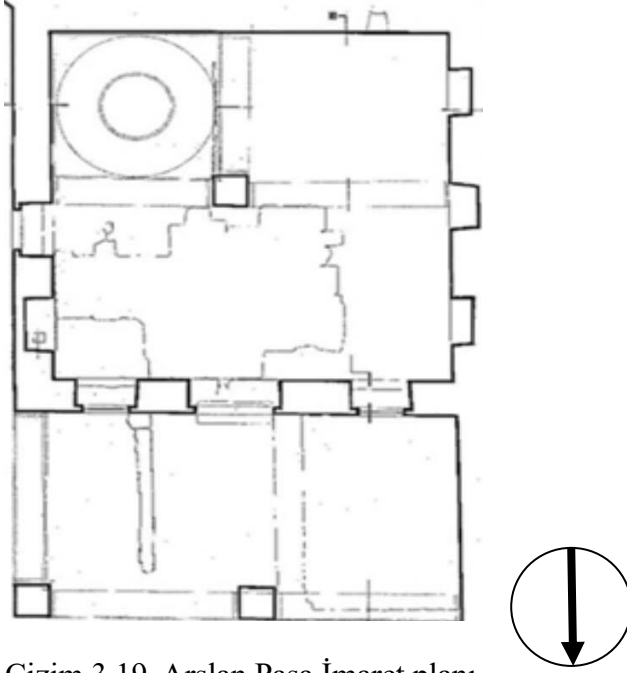
Kullanım Durumu: Günümüzde yapının sadece bir kısmı ayaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Yanya Belediyesi tarafından 1986-1987 yıllarında onarım geçirmiştir (ESCUTIS,2008:372).

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Kuzey-güney yönündedikdörtgen plana sahip imaret, yarım daire kemerler aracılığıyla üç bölüme ayrılmıştır (Çizim.3.19). Revaklı giriş alanı, hazırlık bölümü ve mutfak alanından oluşan imaretin örtü sistemi günümüze kadar gelememiş, sadece bir bacası bulunmaktadır (Foto.3.68).

Çizim 3.19. Arslan Paşa İmaret planı

(http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_object_details.php?objitem=81 sitesinden alınmıştır)

Foto 3.68. Arslan Paşa İmaret

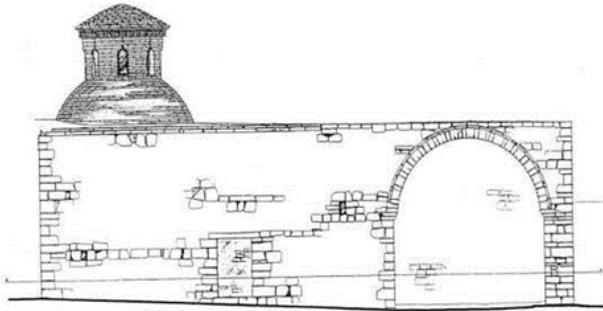

Cephe Düzeni

Doğu cephesi kabayonu taş örgüye sahiptir. Cephe yüzeyinde boyuna dikdörtgen biçimli bir açıklık bulunmaktadır. Açıklığın pencere çerçevesi mevcut değildir (Çizim.3.20) (Foto.3.69).

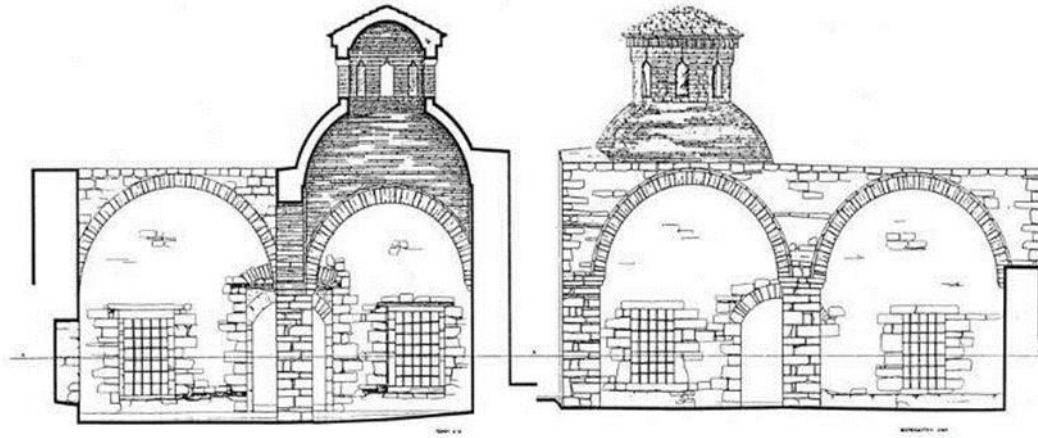
Güney cepheninde duvar örgüsü doğu cephe ile aynıdır. Cephede herhangi bir pencere açıklığı yer almamaktadır. İmaretin sadece bu cephesinde baca bulunmaktadır. Çokgen kesitli, tamamı tuğladan yapılmış bacanın üzeri taş plaklar ile kaplıdır. Her yüzeyinde dikdörtgen açıklıklar yer almaktadır. Yapının batı cephesinin duvar örgüsü diğer cephelerin örgüsü ile aynıdır. Cephede pencere açıklığı bulunmamaktadır.

Kuzey cephenin duvar örgüsü kaba yonu taştır. Cephe, taş-tuğla almaşıklığına sahip üç yarım daire kemerli revaklı girişten oluşmaktadır (Çizim.3.21) (Foto.3.70,71). Revak alanının örtü sistemi günümüze kadar gelememiştir.*³⁸ Kuzey cephe duvarında giriş açıklığının her iki yanında boyuna dikdörtgen biçimli, demir şebekeli açıklık yer almaktadır. Şebekeler düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmışır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmışır. Cephenin orta aksında boyuna dikdörtgen biçimli, taş- tuğla almaşıklığına sahip yuvarlak kemerli ve kapı kanatları olmayan giriş açıklığı bulunmaktadır.

Çizim 3.20. Doğu cephesi çizimi Foto 3. 69. Doğu cephesi
(Κανετάκης,1991:125).

³⁸ Biz bölgedeki diğer imaretlerin örtü düzeninden yola çıkarak, revakların taş plakalarla kaplı çatı ile örtülü olduğunu düşünmekteyiz.

Çizim 3.21. Arslan Paşa İmaret kesiti (Κανετάκης, 1991:124).

Foto 3.70. Kuzey cephesi-Revaklı kısım

Foto 3.71. Kuzey cephesi giriş ve pencereler kısmı

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle inşa edilen imarette kaba yonu taş kullanılmıştır. Bacası tuğla sıraları ile örülmüş, üzeri ince taş plakalarla kaplıdır (Foto.3.72,73). Yapının kemerleri taş-tuğla almaşıklığına sahiptir. Pencere açıklıklarında ise demir şebekeler kullanılmıştır.

Foto 3.72. İmaretin bacası

Foto 3. 73. İmaret bacasının içi

İç Mekân

İmaret revaklı alan ile birlikte yarım daire kemerler aracılığıyla üç ayrı mekâna ayrılmıştır. Doğu duvarı dış cephe ile aynı görünüşe sahip, enine dikdörtgen dolap nişi bulunmaktadır (Foto.3.74). Güney duvarının olduğu alan mutfak mekânıdır. Mekân; taş- tuğla almaşıklığına sahip iki yarım daire kemer aracılığıyla hazırlık bölümünden ayrılmaktadır (Foto.3.75). Batı duvarında üç adet boyuna dikdörtgen biçimli dolap nişi vardır (Foto.3.76). Kuzey duvarındaki pencere açıklıkları dış cepheyle benzerlik göstermeyip, nişler içerisine yerleştirilmiştir. Yapının giriş açıklığıda, duvar yüzeyinden biraz içerlek yapılmıştır.

Foto 3. 74. Doğu duvarı dolap nişleri

Foto 3.75. İmaret mutfak alanı

Foto 3.76. Batı duvarı dolap nişleri

Süsleme Programı

Yapıda herhangi bir bezeme programı yer almamaktadır.

Tarihlendirme: Arslan Paşa İmaret, bilinen Osmanlı imaretlerine göre oldukça küçüktür. Kitabesi bulunmamaktadır.*³⁹ Fakat 17. yy'ın ilk yarısında inşa edildiği bilinmektedir.

---

³⁹ *Bkz: Ayverdi, 2000c: 310. Kitabında verdiği vakfiye tarihi H.1017/M.1603'dür. Fakat verdiği tarihin doğru olduğunu düşünmemekteyiz. Çünkü imaret, Arslan Paşa Camisi'nden önce inşa edilmemiştir.

3.1.2.5. Arslan Paşa Hamamı (Osmanlı Hamamı)

Çizim no:3.22,25

Fotoğraf:3.77,82

Yeri/Adresi: Hamam, Arslan Paşa Külliyesi dışında, Süvari Kışlası'nın karşısında yer almaktadır.

Yaptıran: Tırhala Sancak Beyi iken daha sonra sonraları Rumeli Beylerbeyi'ne atanan Arslan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:10/2017

İnşa Tarihi: 16. yy'ın sonu 17. yy'ın başları.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescil edilmiştir.

Kullanım Durumu: Yapının örtü sisteminin bir kısmı ayakta değildir ve harap durumdadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar:1965-1966 yılları arasında Yanya'daki arkeoloji servisi tarafından onarım geçirmiştir. Fakat yapılan onarımlar yetersiz kaldığı için 1999 yılında hamamın kubbeleri çökmüş ve yapının sadece bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir.

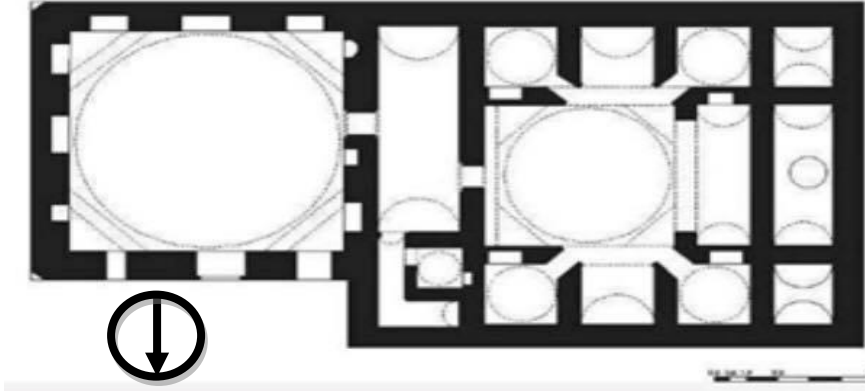
Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Hamam; doğu- batı yönünde L planla uzanır. L'nin doğu taraftaki kısa kolu soyunmalıktan, batıya doğru uzanan büyük kütle ise ılıklik, sıcaklık ve su deposundan oluşmaktadır (Çizim.3.22,23). Yapı, 25.80 m. x 13.30 m. ölçülerine sahiptir⁴⁰(Giarlelis, Kremezis, Spanos,2007). Duvar kalınlığı 1 m.dir⁴¹(Kanetaki,2004).

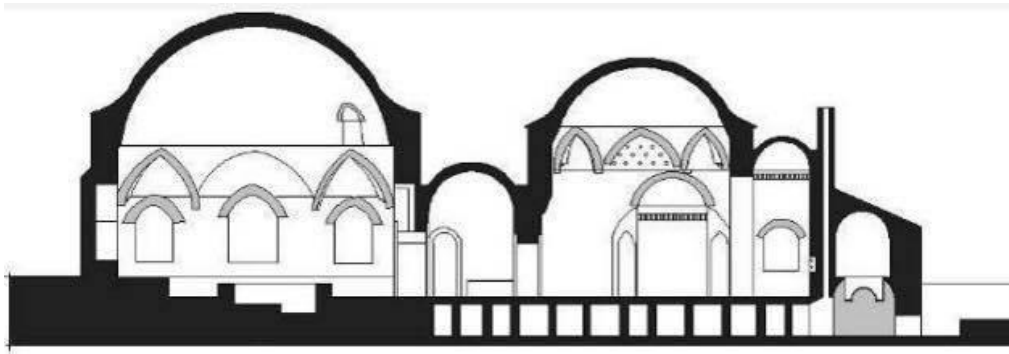
---

⁴⁰Giarlelis, C., Kremezis, P., Spanos,C.(2007,January). "THE HAMAM OF IOANNINA: ANALYSIS AND RESTORATION". International Symposium Studies On Historical Heritage, İstanbul: Yıldız Technical University Research Center For Preservation Of Historical Heritage 1-9.

⁴¹Kanetaki, E.(2004). "The Still Existing Ottoman Baths İn Greek Territory"*METU JFA*, 1-2 (21),81-110.

Çizim 3.22. Arslan Paşa Hamam planı (<http://gap180.com> sitesinden alınmıştır)

Çizim 3.23. Arslan Paşa Hamam kesiti (<http://gap180.com> sitesinden alınmıştır)

Mekânlar sırasıyla;soyunmalık, ılık, sıcak ve su deposudur.Soyunmalık kare planlı, kübik gövdelidir. Hamamın büyük oranda yıkılan örtü sistemini eldeki plan, çizim ve kesitlere bakarak öğrenmekteyiz. Soyunmalık, sekizgen kasağa oturan ve köşe geçişleri tromplarla sağlanan tek kubbe ile örtülüdür(Foto.3.77,78).Kubbe kalınlığı 0.30 m.dir (Giarlelis, Kremezis, Spanos,2007).⁴²Soyunmalığın batı duvar ekseninden güneye doğru kaydırılmış dar kapısından ılığa geçilmektedir. ılık kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. ılığın kuzeyinde helâ ve temizlik üniteleri mevcuttur. Ünitelerden biri küçük kare planlı üzeri kubbe ile örtülüdür. Diğer mekân ise L şeklinde bir koridor olarak uzanmakta ve tonoz ile örtülmüştür. ⁴³*ılığın güney duvarındaki ekseninden kuzeye kaydırılmış kapı açıklığından sıcaklığa geçilmektedir. Sıcaklık mekânı üç eyvanlı

⁴³Hamamın iç mekanına giremediğimiz için bölümlerin hangisinin helâ hangisinin temizlik üniteleri olduğu bilinmemektedir.

ve köşelere halvet hücrelerinin yerleştirilmesiyle haçvari şema düzeni göstermektedir. Doğuda, güneyde ve kuzeydeki eyvanlar eş büyüklükte simetrik konumlanmıştır, fakat batısındaki eyvan dar, ince ve uzunbölümden oluşmaktadır. Sıcaklık mekânı sekizgen kasnağa oturan ve köşe geçişleri tromplarla sağlanan tek kubbe ile örtülüdür (Foto.3.79,80). Kubbe üzerinde ışık delikleri açılarak mekân aydınlatılmıştır. Işık delikleri ortada dairesel, kenarlarda ise yıldızlar şeklinde oluşmuştur (Kanetaki,2004) (Çizim.3.24). Eyvanlar beşik tonozlar ile halvetler ise kubbeler ile örtülüdür. Su deposu kuzey- güney doğrultusunda üç bölümlüdür. Bölümlerin hepsi dikdörtgen planlıdır. Yan bölümler dar, orta bölüm ise diğer bölümlere oranda ince, uzun ve daha büyüktür. Bölümlerin üzeri beşik tonoz ile örtülüdür.

Foto 3. 77. Soyunmalık kubbesi

Foto 3. 78.Soyunmalık kubbesi

(<http://gap180.com> sitesinden alınmıştır)

Foto 3.79. Sıcaklık kubbesi

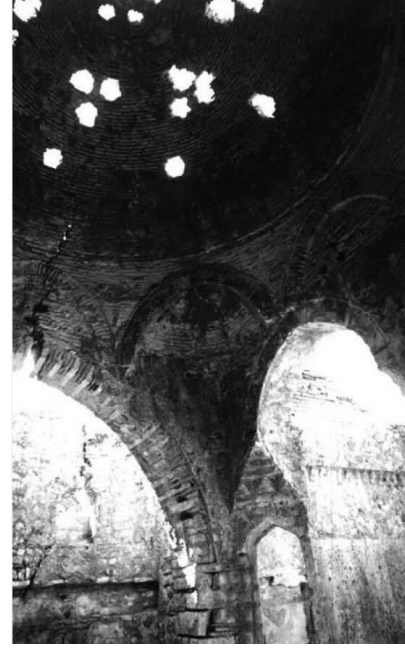
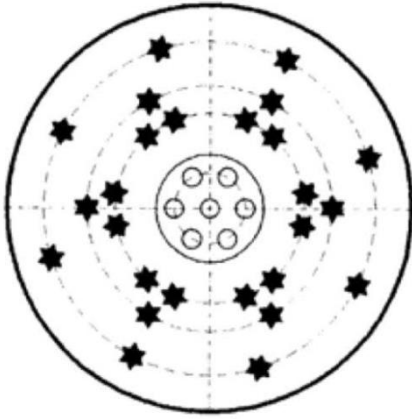

Foto 3.80. Sıcaklık kubbesi

(<http://gap180.comsitesinden>
alınmıştır)

Çizim 3.24. Sıcaklık kubbesinin çizimi (Kanetaki,2004:104).

Cephe Düzeni

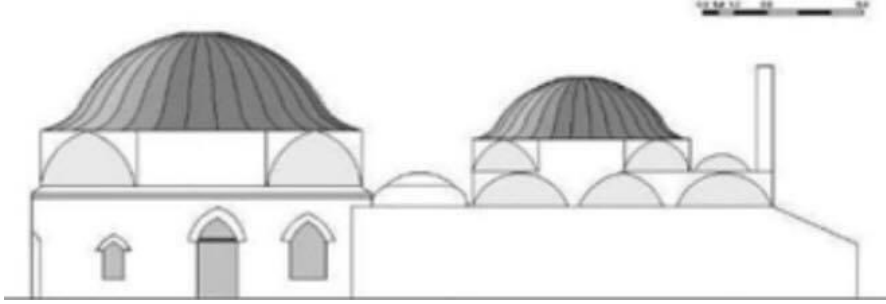
Çoğunluğu yıkılan soyunmalık kubbesinin doğu cephesinin kasnak yüzeyinde boyuna dikdörtgen biçimli pencere açıklıklarının izleri durmaktadır.

Doğu, güney ve batı cephelerinin duvar örgüsü kaba yonu taş ile moloz taştır. Cephelerde herhangi bir açıklık bulunmamaktadır.

Kuzey cephesinin duvar örgüsü de diğer üç cephe ile aynıdır. Cephede soyunmalık girişinin her iki yanında eş boyutlu, boyuna dikdörtgen biçimli, sivri kemerli pencere

açıklıkları bulunmaktadır. Fakat günümüzde açıklıklar duvar örülerek kapatılmıştır. Soyunmalık mekânının girişi açıklığı; boyuna dikdörtgen biçimli, sivri kemerli alınlığa sahiptir (Çizim.3.25) (Foto.3.81). Kapı açıklığına ahşap kapı kanadı yerleştirilmiştir.

Çizim 3.25. Arslan Paşa Hamamı kuzey cephe çizimi (<http://gap180.com> sitesinden alınmıştır)

Foto 3.81. Kuzey cephesi (<https://archnet.org/sites/9160> sitesinden alınmıştır)^{44*}

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle inşa edilen hamamda kaba yonu taş ile moloz taş kullanılmıştır. İç mekân mozaik harçla örülmüştür. Kubbeler tuğladan inşa edilmiştir. Kubbelerin dış kaplamasında ince taş plakalar kullanılmıştır. Kemerler ise tuğla-taş almaşıklığına sahiptir.

İç Mekân

Soyunmalık ve sıcaklık mekânlarının duvar yüzeylerine tromplarla aynı görünümü yansıtan birer sivri kemer yerleştirilmiş, böylece kubbe için sekizgen geçiş sistemi

⁴⁴Hamamı incelemeye gittiğimizde etrafı çitlerle çevrili olmasından ve cephe yüzeylerinin sarmaşık v.b bitkilerle kaplanmasından dolayı cephe çekimi yapılamamıştır. Elimizdeki fotoğrafın çekim tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat 2017 yılından önceye ait olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü hamamı incelemeye gittiğimizde soyunmalık kubbesi ayakta değildi.

oluşturulmuştur.⁴⁵ Sıcaklık mekânındaki eyvanlar taş-tuğla almaşıklığına sahip yarım daire kemerlere sahiptir. Göbek taşı ise günümüze kadar gelememiştir (Foto.3.82). Eyvanın köşesinde ise boyuna dikdörtgen biçimli, sivri kemerli halvet giriş açıklığı bulunmaktadır.

Foto 3.82. Sıcaklık bölümü (<http://gap180.com> sitesinden alınmıştır)

Süsleme Programı

Hamamın dış cephesinde herhangi bir bezeme programı yer almamaktadır. İç mekâna ait fotoğraflar ise oldukça eskidir. Bu sebeple herhangi bir süsleme tespit edilememiştir. Ayrıca incelediğimiz kaynaklarda da süsleme programı ile ilgili bilgi yoktur.

Tarihlendirme

Arslan Paşa Hamamı, Osmanlı Hamamı adıyla da bilinmektedir. Bölgede ayakta kalan tek hamamdır. Arslan Paşa Külliyesinin dışına inşa edilmiş olmasına rağmen külliyeyle bağlı birimdir. İnşa kitabesi yoktur. Bu sebeple inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat kaynaklar inşa tarihini 16.yy sonu ile 17.yy başları olarak vermişlerdir (Παπαδοπούλου, 2012a:62) (ESCUTIS,2008:372). Külliye içinde yer alan yapılarında benzer tarihlerde olması verilen tarihi doğrular niteliktedir.

---

⁴⁵Yapının sadece bir kısmı ayakta. Çoğu bölümü yıkılmıştır. Bu sebeple yapıyı incelemeye gittiğimizde iç mekânı görüntüleyemedik. İç mekâna ait fotoğrafları (İnternet: <https://archnet.org/sites/9160>. Ve İnternet:<http://gap180.com>) kaynaklarından alıp tezimize ekledik.

3.1.3.Veli Paşa Külliyesi

Veli Paşa Külliyesi'nde; cami, medrese ve imaret kale dışında Yanya tepesinin güneydoğu yamacında, Litharitsia bölgesinde konumlanmıştır. Kütüphane ise Veli Paşa Külliye sınırları içerisinde yer almayıp Arslan Paşa Külliyesi'nin hemen altında, Süvari Kışlası'nın karşısında bulunmaktadır. Veli Paşa Camisi'nin kuzeyinde medrese, medresenin güneyinde ise imaret yer almaktadır. Yapıların hepsi günümüze kadar ayakta gelebilmiştir.

3.1.3.1. Veli Paşa Camisi

Çizim no:3.26

Fotoğraf:3.84,95

Yeri / Adresi: Kale dışında bulunan yapı Yanya tepesinin güneydoğu yamacına inşa edilmiştir.

Yaptıran: İlk inşa Bali Bey, II. İnşa Tepedelenli Ali Paşa'nın oğlu Veli Paşa⁴⁶ tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:10/2017

İnşa Tarihi: İlk inşa 1670, II. İnşa 18.yy sonu-19.yy başları

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiş, kullanım hakkı Yanya Belediyesi'ne devredilmiştir.

Kullanım Durumu: Cami kullanılmamaktadır ve ziyaretçiye kapalıdır.

İnşa Kitabesi:-

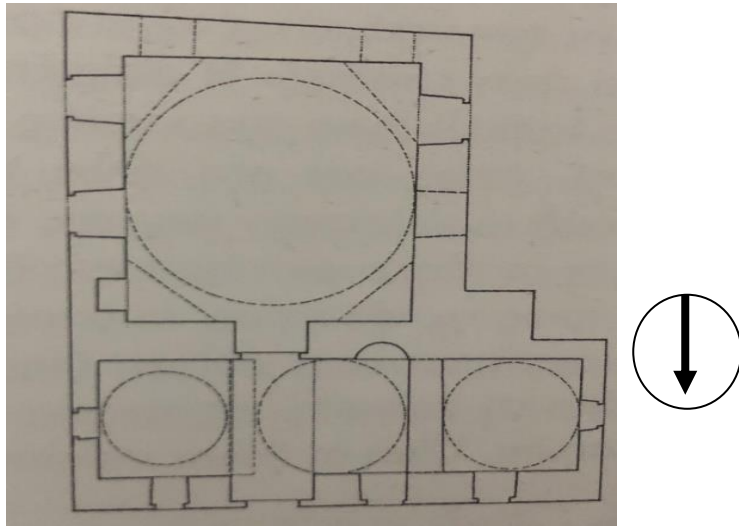
⁴⁶Bkz: Tepedelenli Ali Paşa'nın Ümmügülüm isimli eşinden olan Veli Paşa ortanca çocuğudur. 1773-1821 yılları arasında yaşadığı düşünülmektedir. Veli Paşa'nın 3 oğlu, 5 kızı vardır. Paşa, 1791 yılından sonra Derbendat Nazırlığı'na atanmıştır. Bir dönem Delvine Sancağı mutasarrıfı ve Derbentler Başbuğu görevindeyken 1804 yıllarında kendisine Rumeli Beylerbeyliği unvanı verilmiştir. 1806 yılında İnebahtı muhafızlığına atanmış ardından Mora Valisi olmuştur. 1812 yıllarında Rumların Mora'da Arnavutları istememesi, çıkan ayaklanmalar ve halkın Veli Paşa'dan memnun olmaması sebebiyle Paşa görevinden alınarak Tırhana Sancağı'na atanmış, 1818 yılına kadar görevinde kalmıştır. Veli Paşa, babası Tepedelenli Ali Paşa'nın çıkardığı isyan karşısında devletin güvenini kazanmak için teslim olmuştur. Fakat teslim olması birşeyi değiştirmemiş, hem kendisine hemde kardeşleri ve babasına idam kararı çıkmıştır. Tıpkı babası gibi kendisinin başı kesilerek İstanbul'a götürülmüştür. Bkz: Sezer, H.(1995) "Tepedelenli Ali Paşa'nın Oğulları".*Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XVII (28), 155–164. Kendisinin Yanya'da baniliğini üstlendiği Veli Paşa Külliyesi (cami, medrese, imaret ve kütüphane) bulunmaktadır. Külliye haricinde bugüne ulaşamayan ve konumunu tespit edemediğimiz bir konağı olduğu bilinmektedir.

Geçirdiği Onarımlar: Yapıya ilk bilinen onarım 18. sonu ve 19. yy başlarında Veli Paşa tarafından yapılmıştır. Bu dönemde açık olan son cemaat yeri kapatılmış ve minare eklenmiştir.

1978 ve 1979 yılları arasında ise cami genel bir onarıma tabii tutulmuştur (Brouskarı,2008:174).

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Cami, kare planlı kübik gövdeye sahip harim mekânından ve kuzeyindeki dikdörtgen şemalı son cemaat yerinden ibarettir. Yapı, 6.0 m. x 5.0 m. ölçülerindedir (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003:46) (Çizim.3.26). Minare, harim batı cephesinin kuzey kenarına yakın konumda, beden duvarına kaynaşmış şekilde yükselmektedir. Harim kütlesi, sekizgen kasağa oturan tek kubbe ile örtülüdür (Foto.3.83). Kubbe trompları üzerine oturmuştur. Son cemaat yeri kuzey, doğu ve batı olmak üzere üç yönden kapatılmış, üzeri sekizgen kasağa oturan üç boyutlardaki üç kubbe ile örtülmüştür.

Çizim 3.26. Veli Paşa Cami planı (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003:48).

Foto 3.83. Veli Paşa Cami kubbesi

Cephe Düzeni

Beden duvarlarının üst kenarları ile harim kubbe kasmağının üst kenarları hem testere dişli saçak hemde silmeli saçakla sınırlandırılmıştır.

Doğu cephesi kaba yonu taş örgüye sahiptir. Cephede; birbirine simetrik konumlanmış, boyuna dikdörtgen biçimli hemen yukarisına, yuvarlak kemerli yüzeysel derinlikte alınlığa sahip, demir şebekeli dört pencere mevcuttur (Foto.3.84). Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmışır. Çubuklar isebirbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarıda prizmatik lokmalarla bağlanmışır. Pencerelerden ikisi harim beden duvarının alt seviyesine yakın, diğer ikisi ise son cemaat yerininin alt ve üst duvarlarında yer almaktadır.

Güney cephesi, doğu cephesi gibi aynı duvar örgüsüne sahiptir. Beden duvarlarının alt seviyesinde birbirine eş boyutta simetrik konumlanmış iki pencere yer almaktadır (Foto.3.85). Pencerelerin biçimi ve kuruluş düzeni doğu cephe pencerelerinin tekrarı niteliğindedir.

Batı cephesininde duvar örgüsü diğer cepheler ile aynıdır (Foto.3.86). Cephenin pencere düzeni ve biçimi doğu cephenin pencere düzeni tekrar etmektedir. Harim beden duvarının alt seviyesinde iki pencere yer alırken, son cemaat yerinin alt ve üst duvar seviyesinde iki pencere daha bulunmaktadır. Kesme taştan inşa edilen minare; batı cephesinin kuzey kenarında, son cemaat yeri ile harim beden duvarının arasına kaynaşmışır. Minare, 1930 yılında Yunan devletinin aldığı karar ile bomba kullanılarak yıktırılmışır (Foto.3.87,88). Geriye sadece yıkılan minareden silindirik gövdesi kalmışır.

Kuzey cephesi; doğu, güney ve batı cepheleri ile aynı duvar örgüsüne sahiptir. Cephe yüzeyinde nemden ve bakımsızlıktan kaynaklı kararmalar görülmektedir. Cephede iki katlı pencere düzeni bulunmaktadır (Foto.3.89). Beden duvarının üst seviyesinde üç, alt seviyesinde üç olmak üzere altı pencere bulunmaktadır. Pencerelelerin hepsi boyuna dikdörtgen biçimli, demir şebekelidir. Beş pencere yuvarlak kemerli yüzeysel derinlikte alınlığa sahip iken üst orta sıradaki pencerenin sadece yuvarlak kemeri mevcuttur. Son cemaat yeri giriş açıklığı boyuna dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerlidir. Çift ahşap kapı kanadına sahip açıklık oldukça sade düzenlenmiştir.

Foto 3. 84. Doğu cephesi

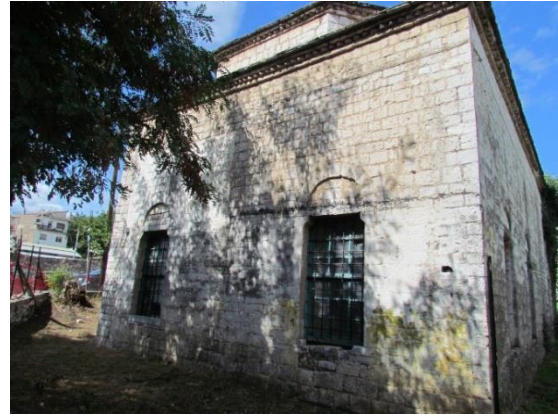

Foto 3.85. Güney cephesi

Foto 3.86. Batı cephesi

Foto 3.87. 1907 Kartpostal- minare yıkılmadan önce cami görünümü
(ESCUTIS,2008:252)

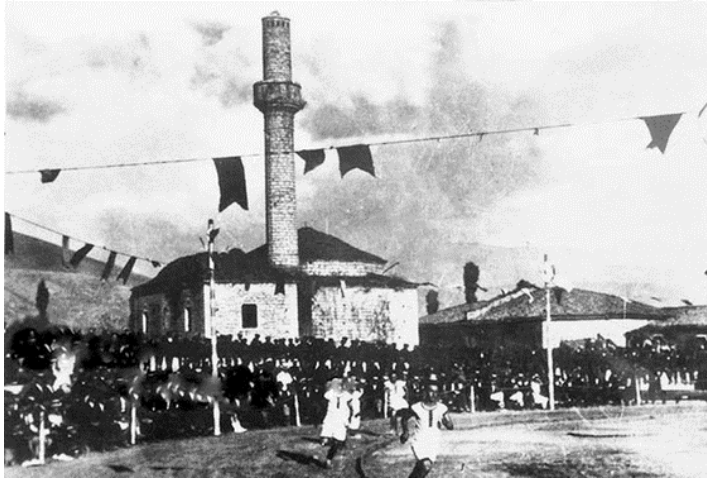

Foto 3.88.1924 minare yıkılmadan önce (Economidou'nun Arşivi'nden)

Foto 3.89. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Yapının beden duvarları yığma tekniğindeki kaba yonu taş kullanılarak yapılmıştır. Mihrap alınlığı mermerdendir. Pencerelerde demir şebekeler kullanılmıştır. Harim ve son cemaat yerini örten kubbelerin üstü taş plakalar ile kaplanmıştır.

İç Mekân

Caminin iç mekânı harap vaziyettedir. Uzun süredir onarım geçirmediği için adeta depo olarak kullanılmaktadır. Dikdörtgen planlı son cemaat yerinin her iki yanı yarım metre yükseltiye sahiptir. Zeminin belli yerleri parçalanmıştır. Harim giriş kapısının batısında boyuna dikdörtgen, küçük, yarım daire nişe sahip basit taş mihrabiye vardır (Foto.3.90). Harim giriş açıklığı; boyuna dikdörtgen biçimli, iki ayak üzerine oturan yarım daire kemere sahiptir. Harim mekânı kübik ve kubbeyle örtülmüş hacimden oluşmaktadır. Köşe geçişlerinde tromp kullanılmıştır. Duvar yüzeylerine tromplarla aynı görünümü yansıtan birer yarım daire kemer yerleştirilmiş, böylece kubbe için sekizgen geçiş sistemi oluşturulmuştur. Kubbe eteği ve yarım daire kemerlere sarı renkli yağlı boya yapılmıştır. Tromp içleride dâhil olmak üzere duvar yüzeyleri pencere hizasına kadar sıvalıdır. Pencereden itibaren ise beyaz boya ile badana yapılmıştır. Fakat günümüzde duvar yüzeylerinde bakımsızlıktan dolayı kararmalar meydana gelmiştir. Harim zemini son cemaat yerinin zemini gibi yer yer aşınıp, parçalanmıştır. Harim pencereleri dış kütle ile aynı görünüşü tam yansıtmamaktadır. Doğu, batı ve güney duvar pencereleri boyuna dikdörtgen biçimli, nişler içerisine yerleştirilmiştir (Foto.3.91). Batı duvarının kuzey kenarında, duvar yüzeyindeki yarım daire kemerin hemen altında, boyuna dikdörtgen biçimli açıklıktan minareye çıkılmaktadır (Foto.3.92). Kuzey duvarı, son cemaat yerinin dış kütlelerinin pencere düzenine benzemektedir. Duvarın üst seviyesinde üç, alt seviyesinde iki boyuna dikdörtgen biçimli açıklık mevcuttur (Foto.3.93). Üst seviyedeki açıklıklar alt seviyeye oranla daha küçük boyutludur.

Mihrap; güney duvar eksenine yerleştirilmiş, boyuna dikdörtgen kütleyle sahip bir unsurdur. Taş malzeme ile yapıldığını düşündüğümüz mihraptan günümüze sadece alınlık kısmı gelebilmiştir (Foto.3.94,95).

Foto 3.90. Son cemaat yeri

Foto 3.91. Batı duvarı pencereleri

Foto 3.92. Minareye çıkış yeri

Foto 3.93. Kuzey duvarı pencereleri

Foto 3.94. Mihrap

Foto 3.95. Mermer mihrap alınlığı

Süsleme Programı

Tromplar arasına atılan kemerlerde, kubbe eteğinde ve mihrap alınlığında kalem işi görülür. Fakat yapıyı incelemeye gittiğimizde bahsettiğimiz kalem işleri neredeyse görülemeyecek şekilde silinmiştir. Bu sebeple süslemeler hakkında kesin bilgi verememekteyiz.

Tarihlendirme

Yapı; Veli Paşa Camisi, Çukur Cami ya da Bali Bey Cami isimleri ile anılmaktadır. Yanya'da ayakta kalan dört camiden biridir. İlk inşa 1670 yıllarında (Παπαδοπούλου, 2012a:105). Bali Kethüda Bey tarafından mescit olarak Bizans kilisesi Aziz Stephen'in üzerine yapılmıştır (ESCUTIS,2008:388). Veli Paşa tarafından yapıya onarımlar yapılmış, minare eklenerek mescitten camiye dönüştürülmüştür. Vakfiyelerde yapının, 1856⁴⁷ yılında kaydı düşmüştür. Fakat caminin 1856 yılında Veli Paşa tarafından onarım geçirmesi mümkün değildir. Çünkü Paşa 1773-1821⁴⁸ (Sezer,1995) yılları arasında yaşamıştır. Vakfiyedeki tarihin, yapının onarımdan çok sonra kaydedildiğini düşünmekteyiz. Bu sebeple onun döneminde, günümüz şeklini alan camiyi 18.yy sonu ile 19.yy başı olarak tarihlendirmek daha uygun olur.

Bugün ibadete ve ziyaretçiye kapalı olan cami bir dönem ordu kışlası olarak da kullanılmıştır.

⁴⁷H.22.05.1272. VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:183/0, Sıra no:0039.

⁴⁸Sezer, H.(1995). "Tepedelenli Ali Paşa'nın Oğulları". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XVII (28), 155-164.

3.1.3.2.Veli Paşa Medresesi

Çizim No:3.27

Fotoğraf:3.96,102

Yeri/ Adresi: Veli Paşa Camisi'nin kuzeyinde yer almaktadır.

Yaptıran: Tepedelenli Ali Paşa'nın oğlu Veli Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:10/2017

İnşa tarihi:18.yy sonu, 19. yy başları.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenerek kullanım hakkı Yanya Belediyesi'ne devredilmiştir.

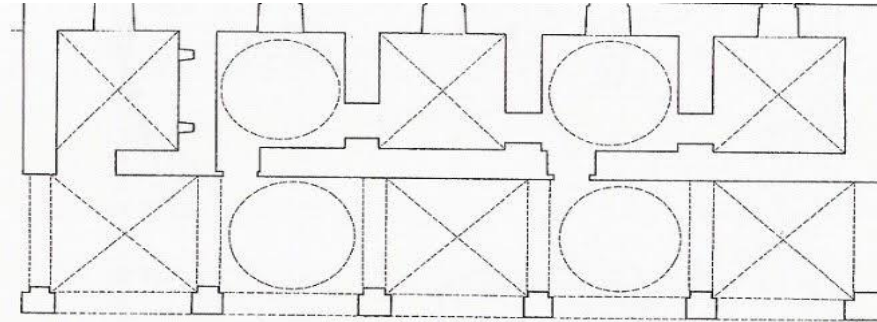
KullanımDurumu: Günümüzde Ulusal Direniş Müzesi olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Medrese, 1978-1979 yıllarında cami ile aynı zamanlarda arkeoloji hizmetleri tarafından onarım geçirmiştir. 1989 yılında ise kent konseyi tarafından yapı konservasyona tabii tutulmuştur (Brouskarı,2008:175).

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Medrese, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, tek katlı ve revaklıdır (Çizim.3.27).Yapının kuzeyinde revaklar, güneyinde odalar bulunmaktadır. Medrese beş odalıdır, fakat herhangi bir derslane odası bulunmamaktadır. Doğudaki, ortadaki ve batıdaki odalar çapraz tonozlu, bunlar arasında kalan odalar ise kubbe ile örtülüdür. Revakların örtü düzeni odaların örtü düzeninin tekrarı niteliğindedir (Foto.3.96). Odalar ve revaklar dıştan kırma çatı ile kaplıdır.

Çizim 3.27. Veli Paşa İmaret planı (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003:48)

Foto 3. 96. Revak kubbesi

Cephe Düzeni

Doğu, batı ve kuzey beden duvarlarının üst kenarları testere dişli saçakla, güney cephe beden duvarlarının üst kenarı silmeli saçakla sınırlandırılmıştır.

Doğu cephe moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephe yüzeyinde pencere ve kapı açıklığı yer almayıp sadece revağın yarım daire kemeri mevcuttur (Foto.3.97).

Güney cephede kare kesitli, külah kısımları günümüze kadar gelemeyen dört baca vardır (Foto.3.98). Cephe, doğu cephesi gibi moloz taş örgüye sahiptir. Cephenin alt seviyesine yakın birbirine simetrik olarak konumlanmış, boyuna dikdörtgen biçimli beş pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto.3.99,100). Demir şebekeleri bulunan pencerelerin hepsi yekpare kesme taşlı sövelerle kuşatılmıştır. Şebekeler düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve sövelere saplanmış. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmış.

Batı cephesi, doğu cephesinin tekrarı niteliğindedir. Cephede herhangi bir açıklık yer almayıp sadece revak kemeri bulunmaktadır (Foto.3.101).

Kuzey cephe kaba yonu ve moloz taş örgüye sahiptir. Cephede kare kesitli sütunlar üzerine oturan yarım daire kemerli beş revak kemeri mevcuttur (Foto.3.102).Cephede boyuna dikdörtgen biçimli beş kapı, beş pencere vardır. Pencerelerin demir şebekeleri güney cephe ile aynı biçimdedir. Kapıların her biri beden duvarından biraz içerlek yapılmış, yarım daire kemerli ve yüzeysel derinlikte alınlıklara sahip oldukça sade düzenlenmiş açıklıklardan ibarettir. Hepsinin kapı kanadı ahşaptandır.

Foto 3.97. Doğu cephesi

Foto 3.98. Güney cephesi- bacalar

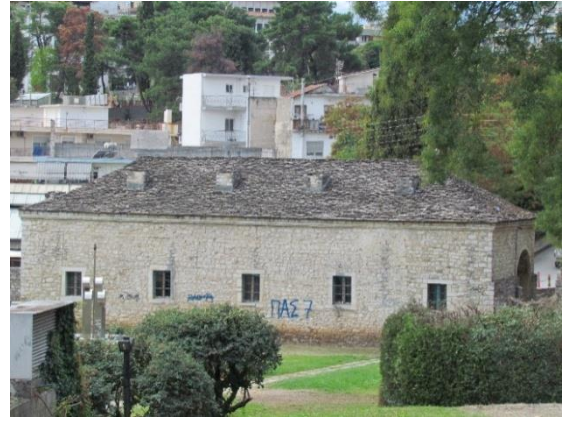

Foto 3.99. Güney cephesi

Foto 3. 100. Güney cephesi

Foto 3.101. Batı cephesi

Foto 3.102. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle inşa edilen medresede kaba yonu ve moloz taş kullanılmıştır. Çatı taş plakalarla kaplanmıştır. Pencere çerçevelerinde ve kapı kanatlarında ahşap, sövelerde kesme taş, şebekelerde ise demir malzeme kullanılmıştır.

İç Mekân

Yapıyı incelemeye gittiğimizde belli bir süre kapalı olduğunu öğrendik. Bu sebeple iç mekânı fotoğraflayamadık. Fakat odaların hepsinde ocak olduğu bilinmektedir.

Süsleme Programı

Dış cepheye dair herhangi bir bezeme görülmemektedir. İç mekânı göremesek bile incelediğimiz kaynakların hiçbirinde süslemeden bahsedilmemiştir.

Tarihlendirme

Medresenin kitabesi yoktur. Vakfiyelerde cami ve kütüphane ile birlikte adı ve tarihi geçmektedir.⁴⁹ Fakat Veli Paşa Camisi'nde yaşadığımız tarih sorunu burada da karşımıza çıkmaktadır.⁵⁰ Bu sebeple biz, medreseyi 18.yy sonu ile 19.yy başında tarihlendirmekteyiz. Medrese bir dönem askeri bina olarak kullanılmıştır.

⁴⁹H.22.05.1272.VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:183/0, Sıra no:0039

⁵⁰Bkz: Veli Paşa Cami tarihlendirmesi.

3.1.3.3. Veli Paşa İmaretİ

Fotoğraf: 3.103,107

Yeri/Adresi: Veli Paşa Medresesi'nin güneyinde yer almaktadır.

Yaptıran: Tepedelenli Ali Paşa'nın oğlu Veli Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:10/2017

İnşa tarihi: 18.yy. sonu ile 19.yy başları

Yapının Tescil Durumu: Kültür Bakanlığı tarafından tescillenerek kullanım hakkı Yanya Belediyesi'ne devredilmiştir.

Kullanım Durumu: Yanya Belediyesi'ne ait "Çocukların Yaratıcı Katılımı Merkezi" olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: İlk onarım 1983 yılında gerçekleşmiştir (Foto.3.103). Bu yıllarda imaretin yıkılan örtü sistemi yeniden inşa edilmiş ve bacalar eklenmiştir. Cephelerde yer alan pencereler yeniden düzenlenmiş, giriş kapısına üç basamak ve sundurma eklenmiştir. Ayrıca iç mekânına sıva ve badana yapılmıştır.

1995 ve 1997 yıllarında ise konservasyona tabi tutulmuştur (Brouskarı,2008:175).

Foto 3.103. Restorasyon öncesi 1983 yılı (Economidou'nun Arşivi'nden)

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: İmaret kuzey- güney doğrultusunda dikdörtgen planlı ve birbirine birleşik iki binadan oluşmaktadır.⁵¹Yapı kırma çatı ile örtülüdür.

Cephe Düzeni

Doğu cephe moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli iki pencere ve bir kapı açıklığı mevcuttur (Foto.3.104). Pencerelerden biri ikinci binada, diğeri ise ön binadadır. İki penceresinde demir şebekesi bulunmaktadır. Demir şebekeleri bulunan pencerelerin hepsi yekpare kesme taşlı sövelerle kuşatılmıştır. Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarıda prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. Ön binada yer alan kapı açıklığının, yuvarlak kemerli yüzeysel derinliğe sahip alınlığı bulunmaktadır. Kapı günümüzde ahşap plakalar ile kapatılarak kullanılmamaktadır.

Güney cephesi yapının kör noktasıdır. Cephe çatısında dairevi biçimli altı baca bulunmaktadır. Bacaların külahları restorasyon sırasında yenilenmiştir.

Batı cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli dört pencere ve bir kapı açıklığı mevcuttur (Foto.3.105). Pencerelerden üçü cephe duvarının alt seviyesinde ve demir şebekelere sahiptir. Diğer pencere ise kapı açıklığının üzerinde yer alıp şebekesi yoktur. Kapı açıklığının, yuvarlak kemerli yüzeysel derinliğe sahip alınlığı bulunmaktadır. Kapı, ahşap plakalarla kapatılarak günümüzde kullanılmamaktadır.

Kuzey cephede diğer cepheler gibi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli, demir şebekeli 12 pencere bulunmaktadır (Foto.3.106). Şebekeler diğer pencere şebekelerinden farklı olarak; yatay çubukların ortasına üç düşey çubuk atılarak ortada dikdörtgen gözler oluşturulmuştur. Cephenin orta ekseninde art arda yapılan iki giriş açıklığı vardır (Foto.3.107). İlk açıklıklık boyuna dikdörtgen biçimli, yatay ve düşey demir çubukların birleşiminden meydana gelen çift kapı kanatlarına sahiptir. Hemen önünde yarım daire biçimli üç basamak bulunmaktadır. Esas yapıya giriş kapısı ise boyuna dikdörtgen biçimli çift cam kanatlı kapıdır.

---

⁵¹Bkz: Yapının ölçülerini almamıza izin verilmediğinden ve planının herhangi bir kaynakta yer almamasından dolayı tezimize Veli Paşa İmaret'i'nin planını ekleyemedik.

Foto 3. 104. Doğu cephesi

Foto 3.105. Batı cephesi

Foto 3.106. Kuzey cephesi

Foto 3.107. Giriş kapısı

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Çatı kiremitlerle kaplanmıştır. Pencere çerçeveleri ahşaptan şebekeler ise demirden yapılmıştır.

İç Mekân

Yapıyı incelemeye gittiğimizde ziyaretçiye açık olmadığını sadece özel günlerde çocuklar için açıldığını öğrendik. Bu sebeple iç mekânı görüntüleyemedik.

Süsleme Programı

Dış cephede bezeme programı yer almamaktadır. Kaynaklar iç mekânda da herhangi bir süslemenin varlığından bahsetmemiştir.

Tarihlendirme

Yanya'daki üç imareten biridir. Kitabesi yoktur. Veli Paşa tarafından 18.yy sonu ile 19.yy başlarında medrese ile aynı zamanda inşa edildiği bilinmektedir.

3.1.3.4.Veli Paşa Kütüphanesi (Osmanlı Kütüphanesi)

Çizim No:3.28,29

Fotoğraf:3.108,116

Yeri/Adresi: Kuzeydoğu Akropolü’de bulunan Arslan Paşa Külliye girişinin hemen altında, Süvari Kışlası’nın karşısında yer almaktadır.

Yaptıran: Tepedelenli Ali Paşa’nın oğlu Veli Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:10/2017

İnşa Tarihi:18.yy sonu, 19.yy başı.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescil edilmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde ziyaretçiye kapalıdır. Kültür Bakanlığı’nın İşçi Sendikası Ofisi olarak kullanılmaktadır (ESCUTIS,2008:374).

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Kütüphane, 1969-1972 yıllarında kentteki arkeoloji servisi tarafından restore edilen ilk yapılardan biridir (ESCUTIS,2008:374). Onarımda ayakta olmayan ana okuma salonunun (kitaplık) kubbesi yeniden inşa edilmiştir (Foto.3.108,109). Güney cephede, duvarla örülerek kapatılan iki pencere ise orijinal haline geri döndürülmüştür. Ayrıca revaklı girişin batı cephesi önceden kapalı iken restorasyon sırasında açılmıştır. Yapının fotoğraflarını incelediğimizde restorasyon öncesinde çatıda ikibaca bulunurken onarım sonrasında bir baca kaldırılmıştır. 2006-2009 yıllarına gelindiğinde ise İç Kale’nin restorasyonu sırasında kütüphaneye yeniden onarım çalışmaları yapılmıştır.

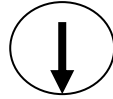
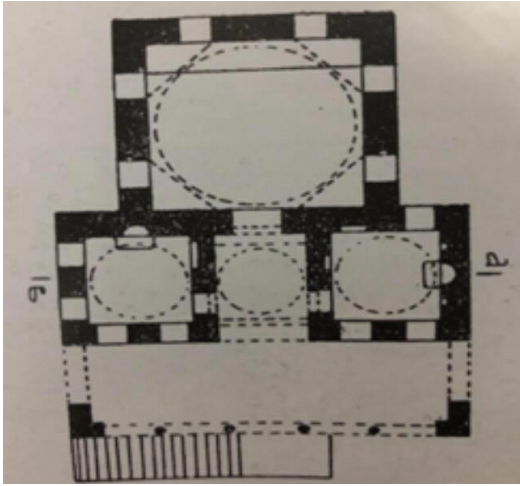
Foto 3.108. Restorasyon öncesi kubbenin durumu 1969 yılı (Παπαδοπούλου, 2012b:229).

Foto 3.109. Kubbenin onarım çalışmaları 1972 yılı (Παπαδοπούλου, 2012b:229).

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Kütüphane, kuzey- güney doğrultusunda üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm revak alanıdır. Revak alanı, arazinin eğiliminden dolayı iki katlıdır. Diğer bölümler tek katlı olarak devam etmektedir. İkinci bölüm, birinci okuma salonudur (Çizim.3.28,29) (Foto.3.110). Revaklar ve birinci okuma salonu dikdörtgen planlıdır. Revak bölümünün zemin katında kütüphane görevlisi için yapılmış küçük bir oda vardır. Birinci okuma salonunda iki oda bulunmaktadır. Ana okuma salonu (kitaplık) ise kare planlı, kübik gövdelidir. Revakların üzeri sundurma ile birinci okuma alanının üzeri ise sekizgen kasağa oturan üç konik kubbe ile örtülüdür. Ana okuma salonu (kitaplık) sekizgen kasağa oturan tek kubbeyle örtülmüştür. Köşe geçişlerinde tromp kullanılmıştır.

Çizim 3.28. Veli Paşa Kütüphane planı
(Economidou'nun Arşivi'nden)

Çizim 3.29. Veli Paşa Kütüphane kesiti
(Economidou'nun Arşivi'nden)

Foto 3.110. Veli Paşa Kütüphanesi

Cephe Düzeni

Kubbe kasmağının ve beden duvarların üst kenarları iki sıra silmeli saçakla sınırlandırılmıştır.

Doğu cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli dört pencere açıklığı ve bir yarım daire revak kemeri yer almaktadır (Foto.3.111). Ana okuma salonuna (kitaplık) ait iki pencere birbirine simetrik olarak konumlanmış, yarım daire kemerli yüzeysel derinlikte alınlığa sahip ve demir şebekelidir (Foto.3.112). Şebekeler düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmış. Çubuklar ise eşit aralıklarla

yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla birbirine bağlanmıştır. Doğu cephenin kuzey kenarında yer alan diğer iki pencere birinci okuma alanına aittir. Birbirine simetrik konumlanmayan pencerelerden biri cephe yüzeyinde yer alırken, diğeri duvarın arkasında bulunmaktadır. Duvar arkasındaki pencerenin diğerlerinden farklı alınlığı olmayıp sadece yuvarlak kemere sahip olmasıdır.

Güney cephesi yenilendiği için kaba yonu taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede eş boyutlarda, birbirine simetrik konumlanan, boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli yüzeysel derinlikte alınlığa sahip iki pencere açıklığı vardır (Foto.3.113). Pencereler demir şebekelidir. Şebekeler, doğu cephe şebekelerinin aynısıdır.

Batı cephesi çevredeki ağaçlardan ötürü görüş alanına pek girmemektedir. Birinci okuma alanının kubbeleleri ile ana okuma salonun (kitaplık) kubbesi arasında kare kesitli, üzeri taş plakalar ile kaplı baca bulunmaktadır. Bacaların her bir yüzeyinde dikdörtgen biçimli ikişer açıklık vardır. Cephe moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Doğu cephesi gibi boyuna dikdörtgen biçimli dört pencere açıklığı ve bir yarım daire revak kemeri bulunur. Ana okuma salon (kitaplık) pencereleri birbirine simetrik olarak konumlanmış, yarım daire kemerli yüzeysel derinlikte alınlığa sahip ve demir şebekelidir (Foto.3.114). Birinci okuma salonunun pencerelerinin tek farkı ise alınlığı olmayıp sadece yuvarlak kemere sahip olmasıdır (Foto.3.115).

Kuzey cephesinin revaklı girişi arazinin eğiliminden dolayı iki katlı düzenlenmiştir.*⁵² Zemin katın duvar örgüsü moloz taştır. Zemin kat girişinin her iki yanında kare biçimli, demir şebekeli birer pencere açıklığı mevcuttur. Yarım daire kemer açıklığından içeriye girilmektedir. Kütüphaneye esas giriş, zemin katıda girişi sağlayan yarım daire kemer üzerine oturan merdivenlerle sağlanır. Üst katın cephe duvarları ve revak kemerleri yenilendiği için sıva üzerine beyaz badana yapılarak moloz taş görüntüsünden ayrılmıştır. Cephede her iki yanı açık, silindirik sütunlar üzerine oturan, farklı boyutlara sahip beş yarım daire kemerli, iki katlı revaklı giriş bulunmaktadır (Foto.3.116). Orta kemer diğer kemerlerden daha geniş olmakla birlikte, üzerinde iki ahşap direk taşıyan sundurma yer almaktadır. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli, demir şebekeli dört pencere açıklığı vardır. Şebekelerin biçimi diğer pencere şebekeleri ile aynıdır. Cephenin

---

⁵²Bkz.* Kütüphanenin bulunduğu yerin önündeki arazide 2008-2009 yılında yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda ortaya çıkan eserleri korumak amacıyla yapının etrafı çitlerle çevrilmiş durumdadır. Bu sebeple sadece çitler ardından görüntü alabildik.

orta ekseninde beden duvarından biraz içerlekte yapılmış, boyuna dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerli kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı kanadı ahşaptandır.

Foto 3. 111. Doğu cephesi

Foto 3.112. Doğu cephesi

Foto 3.113. Güney cephesi

Foto 3.114. Batı cephesi - Ana okuma salonu (kitaplık) pencereleri

Foto 3.115. Batı Cephesi - Birinci okuma alanı

Foto 3.116. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Yapı, yığma yapım tekniğiyle kaba yonu ve moloz taşla inşa edilmiştir. Kubbeler dıştan taş plakalarla kaplı, içten tuğla sıraları ile örülmüştür. Pencere çerçeveleri ve kapı kanadı ahşaptan, şebekeler ise demirden yapılmıştır.

İç Mekân

Kütüphane ziyaretçiye kapalı olduğu için iç mekânı fotoğraflayamadık. Fakat odalarda şömine olduğu bilinmektedir.

Süsleme Programı

Yapıya dair dış cephede ve iç mekânda herhangi bir bezeme yer almamaktadır.

Tarihlendirme

Kitabesi mevcut değildir. Yapı; Veli Paşa Kütüphanesi, Türk Kütüphanesi ve Osmanlı Kütüphanesi isimleriyle bilinmektedir. Yunan kaynaklarda kütüphanenin tarihi ve banisi ile ilgili kesin kanıya varılamamıştır.⁵³ Fakat incelediğimiz vakfiyelerde⁵⁴ ve salnamelerde (Yanya Vilayeti Sınamesi,1319:208) kütüphanenin Veli Paşa tarafından yaptırıldığı kayıt edilmekle birlikte 1856 verilmiştir. Salnamelerde ve vakfiyelerde verilen bani kesin olarak doğrudur. Fakat bu tarihlerde inşa edilmiş olması muhtemel değildir.⁵⁵ Bu sebeple tıpkı caminin inşa tarihi gibi 18.yy sonu ile 19.yy başlarında inşa edildiğini düşünmekteyiz.

Yapı her ne kadar Veli Paşa tarafından inşa edilmiş olsa da Arslan Paşa Külliyesinin hemen altında yer alıp külliyenin medresesine bağlıdır. Yapının neden Veli Paşa Medresesi'ne değil de Arslan Paşa Medresesi için yapıldığını bilememekteyiz. Hiçbir kaynakta da bununla ilgili bilgi mevcut değildir. Kütüphanenin içerisinde çok sayıda değerli Osmanlı el yazmaları ve kitaplar yer almaktadır. Fakat eserler Yanya'nın işgali sırasında yakılmış ve ortadan kaldırılmıştır.

3.1.4. Fethiye (Ali Paşa) Külliyesi

Fethiye Külliyesi, Kale'nin Güneydoğu Akropolü'nde (İç Kale) yer almaktadır. Fethiye Camisi'nin kuzeyinde medresesi ve imareti bulunmaktadır. Cami ve imaret günümüze

---

⁵³Bkz: Brouskarı,2008:167, ESCUTIS,2008:374. Kütüphaneyi 17. yy sonu ile 18. yy başında tarihler.

⁵⁴VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:183/0, Sıra no:0039 H.22.05.1272

⁵⁵Bkz. Veli Paşa Cami tarihlendirmesi

kadar ayakta gelebilmiş iken medresenin sadece zemin kalıntıları günümüze ulaşmıştır.

3.1.4.1.FethiyeCamisi

Çizim no:3.30

Fotoğraf:3.117,143

Yeri/ Adresi: Fethiye Cami, Güneydoğu Akropolü'nde (İç Kale) bulunmaktadır.

Yaptıran:İlk inşa dönemi Defterdar Mustafa Efendi, II. inşa zamanı Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi: İlk inşa 1430 yılında, ikinci inşa 1795'de gerçekleşmiştir.

Yapının Tescil Durumu:Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Cami günümüzde ibadete açık olmamakla birlikte, Yanya Belediyesi tarafından müzeye dönüştürülmüştür.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Yapı, 1961 yılında İç Kale'nin restorasyonu sırasında onarım görmüştür (Foto.3.117) (Παπαδοπούλου, 2012b:227). Onarımda yer yer dökülen kuzey cephe duvar örgüsü yeniden doldurulmuş ve cephe yüzeyinde raspalama işlemi yapılmıştır.

1970 yılında yapının batı cephesi onarım geçirmiştir (Brouskarı,2008:162). Ayrıca minare yenilenmiş ve yıkılan külahın yerinede yeni külah eklenmiştir (Foto.3.118).1980 yılının sonlarına doğru kubbe, kadınlar mahfili ve zemin yenilenmiştir. En son restorasyon ise 2006-2008 yılları arasında 8. Bizans Eski Eserler Birliği tarafından gerçekleştirilmiştir (Παπαδοπούλου,2012a:47). Bu yıllar içerisinde camideki duvar resimleri aslına uygun olarak yenilenmiştir (Foto.3.119).

Foto 3.117. Restorasyon alışması 1961 yılı (Παπαδοπούλου,2012a:47).

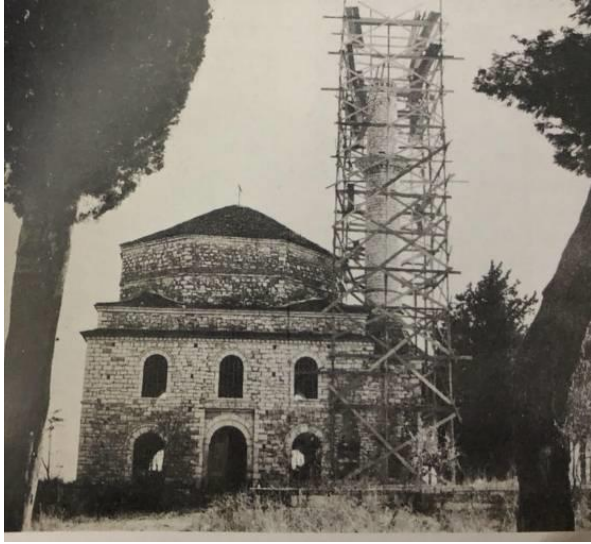

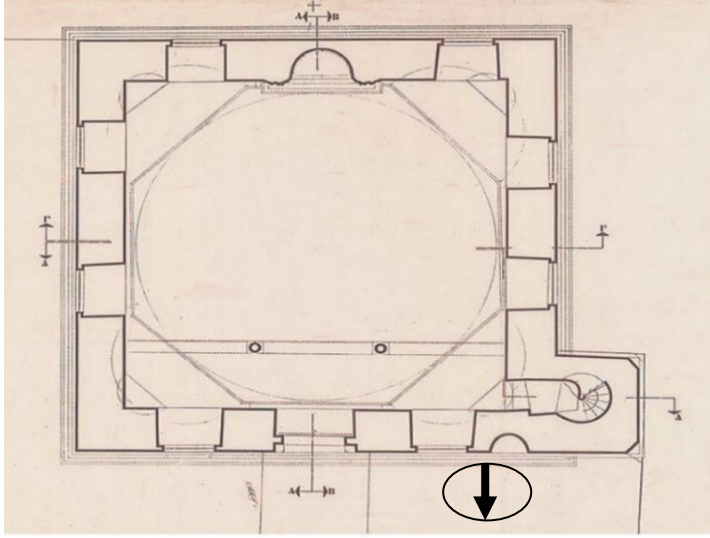
Foto 3. 118. Minare restorasyon çalışması 1970 yılı
(Παπαδοπούλου,2012a:47).

Foto 3.119. Duvar resimlerinin restorasyonu 2006-2008 yılları
(Economidou'nunArşivi'nden)

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Cami kare planlı, kübik gövdelidir (Çizim.3.30). Ölçüleri 10 x 10 m'dir (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003:101). Minare, harim batı cephesinin kuzey kenarından beden duvarı ile kaynaşmış kaide üzerinde yükselmektedir. Uzunluğu ise 22.0 m.'dir (Παπαντωνίου,2001). Harim kütlesi, iki kademeli duvar üzerinde yükselen çift sekizgen kasnağa oturan tek kubbe ile örtülüdür. Kubbe geçişlerinde tromp kullanılmıştır.

Çizim 3.30. Fethiye Cami planı

(http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_object_details.php?objitem=81 sitesinden alınmıştır)

Cephe Düzeni

Kubbe kasnağının üst kenarları iki sıra silmeli saçakla sınırlandırılırken, beden duvarlarının üst kenarları ise bir sıra testere dişi ile sınırlandırılmıştır. Yapıda son cemaat yeri olmadığı için pencereler dışarıya açılmaktadır. Pencerelerin hepsi beden duvarlarının alt ve üst sıralarındadır.

Doğu cephe moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephenin ikinci kademesinde küçük pencere açıklığı görülmektedir. Beden duvarının alt ve üst seviyesinde birbirlerine simetrik olarak konumlanmış dört pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto.3.120). Alt duvar seviyesinde, enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler demir şebekelidir. Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. Üst duvar seviyesindeki iki pencere açıklığı boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerlidir. Alt pencereler gibi demir şebekelidir.

Güney cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephe yüzeyi doğu cepheye oranla yer yer aşınıp dökülmüştür. Beden duvarlarının alt ve üst seviyesinde birbirine simetrik olarak konumlanmış dört pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto.3.121). Pencerelerin düzeni ve biçimi doğu cephesinin tekrarı niteliğindedir.

Batı cephesinin duvar örgüsü doğu ve güney cepheler gibi moloz taştır. Cephenin alt ve üst duvar seviyesinde simetrik olarak yerleştirilmiş dört pencere açıklığı vardır. Pencerelerin biçimi ve şebekeleri doğu ile güney cephedekiler ile aynıdır. Kesme taştan inşa edilen minare, cephenin kuzey kenarında beden duvarı ile kaynaşmış kaide üzerinde yükselmektedir (Foto.3.122). Kare kesitli kaide üzerine oturan minarenin, bir bileziğe sahip çokgen pabuç kısmı bulunmaktadır. Silindirik biçimli gövdesinin şerefeye yakın bölümünde sadece tek halka yer alır. Şerefe altı iki sıra testere dışı aralarına birer sıra taş silme dizisinin üst üste gelmesiyle oluşturulmuştur. Şerefe korkuluğu ise günümüze kadar gelememiştir. Petek bölümünde eş boyutlara sahip bir dizi dikdörtgen biçimli açıklıklar vardır. Minarenin külahı kurşun kaplıdır.

Kuzey cephe kaba yonu ve moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede önceden son cemaat yeri mevcut iken, savaşlar sebebi ile yıkılmıştır. Yıkılmadan önceki son cemaat yeri beş revak kemerine sahip ve üzeri sundurma ile örtülüydü (Foto.3.123). Son cemaat yeri günümüze kadar gelemese de harim giriş kapısının batısında boyuna dikdörtgen, küçük, yarım daire nişe sahip basit taş mihrabiye yer almaktadır (Foto.3.124). Cephenin alt beden duvarı seviyesinde harim giriş kapısının her iki yanında, enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereler demir şebekelidir. Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. Üst duvar seviyesinde boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli üç pencere açıklığı vardır (Foto.3.125). Pencerelerin demir şebekeleri alt pencereler ile aynıdır. Cephenin orta ekseindedey alan taş kapı boyuna dikdörtgen bir küleden oluşmaktadır ve cephe yüzeyine göre biraz içerlek yapılmıştır (Foto.3.126). Kapı açıklığı iki ayaküstüne oturan yarım daire kemerden oluşmaktadır. Kapı üzerinde camdan yapılmış sundurma bulunmaktadır. Kapı; ahşap malzemeli çift kapı kanatlarına sahiptir.

Foto 3.120. Doğu cephesi

Foto 3.121. Güney cephesi

Foto 3.122. Fethiye Cami minaresi

Foto 3.123. Son cemaat yeri (yıkılmadan önceki hali) ⁵⁶

(http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_virtualtours_3d.phpsitesinden alınmıştır)

Foto 3.124. Kuzey cephe mihrabiye

Foto 3. 125. Kuzey cephesi

---

⁵⁶Yanya Üniversitesi'nin mimarlık bölümünün yaptığı çalışmalar sonucunda cami ve son cemaat yerinin yıkılmadan önceki halini 3 boyutlu tasarlamışlardır.

Foto 3.126. Harim girişi

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğıyle inşa edilen camide az miktarda kaba yonu taş, çoğunlukla ise moloz taş kullanılmıştır. Kubbe taş plakalarla kaplanmıştır. Minare kesme taştan inşa edilmiştir. Kûlahı kurşunla kaplanmıştır. Pencere çerçeveleri, kapı kanadı, kadınlar mahfili zemini ve korkuluklarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Mihrap ise alçıdan yapılmıştır.

İç Mekân

Harim mekânı, kübik ve kubbeyle örtülmüş bir hacimden oluşmaktadır. Köşe geçişlerinde tromp kullanılmıştır. Duvar yüzeylerine tromplarla aynı görünümü yansıtan birer sivri kemer yerleştirilmiş, böylece kubbe için sekizgen geçiş sistemi oluşturulmuştur. Harim duvarlarına sıva üzerine beyaz badana yapılmıştır. Caminin dört cephesinde de pencere açıklığı olduğu için iç mekân oldukça aydınlıktır. Harim pencere açıklıklarının dış kütledeki görünüşünden tek farkı nişler içerisinde yer almalarıdır. Yapının kubbesinde, kasnağında, tromp içlerinde, kemerlerde ve mihrapta kalem işi görülmektedir. Harimin kuzey duvarında; iki taş sütunun taşıdığı, üç yarım daire kemer üzerine oturan ahşap korkuluklara sahip, kadınlar mahfili yer almaktadır (Foto 3.127.). Batı duvarının kuzey köşesine yerleştirilmiş döner merdivenler ile hem mahfil katına hemde minareye çıkılmaktadır (Foto 3.128.) Mahfil döşemesi ahşaptan yapılmıştır (Foto 3.129.).

Mihrap; güney duvarının orta eksenine yerleştirilmiş, boyuna dikdörtgen kütleyle sahiptir (Foto.3.130). Alçı üzerine kalem işi bezemeli mihrap yarım daire nişe sahiptir. Niş üzerine kalem işi ile ince profiller yapılmıştır. Böylece mihrap nişi dışarıdan çokgen olarak algılanmaktadır. Kavsara kısmı mukarnas görüntüsü veren ‘C’ ve ‘S’ kıvrımlarıyla oluşturulmuş kabartmalardan ibarettir ve kavsarası kaş kemer ile sonlanmaktadır. Mihrabın her iki yanında birer mermer sütun bulunmaktadır. Dıştan ise iki bordür mihrabı

çevrelemektedir. Tepelik kısmında ise “Lâ İlâhe İllallah Muhammedun Resulullah” yazılıdır. Caminin minberi günümüze kadar gelememiştir. Minber hakkında da herhangi bir bilgi kaynaklarda geçmemektedir.

Foto 3. 127. Kadınlar mahfil

Foto 3.128. Kadınlar mahfiline ve minareye çıkış merdiveni

Foto 3.129. Kadınlar mahfili

Foto 3.130. Mihrap

Süsleme Programı

Caminin hem dış cephesinde hem de iç mekânında süsleme bulunur. Süslemeler; taş, ahşap, mermer, alçı ve kalemşi olarak ayrılmaktadır.

Taş süsleme

Camide sadece iki yerde taş süsleme vardır. Birincisi minare kaidesinde bulunur. Burada, Bizans kilisesinden kalma olduğu düşünülen kabartmalar yer alır. Kabartmada baykuş figürünün, kötü gözü kovmak amacıyla eskiden caminin yerinde var olan kilise için yapıldığını öğrenmekteyiz (Foto.3.131,132). İkinci süsleme ise şerefe altındaki testere dişi sırasıdır.

Foto 3. 131. Bizans kabartmaları

Foto 3. 132. Bizans kabartmaları

Ahşap süsleme

Kadınlar mahfilinin korkuluklarında görülen ahşap süsleme geometrik motiflerde karşımıza çıkmaktadır.

Mermer süsleme

Çeşitli kaynaklarda mihrabın her iki yanında bulunan kabartmalı mermer sütunçelerin Bizans kilisesinin ikonastasından kaldığı belirtilir (Παπαδοπούλου, 2012b:60) (Brouskarı,2008:162). Kabartmalı mermer sütunçelerin üzerinde sarmaşık halinde birbirine dolanmış akant yaprakları ve akantların ucunda da üzüm yer alır (Foto.3.133).

Foto 3.133. Sütunçe üzerindeki akant yaprakları ve üzüm motifleri

Alçı süsleme

Mihrabın tamamı alçıdan yapılmıştır. Kavsarada mukarnas görüntüsü elde edebilmek için "C" ve "S" kıvrımları oluşturulmuş ve kıvrımlar bitkisel kompozisyonla birlikte kabartma haline dönüşmüştür.

Kalemişleri

Kuru sıva üzerine kalem işi tekniği ve toprak boyalar kullanılarak yapılan duvar resimleri oldukça dikkat çekicidir. Yapıda geometrik ve bitkisel süslemelerin yanında ağırlıklı olarak natürmortlar görülmektedir. Camideki kalem işlerinin haricinde eski Bizans kilisesine ait fresklerin 1770 yılına kadar cami içinde görüldüğü söylenmektedir.⁵⁷Yapıdaki kalem işlerinin zaman içerisinde boya tabakasının bozulması sonucunda 2006-2008 yıllarında restorasyon geçirmiştir. Fakat 2017 yılında araştırma için gittiğimizde caminin duvar resimlerinin restorasyon geçirmesine rağmen yer yer bozulmuş olduğunu gördük.

Bitkisel süsleme

Kubbe içinde, kasnakta, mihrapta, tromplarda ve kadınlar mahfilinde karşımıza çıkar.

---

⁵⁷ Bkz: Bahsettiği fresklerin gerçekte olup olmadığı ve daha sonradan ne olduğu hakkında kaynak belirtmemiştir. Osswald,B. (2008). "From Lieux de Pouvoir to Lieux de Mémoire :The Monuments of the Medieval Castle of Ioannina Through The Centuries", *Hal Archives Ouvertes Fr*,Pisa University Press, 187-190.

Nesneli süsleme

Kubbede, Yanya'daki diğer cami kubbelerinden farklı bir süsleme karşımıza çıkar. Kubbe göbeğinin etrafında dilimler şeklinde yerleştirilmiş sütun motifleri görülmektedir (Foto.3.134). Sütunların arasında çelenk motifleri ve çelenklerin üstünde madalyon içinde çiçek motifleri yer almaktadır (Foto.3.135,136). Bahsettiğimiz kompozisyon 19. yy'da Yanya şehrinde neoklasisizm ruhunu yansıtır. Ayrıca mihrap nişinde de sütun motifine benzetilmeye çalışılan ince profiller bulunmaktadır.

Foto 3.134. Kubbedeki sütun motifleri- Nesneli süsleme

Foto 3.135. Sütunların arasında kalan çelenkler motifleri - Nesneli süsleme

Foto 3.136. Çelenk ve üzerinde madalyon içinde çiçek motifleri- Nesneli süsleme

Geometrik süsleme

Kubbe göbeğinde, kubbe kaskağında, mihrapta ve mahfil kemerlerinde yer almaktadır (Foto.3.137).

Foto 3.137. Kubbe kaskağındaki geometrik süslemeler

Natürmort süsleme

Yapıda en çok görülen süslemelerden biride natürmortlardır. Mihrabın neredeyse tamamında natürmortlar görülür. Mihrabın yanı sıra tromp içlerinde, köşeliklerinde, kadınlar mahfilin kemer ile sütunlarında ve kubbede natürmort motifleri görülmektedir (Foto.3.138,142). Bahsedilen natürmortlar ağırlıklı olarak çiçek, çiçek arajmanları, meyveler ve kuşlar olarak karşımıza çıkar.

Foto 3.138. Mihrap nişinde vazo içinden çıkan çiçekler- Natürmort süsleme

Foto 3.139. Tromp içlerindeki natürmortlar

Foto 3.140. Mahfil kemerlerindeki natürmortlar

Foto 3.141. Mahfilin kemer içi - Madalyon içinde şeftali motifi

Foto 3.142. Kubbe göbeğindeki çiçek arajmanları

Kuş motifinin olduğu kemerde üzerinde yunanca isimler bulunmaktadır (Foto.3.143). İsimlerin neden restorasyon sırasında üzerilerinin kapatılmadığını orada bulunan görevliye sorduk. Görevli de isimlerin Yunan askerlerine ait olduğunu söyledi. II. Dünya Savaşı sırasında cami bir dönem hastane için yardımcı bina olarak kullanılmış ve burada görev yapan askerler isimlerini kazımışlardır.

Foto 3.143. Askerlerin isimlerinin kazılı olduğu kemer içi

Tarihlendirme

Yapı, Namazgah Camisi ve Mustafa Efendi Camisi adıyla da bilinmektedir. Fethiye Camisi denilmesinin sebebi ise; Yanya'nın fethi zamanında Cuma namazının kılınmış olmasıdır (Bıçakçı,2000:392). Bu yüzden caminin adı Fethiye Camisi olarak kalmıştır. Yapı, Osmanlı Devleti'nin Yanya'da inşa ettirdiği ilk ibadethanesi olarak kabul edildiği için önemlidir. İnşa kitabesi yoktur, fakat vakfiyede H.1253/M.1838 yılının kaydı vardır.⁵⁸ İlk olarak;1430 yılında Mustafa Efendi tarafından minaresiz mescit olarak, Baş melek Mikail ve Cebrail'e adanmış Bizans kilisesinin üzerine inşa edilmiştir (İnternet:The Religious Monuments).

Evliya Çelebi camiden bahsederken “daha önceden kilise imiş” ifadesini kullanmıştır (Deniz ve Kahraman,2011:338). Fakat bahsettiği kilisenin nasıl yıkıldığı ve caminin kilisenin üstüne mi yoksa çevresine mi inşa edildiği kesin olarak bilinmemektedir. Biz yapıda yer alan baykuş kabartmasından yola çıkarak caminin kilise üzerine inşa edildiğine kanaat getirmektediriz.

Ahşap olan mescit çeşitli isyanlar ve olaylar neticesinde yanmıştır⁵⁹ (Συνοδινού-Λ,2008:110). Yanan mescitin 1597, 1612 ve 1618 yıllarında yeniden inşa ettirildiği düşünülmektedir (Κωνσταντίνου,2012:91). İncelediğimiz kaynaklarda yapının verdiğimiz tarihlerde tekrar inşa edildiğine dair kesin bilgi yoktur. Bu sebeple tarihler bizim için şüphelidir.1795 yılında ise Ali Paşa tarafından cami yeniden inşa ettirilmiştir. Camiye ek olarak medrese ve imarete eklenmiştir. Vakfiyelerde ise 1838 yılı kaydı düşmüştür.⁶⁰Fethiye Camisi 18.yy sonu ile 19. yy boyunca İç Kale'nin ibadet merkezi olarak kalmıştır.

Ayrıca II. Dünya Savaşı'na kadar bölgede görev yapan askeri hastane içinde yardımcı bina olarak kullanılmıştır (ESCUTIS,2008:380).

---

⁵⁸ VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0066, Sıra no:0512, H.25.11.1253 /M.20.02.1838

⁵⁹Συνοδινού, Λ., Θ., Λ.(2008) *Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ*.Διπλωματική Εργασία. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. Πειραιάς.

⁶⁰VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0066, Sıra no:0512,H.25.11.1253

3.1.4.2. Fethiye Medresesi

Fotoğraf:3.144,

Yeri/ Adresi: İç Kale içerisinde, Fethiye Camisi'nin kuzeyinde yer almaktadır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi: 19.yy başı.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde sadece zemin kalıntıları kalmıştır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Yapıya dair herhangi bir onarım kaydı yoktur.

Yapının Tanımı

Günümüze sadece zemin kalıntıları gelen medresenin planı ve örtü sistemi hakkında bilgi kaynaklarda bulunmamaktadır. Fakat zemin kalıntılarına baktığımızda dikdörtgen planlı olduğunu ve hücrelerden meydana geldiğini anlamaktayız (Foto.3.144).

Tarihlendirme

Medresenin inşa kitabesi yoktur. Fakat medresenin Fethiye Camisi'nin inşası yıllarında yapıldığı bilinmektedir. Nitekim imarete aynı zamanlarda yapılmıştır. Bu sebeple medresenin inşa tarihini 19.yy başları olarak kabul edebiliriz.

Foto 3.144. Fethiye Medresesi

3.1.4.3. Fethiyeİmaretı

Çizim no:3.31,33

Fotoğraf:3.145,154

Yeri/ Adresi: İç Kale içerisinde yer alan imaret, Fethiye Camisi'nin kuzeyinde, medresenin ise hemen yanında konumlanmıştır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi: 1815-1820

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde kafe olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: İmarete 1900'lü yılların başından itibaren 8. Bizans Eserler Müdürlüğü tarafından restorasyon çalışmaları yapılmıştır (Παπαδοπούλου, 2012a:51). 1965 yılından başlayıp 1967 yılına kadar süren onarım çalışmalarında yapının çöken batı ve güney cepheleri yeniden ayağa kaldırılmıştır. Doğusunda yer alan su deposuda yenilenmiştir (Foto.3.145,147) 1990 yılındaki restorasyonda ise; yapının bütünü onarım geçirerek, kuzey cephesine kare biçimli, küçük pencere açıklıkları yapılmış ve sundurma eklenmiştir. Ayrıca bacalar yenilenerek yıkılan çatı tekrar yapılmıştır (Foto.3.148).

Foto 3. 145. Restorasyon çalışmaları 1965 yılı

Foto 3.146. Restorasyon çalışmaları 1965 yılı

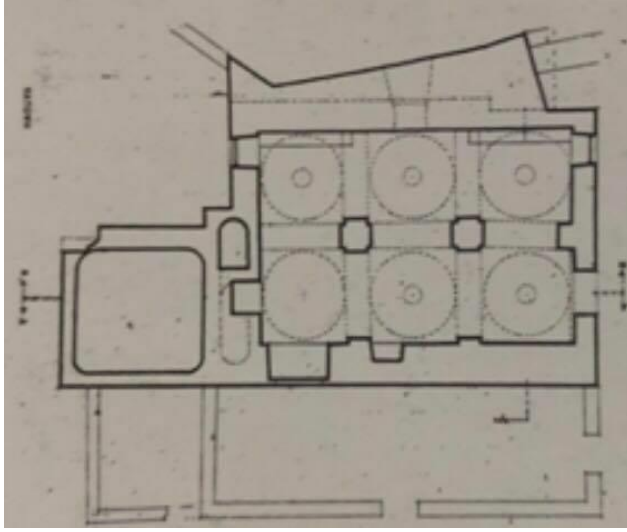
Foto 3.147. Restorasyon çalışmaları 1967 yılı

Foto 3.148. Restorasyon çalışmaları 1990 yılı

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: İmaret, kuzey- güney doğrultusunda dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Kemerler aracılığıyla iki uzun bölüme ayrılmıştır. Yapının kuzey ve batı cephelerinde olmak üzere iki giriş açıklığı bulunmaktadır. Kuzey cephedeki giriş açıklığı; cephe ekseninden doğuya doğru kaydılmıştır. İmaretin doğu duvar ekseninden kuzeye doğru kaydırılmış kapı açıklığından ise helâ bölümüne geçilmektedir. Doğusunda imaretin beden duvarına bitişik kare planlı su deposu bulunmaktadır. Kuzeyinde üzeri sundurma ile örtülü giriş yer almaktadır. (Çizim.3.31). Yapı 13.2x10.1m. ölçülerinde, yüksekliği ise 7.5 m.dir (Brouskarı,2008:172). İçten altı kubbe ile örtülü imaretin, beş bacası kubbe üzerine oturmaktadır. Kubbeler ise dıştan kırma çatı ile kaplanmıştır (Foto.3.149).

Çizim 3.31. Fethiye İmaret planı (Economidou'nun Arşivi'nden)

Foto 3.149. İmaret bacaları

Cephe Düzeni

Çatı üzerinde taştan yapılmış beş baca yükselmektedir. Bacalardan dördü dairevi biçimli, biri kare kesitlidir. Bacaların her bir yüzeyinde dikdörtgen biçimli birer açıklık bulunmaktadır. Külahları ise taş plakalar ile kaplıdır. Yapının beden duvarlarının üst kenarları silmeli saçakla sınırlanmıştır.

Doğu cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede kare planlı su deposu bulunmaktadır (Foto.3.150). Doğu cephenin güney kenarında boyuna dikdörtgen biçimli,

kapı ya da pencere açıklığı bulunmaktadır.⁶¹

Güney cephesi uçurum kenarında olduğu için cephe görüntüsü alınamamıştır.

Batı cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemere sahip bir kapı ve bir pencere açıklığı bulunmaktadır (Çizim.3.32) (Foto.3.151). Pencere açıklığının demir şebekeleri düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır.

Kuzey cephe, altı ahşap taşıyıcı üzerine oturan sundurma ile örtülüdür (Çizim3.33) (Foto.3.152). Cephenin duvar örgüsü doğu, batı ve güney cepheleri ile aynıdır. Cephede kare biçimli iki pencere açıklığı bulunmaktadır. İmaretin kapı açıklığı ise boyuna dikdörtgen biçimli, taş-tuğla almaşıklığına sahip yarım daire kemerlidir. Ahşap malzemedен yapılmış çift kapı kanatları vardır.

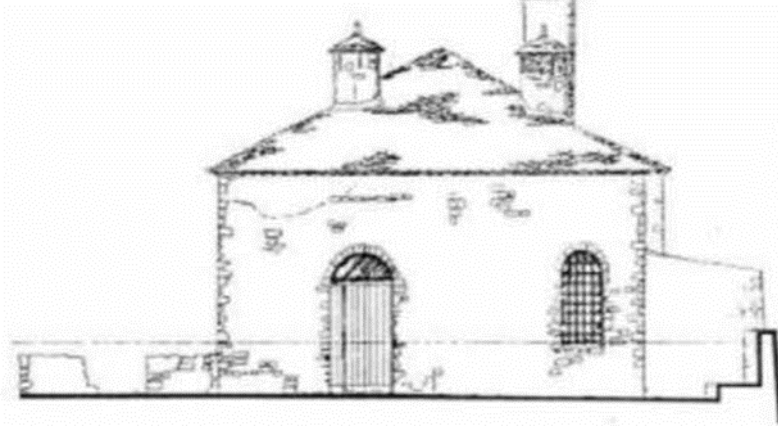

Foto 3. 150. Doğu cephesi

---

⁶¹Açıklığın çevresinde ve önünde yer alan bitki ve ağaç topluluğundan dolayı kapı mı yoksa pencere açıklığı mı olduğu kesin olarak belirlenememiştir.

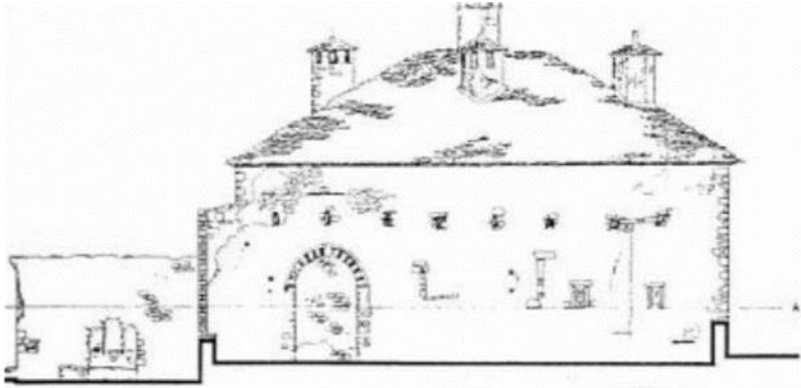

Çizim 3.32. Batı cephesi çizimi (Κανετάκης,1991:136).

Foto 3.151. Batı cephesi

Çizim 3.33. Kuzey cephe çizimi (Κανετάκης,1991:136).

Foto 3.152. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle moloz taştan inşa edilmiştir. Çatı ve bacaların üzeri taş plakalarla kaplıdır. İç mekânı birbirinden ayıran kemer ve sütunlar tuğladan yapılmıştır. Sundurmayı taşıyan ayaklar, pencere çerçeveleri ve kapı kanatları ahşaptandır.

İç Mekân

Yapı günümüzde kafe olarak kullanıldığı için, iç mekânda buna göre düzenlenmiştir. İmaretin duvarlarına sıva üzerine beyaz badana yapılmıştır. Giriş açıklığının kuzeyinde helâ yer almaktadır. Kapı açıklığının karşısında yarım daire kemerle açılan mutfak alanı bulunmaktadır (Foto.3.153). İç mekân, tuğla malzeme ile yapılmış kemerler aracılığıyla iki uzun bölüme ayrılmıştır (Foto.3.154). Batı ve kuzey duvarında yer alan pencereler ile kapı açıklığı dış kütle ile aynıdır.

Foto 3.153. Mutfak alanı

Foto 3.154. İmareti bölümlere ayıran yarım daire kemerler

Süsleme Programı

Hem dış cephede hem de iç mekânda herhangi bir bezeme yer almamaktadır.

Tarihlendirme

İmaretin inşa kitabesi yoktur. İlk olarak Mustafa Efendi tarafından mescitle birlikte inşa edildiği düşünülmektedir. Fakat bilgiyi doğrulayan belgeyen ya da kaynak yoktur. İmaretin bilinen inşası Ali Paşa tarafından 1815-1820 yıllarında gerçekleştirilmiştir.

3.1.5. Kanlı Çeşme Camisi

Çizim no:3.34

Fotoğraf:3.155,167

Yeri/ Adresi: Yapı kale dışında eskiden Türklerin yaşadığı Kaloutsiani Travella Meydanı'nda yer alır. Veli Paşa Külliyesi'ne yürüme mesafesindedir.

Yaptıran: Yanya Valisi Hacı Mehmet (Ahmet) Paşa'dır.

İnceleme Tarihi:10/2017

İnşa Tarihi:1740

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde hem ibadete hem de ziyaretçiye kapalıdır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar

1913 Yunan işgalinden sonra kuzey ve doğu cephelerinde yer alan son cemaat revakları camekânla kapatılmış ve dükkâna dönüştürülmüştür (Foto.3.155,157). Doğu cephe revak kemerlerinin hemen altına dükkân kapı ve pencere açıklıkları yapılmıştır. Ayrıca doğu cephenin kuzey kenarına, boyuna dikdörtgen biçimli yarım daire kemerli kapı açıklığı eklenmiştir. Kuzey cephedeki revakların tamamı kaldırılmış yerine ise boyuna dikdörtgen biçimli basık kemerli dükkân giriş açıklıkları yapılmıştır. 2011 ve 2012 yılları içerisinde de caminin restorasyonuna başlanmış, fakat mali sebepler sorunuyla tam olarak bitirilmemiştir.

Foto 3.155. Son cemaat yerinin ilk hali 1913 yılı öncesi

(Economidou'nun Arşivi'nden)

Foto 3.156. Dükkâna dönüştürülen son cemaat yeri 1970 yılı

(<http://www.nit-istanbul.org/kielarchive/index.php> sitesinden alınmıştır)

Foto 3.157. Dükkâna dönüştürülen son cemaat yeri (kuzey cephesi)1970 yılı

(<http://www.nit-istanbul.org/kielarchive/index.php> sitesinden alınmıştır)

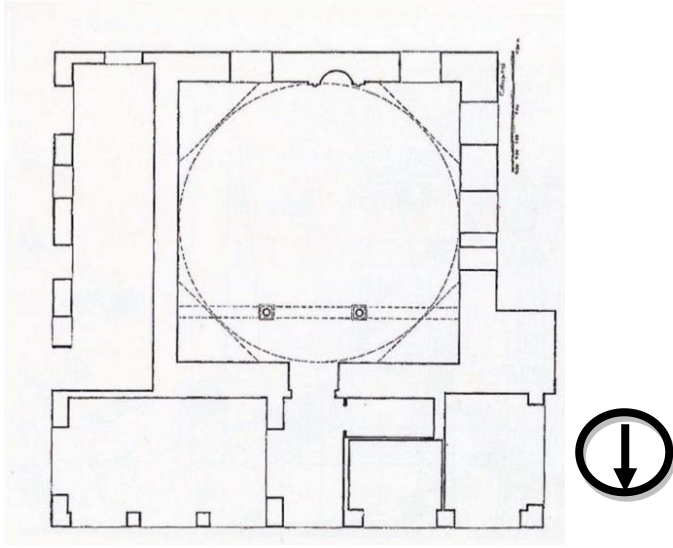
Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Cami kare planlı, kübik gövdeye sahip harim mekânından ve kuzey ile doğudaki L planlı son cemaat yerinden ibarettir (Çizim.3.34). Yapının toplam yüzey ölçüsü 231 m²'dir⁶² (Κωνσταντινα,2012:95). Harim ise 9.30 x 9.30 m. ölçülerine sahiptir (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003:69). Minare, harim batı cephesinin kuzey kenarından beden duvarı ile kaynaşmış kaide üzerinde yükselmektedir. Harim kütlesi, iki kademeli duvar üzerinde yükselen çift sekizgen kasnağa oturan tek kubbe ile örtülüdür. Köşe geçişlerinde tromplar kullanılmıştır. Son cemaat yeri kuzey ve doğuda olmak üzere iki yönden kapatılmıştır. İçten ahşap, dıştan sundurma ile kaplı son cemaat yerinin örtüsü günümüze kadar gelememiştir (Foto.3.158).

---

⁶²Κωνσταντινα,Τ.(2012). *Οι Μουσουλμάνοι Των Ιωαννίνων: Από Την Αυτοκρατορία Στ οΈθνος Κράτος 1913-1923*.Μεταπτυχιακή Διπλωματικήεργασία. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Ιλοσοφική Σχολή Τμήμα: Ιστορίας &Αρχαιολογίας.

Çizim 3.34. Kanlı Çeşme Cami planı (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003: 43).

Foto 3.158. Kuzey ve doğu cephelerinin günümüze gelemeyen örtü düzeni (Economidou'nun Arşivi'nden)

Cephe Düzeni

Konik külahla örtülü kubbe kasnağında yük taşıma ve itki gücünü yitirmiş kemerli payandalar bulunur. Kasnağın üst kenarları testere dişli saçakla, beden duvarlarının üst kısmı ise silmeli saçak ile sınırlandırılmıştır.

Doğu cephe kaba yonu ve moloz taş duvar örgüye sahiptir. Dört silindirik sütun üzerine oturan, beş yarım daire revak kemerleri 1913 yılından sonra camekânla kapatılarak dükkânlarla dönüştürülmüştür (Foto.3.159). Cephenin kuzey kenarındaki revak kemerinin yarısı günümüze kadar gelememiştir. Kemerlerin hemen altından yine dükkânlar için yapılmış iki pencere ve üç kapı açıklığının izleri yer almaktadır. Fakat açıklıklar duvar örülerek kapatılmıştır. Cephenin kuzey kenarında boyuna dikdörtgen biçimli, iki ayak üzerine oturan, üzerinde kilit taşı olan yarım daire kemere sahip kapı açıklığı

bulunmaktadır (Foto.3.160). Çift kapı kanatları ahşaptan yapılmıştır. Doğu cephesi dükkâna dönüştürüldüğünden son cemaat yeri kapısında dükkân kapısına dönüştürülmüştür. Görülüyor ki; cephe günümüzdeki görünüşünü alana kadar birden fazla değişim geçirmiştir. Güney cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephenin alt seviyesinde boyuna dikdörtgen biçimli, dışa doğru vurgulanmış yekpare kesme taşlı sövelere sahip iki kapı açıklığı vardır. Kapılar demir şebekelerle kapatılmıştır. Kapı açıklığının hemen üzerinde birbirine simetrik konumlanmış, boyuna dikdörtgen biçimli, kilit taşına sahip yarım daire kemerli iki pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto.3.161). Cephenin doğu kenarında camekânla kapalı son cemaat yerinin yarım daire kemeri bulunur. *⁶³ Cephe yüzeyine sıva üzerine beyaz badana yapılmıştır.

Batı cephesinin duvar örgüsü, doğu ve güney cephe ile aynıdır. Cephenin alt duvar seviyesinde üç dükkân pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereleden ikisi daha geniş, biri ise dardır. Açıklıkların yekpare kesme taştan yapılmış söveleri dışa doğru vurgulanmıştır. Günümüzde pencere açıklıkları demir kepenklerle kapatılmıştır. Pencereilerin hemen üzerinde birbirine simetrik olarak konumlanmış, boyuna dikdörtgen biçimli, kilit taşına sahip yarım daire kemerli, iki pencere açıklığı daha mevcuttur (Foto.3.162). Cephenin batı kenarında enine dikdörtgen biçimli, kepenkle kapatılmış bir dükkân girişi bulunmaktadır. Batı cephesinin kuzey kenarından beden duvarı ile kaynaşmış kesme taşlı minare yükselmektedir (Foto.3.163). Minarenin yüksekliği 20.1 m.' dir. (Αγγελοκη-Γεωργιος, 2003:42). Kare kesitli kaide üzerine oturan minarenin, bir bileziğe sahip çokgen pabuç kısmı bulunmaktadır. Silindirik biçimli gövdesinin şerefeye yakın bölümünde sadece tek halka yer alır. Şerefe altı üç sıra testere dişi dizisinin üst üste gelmesiyle oluşturulmuştur Şerefe korkuluğu ise taş plakaların yan yana getirilmesinden meydana gelmiştir. Minare külahı 1940 yılındaki II. Dünya Savaşı sırasında bombardımanla yıkılmıştır.⁶⁴

Kuzey cephesi kaba yonu taş duvar örgüsüne sahiptir. Beden duvarlarının üst seviyesine sıva üzerine badana yapılarak kaba yonu taş örgüden ayrılmıştır (Foto.3.164). Cephede yer alan altı dükkân girişi ⁶⁵ boyuna dikdörtgen biçimli açıklığa sahiptir. Açıklıkların

---

⁶³ *Cephenin doğu kenarının önünde bulunan büfe ve ağaçlardan dolayı görüntü alınamamıştır.

⁶⁴ İnternet: Γυμνασιο Περαματος Ιωαννίνα Σχ. Έτος (2014)

Web: <http://gym-peram.ioa.sch.gr/wp-content/uploads/politistiko2014.pdf> 30 Kasım 2017'de alınmıştır.

⁶⁵* Cephede yer alan açıklıklar kepenklerle kapalı olmasından dolayı hepsinin giriş açıklığını yoksa pencere açıklığını kesin olarak bilinmemektedir. Biz giriş açıklığı olarak tanımladık.

yukarısında yarım daire kemerli yüzeysel derinlikte alnlık yapılmıştır. Alnlıkların iç kısmı geometrik süslemeye sahiptir. Giriş açıklıkları demir kepenklerle kapatılmıştır.

Foto 3. 159. Doğu cephesi

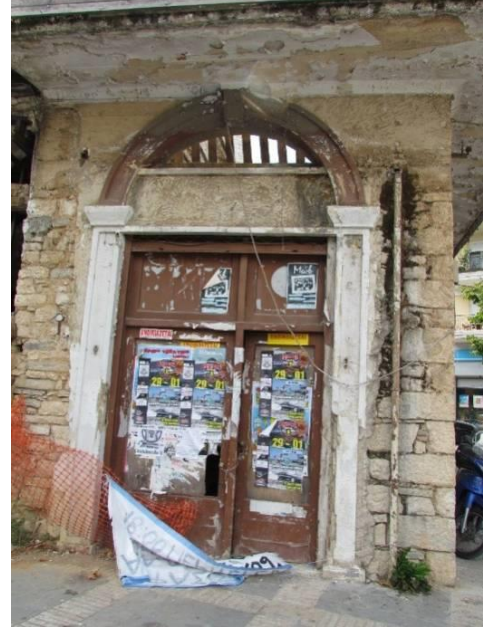

Foto 3. 160. Doğu cephesi- giriş

Foto 3.161. Güney cephesi

Foto 3.162. Batı cephesi

Foto 3.163. Kanlı Çeşme Cami minaresi

Foto 3.164. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Cami, yığma yapım tekniğiyle moloz taşla inşa edilmiş, yer yer kaba yonu taşta kullanılmıştır. Kubbe taş plakalarla kaplıdır. Minare kesme taştan inşa edilmiştir. Pencere sövelerinde yekpare kesme taş, çerçevelerinde, doğu cephesi giriş açıklığı kapısında, minberde, mihrap alınlığında ahşap, kepenklerde ise demir malzeme kullanılmıştır. Mihrap kavsarası alçıdan yapılmıştır.

İç Mekân

Harim mekânı kübik ve kubbeyle örtülmüş bir hacimden oluşmaktadır. Kubbe tromplar üzerine oturmaktadır. Duvar yüzeylerine tromplarla aynı görünümü yansıtan birer yarım daire kemer

yerleştirilmiş, böylece kubbe için sekizgen geçiş sistemi oluşturulmuştur.⁶⁶ Kubbe kasnağında ve kemerlerde kalem işi mevcuttur. Kuzeyinde kadınlar mahfili yer almaktadır. Boyuna dikdörtgen biçimli mihrabın kavrasa kısmı yeşil renge boyanmış, alınlık kısmı ise ahşaptan yapılmıştır (Brouskarı,2008:173).

Süsleme Programı

Yapıda taş süsleme ve kalem işi mevcuttur.

Taş süsleme

Minarenin şerefe altında üç sıra testere dişi motifi yer almaktadır (Foto.3.165). Kuzey cephede yer alan yarım daire kemerlerin yüzeysel derinlikteki alınlıklarının iç kısmı geometrik süslemere sahiptir.

Foto 3. 165. Minare şerefe altı

Kalem işi

Camiye yapılan restorasyon sırasında sıvalar ve boyalar kaldırıldığında altından çok sayıda kalem işi ortaya çıkmıştır (Foto.3.166). Kemerlerde, kubbe eteklerinde ağırlıklı olarak bitkisel motif mevcut iken kasnakta çeşitli ayetler ve hadisler bulunmaktadır⁶⁷(Brouskarı,2008:173).

---

^{66*} Yapı ziyaretçiye kapalı olduğu için iç mekâna ait görüntü alamadık. Fakat incelediğimiz kaynaklarda iç mekâna ait bilgiler yer almaktadır. Bkz: Brouskarı,2008:173.

⁶⁷ Caminin iç mekanına ait sadece bir görsel bulabildik. Kaynaklarda da kalem işlerinin varlığından çok söz

Foto 3.166. Restorasyon sırasında ortaya çıkan kalem işleri (Economidou'nun Arşivi'nden)

Tarihlendirme

Kanlı Çeşme Cami; Hacı Mehmet Cami ya da Ahmet Paşa Cami isimleriyle de bilinmektedir. Kitabesi yoktur. İlk olarak 15.yy'da eski çeşmenin yanına minaresiz mescit olarak inşa edilmiştir⁶⁸(İnternet:The Religious Monements).1740 yılında ise cami Yanya valisi Hacı Mehmet Paşa tarafından yenilenmiş ve minare eklenerek mescitten camiye dönüştürülmüştür. Camiye Yanya'da çıkan isyan sonucunda Kanlı Çeşme ismi verilmiştir.

Kanlı Çeşme, Yanya Kalesi dışındaki en eski mahallelerden biridir. Türkler bölgeye 1430 yılında gelip yerleşmişlerdir.1611 yılında eski Larissa piskoposu Dionysos bir grup çiftçinin başına geçerek Türklere saldırı düzenlemiştir. Bu bölgede yaşayan Türkler, Dionysos'a muhalif olan bazı muhafazakâr Hıristiyanların desteğiyle asilere karşı saldırıda bulunup ayaklanmayı hızla bastırmışlardır. Türklerin elinden kaçan asiler daha sonra öldürülmüşlerdir. Öldürülen asilerin kanlarının, çeşmeden akar gibi aktığı söylenir ve bu olayın unutulmaması için camiye Kanlı Çeşme adı verilmiştir (İnternet:The Religious Monements).İnşasından birkaç yıl sonra Mehmet Paşa'nın oğlu Muhammed tarafından caminin yanındaki çeşme tamir edilmiş ve İyi Çeşme Camisi adıyla anılmaya başlanmıştır.

Yapı 1913 yılına kadar ibadete açık tutulmuştur. 1913 yılında Yunanlılar'ın Yanya'yı işgal

---

edilmemiştir. Yapıdaki onarım tam olarak tamamlanamadığı için süsleme özellikleride kesin olarak aydınlığa kavuşamamıştır. Bu sebeple kaynaklardaki bilgiler doğrultusunda kalem işlerinin kubbe eteği, kasnağı ve kemer yüzeylerinde olduğunu bilmekteyiz.

⁶⁸İnternet:The Religious Monements

Web: <https://zsgiannina.gr/wp-content/uploads/2017/03/609.2-Λατρευτικά-μνημεία.pdf>

etmesiyle beraber camiye ve bölgeye el konulmuştur. Bu süre zarfında Yunanistan camiyi çeşitli amaçlar doğrultusunda kullandıktan sonra Ulusal Banka'ya devretmiştir (ESCUTIS,2008:386). İtalya -Yunan işgali sırasında cami; pastane, giyim mağazası ve çamaşır yıkama merkezi olarak kullanılmıştır (Foto.3.167). Savaştan sonra ise cami altında mağazalar açılmıştır.

Foto 3.167. Yıl 1937 Pastaneye çevrilen Kanlı Çeşme Camisi (ESCUTIS,2008:358).

3.1.6.Tekke ve Türbe Yapıları

3.1.6.1. Gazi Evrenos Bey Zaviyesi

Fotoğraf:3.168,169

Yeri / Adresi: Kale dışında yer alan zaviye, gölün batı kıyısında Livadioti semtinde bulunmaktadır.

Yaptıran: İlk banisi Gazi Evrenos Bey⁶⁹, II. kez yaptıran Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa'dır.

İnceleme tarihi:11/2017

---

⁶⁹Gazi Evrenos Bey'in doğum tarihi, doğum yeri ve kökeni hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır. 1417 yılında öldüğü bilinmekle birlikte, 1300'lü yılların başlarında doğduğu ve yaklaşık 100 yaşına kadar yaşadığı düşünülmektedir. Evrenos Bey, Sultan I.Murat, Sultan I.Bayezid ve Sultan I.Mehmet dönemlerinde devlete önemli hizmetlerde bulunmuştur. Kendisine Sultan I. Murat tarafından, uç teşkilatından gösterdiği başarılar ve katkılar dolayısıyla Uçların Beyi unvanı verilmiştir. Gazi Evrenos Bey yaşamı boyunca Balkanlar'daki fetihlere katılmış ve başarılı olmuştur. Evrenos Bey, Balkanlar'ı fethederken iskan ve İslamlaşma politikasına önem gösterdiği için özellikle Yunanistan'da bulunan Serez, Gümülcine, Selanik ve Yenice-i Vardar gibi kentlere vakıflar kurmuş ve tekke ile zaviyeler inşa ettirmiştir. Yanya'da ise zaviyenin yanında bir mektep ve bir camide yaptırıldığı söylenmektedir (vakfiyelerde zaviyenin haricinde Gazi Evrenos Bey'e ait herhangi bir mektep ve cami kaydı bulunmamaktadır). Ayrıca Bayraklı Camisi'nin banisininde kendisi olduğu düşünülmektedir. Bkz: Kılıç, A. (2011) "Evrenos Bey'in Kökeni Hakkında Tartışmalar ve Yeni Bir Değerlendirme"*Bulleten*, LXXV (274), 745-768.

İnşa Tarihi:1391 ve 19.yy başları.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiş ve Mülteci İskan Komitesi'ne (E.A.P.) devredilmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüze sadece kalıntıları gelebilmiştir.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar:19.yy başlarında Ali Paşa tarafından onarım yapılmıştır. Paşa sadece onarım yapmamış neredeyse yapıyı tekrar inşa ettirmiştir. Bu sebeple kaynaklar günümüze gelen duvar kalıntısından yola çıkarak yapının 14. yy yerine 19. yy mimari özelliklerini taşıdığını belirtmektedir (Kılıç,2016:153).

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Zaviyenin günümüze sadece tek bir duvarı gelebilmiştir. Yıkılmadan önce oldukça büyük bahçe içinde yer alan yapı, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıydı (Foto.3.168). Girişinde beş oda bulunmaktaydı. Ana ibadet mekânında beden duvarından dışa taşkın olarak yapılmıştı. Zaviyenin üzeri kırma çatı ile örtülüydü. Kaynaklarda zaviyenin 28.49 m² yüzeye sahip olduğu ve etrafındaki arsasıyla beraber 184.36 m²'lik alanı kapladığı belirtilmiştir (Kılıç,2016:156)⁷⁰(Foto.3.169).

---

⁷⁰Kılıç,A.(2016).“Yanya’da İlk Osmanlı Hâkimiyet Dönemi ve XIV. Yüzyıla Ait Unutulmuş Bir Zâviye’.”*Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 145-182.

Foto 3. 168. Gazi Evrenos Bey Zaviyesi- duvar kalıntısı

Foto 3. 169. Gazi Evrenos Bey Zaviyesi⁷¹(Kılıç,2016:171).

---

⁷¹Elimizdeki fotoğraf hangi tarihe ait bilememekteyiz.

Malzeme ve Teknik

Yığıma yapım tekniğiyle moloz taştan inşa edilmiştir.⁷²

Tarihlendirme

Zaviye; Gazi Evrenos Bey Zaviyesi, Livadioti Tekkesi ve Şeyh Haşim Tekkesi isimleriyle bilinmektedir. 1391 yılında Gazi Evrenos Bey tarafından AyosTriados tapınağının yakınına inşa edilmiştir (Kılıç,2016:150,152). Yapı, Ali Paşa döneminde 19.yy başlarında onarım geçirmiş ve son halini almıştır.⁷³ Vakfiyede yapının 1844 yılına ait kaydı düşülmüştür⁷⁴ Osmanlı Devleti'nin Yanya'da ilk hakimiyet döneminde inşa ettirdiği ilk yapısıdır. Yanya, o yıllar içerisinde Arnavutluk'a dahil olması sebebiyle yapı, Arnavutluk'un en eski zaviyesi olarak kabul edilmiştir. Tüm bu özellikler sebebi ile yapı oldukça önemlidir.

Zaviye nüfus mübadelesine kadar açık kalmış, mübadeleden sonra cemaati kalmadığı için kapatılmıştır. Belli bir dönem boyunca ayakta olan yapı farklı işlevlerde kullanılmıştır. Ne zaman ve nasıl yıkıldığı bilinmemektedir. Günümüzde kalıntıları göl kenarındaki bir kafenin bahçesinde yer almaktadır.

3.1.6.2. Ali Paşa Türbesi

Fotoğraf:3.170,174

Yeri / Adresi: Fethiye Camisi'nin kuzeybatısında konumlanmıştır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:19.yy

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Ziyaretçiye açıktır.

İnşa Kitabesi: Türbenin inşa kitabesi yoktur. Sadece Paşa'nın kesilen başının mezar taşı İstanbul Zeytinburnu Ayvalık Mezarlığı'nda yer almaktadır (Foto.3.170).

---

⁷² Yıkılmadan önce moloz taştan başka hangi malzemenin kullanıldığını bilememekteyiz. Bu sebeple günümüze gelen duvar kalıntısından yola çıkarak moloz taştan inşa edildiği kanısındayız.

⁷⁴ VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0028, Sıra no:0219, H. 04.03.1260 /M.24.03.1844

Foto 3.170. Ali Paşa'nın Zeytinburnu Ayvalık Mezarlığı'nda baş taşı

Huve'l-Hallâku'l-Bâkî⁷⁵

Otuz seneden mütecâviz

Arnavudluk'da teferrüd eden

Yanya Sancağı mutasarrıfı

Meşhur Tepedelenli Ali

Paşa'nın ser-i maktû'udur

Türkçesi

Yaratma gücü sınırsız ve daim olan sadece Allah'tır

Otuz seneden daha fazla

Arnavutluk'ta herkesten ayrı yaşayan

Yanya Sancağının en büyük idari amiri

Meşhur Tepedelenli Ali

Paşa'nın kesilen başıdır

---

⁷⁵İnternet:<http://www.tr.besatime.com/index.php?newsid=10>

Geçirdiği Onarımlar: Türbenin üzerindeki demir kafes II. Dünya Savaşı sırasında çalınmıştır (Foto.3.171). 1993 yılında orijinaline bağlı kalınarak tekrar demirle türbe kapatılmıştır (Foto.3.172). Yeniden eklenen demirin Yunan hükümetinin Osmanlı mirasını korumak için gerçekleştirdiği ilk gerçek çabalardan biri olduğu belirtilir (Osswald,2008).

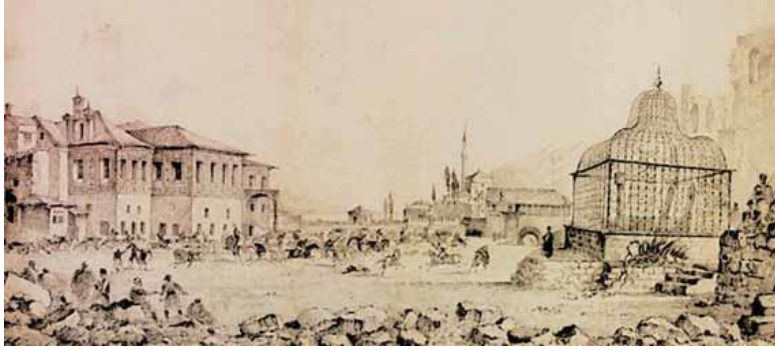

Foto 3.171. Türbe üzerindeki kafes çalınmadan önce-soldaki Ali Paşa'nın Sarayı (Lieutenant Edmond Allen, 1933 (Economidou'nun Arşivi'nden)

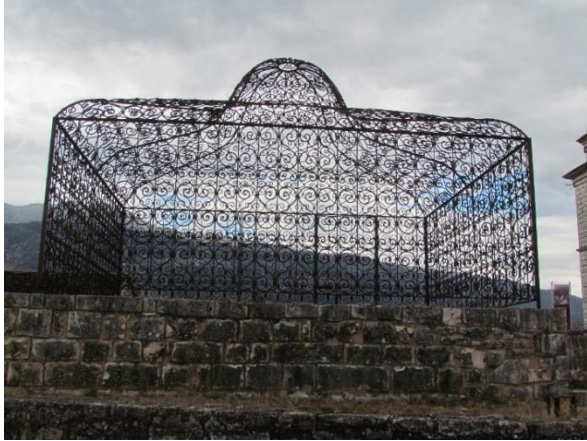

Foto 3.172. Yenilenen türbe kafesi

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Türbe, L şeklinde şemaya sahiptir (Foto.3.173). Kaide kısmı yerden yükseltilmiş vaziyettedir. L'nin uzun kolunda boyuna dikdörtgen biçimli şahidesiz iki mezar bulunmaktadır. Mezarların üzeri demir kafes ile örtülmüştür. L'nin kısa kolunun önüne ise türbeye çıkışı sağlayan beş taş basamak yerleştirilmiştir.

Foto 3.173. Ali Paşa Türbesi

Malzeme ve Teknik

Kaide kısmı yığma yapım tekniğiyle, kaba yonu taştan inşa edilmiştir. Kafesi ise demirden yapılmıştır.

Tarihlendirme

56 yaşında vefat eden Ali Paşa'nın eşi, Emine Hanım için türbe yapılmış kendisi de eşinin ölümünden 20 sene sonra buraya defnedilmiştir⁷⁶(Παπασταυρος,2013:34). Türbede eşinin yanında kızı da yatmaktadır. 1822 yılında Ali Paşa'nın başı kesilerek İstanbul'daki dönemin padişahına gönderilmiş, bedeni ise türbeye gömülmüştür. Başı da İstanbul'da Zeytinburnu mezarlığındadır.

Eski gravür ve fotoğrafları incelediğimizde türbe içinde mezar taşlarının olduğunu görmekteyiz. (Foto.3.174). Fakat mezar taşları günümüze kadar gelememiştir. 1970 yılında yapılan kazılarda türbede kimliği bilinmeyen bir çocuğun naaşı bulunmuştur. Naaşın büyük olasılıkla Ali Paşa'nın torunu olduğu düşünülmektedir.

---

⁷⁶Παπασταυρος,Α.(2013) *Αλη Π Ασία Από Αήσπαρχος Ηγεμόνας, Ιωαννίνων: Απειροτόν.*

Foto 3.174. Türbe içinde yer alan mezar taşları (Economidou'nun Arşivi'nden)

3.1.7.Eğitim Yapısı

Kale dışında, merkezde yer alan Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi, Yanya'da günümüze kadar ayakta kalabilmiş tek okuldur.

3.1.7.1. Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi

Fotoğraf:3.175,195

Yeri / Adresi: Şehrin merkezinde yer almaktadır.

Yaptıran: Yanya Valisi Osman Fevzi Paşa⁷⁷ tarafından inşa ettirilmiştir.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:1899

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde Postane Binası olarak kullanılmaktadır.

---

⁷⁷ Osman Fevzi Paşa'nın hayatı hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler kısıtlıdır. Tatar lakabı ile tanınan Paşa'nın doğum tarihi bilinmemekle birlikte, 1924 yılında öldüğü düşünülmektedir. Kendisi belli bir dönem Üsküp ve Kosova bölgelerinin komutanlığını yapmıştır. H.1313/M.1896 yılında Yanya'ya vali olarak atanmış ayrıca Yanya Kolordusu Birinci Fırka Kumandanı olarak da görev almıştır (Yanya Vilayeti Salnamesi, 1319:69)

İnşa Kitabesi: Kitabesine göre Rüştüye 1899 yılında yapılmıştır (Foto.3.175).

Selâtin-i cihânın mefhâri Abdülhamid Han'ın

Uluvv-i himmeti elhâk bu mülkü eyledi ihyâ

Vücûd-ı akdesi Osmaniyâne mahz-ı ni'metdir

İde Hakk ömr ü iclâlinmüzeyyed ve şevketin a'lâ

Ferîki, yâverî, vâlisi Osman Fevzi Paşa kim

İdinmişdir terâkki-i ulûmı maksâd-ı aksâ

İ'âne-i tarh ile erbâb-ı hayrı eyleyübteşvîk

O sûretle bu dârü'l-ilmî etdi Yanya'da inşâ

Serâpâ tarz-ı i'mâr-ı zarîf ü ekmel ü ahsen

Bi hakkın şânına lâyıık düşer ta'bîr-i bihimmetâ

İ'âne bezl iden ashâb-ı himmet kâmyâb olsun

Te'âvün ehlini tevkîre şâyeste görür Mevlâ

Celâl tarz-ı du'â'da arz eder târih-i inşâsın

Benât-ı mü'mînîne sa'd olâ bu mekteb-i zîbâ

Fî 16 Şa'bânü'l-mu'azzam sene 1317

Fî 7 Kânûn-ı evvel sene 1315

Türkçesi

Cihan'ın övünülen Sultanı Abdülhamit Han

Yüksek gayretleriyle bu mülkü yeniden canlandırdı

Kutsal vücudu Osmanlı için nimetin ta kendisidir

Hak ömrünü kudret ve azametini çok yüksek eyleye

Paşası, yardımcısı, Valisi Osman Fevzi Paşa

İlimde son noktaya kadar yükselmeyi gaye edinmişti

Yardım planı ile hayır erbabını teşvik etti

O nedenle bu ilim kapısını Yanya'da inşâ etti

Baştan aşağıya (sona) imar tarzı zarif ve kusursuzdu

Haklı olarak şanına layık düşer, tabir-i himmeta

Yardımlını bol bol veren bahtiyar olsun

Yardım sevenleri hürmetle anılmaya layık görür Mevla

Ululuk duanın yapılışında ortaya çıkar

Banat-ı mümine hayırlı olsun mekteb-i zibâ

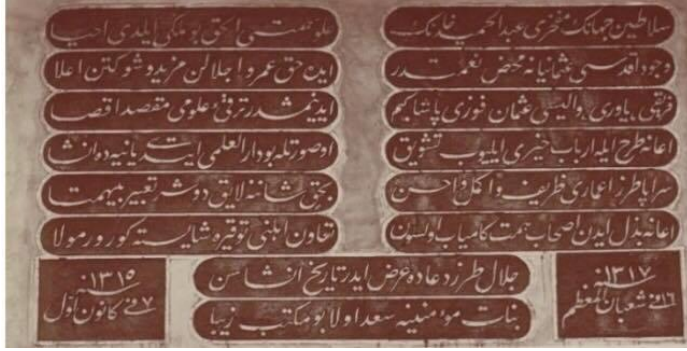

Foto 3.175. Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi kitabesi-1912 (BOA. No:404, Y.EE.d.)⁷⁸

Geçirdiği Onarımlar: Rüştüye, 1985 yılında Kültür Bakanlığı tarafından restorasyona tabii tutulmuştur⁷⁹ (Konuk,2013:28). Onarım öncesinde çatısında yükselen bacalar, onarım sonrasında kaldırılmış sadece güneyinde bir baca bırakılmıştır. Restorasyon öncesinde yapı üç taraftan bahçe ile çevrilmekteydi. Sonrasında isebahçe alanı oldukça küçültülmüş ve sadece ön cephede bırakılmıştır. Ayrıca yüksek arka bahçe duvarları tamamen kaldırılmış, yerine demir korkuluklar eklenmiştir. Tüm pencerelerden demir paneller restorasyon sırasında kaldırılarak, sadece alt pencerelere demir parmaklık eklenmiştir. Kuzey cephesinde yer alan, iki ayak üzerine yerleştirilmiş cumbanın altı doldurulmuş ve taç kapı öne çıkarılmıştır (Foto.3.176,177).

Güney cephede yer alan çift taraflı merdiven onarım sonrasında kaldırılmıştır. Bu cephede yer alan ikinci giriş kapısı ise onarım sonrasında balkon kapısına dönüştürülmüş ve önüne demir korkuluk eklenmiştir. Ayrıca cephede bulunan iki pencereden biri restorasyon sonrasında duvar örülerek kapatılmış, diğeri de balkon kapısına çevrilmiştir. Cephedeki

⁷⁸Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) .Yıldız Esas Evrakı Defterleri (Y.EE.d.) Yanya Hamidiye Kız Rüştüye Mektebi'ne ait Albüm No:404.

⁷⁹Konuk, N. (2013). *Yanya Hamidiye Kız Rüştüyesi*, Ankara: SAM.

orijinal sundurma kaldırılmış ve yenisi eklenmiştir (Foto.3.178,179). Doğu, batı ve güney cephelerinin bodrum katına enine dikdörtgen biçimli pencere açıklıkları yapılmıştır.

Foto 3.176.Restorasyon öncesi - kuzey cephesi -1912 yılı (BOA. No:404, Y.EE.d.)

Foto 3.177. Restorasyon sonrası- kuzey cephesi

Foto 3.178. Restorasyon öncesi- güney cephesi (BOA. No:404, Y.EE.d.)

Foto 3.179. Restorasyon sonrası- güney cephesi

Dış cephenin haricinde iç mekânın kat planlarıda değiştirilmiştir. Onarım öncesinde birinci katın tavanı ve zemini ahşap ile kaplıydı. Onarım sonrasında ise zemin mermerle kaplanmış, tavanada asma paneller yapılmıştır (Foto.3.180). Burada yer alan dersane odası ve yemekhane yıkılarak birleştirilmiş ve geniş bir alan elde edilmiştir. Restorasyon

öncesinde birinci kattan, ikinci kata doğrudan çıkılırken, sonrasında alan yarım daire kemer aracılığıyla bölünmüş ve iki ayrı bölüm elde edilmiştir⁸⁰ (Foto.3.181).

Foto 3. 180. Birinci kat alanı - restorasyon öncesi -1912 yılı(BOA. No:404, Y.EE.d.)

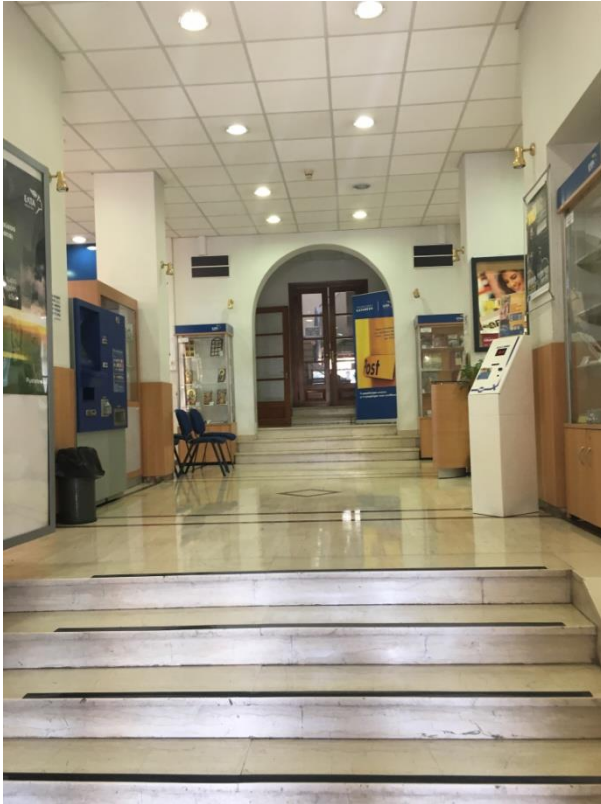

Foto 3.181. Birinci kat alanı – restorasyon sonrası

---

⁸⁰ Yapının ikinci katına çıkmamıza izin verilmediği için görüntü alamadık. Bu sebeple üst katta hangi değişikliklerin yapıldığını bilememekteyiz.

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Yapı, kuzey- güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Bodrum katı üzerine iki katlı yapılmıştır. Üzeri kırma çatı ile örtülüdür ⁸¹(Foto.3.182).

Foto 3. 182. Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi (Bugün Postane Binası)

Cephe Düzeni

Yapının beden duvarlarının üst kenarları silmeli saçakla ve alçı pilasterlerle sınırlandırılmıştır. Rüştüye, geç dönem Osmanlı mimarisi özellikleriyle cephelerde neoklasik etkiler taşımaktadır.

Doğu cephesi sıva üzerine sarı renge boyanmıştır. Cephe yüzeyi, yatay taş silmeler ve alçı pilasterleüç kata bölünmüştür. (Foto.3.183). Bodrum katında enine dikdörtgen biçimli, basık kemerli iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Basık kemerlerin kilit taşı dışa taşkın, söveleri yekpare blok taştan yapılmıştır. Pencereler demir şebekelidir. Şebekeler; sıralı düşey çubukların, ortada baklava biçimi oluşturmasıyla düzenlenmiştir. Birinci katın her iki cephe köşesinde, köşe silmeleri mevcuttur. Bu katta eş boyutlarda, birbirlerine simetrik olarak yerleştirilmiş boyuna dikdörtgen biçimli, basık kemerli, altı pencere açıklığı bulunmaktadır. Basık kemerlerin kilit taşı dışa taşırılarak, taş söveleri ise girinti ve çıkıntı oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.Pencerelerin hepsinde demir şebekeler yer almaktadır. Şebekelerin ortasında düşey düz çubuklar, alt ve üst sıralarında ise baklava biçimi oluşturulmuştur. Çubuklar sövelere saplanmıştır. İkinci katın cephe köşelerinde, pilasterler

---

⁸¹Rüştüyenin planı incelediğimiz kaynaklar arasında yer almamaktadır. Yapıyı incelemeye gittiğimizde ölçü alamamıza izin verilmediğinden planı tezimize ekleyemedik.

üzerinde yer alan korinth sütun başlıkları cepheye hareket kazandırmıştır. İkinci kattada yine birbirine simetrik olarak konumlanmış dikdörtgen biçimli, basık kemerli altı pencere açıklığı bulunmaktadır. Basık kemerin kilit taşı dışa taşkın, söveler yekpare kesme taştan yapılarak dışa doğru vurgulanmıştır.

Güney cephe çatısında kare kesitli, taş bir baca yükselmektedir. Bacanın her yüzünde dikdörtgen biçimli birer açıklık bulunmaktadır. Güney cephesi sıva üzerine sarı renge boyanmıştır. Cephe yüzeyi yatay taş silmeler ve alçı pilaster aracılığıyla üç alana ayrılmıştır (Foto.3.184). Bodrum katına ait cephe köşelerinde, köşe silmeleri mevcuttur. Cephe yüzeyinde boyuna dikdörtgen biçimli, iki kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı kanatları demirden yapılmıştır. Birinci katın cephe köşeleri doğu cephesinde olduğu gibi köşe silmelidir (Foto.3.185). Cephede boyuna dikdörtgen biçimli, basık kemerli, iki pencere ve iki kapı açıklığı yer almaktadır. Cephenin doğu kenarındaki iki penceresinde, basık kemerlerinin kilit taşları dışa taşırılarak, taş söveleri ise girinti ve çıkıntı oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Pencerelerin demir şebeke biçimi, doğu cephe şebekeleri ile aynıdır. Cephede, kuzey cephe giriş açıklığı ile aynı aks üzerinde yer alan bir kapı açıklığı mevcuttur. Günümüzde kapı açıklığı balkon kapısına dönüştürülmüştür. Kapının basık kemerinin kilidi, pencere açıklıklarında da gördüğümüz gibi dışa taşkın iken, yekpare kesme taşlı söveleride dışa doğru vurgulanmıştır. Kapının hemen önünde yer alan yarım demir şebekesi; ortada düşey çubuklar, altta iki sıra ve üstte bir sıra baklava biçimi oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Çubuklar sövelere saplanmıştır. Kapı kanadı ise ahşaptan yapılmıştır. Orta akstaki kapının hemen yanında onarım öncesinde pencere açıklığı iken günümüzde balkon kapısına dönüştürülen bir açıklık daha bulunmaktadır. Kapının yekpare taş bloklardan yapılmış söveleri dışa doğru vurgulanmış, önünde yer alan demir şebekeside, diğer şebekelerden farklı olarak; yatay çubuklardan oluşarak duvara saplanmıştır. Cephenin batı kenarında yer alan boyuna dikdörtgen biçimli, dışa vurgulanmış yekpare kesme taş sövelere sahip pencere açıklığı sonradan duvar örülerek kapatılmıştır. Hemen önündeki demir şebekesi, orta akstaki balkon kapısının şebekesi ile aynıdır. Güney cephesinin batı kenarının üzeriüç taşıyıcı üzerine oturan plastik sundurma ile örtülüdür. İkinci katın cephe köşelerinde yer alan, pilasterler üzerine oturan korinthsütun başlık düzenlemesi doğu cephenin ikinci kat köşelerinin tekrarı niteliğindedir (Foto.3.186). Cephe yüzeyinde boyuna dikdörtgen biçimli, basık kemerli beş pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencerelerin basık kemerlerinin kilit taşları dışa doğru taşırılmış ve yekpare blok taşlı söveleride dışa doğru vurgulanmıştır.

Batı cephesi sıva üzerine sarı renge boyanmıştır. Cephe yüzeyi yatay taş silme ve alçı pilasterle üç ayrı alana ayrılmıştır. Cephenin bodrum katında enine dikdörtgen iki pencere açıklığı, birinci ve ikinci katında ise boyuna dikdörtgen altışar pencere açıklığı vardır. Pencerelerin biçimi, kemer ve demir şebeke düzeni doğu cephesinin tekrarıdır (Foto.3.187).

Kuzey cephe sıva üzerine sarı renge boyanmıştır. Cephe düzeni diğer cephelerden farklılık göstermektedir. Cephenin orta kısmı her iki yandan 1,5 m. dışa taşkın olarak ana kütlede ayrılmıştır (Foto.3.188). Yan kütleler ise doğu, batı ve güney cephelerindeki gibi yatay taş silmeler ve pilasterle üç kata ayrılmıştır. Cephenin bodrum katında herhangi bir açıklık yer almayıp, birinci kata kadar taş taklidi sıva ile kaplanmıştır. Birinci katın cephe köşelerinde, köşe silmeleri bulunmaktadır. Birinci katta boyuna dikdörtgen biçimli, basık kemerli, ikişer pencere açıklığı görülmektedir. Basık kemerlerin kilit taşı dışa taşırılarak, taş söveleri ise girinti ve çıkıntı oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Açıklıkların hepsinde demir şebekeler yer almaktadır. Şebekelerin ortasında düşey düz çubuklar, alt ve üst sıralarında ise baklava biçimi oluşturulmuştur. Çubuklar, sövelere saplanmıştır.

İkinci katın yan ve orta kütlelerinin köşelerinde, pilasterler üzerinde yer alan korinth sütun başlıkları bulunmaktadır. İkinci katın yan kütlelerinde ikişer, orta kütlede her iki yanında birer olmak üzere boyuna dikdörtgen biçimli, basık kemerli pencere açıklıkları görülmektedir. Kemerlerin kilit taşları dışa taşkın, söveleri yekpare kesme taştan yapılarak dışa vurgulanmıştır. Orta kütlede boyuna dikdörtgen biçimli, dışa vurgulanmış yekpare blok taş sövelere sahip balkon kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapının önünde yarım demir şebekesi ve çift ahşap kapı kanatları bulunur. Balkon kapısının hemen yukarısında iki konsolla taşınan lento bulunmaktadır. Lentonun yukarısında da sade bir arşitrav, üzerinde Helenistik forma sahip üçgen alınlık ve alınlığın tepesinde de friz yer almaktadır (Foto.3.189). Cephenin orta kütlede bulunan kapıya üç basamakla ulaşılır. Boyuna dikdörtgen bir kütlede oluşan açıklık, cephe yüzeyine göre biraz içerlek yapılmıştır (Foto.3.190). Yekpare taş bloklu söveleri dışa doğru vurgulanmış, lentoda iki konsol üzerine oturmaktadır. Ahşap malzemeli çift kapı kanatlarının yüzeyinde, boyuna dikdörtgen biçimli pano içerisinde demir düşey çubuklar, ortada yuvarlak biçim oluşturmuştur. Hemen altında ise düz kare panolar bulunur.

Foto 3.183. Doğu cephesi

Foto 3.184. Güney cephesi

Foto 3.185. Güney cephesi- birinci kat

Foto 3.186. Güney cephesi-ikinci kat

Foto 3.187. Batı cephesi

Foto 3.188. Kuzey cephesi

Foto 3.189. Kuzey cephesi- alınlık

Foto 3.190. Kuzey cephesi- giriş

Malzeme ve Teknik

Yapı betonarme inşa tekniğiyle yapılmıştır. Çatıda kiremitler kullanılmıştır. Pencere çerçeveleri, kapı kanatları, ahşap malzemedir, şebekeler ve sadece güney cephe bodrum katına ait kapı kanatları demirden yapılmıştır. Pencere sövelerinde yekpare kesme taş kullanılmıştır. Pilaster ise alçıdan yapılmıştır.

İç Mekân

Dış cephede neoklasik etkiler görülürken, iç mekânda Osmanlı'nın gelenek ve göreneklerini yansıtan düzenleme vardır.⁸² Okul, altı dersane odası, bir mescit odası, bir yemek salonu ve öğretmenler odasından oluşmaktaydı. Birinci kata yedi basamakla çıkılır. Bu katta yemek salonu, elişlerinin yapıldığı dersane odası ve namaz kılma yeri bulunmaktaydı (Foto.3.191,192). İkinci katın tam karşısında öğretmenler odası ve birbirinin karşısına simetrik biçimde konumlanmış altidershane odası yer almaktaydı (Foto.3.193). Öğretmenler odası ahşap panel ile holden ayrılmaktaydı (Foto.3.194). Bu

---

⁸² Yapının iç mekânının tamamını görüntülememize izin verilmemiş, sadece bir fotoğraf çekmemize izin verilmiştir. Bu sebeple biz BOA'daki fotoğraflardan yola çıkarak iç mekânı anlattık.

katta yer alan dersliklerde; öğretmen kürsüsü, sandalyesi, tahta, harita, sıra ve masalar yer almaktaydı (Foto.3.195). Birinci katın hem zemini hemde tavanı ahşapla ile kaplıyken, ikinci katın sadece zemini ahşapla kaplanmıştır.

Foto 3.191. Birinci kat- yemek salonu -1912 yılı (BOA. No:404, Y.EE.d.)

Foto 3.192. Birinci kat- el işlerinin yapıldığı derslane- 1912yılı (BOA. No:404, Y.EE.d.)

Foto 3.193. İkinci kat dershane odaları- 1912 yılı (BOA. No:404, Y.EE.d.)

Foto 3.194. İkinci kat - öğretmenler odası 1912 yılı (BOA. No:404, Y.EE.d.)

Foto 3.195. İkinci kattaki birinci dershane odası 1912 yılı(BOA. No:404, Y.EE.d.)

Süsleme Programı

Yapıda sadece iki yerde süsleme vardır. İlki kuzey cephede, balkon ile lento arasında kalan çiçek kabartmasıdır. İkincisi ise, çatının köşelerinde ve üçgen alınlığın tepe ucundaki insan başlı frizdir.

Tarihlendirme

İnşa kitabesine göre rüştiye, 1899 yılında Yanya Valisi Osman Fevzi Paşa tarafından mühendis Perikli Melirrytos Efendi'ye inşa ettirilmiştir. Fakat salnamede H.1306/M.1889 tarihi verilmiştir (Yanya Vilayeti Salnamesi:1309,205). Kitabede yer alan tarih ile salnamedeki tarih uyuşmamaktadır. Tarihlerin neden farklı olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Fakat salnamedeki tarihin kitabedekinden daha önce olması yapının yıkılmış olduğunu ve tekrar yapıldığını bize düşündürmüştür. Ama bununla ilgili kesin bilgi yoktur. Bu sebeple biz kitabede yer alan tarihi, yapının inşa tarihi olarak kabul etmekteyiz. Yapı, Yanya merkezde bulunan batılı tarza eğitim veren, tek kız rüştiyesi olma özelliğini taşımaktadır. İlk açıldığı yıllarda “Yanya İnas Rüştiye Mektebi” adını taşıırken sonraki yıllarda Sultan II. Abdülhamid Han'ın ismi eklenmiş ve “Yanya Hamidiye İnas Rüştiye Mektebi” olarak değiştirilmiştir.

3.1.8. Ticari Yapılar

3.1.8.1. Han

Çizim no:3.35

Fotoğraf:3.196,197

Yeri / Adresi: Kale dışında şehrin merkezinde Kaniggos Caddesi'nde yer almaktadır.

Yaptıran: Thanopoulou ve Lamprou isimli iki kişi tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir (Brouskarı,2008:170).

İnceleme tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:1870

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

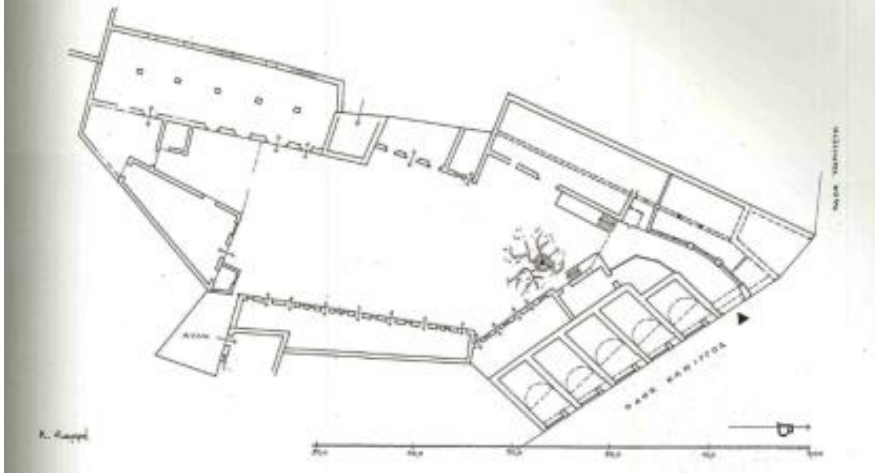
Kullanım Durumu: Günümüze ziyaretçiye kapalı ve kullanılmamaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar:-

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Han, bulunduğu arazinin ve yolun durumuna bağlı olarak asimetrik plana sahiptir. Bina, prizmal kütleli, kuzey ve batı cephelerinden iki katlı ve tek avlulu düzenlemeyle inşa edilmiştir (Çizim.3.35). Kuzey cephe aksına yerleştirilen giriş açıklığından uzun koridor aracılığıyla asimetrik planlı avluya ulaşılmaktadır. Batı cephesinin alt katı, doğu -batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânlardan oluşmaktadır.⁸³ Üst katında ise odalar bulunmaktadır. Avlunun batı cephesi boyunca dikdörtgen planlı mekânlar sıralanmaktadır. Batı cephesi ve güney kenarında doğu- batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ahır yer almaktadır. Avlunun kuzey cephesinin tamamı, alt katta kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, üzeri beş tonozla örtülü dükkân sıralarından, üst katta ise odalarla çevrelenmiştir. Avlunun doğusunda ve güneyinde asimetrik plana sahip mekânlar bulunmaktadır. Çatısı günümüze kadar gelememiş, üzeri demir panellerle kapatılmıştır.

Çizim 3.35. Han'ın planı (Brouskarı,2008:179).

Cephe Düzeni

Cephelerin beden duvarlarının üst kenarları silmeli saçakla sınırlandırılmıştır. Han asimetrik plana sahip olması bakımından sadece kuzey cephesi dışarıya açılmaktadır.

---

⁸³Han ziyaretçiye kapalı ve içi harap halledir. Bazı bölümleri yıkılmıştır. Hanın iç mekânına girmek yasak olduğu için bahsettiğimiz bölüm ve mekânların işlevi kesin olarak bilinmemekle birlikte helâ, mutfak ve depo olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Kuzey cephesinin alt katı kaba yonu ve kesme taş duvar örgüsüne sahiptir. Bazı yüzeyleri sıva üzerine mavi ve beyaz renge boyanmıştır. Üst kat moloz taş duvar örgüsüne sahiptir (Foto.3.196). Cephede boyuna dikdörtgen biçimli, beden duvarından biraz içerlek yapılmış altı dükkân giriş açıklığı bulunur. Beş kapı yarım daire kemerlidir. Kapı kanatları ahşap ve demir malzemeden yapılmıştır. Üst katta boyuna dikdörtgen biçimli, 17 pencere ve üç balkon kapı açıklığı bulunmaktadır. Pencere ve kapı açıklıklarının bazıları demir panellerle kapatılmıştır. Balkonların demir korkulukları bulunmaktadır. Kuzey cephenin batı kenarındaki giriş açıklığı, boyuna dikdörtgen bir kütlede oluşmaktadır. Kapı açıklığı iki ayaküstüne oturan yarım daire kemerlidir. Çift kapı kanatları demir malzemeden yapılmıştır (Foto.3.197).

Foto 3.196. Kuzey cephe

Foto 3.197. Han –giriş kapısı

Malzeme ve Teknik

Yapı, yığma yapım tekniğiyle moloz taştan inşa edilmiştir. Sadece kuzey cephenin alt katında kesme taş kullanılmıştır. Çatıda, balkon ve pencere açıklıklarında demir paneller kullanılmıştır. Kapı kanatları ise demir ve ahşap malzeme ile yapılmıştır.

İç Mekân

Han uzun süreden beri kapalı olduğu için iç mekân görüntülenememiştir.

Süsleme Programı

Yapıya dair herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.

Tarihlendirme

Yapının inşa kitabesi yoktur. Yunan kaynaklar hanın sahiplerinin Thanopoulou ve Lamprou isimli iki kişinin olduğunu belirtmektedir. Bu sebeplede han Thanopoulou Hanı ya da Lamprou Hanı adıyla bilinmektedir. Fakat hanın banisi hakkında kesin kanıt yoktur. Bildiğimiz en kesin bilgi 1870 yılında inşa edildiği ve Osmanlı yapısı olduğudur. Yapı, 1960 yılına kadar açık kalmış fakat bu tarihten itibaren kullanılmamaktadır.

3.1.8.2. Hazine Binası

Çizim no:3.36

Fotoğraf:3.198,203

Yeri/ adresi: Güneydoğu Akropolü'nde Fethiye İmaretî'nin kuzeyinde yer almaktadır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi: 19.yy. başı

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

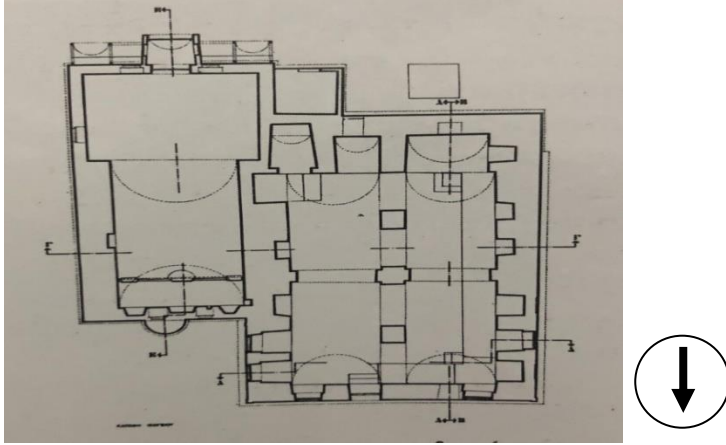
Geçirdiği Onarımlar:1989-1990 yıllarında yapı restorasyon geçirmiştir. Fakat kaynaklarda restorasyonun içeriği ile ilgili bilgi yer almamaktadır. Bu yıllardan sonra bina müzeye dönüştürülmüştür (Παπαδοπούλου, 2012a:45). 2007-2008 yıllarında İç Kale de yapılan onarımlar sırasında Hazine Binası'nın dış cephesine ve iç mekânına restorasyon yapılmıştır (Foto.3.198). Onarımda, moloz taş örgüye sahip binanın kuzey ve doğu dış cephelerinin bazı yerleri ile batı cephesinin tamamı düzgün kesme taşla kaplanmıştır. Ayrıca çatısında onarılmış ve iç mekânında badana ve sıva yapılmıştır.

Foto 3.198. 2007-2008 yılları Restorasyon çalışmaları (Παπαδοπούλου, 2012a:45).

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Yapı, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Doğu cephesi ve güney cephesinin doğu kenarı kilise ile bitişiktir. Bina, kemerler aracılığıyla dört bölüme ayrılmıştır. Güney cephesinde, iki boyuna dikdörtgen, bir enine dikdörtgen üç mekân bulunmaktadır. Mekânların üzeri tonozlarla örtülüdür. Hazine binası içten dört beşik tonozla örtülü iken, dıştan kırma çatı ile kaplıdır (Çizim.3.36).

Çizim 3.36. Hazine Binası'nın planı (Doğu cephede yer alan plan kiliseye aittir)
(Economidou'nun Arşivi'nden)

Cephe Düzeni

Doğu cephesi yenilendiği için kesme taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephe Aziz Anargyroi Kilisesi'ne (20.yy) bitişiktir. Cephenin alt duvar seviyesinde, birbirine simetrik konumlanmış, boyuna dikdörtgen biçimli, iki pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto.3.199). Pencereler demir şebekelidir. Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır.

Güney cephesine geçiş bulunmadığından görüntü alamadık.

Batı cephesi moloz ve kesme taş duvar örgüsüne sahiptir. Kesme taş örgülü cephenin alt duvar seviyesinde birbirine simetrik konumlanmış, boyuna dikdörtgen biçimli, üç pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto.3.200). Pencerelerin demir şebeke biçimi, doğu cephe ile aynıdır.

Kuzey cephesi kesme ve moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli üç pencere açıklığı bulunur (Foto.3.201). İki pencere açıklığı cephenin alt duvar

seviyesindeyken, biri üst duvar seviyesindedir. Sadece üst duvar seviyesindeki pencerenin taş-tuğla almaşıklığa sahip yarım daire kimeri bulunur. Üç pencerenin demir şebke biçimi, diğer şebekelerin tekrarı niteliğindedir. Giriş açıklığı boyuna dikdörtgen biçimli, beden duvarından biraz içerklek yapılmıştır. Kapı açıklığının hemen üzerinde sundurma bulunmaktadır. Açıklığın demirden yapılmış çift kapı kanatları mevcuttur.

Foto 3.199. Doğu cephesi

Foto 3.200. Batı cephesi

Foto 3.201. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Yapı, yığma yapım tekniğiyle moloz taştan inşa edilmiştir. Kuzey, doğu ve batı cephelerinde de yer yer kesme taş kullanılmıştır. Çatı taş plakalar ile kaplanmıştır. Kapı kanadı ve şebekeler demirden, pencere çerçeveleri ise ahşap malzemedden yapılmıştır.

İç Mekân

Hazine Binası'nın içinde tanınmış gümüşçü ailelerinden, Başpiskopos Spiridon'nun (1873-1956) ve Konstantin Ioannidis'nin (1907-1965) hediye ettiği çeşitli gümüş objeler, iki ana koleksiyonu oluşturur. Son zamanlarda da, TrikaVellis -Dagoritis (1925-2007) tarafından bağışlanan değerli mücevherlerle müze zenginleştirilmiştir⁸⁴(Παπαδοπούλου, 2012a:45). Duvarlar, sıva üzerine beyaza boyanmıştır. İç mekân yarım daire kemerler aracılığıyla dört bölüme ayrılmıştır (Foto.3.202). Pencere açıklıkları dış kütle ile aynı görünüşü tam yansıtmamaktadır. Doğu, batı ve kuzey duvar pencereleri kalın perde ile kapatılmış ve nişler içerisine yerleştirilmiştir. Eserlerin sergilenmesi içinde, her niş içerisine raflar eklenmiştir.

Güney duvarında zemin kotundan yükseltilmiş, üzeri tonoz ile örtülü üç küçük mekân yer almaktadır. Mekânlarda müzeye ait eserler sergilenmektedir (Foto.3.203).

Foto 3.202. Hazine Binası – iç mekân

Foto 3.203. Hazine Binası – güney duvarı

Süsleme Programı

Binanın hem dış cephesinde hem de iç mekânında herhangi bir bezeme yer almamaktadır.

Tarihlendirme

Hazine Binası, Ali Paşa tarafından 19. yy başlarında saray kompleksinin parçası olarak inşa edilmiştir. Yapı, Ali Paşa'nın değerli eşya ve paralarının saklandığı, hazine sandığı görevi görmekteydi. Bina, saray yandıktan belli bir dönem boyunca kullanılmamıştır. 1990 yılından itibaren ise müze olarak kullanılmaktadır.

⁸⁴Yapı günümüzde müze olduğu için iç mekânın tamamını görüntülememize izin verilmemiştir.

3.1.9. Saat Kulesi

Fotoğraf:3.204,212

Yeri / Adresi: Şehrin merkezinde, Karakol Binası'nın batısında yer almaktadır.

Yaptıran: Yanya Valisi Osman Fevzi Paşa tarafından, Sultan II. Abdülhamid adına yaptırmıştır.

İnceleme tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:1899

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Saat Kulesi günümüzde hala kullanılabilir durumda ve halka açıktır.

İnşa Kitabesi: İnşa kitabesine göre 1899 yılında bitirilmiştir (Foto.3.204).

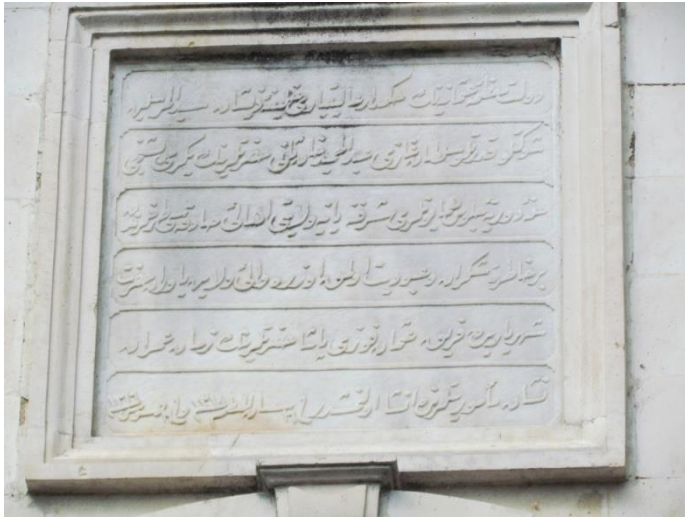

Foto 3.204. Saat Kulesi kitabesi

Devlet-i Muazzama-i Osmaniye'nin Hükümdarı Âlileri Halife-i Zîşan-ı seyyidu'l-mürselîn⁸⁵

Şevketlu kudretlu Sultan Gazi Abdülhamid Han Sâni hazretlerinin yigirmi beşinci

Sene-i devriye cülusu devletleri şerefine Yanya Vilayeti ahali-yisadıkası taraflarından

Bir hatıra şükranı ve nubûdiyeti olmak üzere valiyi vâlayavaran hazreti

⁸⁵Kitabe, tez danışmanım ile birlikte okunmuştur.

Şehriyarda Ferik Osman Fevzi Paşa hazretlerinin zaman-ı ümeranı

Nişân-ı memuriyetlerinde inşa olunmuştur.

16 Şaban –ıMuazzama Sene 1311

5 Ağustos 1316

Türkçesi

Muazzam Osmanlı Devletinin Hükümdarı, Hazreti Muhammed'in halifesi,

Azametli heybetli Sultan Gazi Abdülhamit Han'ın tahta çıkışının yirmi beşinci

Yılı şerefine, Yanya Vilayeti'nin sadık halkı taraflarından bir hatıra şükranı

Ve nubûdiyeti olmak üzere Ferik Osman Fevzi Paşa hazretlerinin zaman-ı ümeranı

Nişân-ı memuriyetlerinde inşa olunmuştur.

Geçirdiği Onarımlar: 1926 yılında hasar gören balkon kısmı ve saat köşkü Yanya Belediye Başkanı tarafından restore edilmiştir. Bu tarihten itibaren Averroff Caddesi'ndeki kule bugünkü yerine taşınmıştır (Foto.3.205).

Foto 3.205. Saat Kulesi 1907 yılı -Averroff Caddesi (internet:www.eskiturkiye.net/yanya)

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Kule, kare planlıdır (Foto.3.206). Uzunluğu 15.50 m.dir (ESCUTIS,2008:399). Yüksek bir kaide üzerinde yer alan kulenin, kaidesinin dört tarafında birer çeşme bulunur ⁸⁶(Foto.3.207). Kaidenin köşelerinde silindirik dört sütun, yarım daire kemerlerle birbirine bağlanmaktadır. Kemerlerin kilit taşları dışa doğru vurgulanmıştır. Kaidenin ortasında köşke ve balkona çıkışı sağlayan demirden yapılmış döner merdiven bulunmaktadır (Foto.3.208). Gövde bölümünün ortasında taş konsollar üzerine oturmuş ve taş korkuluklara sahip balkon yer alır (Foto.3.209). Balkonun dört cephe yüzeyinde de yuvarlak kadranlı birer saat bulunmaktadır. Balkon kısmının hemen yukarısında, dört ince metal sütun üzerine oturan, çapraz tonozla örtülü saat köşkü görülmektedir (Foto.3.210). Tonozun üzerinde aydınlık feneri, fenerin tepesinde de rüzgârın yönünü belirleyen metal ok vardır.

Foto 3.206. Saat Kulesi

---

⁸⁶Çeşmelerin fiskiyesi günümüze kadar gelemediğinden çeşmeler kullanılmamaktadır.

Foto 3.207. Günümüzde kullanılmayan çeşmeler

Foto 3.208. Kemerler ve saat köşküne çıkışı sağlayan merdiven

Foto 3.209. Balkon kısmı

Foto 3.210. Saat köşkü

Malzeme ve Teknik

Yığıma yapım tekniğiyle, kesme taştan inşa edilmiştir. Merdivenler demirden, saat köşkümetalden yapılmıştır. Levhalar ise mermerdendir.

Süsleme Programı

Saat Kulesi'nin kemerleri üzerinde mermer levhalar içine yerleştirilmiş Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası ve Osmanlı arması süsleme programı içinde yer almaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası çiçekli çelenk içinde bulunur (Foto.3.211). Tuğrada: "Abdülhamid Han Bin Abdülmecid El-Muzaffer Daima El-Gazi" yazmaktadır. Arma-i Osmanî olarak adlandırılan Osmanlı İmparatorluk armasının üstündeki güneş motifi padişahı temsil eder (Foto.3.212). Güneş motifinin aşağısında adalet terazisi, hemen altında şer'î ve modern kanunları temsil eden iki kitap vardır. Armanın etrafında hem modern hem de geleneksel silahlar bir arada durmaktadır. Hilâfet bayrağı yanında, ay-yıldızlı bayrağında bulunması, eski ile yeni geleneklerin birleşimi olarak Osmanlı İmparatorluğu'nu anlatmaktadır. Armanın en alt kısmında ise Sultan Abdülmecid döneminden itibaren verilen Osmanlı nişanları yer almaktadır.

Foto 3.211. Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası

Foto 3.212. Osmanlı arması

Tarihlendirme

Saat Kulesi, şehrin en merkezi noktasına inşa edilmiştir. Yanya halkı, Vali Osman Fevzi Paşa'ya, Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yılı olması sebebiyle Sultan'a ithafen Saat Kulesi yaptırmak istediklerini söylerler. Bunun üzerine Osman Fevzi Paşa hem halkın hem de kendi maddi desteğiyle 1899 yılında mühendis Perikli Melirrytos Efendi'ye kuleyi inşa ettirmiştir. Kule ilk yapıldığında Averoff Caddesi'ndeydi. 1918 yılında yapılan resmi geçit töreninde topçu birliklerinin atlar ile taşıdıkları ağır toplar, saat kulesinin balkon kısmına çarpmış ve hasar görmesine sebep olmuştur. Bu tarihten itibaren Saat Kulesi parçalarına ayrılarak kaldırılmıştır. 1926 yılında tekrar onarılıp bugünkü yerine taşınmıştır.

Saat çanı 17. yy'dan kalma ve Preveze şehrinde yaşayan Venedikliler tarafından hediye edilmiştir (Παπαδοπούλου, 2012a:111).

3.1.10. Saray ve Konak Yapıları

3.1.10.1. Ali Paşa Sarayı

Fotoğraf:3.213,217

Yeri/ Adresi: İç Kale'de yer almaktadır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:18.yy sonu ile 19.yy başları.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Saraydan geriye sadece zemin kalıntıları kalmıştır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar:-

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: İç Kale'nin büyük bir alanı kaplayacak şekilde inşa edilmiş sarayın planı kaynaklarda yer almamaktadır. Bugün zemin kalıntılarında yola çıkarak sarayın kuzey-güney doğrultuda inşa edildiğini düşünmekteyiz (Foto.3.213,215). İncelediğimiz gravürlerde saray; kırma çatıyla kaplı, iki ya da üç katlı binaların yan yana gelmesinden oluşmuştur (Foto.3.216).

Seyahatnamelerde sarayda 300'den fazla oda, 3000'e yakın atın sığabileceği ahırların olduğu, bunun yanı sıra Keykavus mutfakları, kilerleri, hamamları, bağ ve bahçelerinin olduğu da anlatılmıştır (Deniz ve Kahraman,2011:338).

Foto 3.213. Ali Paşa Saray kalıntıları

Foto 3.214. Ali Paşa Sarayı zemini-1

Foto 3.215. Ali Paşa Sarayı zemini-2

Foto 3.216. Ali Paşa Sarayı. Edward Finden'in gravürü, William Pyrster'in çizimlerine dayanarak resmetmiştir (19. yy. başları özel koleksiyon, İngiltere) (http://www.albanianhistory.net/1813_Hughes/index.html)

Tarihlendirme

Ali Paşa tarafından 18.yy sonu ile 19.yy başlarında İç Kale içerisinde, Bohemund Kalesi'ni de içine alabilecek şekilde inşa edilen saray Yanya'nın en büyük ve en görkemli sarayıdır. Paşa'nın ölümü üzerine saray bir süre daha kullanılmış ve 1870 yılında padişah askerleri tarafından çıkan iç karışıklıkta yanarak tamamen tahrip olmuştur (Παπαδοπούλου, 2012b:95). Yanan sarayın yerine daha sonra askeri hastane inşa edilmiştir (Foto.3.217). Hastane, II. Dünya Savaşı'nda hasar görüp yıkılmıştır. Yıkılan saray ve hastanenin bulunduğu yerin çevresine ise Bizans Müzesi⁸⁷ inşa edilmiştir.

---

⁸⁷Bkz:Bıçakçı,2003:399. Eserinde vermiş olduğu Bizans Müzesi'nin fotoğrafını Ali Paşa'nın Konağı olarak nitelendirerek 14.yy tarihini düşmüştür. Fotoğrafıda Nusret Çam'ın eserinden aldığı belirtmiştir. Çam,2000:372 ise yayınında, aynı fotoğrafın altına herhangi bir tarih koymamıştır. Kaynaklarda Bizans

Foto 3.217. Ali Paşa Sarayı yerine inşa edilen Hastane (1936-1938 yılları arası)

(http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_object_details.php?objitem=81 sitesinden alınmıştır)

3.1.10.2. Ali Paşa Müzesi

Fotoğraf:3.218,228

Yeri / Adresi: Yanya Gölü'nün ortasında yer alan Niss Adası'nın doğu kıyısında bulunmaktadır.

Yaptıran: Apsarades kardeşler

İnceleme tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:16.yy

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Müze olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Kaynaklar, yapının 1958 yılından sonra onarım geçirdiği bilgisini vermektedir. Önceki restorasyonlar hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Müzesi'nin Ali Paşa Sarayı ya da Konağı olarak tanımlanmasının nedeni tahminimizce, müzenin saray arazisi üzerine inşa edilmesinden kaynaklıdır.

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Yapı geniş bir bahçe içinde, L planlı, iki katlıdır.⁸⁸Zemin katta iki oda bulunur. Üst kattada iki oda ve bir mahzen bulunmaktadır. Bina, kırma çatı ile örtülmüştür.

Cephe Düzeni

Yapının beden duvarlarının üst kenarları silmeli saçakla sınırlandırılmıştır. Binanın batı cephesi duvarla birleşik, güney cephesi ise demir şebekeler tarafından kapatıldığı için görüntü alınamamıştır.

Doğu cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede, boyuna dikdörtgen biçimli üç pencere açıklığı bulunur (Foto.3.218). Pencerelerin demir şebekeleri bulunmaktadır. Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır.

Kuzey cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir (Foto.3.219). Cephenin doğu kenarında, ana bina ile bağlantılı binanın cephe yüzeyinde, enine dikdörtgen biçimli küçük pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencerenin demir şebekesi doğu cephe pencere şebekesinin tekrarı niteliğindedir. Binanın giriş açıklığına altı taş basamakla çıkılmaktadır (Foto.3.220). Kapı, beden duvarından biraz içerlek yapılmış, boyuna dikdörtgen biçimli ve ahşap malzemeli kapı kanadına sahiptir. Kapı günümüzde kullanılmamaktadır. Ana binanın zemin katında iki ayrı giriş açıklığı bulunmaktadır (Foto.3.221). Birinci giriş, yarım daire kemerli, enine dikdörtgen biçimli açıklıktan meydana gelmektedir. İkinci giriş ise cephenin batı kenarında, boyuna dikdörtgen biçimli açıklıktan ibarettir. Üst kata çıkış, cephenin batı kenarındaki ahşap korkuluklara sahip taş merdivenlerle sağlanır. Üst kattaki balkon üç taş ayak üzerine oturmaktadır. Balkonun korkulukları ahşaptan yapılmıştır. Üst katın cephe yüzeyi sıva üzerine beyaza boyanarak moloz taş görüntüsünden ayrılmıştır. Üst katta; enine dikdörtgen biçimli iki pencere ve boyuna dikdörtgen biçimli iki giriş açıklığı bulunmaktadır. Ahşap sövelere sahip pencerelerin demir şebekeleri bulunmaktadır. Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve söveye saplanmıştır. Çubuklar birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm

---

⁸⁸ Ali Paşa Müzesi, Aziz Panteleimon Manastırı'nın parçası olduğu için planı incelediğimiz kaynaklarda yer almamaktadır.

noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. Giriş açıklıkları ise çift ahşap kapı kanatlarına sahiptir.

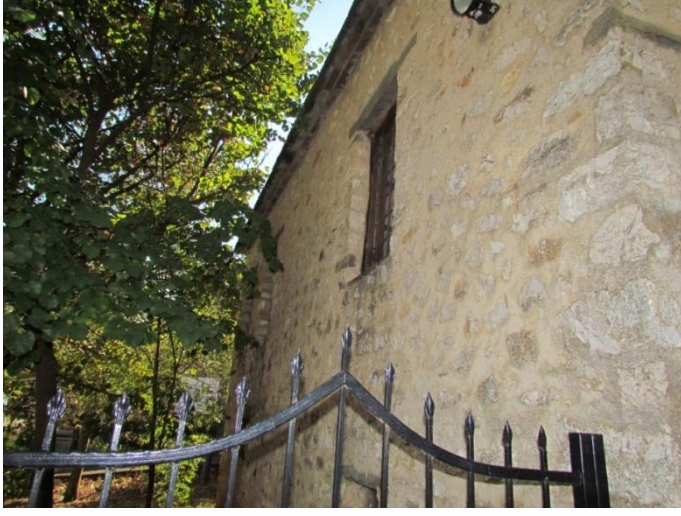

Foto 3.218. Doğu cephesi

Foto 3.219. Kuzey cephesi

Foto 3.220. Kuzey cephesi

Foto 3.221. Kuzey cephesi- zemin kat girişleri

Malzeme ve Teknik

Yapı yığma yapım tekniğiyle moloz taştan inşa edilmiştir. Çatı taş plaklarla kaplanmıştır. Balkon ve merdiven korkulukları, odaların zemini, tavanı, söveler ve kapı kanatlarında ahşap kullanılmıştır. Şebekeler ise demirden yapılmıştır.

İç Mekân

Yapı müzeye çevrilmiştir. İçerisinde Ali Paşa'ya ve saltanatına ait silahlar, mücevherler, kostümler v.b. eşyalar sergilenmektedir.

Zemin katta iki oda bulunmaktadır. Birinci oda kuzey cephenin batı kenarında yer almaktadır. Odanın zemini seramikle kaplanmıştır. Duvarlarına beyaz badana yapılmıştır. Tavanı ahşapla kaplıdır. Odanın hemen yanında yarım daire kemerle girişi sağlanan küçük bir hol vardır. Holün zemi taşla, tavanı ise ahşapla kaplıdır (Foto.3.222). Duvarlarda moloz taş görüntüsü mevcuttur. Holün sonunda arka bahçeye açılan boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli giriş açıklığı bulunur. Kapı açıklığına çubuk demirlerden yapılmış kanat yerleştirilmiştir. Holün doğusunda yer alan odanın giriş açıklığı boyuna dikdörtgen biçimlidir (Foto.3.223). Oda, zemin kotundan aşağı seviyede yapıldığı için üç basamakla inilmektedir. Kapı kanadı ahşaptandır. Odanın zemini seramikle, tavanı ise ahşapla kaplanmıştır. Duvarlar beyaz badanalıdır. Duvar yüzeylerine enine dikdörtgen biçimli nişler açılmıştır. Nişler içerisinde Epir bölgesine ait gümüş eserler sergilenmektedir. Odanın hemen doğusunda üst kata çıkışı sağlayan ahşap merdiven bulunur (Foto.3.224). Merdivenlerin bitiminde zemini ve tavanı ahşapla kaplı bir oda yer almaktadır (Foto.3.225). Odanın duvarları beyaz badanalıdır. Odadan üç ahşap basamakla balkona çıkılır. Balkon kapı açıklığına çubuk demirlerden yapılmış kanat yerleştirilmiştir. Balkonun zemini ve tavanı ahşapla kaplanmıştır (Foto.3.226).

Balkondaki kapı açıklığından ikinci odaya geçilir (Foto.3.227). Odanın zemini ve tavanı ahşapla kaplıdır. Duvarlara ise beyaz badana yapılmıştır. Odada şömine bulunmakta ve duvar yüzeylerine kare biçimli nişler açılmıştır. Nişlerin içerisinde küçük objeler sergilenmektedir. Odanın köşesinde boyuna dikdörtgen biçimli giriş açıklığına sahip mahzen bulunmaktadır (Foto.3.228). Mahzen moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Kapı açıklığına ise çubuk demirlerden yapılmış kanat yerleştirilmiştir.

Foto 3.222. Zemin kat- Hol

Foto 3.223. Zemin katın oda girişi

Foto 3.224. Üst kata çıkış merdiveni

Foto 3.225. İkinci kata ait oda

Foto 3.226. Balkon

Foto 3.227. İkinci kat - oda

Foto 3.228. Mahzen

Tarihlendirme

Yanya'da göl üzerinde yer alan Niss Adası, halk arasında Ali Paşa Adası ismi ile de bilinmektedir. Ada hem Bizans hem de Osmanlı döneminde yedi manastıra ev sahipliği yapmıştır. Bu sebeple Yanya'nın manastır merkezi olarak kabul edilmiştir. Adaya sadece gayrimüslim halkın yerleşimine izin verilmesi 16.yy ile 17.yy'da gerçekleşmiştir. Ada da en önemli manastır, Apsarades kardeşlerin 16.yy'da kurmuş olduğu düşünülen Aziz Panteleimon Manastırı'dır. Bugün müze olarak kullanılan ve Ali Paşa'nın evi olarak tanıtılan yapı aslında Ali Paşa'ya ait değildir. Yapı, tam karşısında yer alan Aziz Panteleimon Manastırı'nın parçasıdır. Bina, keşişlerin konaklaması için yapılmıştır. Ali Paşa, Sultan II. Mahmut tarafından idam kararı çıktığı zaman adaya kaçmış ve 1822 yılında bugün müze olan keşişlerin kaldığı hücrelerden birinde öldürülmüştür. 1958 yılında adaya devrim öncesine ait eşyaların sergilendiği bir müze yapılması kararlaştırılmıştır. 2012 yılında da Ali Paşa adına müze açılmıştır. Müzenin adada açılmasının sebeplerinden biri, adanın Ali Paşa ismiyle anılıyor olması, ikincisi ise Ali Paşa'nın burada öldürülmesidir.

Bu zamana kadar kaynakların bazılarında ve bölgeye gelen turistlerde, evin Ali Paşa tarafından inşa ettirildiği düşünülmekteydi. Fakat bu pek mümkün değildir. Çünkü; ada 16. ve 17. yy'a kadar halka açık değildi. Sadece manastırda yaşayanlar vardı. Bu yıllardan itibaren ada sadece gayrimüslim halka açılmıştır. Eyliya Çelebi'de adadan Kâfir Adası adıyla bahsetmektedir (Deniz ve Kahraman,2011:342). Bu sebeple Ali Paşa, adaya hiçbir zaman

byapı inşa ettirmemiştir. Bugün müzeye Ali Paşa'nın evi denilmesinin sebebi sadece Paşa'nın burada belli bir süre kalması ve öldürülmesidir. Nitekim müzeyi gezdiğimizde evin mimari planından yola çıkarak Ali Paşa'nın evi olamayacağını anlamaktayız.

3.1.11. Askeri Yapılar

Yanya'da günümüze kadar gelebilen askeri yapılar; Süvari Kışlası, Baruthane ve Karakol Binası'dır. Süvari Kışlası Kuzeydoğu Akropolü'nde, Baruthane Güneydoğu Akropolü'nde ve Karakol Binası da şehrin merkezinde bulunmaktadır.

3.1.11.1. Süvari Kışlası

Çizim no:3.37

Fotoğraf:3.229,235

Yeri/Adresi: Arslan Paşa Hamamı'nın doğusunda ve Arslan Paşa Külliyesinin hemen altında yer almaktadır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:1815-1820 yılları arasında.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiş, kullanım hakkı Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

Kullanım Durumu: Devlet Arşiv Binası olarak kullanılmakta; çeşitli sergi, konferans ve sempozyuma ev sahipliği yapmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar: Büyük hasar gören yapı,2003-2005 yıllarında Yunanistan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından restorasyon geçirmiştir (Foto.3.229). Restorasyonda ikinci kat yeniden ayağa kaldırılmıştır. Binanın batı cephesinin üst katınaek bir giriş mekânı yapılmıştır. Mekân ve çıkış merdivenleri iki tonoz üzerine oturmaktadır. Restorasyonda pencerelere ahşap çerçeve ve demir şebekeler takılırken, kapılardakanatlar eklenmiştir. Cephe yüzeyleri yatay taş bir silme aracılığıyla iki kata bölünmüştür. Zemin katta moloz ve kaba yonu görüntüsü varken, onarım sırasında üst kata sıva ve badana yapılmıştır (Foto.3.230). İç mekânda sergi ve konferans salonları oluşturulmuştur.

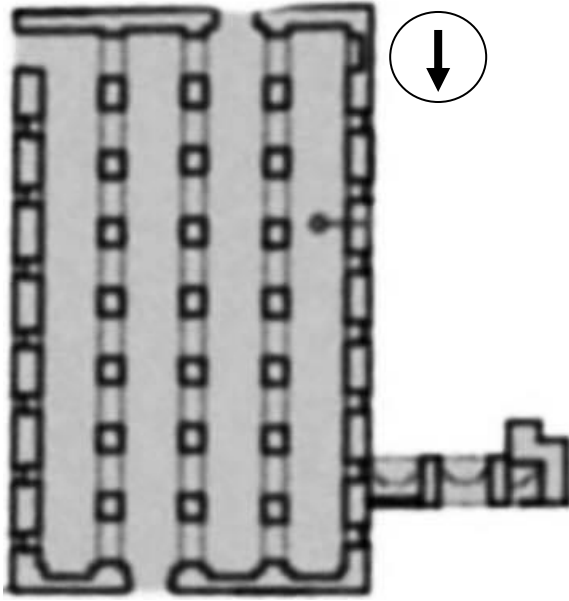
Foto 3.229. 2003-2005 yılı Restorasyon öncesi (Economidou'nun Arşivi'nden)

Foto 3.230. Restorasyon sonrası

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Yapı, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Batı cephesinin ikinci katında sonradan ilave edilmiş dikdörtgen planlı giriş mekânı vardır. Giriş mekânına iki tonoz üzerine oturan merdivenlerle çıkılır. (Çizim.3.37). 45.5x30 m. ölçülerinde, yüksekliği 12 m.dir. Genel kullanılabilir alanı ise 2.000 m.dir (Brouskarı,2008:170). Bina, kemerler ve sütunlar aracılığıyla dört bölüme ayrılmıştır. Yapının kuzey, doğu ve güneyde birer giriş açıklığı bulunurken, batı cephesinde üç giriş açıklığı bulunmaktadır. Biri zemin katında diğer ikisi ise üst kattadır. Bina kırma çatı ile örtülüdür.

Çizim 3.37. Süvari Kışlası planı

(https://www.archaiologia.gr/blog/archaeological_site/κάστρο-ωαυνίωων/sitesinden alınmıştır)

Cephe Düzeni

Yapının beden duvarlarının üst kenarları iki sıra silmeli saçakla sınırlandırılmıştır. Çatının doğu ve güney cephelerinde dikdörtgen biçimli, iki baca yer almaktadır. Bacaların her bir yüzeyinde dikdörtgen biçimli açıklıklar bulunmaktadır. Kûlahları taş plakalarla kaplıdır. Yapıda 50'den fazla pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere hem iç mekânı aydınlatır hemde binanın monotonluğu kırar.

Bina geniş bir bahçe içinde yer almaktadır. Doğu cephesinin zemin katı kaba yonu ve moloz taş duvar örgüsüne sahip iken üst kat sıva üzerine boya yapıldığı için moloz taş görüntüsünden ayrılmaktadır (Foto.3.231). Cephe yüzeyi yatay taş bir silme aracılığıyla iki kata bölünmüştür. Zemin katında yedi pencere açıklığı ve bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Pencere açıklıkları, enine dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerlidir. Demir şebekeleri mevcuttur. Şebekeler; düşey çubuklar üzerine üste, ortaya ve alta yatay çubukların atılmasıyla oluşmuştur. Çubuklar duvara saplanmıştır. Zemin katın güney kenarında beden duvarında biraz içerlek yapılmış, enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli giriş açıklığı bulunur. Kapı atlıların girişi için yapıldığından oldukça büyüktür. Kapı kanadı ahşaptandır. Üst kattında boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli 12 pencere açıklığı bulunmaktadır.

Güney cephesine geçiş bulunmadığından görüntü alınamamıştır. Cephenin zemin katı moloz taş ve kaba yonu taş duvar örgülü, üst katı ise sıva üzerine boyalıdır. Cephe yüzeyi, yatay bir taş silme ile iki kata bölünmüştür. Zemin katta enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli dört pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereilerin demir şebekesi mevcuttur. Şebekeler; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. Zemin katında beden duvarından biraz içerlek yapılmış, enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemere sahip atlıların girişi için yapılmış kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı kanadı ahşaptandır. Üst katta boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli sekiz pencere açıklığı bulunur.

Batı cephesinin duvar örgüsü doğu ve güney cephelerinin tekrarı niteliğindedir. Cephe yüzeyi diğer cephelerde olduğu gibi yatay taş bir silme aracılığıyla iki kata ayrılmıştır. Batı cephesine, giriş mekânının ve üst kata çıkış merdivenlerinin üzerine oturduğu, yarım daire kemerli tonozlu açıklıktan girilmektedir (Foto.3.232). Batı cephesinin kuzey kenarının üst katında dikdörtgen planlı ek giriş mekânı bulunmaktadır. Mekân ve çıkışı sağlayan merdivenler iki tonoz üzerine oturmaktadır. Giriş mekânının kapı açıklığı; boyuna dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerlidir (Foto.3.233).Cephenin zemin katında yedi, üst katında ise 13 pencere açıklığı yer almaktadır. Zemin kat pencere açıklıkları, enine dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerlidir. Demir şebekeleri mevcuttur. Şebekeler; düşey çubuklar üzerine üste, ortaya ve alta yatay çubukların atılmasıyla oluşmuştur. Çubuklar duvara saplanmıştır. Üst kat pencere açıklıkları ise; boyuna dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerlidir. Cephenin zemin katının ve üst katının güney kenarında birer kapı açıklığı daha bulunmaktadır. Üst kata çıkış demir merdivenler ile sağlanmaktadır (Foto.3.234). Kapı açıklığı boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerlidir. Kapı kanadı ahşaptandır. Zemin kattaki kapı açıklığı atlıların girişi için geniş yapılmıştır Kapı; beden duvarından biraz içerlek,boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemere sahip ve kapı kanadı ahşaptandır.

Kuzey cephesinin zemin katı kaba yonuve moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Üst kata ise diğer cephelerde olduğu gibi sıva üzerine boya yapılmıştır. Cephe yüzeyi yatay taş bir silme aracılığıyla ikiye bölünmüştür (Foto.3.235). Zemin katta dört pencere ve iki kapı açıklığı bulunmaktadır. Pencere açıklıkları enine dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerlidir. Pencereilerin demir şebekeleri; düşey ve yatay sıralı çubuk demirlerin kare

biçimli gözler oluşturacak biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulmuş ve duvara saplanmıştır. Çubuklar ise birbirine eşit aralıklarla yerleştirilmiş, düğüm noktalarında prizmatik lokmalarla bağlanmıştır. İlk girişin kapı açıklığı, enine dikdörtgen biçimli ve üzeri sundurmalıdır. Ahşap malzemeli çift kapı kanadı mevcuttur. Ana kapının hemen ardından dikdörtgen biçimli ikinci bir giriş açıklığı ile binaya girilmektedir. Zemin katında esas kapı açıklığından başka restorasyon öncesinde üç giriş daha bulunmaktaydı. Fakat onarım sonrasında kapılar duvar örülerek kapatılmış, cephe yüzeyinde ise sadece açıklıkların izleri kalmıştır. Üst katta, kare biçimli yedi, boyuna dikdörtgen biçimli beş pencere açıklığı bulunmakta ve hepsinin yarım daire kemeri mevcuttur.

Foto 3.231. Doğu cephesi

Foto 3.232. Batı cephesi- giriş

Foto 3.233. Batı cephesi- üst kat giriş mekânı

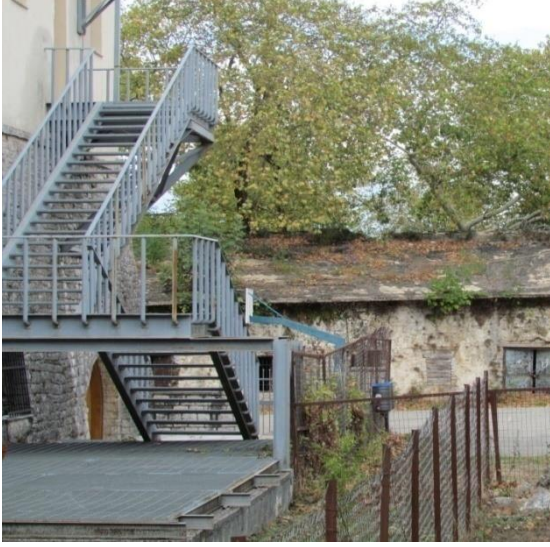

Foto 3.234. Batı cephesi üst kata çıkış merdivenleri

Foto 3.235. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle moloz ve kaba yonu taştan inşa edilmiştir. Çatı taş plakalarla kaplıdır. Pencereilerin çerçeveleri ile kapı kanatları ahşaptan yapılmıştır. Şebekelerde ve batı cephesinin üst kata çıkış merdiveninde demir malzeme kullanılmıştır.

İç Mekân

Yapının iç mekânında sergi ve konferans salonları olduğu için görüntü almamıza izin verilmemiştir.

Süsleme Programı

Hem dış cephe de hem de iç mekânda herhangi bir bezeme programı yer almamaktadır.

Tarihlendirme

Süvari Kışlası'nın kitabesi yoktur. Fakat 1815-1820 yılları arasında inşa edildiği

düşünülmektedir (Παπαδοπούλου, 2012a:61) (ESCUTIS,2008:379). Yunan işgaline kadar Türkler tarafından kullanılmıştır. 1913 yılından sonra Yunanlılar'ın eline geçmiş ve askeri tamir binası olarak bir süre daha kullanılmıştır.

3.1.11.2. Baruthane

Çizim no:3.38

Fotoğraf:3.236,241

Yeri/Adresi: Güneydoğu Akropolü'nde yer alan yapı Fethiye Camisi'nin kuzeyinde bulunmaktadır.

Yaptıran: Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

İnceleme Tarihi:11/2017

İnşa tarihi:19.yy başı.

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescil edilmiştir.

Kullanım Durumu: Ziyaretçiye kapalıdır. Sadece Kültür Bakanlığı tarafından desteklenen eğitim programları için kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

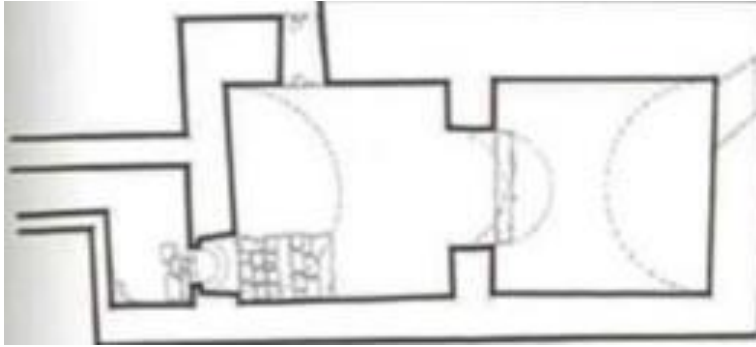
Geçirdiği Onarımlar: 1994-1995 yıllarında yapı restorasyon geçirmiştir (Brouskarı,2008:171). 1998 yılında ise İç Kale de yapılan restorasyonlar sırasında Baruthane'nin kuzey girişine ahşap sundurma eklenmiştir (Foto.3.336) (Παπαδοπούλου, 2012a:241).

Foto 3.236. 1998 yılı restorasyon çalışması (Παπαδοπούλου, 2012a:241).

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Yapı, kuzey-güney doğrultusunda, dikdörtgen planlı ve tek katlıdır (Çizim.3.38). Zemin kotundan yarım kat daha aşağı seviyede inşa edilmiştir. Bina, 13 x 7.8 m. ölçülerine sahiptir (Brouskarı,2008:171). Kuzey ve güney cephelerinde birer giriş açıklığı bulunmaktadır. İçten üç beşik tonozla örtülü, dıştan ise kırma çatı ile kaplıdır.

Çizim 3.38. Baruthane planı (Brouskarı,2008:171).

Cephe Düzeni

Doğu cephesi uçurum kenarında kaldığı için görüntü alınamamıştır.

Güney cephesi moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Yapı zeminden yarım kot aşağı seviyede bulunduğu için kapı açıklığına taş basamaklarla ulaşılır. Kapı açıklığı, beden duvarından biraz içerlek yapılmış, boyuna dikdörtgen biçimli ve basık kemerlidir. Kapı kanadı demirden yapılmıştır (Foto.3.237).

Batı cephe moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede pencere açıklığı bulunmamaktadır. Sadece üst duvar seviyesinde dikdörtgen biçimli küçük açıklıklar bulunur (Foto.3.238).

Kuzey cephenin duvar örgüsü diğer cepheler ile aynıdır (Foto.3.239). Cephede tıpkı güney cephede olduğu gibi taş basamaklarla ulaşılan giriş açıklığı bulunur. Kapı açıklığı, beden duvarından biraz içerlek, boyuna dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemerlidir (Foto.3.240). Ahşap malzemeli kapı kanadına sahiptir. Kapı açıklığı üzerinde beş ahşap taşıyıcı üzerine oturan sundurma bulunmaktadır (Foto.3.241).

Foto 3.237. Batı cephesi

Foto 3.238. Güney cephesi

Foto 3.239. Kuzey cephesi

Foto 3. 240. Kuzey cephesi - sundurma

Foto 3. 241. Kuzey cephesi - giriş kapısı

Malzeme ve Teknik

Yığma yapım tekniğiyle moloz taştan inşa edilmiştir. Çatı ve sundurmanın üzeri taş plakalarla kaplıdır. Kapı kanatları ise ahşap ve demir malzemedен yapılmıştır.

İç Mekân

Yapı günümüzde ziyaretçiye kapalı olduğu için iç mekân görüntülenememiştir.

Süsleme Programı

Yapının dış cephesinde herhangi bezeme bulunmamaktadır. ⁸⁹

Tarihlendirme

Yapı, saray kompleksinin bir parçası olarak 19.yy başlarında Ali Paşa tarafında inşa ettirilmiştir. Depoda askeri ihtiyaçları karşılayacak silah, barut v.b eşyalar saklanmaktaydı.

Yapılan kazırlarda Baruthane ile Fethiye Cami arasında kalan alanda çok sayıda Orta Bizans dönemine ait mezar bulunmuştur (Brouskarı,2008:171).

3.1.11.3. Karakol Binası

Fotoğraf:3.242

Yeri / Adresi: Yanya kent merkezinde, Saat Kulesi'nin karşısında bulunmaktadır.

---

⁸⁹İncelediğimiz kaynaklarda iç mekanda herhangi bir bezeme programından söz etmemektedir.

Yaptıran: Yanya Valisi Ahmed Rasim Paşa tarafından yaptırılmıştır.⁹⁰

İnceleme tarihi:11/2017

İnşa Tarihi:1879

Yapının Tescil Durumu: Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir.

Kullanım Durumu: Günümüzde Yanya'daki Yunan ordusu tarafından askeri bina olarak kullanılmaktadır.

İnşa Kitabesi:-

Geçirdiği Onarımlar:-

Yapının Tanımı

Plan ve Örtü Düzeni: Yapı, kuzey- güney doğrultusunda, dikdörtgen planlı ve üç katlıdır.Üzeri kırma çatı ile örtülüdür⁹¹(Foto.3.242,243).

Foto 3.242. Karakol Binası

⁹⁰ 1826 yılında İstanbul'da doğan Ahmed Rasim Paşa, Nazif Efendi'nin oğludur. Öğrenimini Atina'da tamamlayan Paşa; Fransızca, İtalyanca, Rumca, Arapça ve Farsça dillerini bilmekteydi. Devletin çeşitli rütbelelerinde ve yerlerinde görev alan Ahmed Rasim Paşa ilk olarak Bab-ı Ali Tercüme Odası'nda memur olarak göreve başlamıştır. Ardından 1850'li yıllarda Selanik'de Tahrir-i Emlak memurluğu yapmıştır. Belli bir dönem memurluk yapan Paşa'ya, Rumeli Beylerbeyi unvanı verilmiştir. Öncelikle Vidin Kaymakamlığı görevi verilmiş, daha sonra Yanya, Selanik, İşkodra, Konya, İzmir, Trablusgarb, Aydın, gibi bölgelere vali olarak atanmıştır (Sezer, H (2002) "II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı'da Vilayet Yönetiminde Düzenleme Gayretleri- Trablusgarb Örneği ve Ahmet Rasim Paşa", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XX, (32), 163-178.) H.1284/M.1868 yılında (Yanya Vilayeti Salnamesi, 1319:68) Yanya valisi olarak göreve başlayan Paşa, görevde kaldığı dönem boyunca Karakol Binası ve Hükümet Konağı yapılarının baniliğini üstlenmiştir. Kendisi, İstanbul Kanlıca'da yaptırdığı yalısında 1897 yılından vefat etmiştir.

⁹¹ Binanın planı incelediğimiz kaynaklar arasında yer almamaktadır. Ölçü almamıza da izin verilmediğinden dolayı plan teze eklenememiştir.

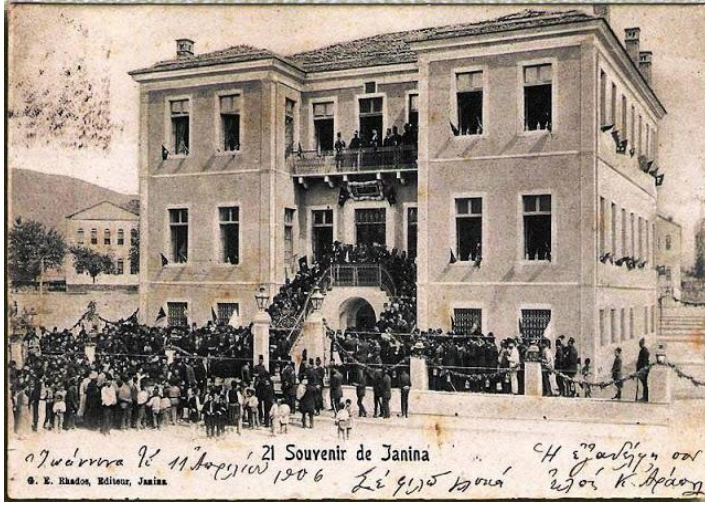

Foto 3.243. Karakol Binası 1906 yılı

(https://allnews-epirus.blogspot.com/2018/09/blog-post_445.html)

Cephe Düzeni

Bina üç taraftan çevrili, geniş bahçe içinde yer almaktadır. Beden duvarlarının üst kenarları silmeli saçak ve alçı pilasterler ile sınırlandırılmıştır. Çatıda; kare kesitli, dört baca göze çarpar. Bacaların her bir yüzeyinde dikdörtgen açıklıklar bulunmaktadır. Bacaların üzeri kiremitlerle örtülüdür.

Binanın cephelerinde neoklasik etkiler görülmektedir. Doğu cephesi sıva üzerine sarı renge boyanmıştır. Cephe yüzeyi yatay iki taş silme ile üç kata ayrılmıştır⁹² (Foto.3.244). Her katın cephe köşelerinde, köşe silmeleri mevcuttur. Cephede bir giriş açıklığı bulunur. Zemin katta birbirine simetrik, enine dikdörtgen biçimli altı pencere açıklığı bulunmaktadır. Yekpare blok taştan yapılmış söveleri dışa vurgulanmıştır. Pencerelemin demir şebekeleri mevcuttur. Birinci katta boyuna dikdörtgen biçimli, beş pencere ve bir giriş açıklığı görülmektedir. Pencerelemin söveleri, zemin kat pencereleminin söveleri gibi yekpare kesme taştandır ve dışa doğru vurgulanmıştır. Pencerelemin iki kanatlı metal kepenklere sahiptir. Birinci katta yer alan giriş açıklığına taş basamaklı merdivenlerle çıkılmaktadır. İkinci katta, boyuna dikdörtgen biçimli altı pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencerelemin, birinci kat

---

⁹²Yapının etrafında yüksek ağaçların olması sebebiyle cephelerden net görüntü alınamamıştır. Ayrıca askeri yapı olmasından dolayı binayı çok yakından çekmemize izin verilmemiştir.

pencerelerine simetrik olarak konumlanmıştır. Söveleri ve demir kepenkleri birinci kat ile aynıdır.

Güney cephesi kör noktada kaldığı için görüntülenememiştir

Batı cephesi sıva üzerine sarı renge boyanmıştır. Cephe yüzeyi yatay iki taş silme ile üç kata bölünmüştür. Her katın cephe köşelerinde, köşe silmeleri bulunur (Foto.3.245). Zemin katta birbirine simetrik, enine dikdörtgen biçimli altı pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere söveleri yekpare kesme taştan yapılarak dışa doğru vurgulanmıştır. Pencereler demir şebekelidir. Birinci katta, boyuna dikdörtgen biçimli yedi pencere açıklığı vardır. Pencerelerin söveleri zemin kat pencere söveleri ile aynıdır ve hepsinde iki kanatlı metal kepenkler bulunur. İkinci katın pencereleri, birinci katın pencerelerine simetrik olarak konumlanmıştır (Foto.3.246). İkinci katta, boyuna dikdörtgen biçimli yedi pencere açıklığı vardır. Pencereler yekpare taş bloklardan oluşan söveler tarafından çevrelenmektedir. Söveler dışa taşkın olarak yapılmıştır. Tıpkı birinci kat pencereleri gibi iki kanatlı metal kepenklere sahiptir.

Kuzey cepheside sıva üzerine sarı renge boyanmıştır. Cephe düzeni, diğer cephelerden farklılık göstermektedir. Cephenin her iki yanı orta kütlede dışa taşkın olarak, ana kütlede ayrılmıştır (Foto.3.247). Cephe yüzeyi diğer cephelerde olduğu gibi yatay iki taş silme ile üç kata bölünmüştür. Her katın cephe köşelerinde ise köşe silmeleri mevcuttur. Zemin katta dört pencere ve bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Giriş açıklığının her iki yanındaki pencereler enine dikdörtgen biçimlidir. Yekpare blok taşlardan oluşan söveleri dışa taşkın olarak vurgulanmıştır. Hepsinin demir şebekeleri bulunur. Zemin katın orta aksında yer alan kapı; boyuna dikdörtgen biçimlidir. İki ayak üzerine oturan yarım daire kemere sahip ve çift kapı kanatları ahşaptandır. Kapı açıklığının her iki yanında, boyuna dikdörtgen biçimli yarım daire kemerli birer pencere açıklığı görülmektedir. Birinci katta, boyuna dikdörtgen biçimli sekiz pencere ve bir kapı açıklığı mevcuttur. Pencere açıklıklarının söveleri yekpare blok taşlardan yapılmış ve dışa doğru vurgulanmıştır. Bütün pencere açıklıklarında iki kanatlı metal kepenkler yer almaktadır.

Giriş açıklığına çift taraflı, taş basamaklı merdivenlerle ulaşılır. Merdivenlerin demir korkulukları bulunur. Kapı açıklığı beden duvarından biraz içerlek yapılmış, boyuna dikdörtgen biçimli kütlede sahiptir. Yekpare kesme taştan oluşan söveleri kapıyı çevrelemiştir. Kapı kanatları ahşaptan yapılmıştır. İkinci katta boyuna dikdörtgen biçimli sekiz pencere ve bir balkon kapı açıklığı bulunmaktadır. Pencerelerin biçimi birinci kat pencerelerinin tekrarı niteliğindedir. Demir korkuluklara sahip balkonun kapı açıklığı, cephenin orta ek-

seninde yer almaktadır. Kapı; boyuna dikdörtgen biçimlidir. Söveleri yekpare taş bloklar-
dan oluşarak kapıyı çevreler. Hem kapı hemde pencere açıklıklarında iki kanatlı metal ka-
natlar görülmektedir.

Foto 3.244. Doğu cephesi

Foto 3.245. Batı cephesi

Foto 3.246. Batı cephesi- birinci ve ikinci kat pencereleri

Foto 3.247. Kuzey cephesi

Malzeme ve Teknik

Yapı betonarme tekniğiyle inşa edilmiştir. Çatı kiremitle kaplıdır. Balkon ile merdiven korkulukları ve pencere şebekeleri demirden, kepenkler ise metalden yapılmıştır.

İç Mekân

Yapı askeri bina olarak kullanıldığı için iç mekân çekimine izin verilmemiştir.

Tarihlendirme

Yanya'nın kent merkezinde Saat Kulesi'nin karşısında yer alan Karakol Binası, 1879 yılında Ahmed Rasim Paşa tarafından mühendis V. Mineiko'ya yaptırılmıştır. Binanın olduğu yerde önceden Ali Paşa'nın oğlu, Ahmet Muhtar Paşa'nın konağı yer almaktaydı. Fakat konağın nasıl yıkıldığı ile ilgili bilgi yer almamaktadır. Kurulduğu ilk günden beri bugüne kadar askeri bina olarak kullanılmaktadır. Bugün ise Yanya'nın 8. Tümen Askeri Binası olarak kullanılmaya devam edilmektedir.

4. BİLGİ VE BELGESİ OLUP GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN YAPILAR

4.1. Namazgah

Namazgah ilk olarak kale dışında Defterdar Mustafa Efendi tarafından Agia Paraskevi Manastırı'nın üzerine minaresiz şekilde mescit olarak inşa edilmiştir. İnşa kitabesi bulunmamaktadır. Fakat biz Fethiye Camisi'nin ilk inşa tarihinde yola çıkarak yapının 1480 yıllarından önce inşa edildiğini düşünmekteyiz. Namazgah onarım geçirerek minare eklenmiş ve Namazgah Camisi olarak tanınmaya başlanmıştır (Foto.4.1). Namazgah'ın onarım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1617 ya da 1715 yıllarında yapıldığı düşünülmektedir. Caminin adı aynı zamanda bölgeye de ismini vermektedir. Cami 1924 yılı itibariyle yıkılmış ve yerine Yanya Vilayet Binası inşa edilmiştir (Foto.4.2).

Foto 4.1. Namazgah Camisi – 1910 (<http://cultureportalweb.uoi.gr>)

Foto 4.2. Yanya Vilayet Binası (caminin eskiden bulunduğu yer)

4.2. Bayraklı Camisi

Bayraklı Camisi, Kale dışında minaresiz mescit olarak inşa edilmiştir. İnşa kitabesi yoktur. Sultan II. Beyazıd adına Defterdar Mustafa Efendi ya da Gazi Evrenos Bey tarafından 1481-1512 yılları arasında yaptırıldığı düşünülmektedir.⁹³

Konumu itibari ile çarşı içinde yer aldığı için Çarşı Camisi ya da Agora Camisi ismi ile de bilinmektedir. 1820 yılında yangında hasar göre yapı Mehmet Reşit Paşa tarafından yenilenmiştir. Tahminimizce onarım sırasında minare eklenmiştir (Foto.4.3). 1931 yılında yıkılan caminin olduğu yerde (Anexsaitisias sokağı) dükkânlar yer almaktadır (Foto.4.4).

Foto 4.3. Bayraklı Camisi (Giovannis'in Arşivi'nden)

Foto 4.4. Caminin eskiden bulunduğu yer Anexsaitisias sokağı

4.3. Osman Çavuş Camisi

Kale dışında 1618 yılında Osman Çavuş tarafından inşa ettirilmiştir (Foto.4.5,6).Caminin adı bölgeye ismini vermiş olup Çavuş mahallesinde yer almaktaydı. 1930 yılında yıkılan yapının yerinde bugün Zosimaia Pedagoji Akademisi bulunmaktadır (Foto.4.7).

⁹³Caminin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Bu sebeple banilerin doğruluğuda kesin değildir. Ayrıca Gazi Evrenos Bey 1417 yılında vefat etmiş olduğu için yapının banisi olmasımümkün gözükmemektedir.

Foto 4.5. Osman Çavuş Camisi

Foto 4.6. Osman Çavuş Camisi- 1924 yılı yıkılış anı

Foto 4.7. Zosimaia Pedagoji Akademisi

4.4. Mehmet Ağa Camisi

1875⁹⁴ yılında Mehmet Ağa tarafından kale dışında, Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'nin hemen arkasında inşa edilmiştir (Foto.4.8). Vakfiyelerde camiilebirlikte, aynı sene içinde bir zaviyeninde olduğu belirtilmiştir. Fakat zaviyenin nerede ve ne zaman yıkıldığı

---

⁹⁴H.13.04.1292.VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0012, Sıra no:0089

hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır. Cami ise 1929 yılında yangın geçirmiş ve sonra tamamen yıkılmıştır. Bugün ise yerinde Zoisima Kütüphanesi bulunmaktadır (Foto.4.9).

Foto 4.8.Mehmet Ağa Camisi
(kırmızı ile işaretli)

Foto 4.9. Zoisima Kütüphanesi

4.5. Hamidiye Gureba Hastanesi

Kale dışında 1948 yılında inşa hazırlıklarına başlanan hastane, Sultan II. Abdülhamid'in adına yaptırılmıştır (Foto.4.10,12). Yapının kitabesi günümüze kadar gelememiştir. Döneminde hastanenin oldukça büyük ve şehrin övünç kaynağı olarak tanımlandığını bilmekteyiz. Hastane o dönemde yoksul ve öksüzleri ücretsiz tedavi etmekteydi. Bugün yıkılan yapıyla ilgili bilgi neredeyse yok denecek kadar azdır. Araştırmalarımız sonucunda eskiden hastanenin Dodonis Caddesi üzerinde yer aldığını düşünmekteyiz. Kesin olmamasına rağmen bugün bulunduğu yerde ya da çevresinde Grand Serai adında bir otel inşa edildiğinin kanısındayız (Foto.4.13).

Foto 4.10. Hamidiye Gureba Hastanesi
19.yy.(BOA. Nu:404, Y.EE.d)

Foto 4.11. Hamidiye Gureba Hastanesi
19.yy.(BOA. No:404,Y.EE.d)

Foto 4.12. Hamidiye Gureba Hastanesi 19.yy
ortası (Servet-i Fünûn
Dergisi,1900:403)

Foto 4.13. Hastanenin yerinde
Açıldığını düşündüğümüz
otel

4.6. Askeri Hastanesi

Fethiye Camisi'nin yanında yer alan Askeri Hastane'nin inşa kitabesi yoktur (Foto.4.14,16). İnşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Ali Paşa Sarayı'nın yanmasından sonra Ahmed Rasim Paşa tarafından 1870'li yıllarda Saray'ın üzerine inşa edildiği düşünülmektedir.

Yaklaşık 200 yataklı olduğu bilinen hastanenin gureba kısmında bulunmaktaydı (Erarslan,2018:316,317).⁹⁵ Bu hastane de Gureba Hastanesi gibi yoksul ve öksüz hastaları ücretsiz tedavi edilmekteydi. Bir dönem boyunca hastane olarak faaliyetine devam eden yapı, II. Dünya Savaşı sırasında bombalanarak oldukça hasar görmüş ardından tamamen

⁹⁵Erarslan, C. (2018). *Fotoğraflarla Sultan II. Abdülhamid Dönemi Sağlık Müesseseleri: Hastaneler*, Hat Baskı Sanatları: İstanbul.

yıkılmıştır (Foto.4.17). Hastanenin bulunduğu yere ya da çevresine ise Bizans Müzesi inşa edilmiştir (Foto.4.18).

Foto 4.14. Askeri Hastane (Kırmızı ile işaretli beyaz bina) (Erarlan,2018:316).

Foto 4.15. Askeri Hastane - yanında Fethiye Camisi (Erarlan,2018:316).

Foto 4.16. Askeri Hastane
(Economidou'nun Arşivi'nden)

Foto 4.17. II. Dünya Savaşı sırasında
hastane (Παπαδοπούλου,
2012b:97)

Foto 4.18. Bizans Müzesi

4.7. Yanya Hastanesi (G.Hatzikostas Hastanesi)

1905 yılında mühendis M. Perikles'e inşa ettirilen yapının banisi General Hatzikostas'dır (Foto.4.19). Bu sebeple hastanenin bir diğer adı da G. Hatzikostas Hastanesi'dir. İlk inşa edildiğinde 26 yatak kapasitesine sahip hastanede sadece gayrimüslimler değil her dinden insan tedavi edilmekteydi. Restorasyon geçiren yapının çevresine bugün yine aynı ismi taşıyan (G. Hatzikostas Hastanesi) bir hastane inşa edilmiş ve yapıda yeni hastanenin içine dahil edilmiştir (Foto.4.20,21).

Foto 4.19. Yanya Hastanesi-1905 hastanenin açılışı (<https://zsgiannina.gr/wp-content/uploads>)

Foto 4.20. Yanya Hastanesi - günümüzdeki görünümü (<https://zsgiannina.gr/wp-content/uploads>)

Foto 4.21. G. Hatzikostas Hastanesi (<https://zsgiannina.gr/wp-content/uploads>)

4.8. Mekteb-i İdadi-i Mülkisi (Yanya Lisesi)

Mekteb-i İdadi-i Mülkisi 19.yy'da inşa edilmiştir (Foto.4.22). Yanya Lisesi adıyla da bilinmektedir. Okul, her dinden ve her ülkeden öğrenci kabul edip yetiştirmekteydi. Bunun sebeplerinden biri de Yunanlılar'a ait olan Zosimaia Okulu ile rekabet etmekte. 19. yy sonlarında lise yangın geçirmiş ve ardından yıkılmıştır. Kaynaklarda lisenin konumu belirtilmemiş, fakat Hükümet Konağı'nın arkasında (bugün Yanya Belediye binası) inşa edildiği düşünülmektedir. Araştırmalarımız sonucunda ve bölge halkının bize verdiği bilgiler doğrultusunda iki farklı yerde inşa edilmiş olduğunu düşünmekteyiz. İki yerde, Belediye Binası'nın arkasındadır. Birincisi; Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'ne yakın olan bugün ise Cosmate (telefon bayiliği) binasının olduğu yer, (Foto.4.23) diğeri ise N. Papadopoulou Caddesi'ndeki bir evin bulunduğu yerdir (Foto.4.24).

Söylenen her iki yeride incelediğimizde tarafımızca lisenin, Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'nin arkasında olabileceği pek mümkün değildir. Çünkü Rüştüye'ye ait eldeki fotoğraflar incelendiğinde mevcut Yanya Lisesi gözükmemektedir. Bu sebeple verdiğimiz ikinci yer yani N. Papadopoulou Caddesi'nde olduğu kabul edilebilir.

Foto 4.22. Mekteb-i İdadi-i Mülkisi -Yanya Lisesi (Giovannis'in Arşivi'nden)

Foto 4.23. Cosmate Binası

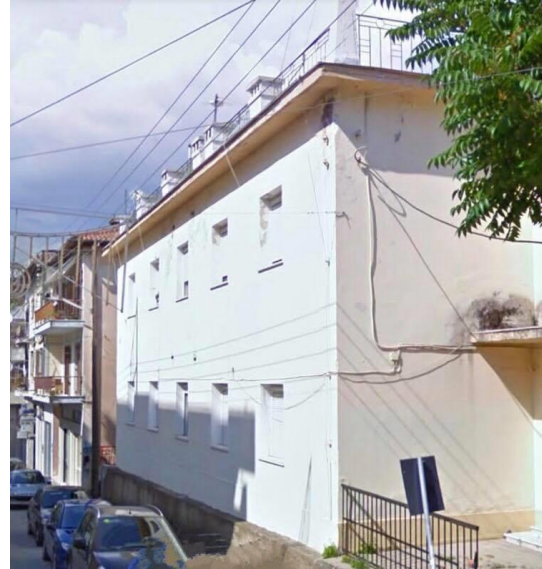

Foto 4.24. N. Papadopoulou Caddesi 'ndeki
ev

4.9. Kışla

Kışla hakkında bilgi neredeyse yok denecek kadar azdır. 19. yy ortalarında, Kale dışında Veli Paşa Külliyesinin bulunduğu yerde (Litharitsia bölgesi) inşa edilmiş ve 1969 yılında yıkılmıştır (Foto.4.25,27). Günümüzde yıkılan kışlanın yerinde herhangi bir yapının olup olmadığı arazi şartlarından dolayı tespit edilememiştir.

Foto 4.25. Kışla 1920- spor etkinliklerinden bir görüntü (sağda Veli Paşa Camisi, yanında medresesi tepede ise kışla yer almaktadır) (Giovannis'in Arşivi'nden)

Foto 4.26. Kışla-1934 yılı (Litharitsia bölgesi) (Giovannis'in Arşivi'nden)

Foto 4.27. Kışla - I. Dünya Savaşı sırasında (Giovannis'in Arşivi'nden)

4.10. Hükümet Konağı

1870 yılında Yanya Valisi Ahmed Rasim Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Yapı, kent merkezindeki Karakol Binası'nın karşısında yer almaktaydı (Foto.4.28,29). Uzun süre boyunca bölgenin idari işlerini yürüten bina olarak faaliyette kalsa da 1926 yılında yanmıştır (Foto.4.30). Bugün ise yapının yerinde Yanya Belediye Binası bulunmaktadır. (Foto.4.31).

Foto 4.28. Hükümet Konağı- karşısında Karakol Binası (Giovannis'in Arşivi'nden)

Foto 4.29. Hükümet Konağı (Giovannis'in Arşivi'nden)

Foto 4.30. Hükümet Konağı yangını
(Giovannis'in Arşivi'nden)

Foto 4.31. Yanya Belediye Binası

5. YANYA'DA GÜNÜMÜZDE SADECE İSİMLERİ TESPİT EDİLEN VAKIFLAR veYAPILAR

- Ali Paşa bin Veliyyüddin Paşa

VGMA, Df. No: 629/0,Sh.No: 0706, Sıra no:0479,H. 29.09.1218 / M.12.01.1804

- Mehmed bin Süleyman

VGMA, Df. No:582/1, Sh. No:0058,Sıra no:0030,H. 01.06.1265/ M.02.12.1848

- Ahmed Efendi

VGMA, Df. No:603/0, Sh. No:0021, Sıra no:0031, H.03.02.1317/ M.01.07.1900

- Ali Paşa

VGMA, Df. No:623/0 Sh. No:264, Sıra no:277, H.08.07.1136/M.11.04.1918

- Ahmed Ağa bin Oruç Ağa

VGMA, Df. No:624/0, Sh. No:0490, Sıra no:0438, H.10.05.1176 / M. 27.11.1762

- Ayşe Hanım binti Mustafa Bey

VGMA, Df. No:987/0, Sh. No:0032, Sıra no:0007, H. 27.10.1198 / M.13.09.1784

- Veliyyüddin Paşa bin Ali Paşa

VGMA, Df. No:629/0, Sh. No:0743, Sıra no:0491, H.11.05.1219 /M.17.10.1804:

- Arslan Paşa bin Zülfikar (Arslan Paşa Camii ve Zaviyesi)

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0004, Sıra no:0028, H.06.05.1282/M.27.10.1865

- Yıldırım Sultan Bayezid Camii

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0010,Sıra no:0072, H.07.01.1248/M.06.05.1832

- Şeyh Ali Baba Zaviyesi

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0066,Sıra no:0522, H.08.03.1326/M.02.04.1908

- Nimetullah Hanım

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0086, Sıra no:0682, H.02.11.1323/M.29.12.1905

- Mustafa Bey

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0090, Sıra no:0712, H.19. 01.1320 /M.28.04.1902

- Aziz Ağa bin Hasan
VGMA, Df. No:583/0, Sh. No:0115, Sıra no:0101, H.28.03.1278/M.03.10.1861
- Nimet Hanım binti Şükrü Efendi
VGMA, Df. No:600/0, Sh. No:0243, Sıra no:0311, H.15.06.1310 /M.04.01.1893
- Zekeriyya Ağa bin Mehmed
VGMA, Df. No:624/0, Sh. No:0266, Sıra no:0222, H.01.07.1130 /M.31.05.1718
- Ahmed Ağa bin Ahmed
VGMA, Df. No:624/0, Sh. No:0402, Sıra no:0382, H.07.03.1178 /M.06.08.1764
- Tersane-i Amire Nazırı Ali Bey Camii
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0008, Sıra no:0049, H.09.10.1278 /M.31.03.1862
- Mehmed Ağa Camii ve Zaviyesi
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0012, Sıra no:0089, H.13.04.1292 /M.19.04.1875
- Behram Paşa Camii
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0068, Sıra no:0538, H.07.04.1243 /M.28.10.1827
- Hasibe Hanım binti İsmail Bey
VGMA, Df. No:633/0, Sh. No:0294, Sıra no:0103, H.18/08/1275 /M.23.03.1859
- Mehmed Paşa bin Arslan Paşa
VGMA, Df. No:624/0, Sh. No:0409, Sıra no:0389, H.29.06.1155 /M.31.08.1742
- Aliye Hatun binti Ebubekir Çavuş
VGMA, Df. No:623/0, Sh. No:0201, Sıra no:0194, H.30.05.1113 /M.02.11.1701
- Ayşe Hanım binti Mehmed Paşa bin Arslan Paşa
VGMA, Df. No:627/0, Sh. No:0226, Sıra no:0134, H.03.06.1192 /M. 29.06.1778
- Mehmed Muhyi Efendi (Yusuf Ağa Camii)
VGMA, Df. No:652/2, Sh. No:0009, Sıra no:0010, H.26/06/1185 /M.06.10.1771
- Zevaidiye Camii
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0014, Sıra no:0103, H.15.08.1184 /M.04.12.1770

- Hacı İlyas Camii
VGMA, Df. No:171/0, Sh. No:0122, Sıra no:0954, H.10. 07.1274/M.21.05.1858
- Ahmed Hıfzı Paşa
VGMA, Df. No:980/0 Sh. No:0215, Sıra no:0172, H.12.09.1312 /M.09.05.1895
- Arslan Paşa bin Ali
VGMA, Df. No:623/0, Sh. No:0199, Sıra no:0193,H.10.03.1025 /M.28.03.1616
- Ayşe Hatun binti Mustafa Bey
VGMA, Df. No:987 /0, Sh. No:0032, Sıra no:0007,H.27/10/1198 /M.13.09.1784
- Mehmed Emin Paşa
VGMA, Df. No:746/0, Sh. No:0432, Sıra no:0200,H.09/01/1253 /M.06.04.1837
- Müstakil Yanya Fırkasına bağlı Alay ve Tabur Camileri
VGMA, Df. No:139/0, Sh. No:0114, Sıra no:0909, H.20.12.1329 /M.12.12.1911
- Mustafa Efendi Camii
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0066, Sıra no:0512, H.25/11/1253 /M.20.02.1838
- Osman Bey Camii ve Zaviyesi
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0078, Sıra no:0613, H.09.08.1251 /M.21.11.1835
- Ali Paşa bin Arslan Paşa
VGMA, Df. No:623/0, Sh. No:0203, Sıra no:0195, H.30/05/1033 /M.20.05.1624
- Ahmed Ağa bin Murad Ağa
VGMA, Df. No:583/0, Sh. No:0039, Sıra no:0034, H.02.11.1276 /M.22.05.1860
- Ali Ağa Camii
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0008, Sıra no:0059, H.24.05.1131 /M.14.04.1719
- Umur Bey Camii (Hamidiye Camii)
VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0060, Sıra no:0464, H.21.08.1324 /M.10.10.1906
- Abdulfettah Bey bin Ömer Bey ve Biraderleri
VGMA, Df. No:1168/0, Sh. No:0211, Sıra no:-, H.15.04.1233 /M.22.02.1818

- Mehmed Paşa

VGMA, Df. No:685/0, Sh. No:0682, Sıra no:0338,H.01.08.1199 /M.09.06.1785

- Huri Hatun binti Zeynelabidin

VGMA, Df. No:627/0, Sh. No:0084, Sıra no:0044, H.16.07.1166 /M.19.05.1753

- Murad Ağa bin Osman Ağa

VGMA, Df. No: 988/0, Sh. No:0147, Sıra no:0063, H.29.06.1254/M.19.09.1838

- Veliyyüddin Paşa Medresesi Kütüphanesi ve Camii

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:183/0, Sıra no:0039, H.22.05.1272/M.30.01.1856

- Gazi Evrenos Bey Zaviyesi

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0028, Sıra no:0219, H. 04.03.1260 /M.24.03.1844

- Fatma Hatun

VGMA, Df. No:183/0, Sh. No:0056, Sıra no:0432, H. 11.11.1290/M.31.11.1873

- Ali Çavuş Mescidi

VGMA, Df. No:171/0, Sh. No:0122, Sıra no:0956, H.28.01.1239./M.04.10.1823

- Mehmed Paşa bin Arslan Paşa

VGMA, Df. No:624/0, Sh. No:0234, Sıra no:0180, H. 05.04.1143/M.18.10.1730

- Kasım Ağa

VGMA, Df. No:623/0, Sh. No:0296, Sıra no:0308, H. 30.07.1053/M.14.10.1643

- Mehmed Bey bin Mehmed Paşa

VGMA, Df. No:626/2, Sh. No: 0586, Sıra no:0630,H. 20.10.1176/M.04.05.1763

- Mehmed Ağa

VGMA, Df. No:623/0, Sh. No: 0197, Sıra no:0192,H. 20.09.1017/M.28.12.1608

6. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Yanya, coğrafi konumu itibariyle kuruluşundan günümüze kadar her zaman önemli bir yerleşim merkezi olmuştur; çünkü kuzeyinde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ve Bulgaristan, kuzeybatısında; Arnavutluk, doğusunda; Türkiye, güneyinde; Akdeniz, batısında ise; Adriyatik Denizi'nin olması bölgeleri birbirine bağlayan köprü görevi görmektedir. Osmanlı Devleti'nin Yanya'yı fethetmesiyle birlikte şehirde imar faaliyetleri hızla artmaya başlamıştır. Özellikle Yanya'nın yüksek plato üzerinde konumlanması ve çevresinde Pamvotis Gölü'nün bulunması inşa edilen yapıların konumlarının belirlenmesinde büyük rol oynamıştır. Araştırmamızda, Yanya'nın merkezinde çok sayıda yapının inşa edildiği, fakat günümüze gelemediği belirlenmiştir. Günümüze ulaşan yapılar arasında ise; bir kale, dört cami, iki türbe, üç medrese, üç imaret, bir kütüphane, bir hamam, bir han, bir hazine binası, bir saray (zemin ve duvar kalıntıları), bir müze, bir zaviye (duvar kalıntısı) bir baruthane, bir rüştiye, bir karakol binası, bir süvari kışlası ve bir saat kulesi bulunmaktadır. Çalışmamızda birbirinden farklı türdeki yapılar incelenmiş ve eserlerin bir bölümü günümüze kadar asli hali ile gelirken, bir bölümü ise çeşitli onarımlar geçirmiştir.

Yapıların onarım geçirmesinin sebepleri arasında öncelikle insanların yol açmış oldukları tahribatlar ve bilinçsizce gerçekleştirdikleri müdahalelerdir. İkinci olarak ise doğa koşulları özellikle depremler yapıların hasarına yol açmıştır. Bunlar arasında Arslan Paşa Camisi depremden en çok etkilenen yapılar arasındadır. Art arda geçirdiği depremler sonucunda son cemaat yeri ve minaresi büyük oranda zarar görmüş ve yeniden yapılmıştır. Üçüncüsü ise; II. Dünya Savaşı'nda yapıların bombalanmasıdır. Veli Paşa ve Kanlı Çeşme camilerinin minareleri ise savaş sırasında zarar görmüştür. Tüm bunların yanı sıra Yanya'nın Osmanlı Devleti'nden çıkıp Yunanistan Cumhuriyeti'ne dâhil olmasıyla birlikte birçok yapı ortadan kaldırılmıştır. Yanya'nın Yunanistan'a geçmesinin ardından Kanlı Çeşme Camisi'nin son cemaat yeri dükkânlara dönüştürülmüş ve asıl cephe görüntüsü değişime uğramıştır.

Kale, Arslan Paşa Camisi, Medresesi, Veli Paşa Camisi, İmaret, Kütüphanesi, Kanlı Çeşme Camisi, Fethiye Camisi, İmaret, Baruthane, Hazine Binası, Süvari Kışlası, Saat Kulesi, Hamidiye İnas Kız Rüştiyesi ve Karakol Binası'nın restorasyon bilgileri elimizde mevcut iken; Arslan Paşa Türbesi, Fethiye Medresesi, Han ve Ali Paşa Sarayı'nın restorasyon geçirdiğine dair bilgi bulunmamaktadır.

Diğer yapı türlerinden ayrılan Yanya Kalesi, şehir kalesi olma özelliğini taşımaktadır. Temelleri Helenistik Döneme kadar inen kale ve surların esas yapımı BizansDönemi'nde gerçekleşmiş ve 19. yy'dakalenin çoğu bölümü yıkılıp Ali Paşa tarafından daha sağlam aşılmaz ve herhangi bir saldırıya karşı dayanıklı olarak yeniden inşa edilmiştir.

Eserler 14. yüzyıl ile 19. yüzyıl aralığına kadar yayılmaktadır. Yapıların çoğu müstakil bina halinde iken sadece bazıları külliye dâhil edilmiştir. Bunlar arasında; 17. yy. içerisinde inşa edilen Arslan Paşa Külliyesi; camisi, medresesi, türbesi, imareti, hamamı, 18.yy. sonu 19. yy başı Veli Paşa Külliyesi; camisi, medresesi, imareti, kütüphanesi ve 18. yy sonu Fethiye (Ali Paşa) Külliyesi; camisi, medresesi ve imaretinden oluşmaktadır. Arslan Paşa Külliyesi Yanya'nın en yüksek tepesinde konumlanmıştır. Ayrıca diğer külliyelere oranla daha geniş kapsamlıdır. Fakat külliyedeki hamam ile imaret günümüzde kullanılmayacak vaziyete dönüşmüştür. Müstakil inşa edilen tek cami ise Kanlı Çeşme Camisi' (18.yy ortası) dir.

Karşılaştırma ve değerlendirme bölümümüzde incelediğimiz yapıları; plan ve örtü sistemi, cephe düzeni, malzeme-teknik ve süsleme programı yönünden gruplandırarak incelemeye çalıştık.

6.1. Plan ve Örtü Düzeni

Yanya'da bulunan şehir kalesine örnek olarak; Karadağ Budva Kalesi⁹⁶ (Turan ve İbrahimgil,2004:415), Sakız Adası Kalesi, Rodos Kalesi (Konuk,2008:132)⁹⁷İstanbul'daki Anadolu Hisarı (14.yy sonu) ve Rumeli Hisarı (15.yy ortası) kaleleri, (Şevgen,1959:271) Arnavutluk Girokasstra Kalesi, Yunanistan Preveze Kalesi ve Sırbistan Belgrad Kalesi (Turan ve İbrahimgil,2004:400) gösterilebilir. Kale; Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropolü olarak ikiye ayrılmaktadır.

Örnek olarak; Van Kalesi,(Şevgen,1959:329), Kars Kalesi⁹⁸ (Şevgen,1959:192) ve Bosna Hersek Travnik Kalesi (Turan ve İbrahimgil,2004:16) verilebilir. Kuzeydoğu Akropolü'nün şehre bakan giriş kapısı yanındaki burç, saat kulesine dönüşmüştür. Kalelerde yer alan saat kulelerine örnek ise; Arnavutluk Kruya Kalesi (15.yy sonu 16.yy başı) (Turan ve

---

⁹⁶Turan,Ö.,İbrahimgil,M.Z.(2004). *Balkanlardaki Türk Mimari Eserlerden Örnekler*. Ankara:TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

⁹⁷ Konuk, N. (2008). *Midilli, Rodos, Sakız ve İstanköy'de Osmanlı Mimarisi*. Ankara:SAM.

⁹⁸Şevgen,N. (1959) *Anadolu Kaleleri*. Ankara:DoğuşLtd Şirketi Matbaası.

İbrahimgil,2004:5), ile Karadağ Starigrad Kale'lerindeki (Turan ve İbrahimgil,2004:410) saat kuleleridir.

Yanya'daki dört cami plan ve örtü sistemi bakımından birbirine benzerlik göstermektedir. Öncelikle dört camide tek mekanlı camiler grubuna girmektedir (Çizelge.6.1). Yapıların sahip oldukları plan sistemi Osmanlı'nın erken dönemlerinden itibaren var olup geç dönemlerine kadar varlığını sürdürmüş ve her döneminde de çeşitli eklentilere sahip olarak gelişmiş ve devam etmiştir. Bosna-Hersek/Mostar Karagöz Mehmet Bey Camisi⁹⁹ (16. yy) (Ljubovic,2011:403),Makendonya Manastır Hacı Mahmud Bey Camisi¹⁰⁰ (16.yy ilk yarısı)(Ayverdi,2000d:96), Makedonya Manastır Haydar Kadı Cami Planı (16. yy II. yarısı) (Ayverdi,2000d:98), Yunanistan Recep Paşa Camisi (16.yy sonu) (Brouskarı,2008:367),Antalya Murat Paşa Camisi¹⁰¹ (16.yy II. yarısı) (Kılıç,2013:268), Kosova Gazi Mehmed Paşa Cami¹⁰² (16.yy II. yarısı) (İbrahimgil ve Konuk 2006b:596), Yunanistan Kara Musa Paşa Camisi (17. yy sonu)(Brouskarı,2008:441), Safranbolu Kazdağlıoğlu Camisi¹⁰³ (1779) (Eryüksel,2005:210),Arnavutluk- Tiran Hacı Ethem Bey Camisi¹⁰⁴ (18.yy sonu) (Kiel,1990:286),Çankırı Kurşunlu Dumanlı Köyü Camisi¹⁰⁵ (1894) (Eryılmaz,2018:80), İzmir Ali Ağa Camisi¹⁰⁶ (1906) (Polat,2011:208) ve Bosna- Hersek Hüseyiniye camileri¹⁰⁷ (19.yy II.yarısı) (Ayverdi,2000b:166) Balkanlar ve Anadolu örnekleri açısından Yanya'daki kare planlı tek kubbeli camilere bazı örnek yapılarıdır (Çizelge.6.2)

---

⁹⁹Ljubovic, A.(2011). "Karagöz Bey Külliyesi." İA. 24, 403-404.

¹⁰⁰ Ayverdi, E.H.(2000d). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya III.*İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

¹⁰¹Kılıç, S.(2013). "Antalya'da Yer Alan Osmanlı Dönemi Tek Kubbeli Cami ve Mescitler" Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

¹⁰²İbrahimgil, M.Z., Konuk,N. (2006). *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri II.* Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları

¹⁰³ Eryüksel,E.(2005). "Safranbolu Şehrinde 17.-19.Yüzyıl Osmanlı Camileri," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi,Ankara.

¹⁰⁴Kiel, M. (1990). *Otoman Architecture In Albania (1385-1912)*. İstanbul:IRCICA

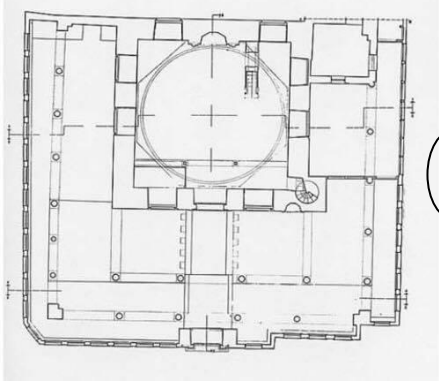
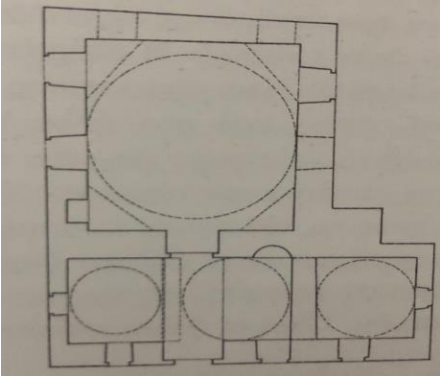
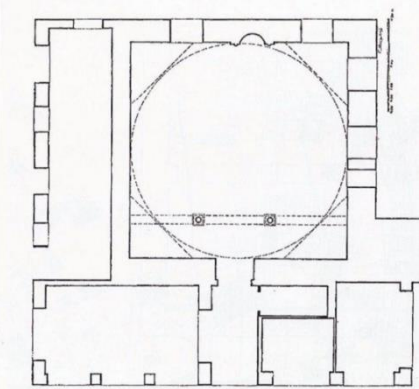
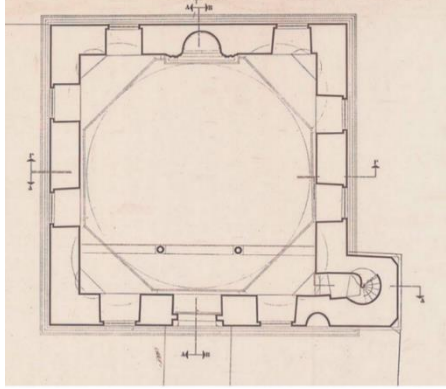
¹⁰⁵ Eryılmaz, H.İ. (2018) *II. Abdülhamid Dönemi Camileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

¹⁰⁶Polat, S. (2011). *İzmir'deki Geç Dönem Osmanlı Camileri*,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

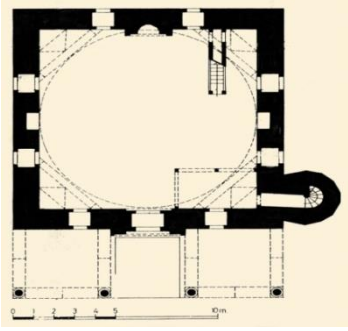
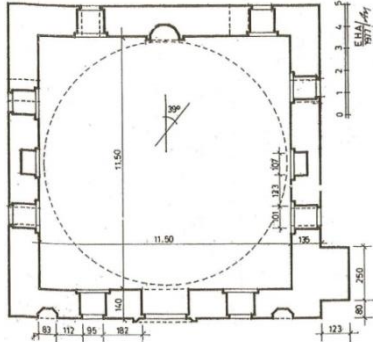
¹⁰⁷ Ayverdi, E.H. (2000b). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya II.* İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

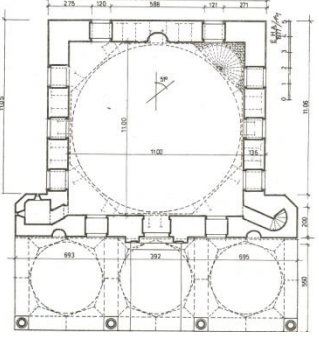
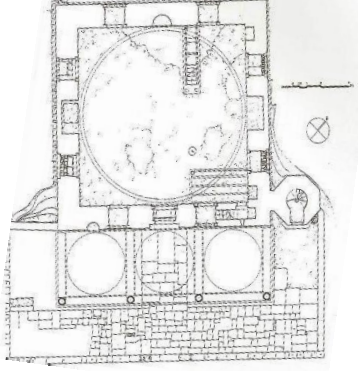
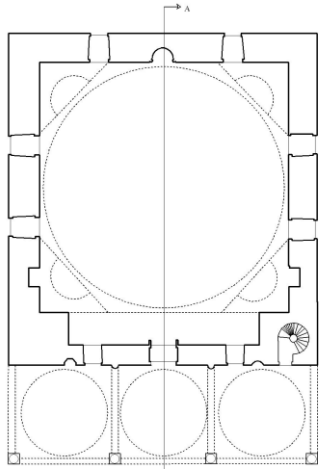
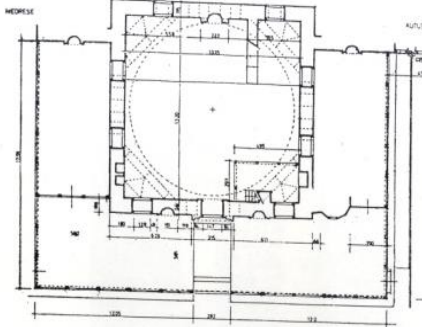
Çizelge 6.1. Yanya camilerinin planı

 <p>Arslan Paşa Cami planı 17.yy başı (http://earthlab.uoi.gr/escutis)</p>	 <p>Veli Paşa Cami planı 18.yy sonu 19. yy başı (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003:48)</p>
 <p>Kanlı Çeşme Cami planı 18.yy ortası (Αγγελικη- Γεωργιος, 2003: 43)</p>	 <p>Fethiye Cami planı 18.yy sonu (http://earthlab.uoi.gr/escutis)</p>

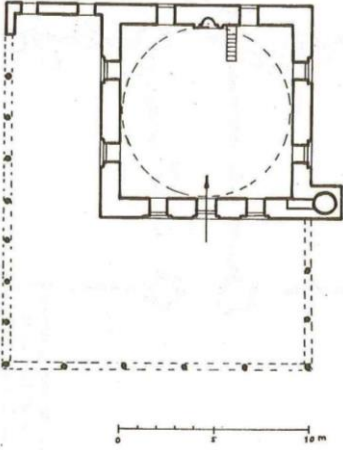
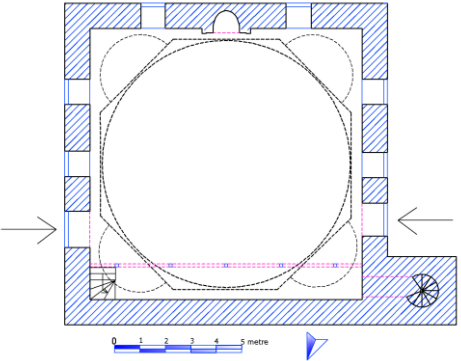
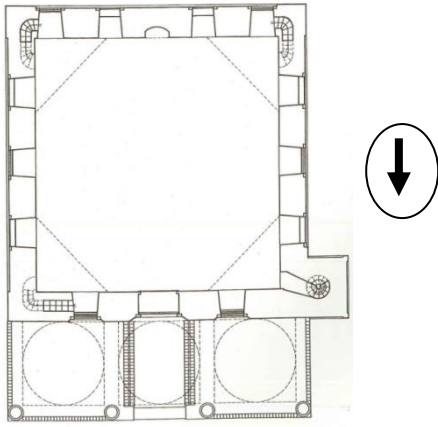
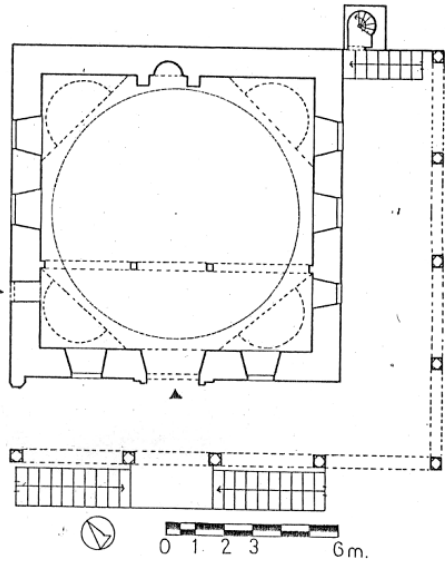
Çizelge 6.2. Bosna-Hersek/Mostar Karagöz Mehmet Bey Camisi, Makedony/Manastır Haydar Kadı Camisi, Makendonya/Manastır Hacı Mahmud Bey Camisi, Yunanistan Recep Paşa Camisi, Antalya Murat Paşa Camisi, Kosova Gazi Mehmed Paşa Camisi, Yunanistan Kara Musa Paşa Camisi

	
<p>Bosna-Hersek/Mostar Karagöz Mehmet Bey Cami planı 16. yy (Ljubovic,2011:403).</p>	<p>Makendonya/Manastır Hacı Mahmud Bey Cami planı 16.yy ilk yarısı (Ayverdi,2000d:96)</p>

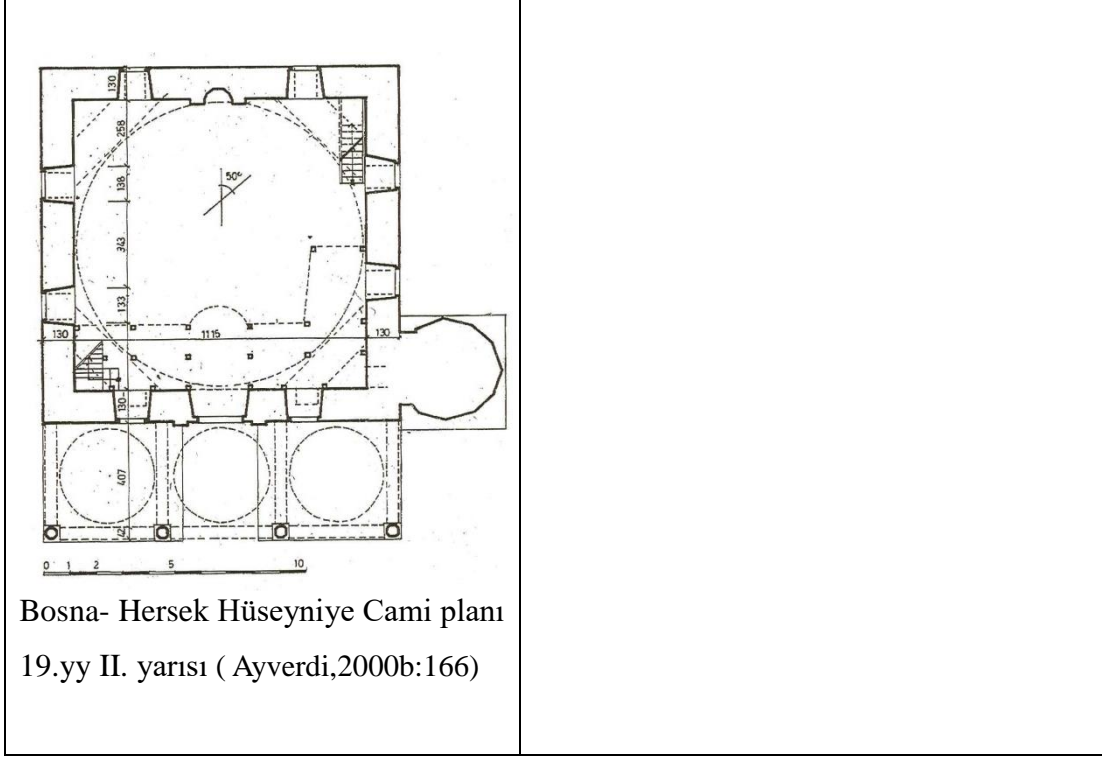
Çizelge 6.2. (devam) Bosna-Hersek/Mostar Karagöz Mehmet Bey Camisi, Makedonya/Manastır Haydar Kadı Camisi, Makendonya/Manastır Hacı Mahmud Bey Camisi, Yunanistan Recep Paşa Camisi, Antalya Murat Paşa Camisi, Kosova Gazi Mehmed Paşa Camisi, Yunanistan Kara Musa Paşa Camisi

 <p>Makedonya Manastır Haydar Kadı Cami Planı 16. yy II. yarısı (Ayverdi,2000:98)</p>	 <p>Yunanistan Recep Paşa Cami planı 16.yy sonu (Brouskarı,2008:367)</p>
 <p>Antalya Murat Paşa Cami planı 16.yy II. yarısı (Kılıç,2013:268)</p>	 <p>Kosova Gazi Mehmed Paşa Cami planı 16.yy II. yarısı (İbrahimgil ve Konuk 2006b:603)</p>

Çizelge 6.2. (devam) Bosna-Hersek/Mostar Karagöz Mehmet Bey Camisi, Makedonya/Manastır Haydar Kadı Camisi, Makendonya/Manastır Hacı Mahmud Bey Camisi, Yunanistan Recep Paşa Camisi, Antalya Murat Paşa Camisi, Kosova Gazi Mehmed Paşa Camisi, Yunanistan Kara Musa Paşa Camisi

 <p>Arnavutluk- Tiran Hacı Ethem Bey Cami planı 18.yy sonu (Kınel,1990:286)</p>	 <p>Çankırı Kurşunlu Dumanlı Köyü Cami planı 1894 (Eryılmaz,2018:80)</p>
 <p>Yunanistan Yeni Cami planı 19.yy (Brouskarı,2008:305)</p>	 <p>İzmir Ali Ağa Cami planı 1906 (Polat,2011:208)</p>

Çizelge 6.2. (devam) Bosna-Hersek/Mostar Karagöz Mehmet Bey Camisi, Makedonya/Manastır Haydar Kadı Camisi, Makendonya/Manastır Hacı Mahmud Bey Camisi, Yunanistan Recep Paşa Camisi, Antalya Murat Paşa Camisi, Kosova Gazi Mehmed Paşa Camisi, Yunanistan Kara Musa Paşa Camisi

Camilerin örtü sistemine baktığımızda hepsi birbirinin tekrarı niteliğindedir Arslan Paşa, Fethiye ve Kanlı Çeşme Cami kubbeleri iki kademeli duvar üstüne oturup çift sekizgen kasnağa sahiptir (Çizelge.6.3). Balkanlardan buna örnek olarak; Makedonya Manastır şehrinde yer alan Hasan Baba Cami (17. yy) kubbelerini verilebiliriz (Foto.6.1). Veli Paşa Cami kubbesi ise sadece sekizgen kasnağa sahiptir (Çizelge.6.4). Örnek olarak; Yunanistan Eski Camisi'ni (16.yy sonu) (Brouskarı,2008:124)ve Yunanistan Osman Ağa (Vouleftiko) Camisi'ni (18.yy sonu 19.yy başı) (Brouskarı,2008:126) gösterebiliriz (Çizelge.6.4). Ayrıca dört caminin kubbe ve kasnak etrafını testere dişli saçak ile silmeli saçak çevrelemektedir.

Çizelge 6.3. Arslan Paşa, Fethiye ve Kanlı Çeşme Cami kubbeleri

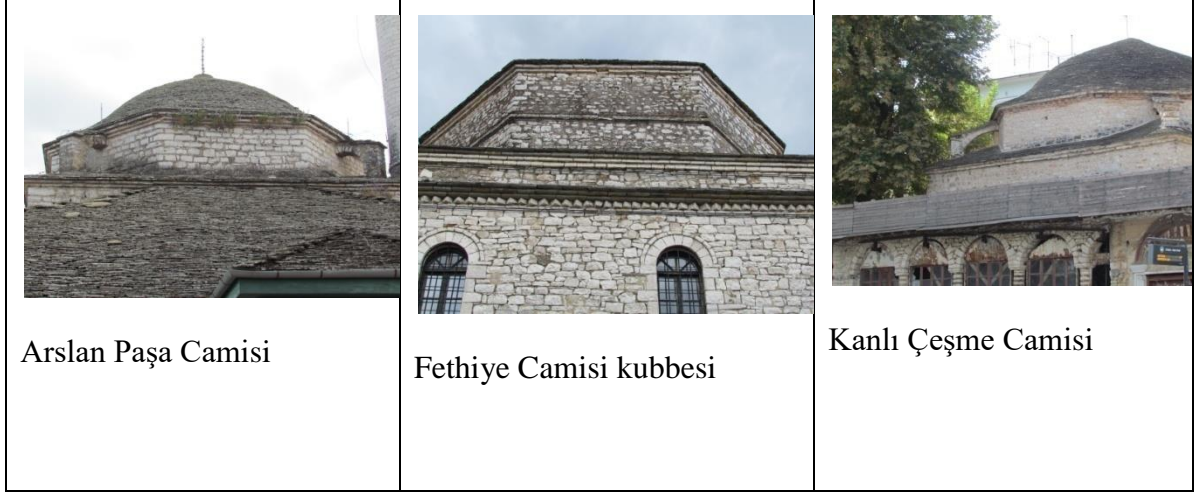

Foto.6. 1. Makedonya Hasan Baba Camisi (17. yy) (Giovannis'in Arşivi'nden)

Çizelge 6.4.Veli Paşa Camisi, Yunanistan Eski Camisi, Yunanistan Osman Ağa (Vouleftiko) Camisi kubbeleri

 <p>Veli Paşa Camisi 18. yy sonu 19. yy başı</p>	 <p>Yunanistan Eski Camisi 16.yy sonu (Brouskarı,2008:124)</p>	 <p>Yunanistan Osman Ağa (Vouleftiko) Camisi 18.yy sonu 19.yy başı (Giovannis Arşivi'nden)</p>
---	---	--

Bahsettiğimiz dört caminin plan şeması ve hacim biçimlenişi bakımından birbirine benzerliklerinin yanı sıra belirgin farklılıkları da mevcuttur. Farklardan biride son cemaat yerleridir.

Arslan Paşa ile Kanlı Çeşme camilerinin son cemaat yerleri bölgedeki diğer camilerden farklı plan tipinin oluşmasına neden olmuştur. Arslan Paşa Camisi'nin üç yönden kapalı, çift son cemaat yerine sahip olması yapıyı diğer üç camiden ayırmaktadır (Çizelge.6.5). Çünkü bölgedeki tek çift revaklı son cemaat yeri bu camidedir. Üç yönden kapalı son cemaat yerine en yakın örnek olarak; Arnavutluk Ethem Bey Camisi'ni¹⁰⁸ (18.yy sonu) (Eyice,1994:415,416) gösterebiliriz (Çizelge.6.5).

Kanlı Çeşme Camisi'nin son cemaat yeri ise L şemalıdır (Çizelge.6.6). Özellikle savaş yıllarından sonra tekrar düzenlenen son cemaat yerinin altında dükkânlar açılmıştır. Bu da bölgesindeki örneklerinden ayrılmasına sebep olmuştur. L şemalı son cemaat yerine örnek olarak; İzmir Şadırvanaltı Camisi (16.yy) ve Yunanistan Gümülcine Yeni Camisi'ni (16.yy. sonu) (Brouskarı,2008:321) gösterebiliriz (Çizelge.6.6).

Veli Paşa Cami son cemaat yeri üç bölümlüdür ve yanları kapalıdır (Çizelge.6.7). Örnek olarak; Yunanistan Eski Camisi (16.yy sonu) (Brouskarı,2008:124) ile İzmir Kestane Pazarı Camisi'ni (17. yy) verebiliriz (Çizelge.6.7). Fethiye Camisi'nin son cemaat yeri ise günümüze kadar gelememiştir.

¹⁰⁸Eyice,S. (1994). Edhem Bey Camii. İA,10,415-416.

Çizelge 6.5. Arslan Paşa Camisi ve Arnavutluk Ethem Bey Camisi'nin son cemaat yerleri

 <p>Arslan Paşa Camisi son cemaat yeri 17.yy başı</p>	 <p>Arnavutluk Ethem Bey Camisi 18.yy sonu (Giovannis Arşivi'nden)</p>
--	---

Çizelge 6.6. Kanlı Çeşme Camisi ve Yunanistan Gümülcine Yeni Camisi'nin son cemaat yerleri

 <p>Kanlı Çeşme Camisi 18.yy ortası</p>	 <p>Yunanistan Gümülcine Yeni Camisi (16.yy sonu) (Brouskarı,2008:321)</p>
--	--

Çizelge 6.7. Veli Paşa Camisi, Yunanistan Eski Camisi, İzmir Kestane Pazarı Camisi'nin son cemaat yerleri

		
Veli Paşa Camisi 18.yy sonu 19. yy sonu	Yunanistan Eski Camisi 16.yy sonu (Brouskarı,2008:124)	İzmir Kestane Pazarı Camisi 17. yy

Arslan Paşa, Fethiye ve Veli Paşa camilerinin son cemaat yerlerinde birer mihrabiye yer almaktadır. Arslan Paşa Cami mihrabiyesi harim giriş kapısının batısında bulunmaktadır. Biçim olarak mihrabın tekrarı niteliğindedir. Mukarnas kavsaralı ve çokgen gövdeye sahiptir. Tamamı alçıdan yapılan mihrabiyeinkavrasında ve nişinde bezemeler mevcuttur. Bu yönüyle diğer mihrabiyelerden ayrılmaktadır. Fethiye ile Veli Paşa Cami mihrabiyeleri Arslan Paşa Cami mihrabiyesinden farklıdır (Çizelge.6.8). Her iki mihrabiyede taştan yapılmış, bezemesiz, sade biçimdedir. Sadece yarım daire nişleri bulunmaktadır. Örnek olarak; Yunanistan Tırhala Osman Şah Camisi'nin mihrabiyesine (16.yy 2. yarısı) benzemektedir (Konuk,2010a:392) (Çizelge.6.8). Kanlı Çeşme Camisi'nin mihrabiyesinin olup olmadığı herhangi bir kaynakta belirtilmemiştir. Caminin kapalı olması sebebiyle de iç mekân görüntülenememiştir. Bu bakımdan kesin bilgi yoktur. Fakat son cemaat yerinin olması bakımından mihrabiyesinde olduğunu düşünmekteyiz.

Çizelge 6.8. Fethiye Camisi ve Trikala Osman Şah Camisi'nin mihrabiyeleri

	
Fethiye Cami mihrabiyesi 18.yy sonu	Yunanistan Tırhala Osman Şah Cami mihrabiyesi 16.yy II. yarısı (Giovannis Arşivi'nden)

Camilerinin sütun, sütun başlığı ve kemerlerine baktığımızda benzer biçimlerin kullanıldığını görmekteyiz. Arslan Paşa Camisi'nin üç yönden kapalı son cemaat mekânı toplamda 19 sütun üzerine oturmaktadır. Silindirik gövdeli sütunların başlıkları ise alçıdan yapılmıştır. On beş sütunun Vaftizci Aziz John'nun kutsal tapınağından geldiği iddia edilmektedir. Bunun sebebi bahsedilen sütunların diğerlerinden daha renkli ve kaliteli mermerden olmasıdır. Sütun başlıkları genel olarak mukarnalıdır ve bazılarında geometrik bezemeye sahiptir. Arslan Paşa Camisi'nde yer alan sütun başlıkları renk ve biçim olarak bölgedeki diğer camilerin sütun başlıklarından ayrılmaktadır. Caminin kadınlar mahfilinde ise taş kemerler kullanılmıştır. Kemerlerin üzerine oturduğu sütunlar ve başlıklar son cemaat yerinden farklıdır. Buradaki sütunların gövdeleri silindirik değil sekizgen formlu ve başlıklarında mermerdendir. Anlaşıyor ki; camide yer alan sütun ve başlıklar renk ve form olarak bölgedeki diğer camilerden ayrılmaktadır.

Fethiye Camisi'nin kadınlar mahfilinde beşik kemerler kullanılmıştır. Sütunlar ise taştan yapılmış, başlıkları bezemesiz ve sadedir. Kanlı Çeşme Camisi'nin harim kısmını görüntüleyemediğimiz için iç mekâna ait sütun ve kemerler hakkında bilgimiz yoktur. Kaynaklarda da belirtilmemiştir. Veli Paşa, Arslan Paşa ve Fethiye camilerinin trompları arasına kemerler atılmıştır.

İslam topraklarında tanınmış önemli kişilerin mezar anıtları yani türbeleri bulunmaktadır. Türbeler; kişinin makam, mevki, din ve siyasi özelliklerine bağlı olarak mimaride kendini

Arslan Paşa Türbe kubbesine dışarıdan baktığımızda, Arslan Paşa Cami kubbesine benzediğini görmekteyiz. Türbenin beden duvarlarının üst kenarlarını iki sıra silmeli saçakla çevrelenmektedir. Ali Paşa Türbesi, Arslan Paşa Türbesi'nden farklıdır. Türbe L şemalı kaideye sahip ve üzeri demir kafes ile örtülüdür. Burada Ali Paşa ve ailesinin kabirleri bulunmaktadır.

İslamda eğitim sisteminin temeli sayılan medreseler, Osmanlı döneminde en güzel örneklerini ortaya koymuşlardır. Osmanlı medrese mimarisi, bulunduğu coğrafya ve fiziki şartlar gibi özelliklere bağlı olarak gelişmiştir. Medreselerde, sıbyan mektebinden sonra ortaokul, lise ve üniversite eğitimine denk gelebilecek şekilde eğitim verilmiştir. Osmanlı medreseleri bazen külliye parçası iken bazende bağımsız olarak inşa edilmişlerdir. Osmanlı, topraklarını genişletikçe medrese inşasında yaygınlaşmıştır. Sadece eğitim amacı değil İslam dininin ve kültürünün benimsenip yaygınlaşmasında da etkili olmuştur. Bu sebeple Balkan topraklarında tıpkı Anadolu ve Başkentteki gibi medrese kurulmasına önem verilmiştir. Yanya'da üç medrese vardır. Medreselerden biri Arslan Paşa (17.yy ilk yarısı) diğeri ise Veli Paşa Külliyesi'ne (18.yy sonu 19.yy başı) aittir. Fethiye Külliyesine ait medresenin ise sadece zemin kalıntıları gelebilmiştir. Osmanlı medreseleri erken dönemlerden itibaren çeşitli plan tipleri ve düzenlemelerle ortaya konulmuştur. Genelde dikdörtgen bir avlu etrafında; medrese hücreleri, revak ve dersanelerden oluşmaktadır.

Arslan Paşa Medresesi (17.yy ilk yarısı) L şeklinde plana sahiptir. Doğu cephesi iki katlıdır. Medresede 12 oda bulunmaktadır. Veli Paşa Medresesi ise Arslan Paşa Medrese planından farklılık gösterir. Doğu- batı yönünde dikdörtgen planlı, tek katlı ve beş odadan oluşur. Arslan Paşa Medresesi'ne oranla daha küçüktür. Arslan Paşa Medresesi kırma çatıyla örtülü iken, Veli Paşa Medresesi içten çapraz tonoz ve kubberle örtülü, dıştan ise kırma çatı ile kaplıdır.

Halk arasında "aşhane" ya da "aşevi" olarak da bilinen imaretler 14. yy'dan itibaren ortaya çıkmış ve 16. yy'da yaygınlaşmaya başlamıştır. İmaretler, müstakil inşa edildiği gibi külliye parçası olarak da karşımıza çıkmaktadır. İmaretlerde günde iki öğün verilen yemek cami, medrese, tekke gibi yapılarda bulunan görevlilere, öğrencilere, dervişlere, yoksullara, kervansaray yahut tabhanelerde konaklayan kişilere

dağıtılmaktaydı¹¹⁰(Tanman,1988).

İmaretler; mutfak, kiler, fırın, bulaşıkhaneye, odunluk, yemekhane ve görevlilere ait koğuş gibi bölümlerden oluşmaktadır. Fakat bölümlerin hepsi her imarette mevcut değildir. Yapının plan tipi ele alınarak bölümlerin bazıları var olup bazıları yer almaz.

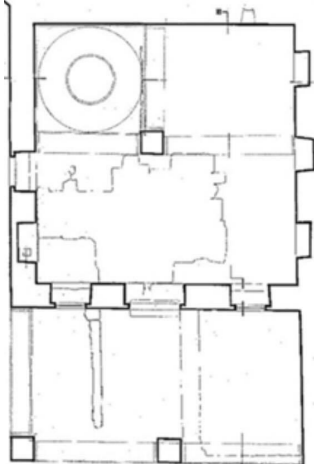
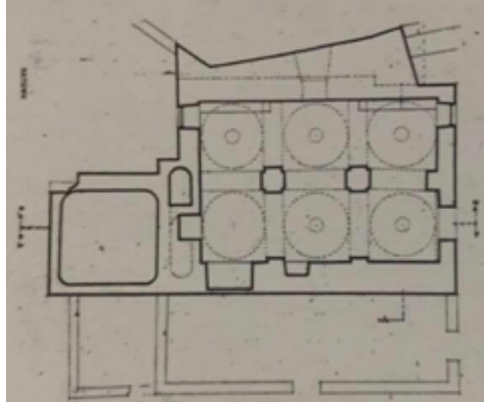
Osmanlı'nın zaman içerisinde topraklarını genişletmesiyle beraber İstanbul ve Anadolu'da giderek yaygınlaşan imaretler Balkanlar'da da inşa edilmiştir. Savaşlar, isyanlar ve yangınlar yüzünden imaretlerin birçoğu yıkılmış yahut harap halde kaderine terk edilmiştir. Bu bakımdan Balkanlar'da imaretlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Yanya'ya baktığımız zaman burada ayakta kalabilmiş üç imaret mevcuttur. Bunlar; Arslan Paşa İmareti, Veli Paşa İmareti ve Fethiye İmareti'dir. Üçimarette plan açısından incelediğimizde Osmanlı'nın selatin imaretlerinden farklı olarak daha ufak, sade, gösterişsiz ve tamamen kullanıma yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Arslan Paşa, Veli Paşa ve Fethiye İmaretleri kuzey- güney yönünde dikdörtgen plandır. Arslan Paşa İmareti'nin revak kısmı ve mutfak alanı yarım daire kemerler aracılığıyla birbirinden ayrılmıştır (Çizelge.6.10). Fethiye İmareti'nin Arslan Paşa İmaretinden farkı ise kuzeydoğusunda kare planlı su deposunun yer almasıdır (Çizelge.6.10).Arslan Paşa İmareti'nin örtü sistemi günümüze kadar gelememiştir. Sadece güney cephe kısmını kapatan kubbeli çokgen bacası ayakta kalmıştır. Fethiye İmareti içten altı kubbe ile örtülü ve beş bacası kubbeler üzerine oturmaktadır. Kubbeler ise dıştan kırma çatı ile kaplanmıştır. Veli Paşa İmareti ise üzeri kiremitlerle kaplı, çatı ile örtülüdür. Çatısında da altı baca bulunur. Fethiye ve Veli Paşa imaretlerinin beden duvarlarının üst kenarları silmelerle çevrelenmiştir.

---

¹¹⁰Tanman, M. B. (1988). "Sinan'ın Mimarisi İmaretler." Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri, 1. 333-353.

Çizelge 6.10. Arslan Paşa İmaret ve Fethiye İmaret

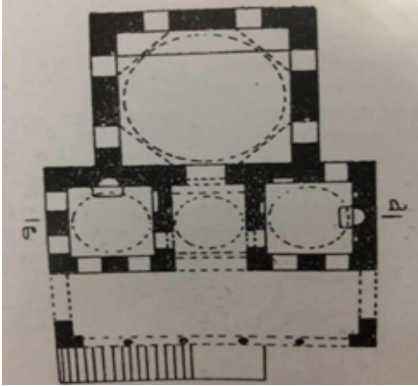
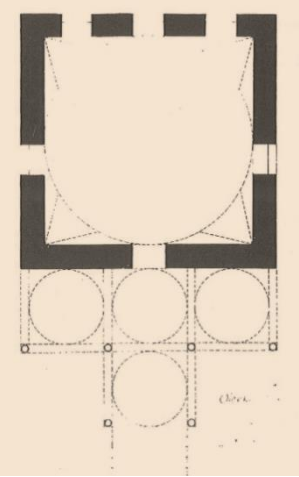
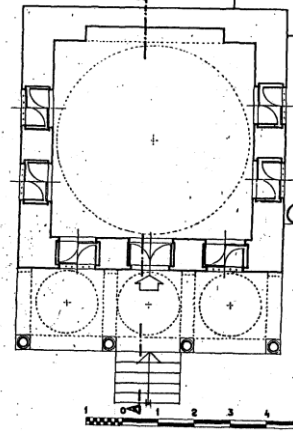
 <p>Arslan Paşa İmaret planı 17.yy ilk yarısı (http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_object_details.php?objitem=81sites inden alınmıştır)</p>	 <p>Fethiye İmaret planı 1815-1820 (Economidou'nun Arşivi'nden)</p>
---	---

Kütüphaneler, 15. yy'dan itibaren Osmanlı'nın eğitim- öğretim yaşamına önemli katkılar yapmış kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapıların oluşturulmasında dönemin hükümdarları, önemli devlet adamları, din ve bilim adamlarının katkıları çoktur. İstanbul fethiyle birlikte tıpkı cami ve diğer yapı gruplarının artmasıyla birlikte kütüphanelerin sayısı da artmıştır. İstanbul ve Anadolu'da yavaş yavaş oluşmaya başlayan kütüphaneler bazen medresenin ayrılmaz unsuru olarak karşımıza çıkmış bazende bağımsız olarak inşa edilmişlerdir. Balkanların fethedilmesiyle birlikte kütüphaneler buralarda da varlığını göstermiştir. Yanya'daki Veli Paşa Kütüphanesi bölgedeki tek kütüphane olma özelliğini göstermektedir.

Kütüphane, kuzey- güney doğrultusunda üç bölümden oluşmaktadır (Çizelge.6.11). Plana ilk bakıldığında tek kubbeli cami planı izlenimi vermektedir. Özellikle giriş alanı, camilerin son cemaat yerine benzer kuruluş göstermektedir. Bu bakımdan İstanbul

Köprülü Kütüphanesi¹¹¹ (17.yy. II. yarısı) (Aslanapa,1986:414) ve Manisa Çeşnigir Kütüphanesi'nin¹¹² (1831) planını (Eroğlu,1990:88) andırmaktadır (Çizelge.6.11). Yapının revak alanı arazinin eğiliminden dolayı iki katlıdır. Diğer bölümler tek katlı olarak devam etmektedir. İkinci bölüm, okuma salonudur. Revaklar ve okuma salonu dikdörtgen planlıdır. Revak alanının zemin katında kütüphane görevlisi için yapılmış küçük bir oda bulunur. Okuma salonunda iki oda vardır. Ana okuma salonu (kitaplık) ise kare planlı, kübik gövdelidir. Revakların üzeri sundurma ile okuma alanının üzeri ise sekizgen kasağa oturan üç konik kubbe ile örtülüdür. Ana okuma salonu (kitaplık) sekizgen kasağa oturan tek kubbeyle örtülmüştür. Köşe geçişlerinde tromp kullanılmıştır.

Çizelge 6.11. Veli Paşa Kütüphanesi, İstanbul Köprülü Kütüphanesi ve Manisa Çeşnigir Kütüphanesi'nin planları

		
<p>Veli Paşa Kütüphanesi planı (Economidou'nun Arşivi'nden)</p>	<p>İstanbul Köprülü Kütüphanesi planı 17.yy sonları (Aslanapa,1986: 414)</p>	<p>Manisa Çeşnigir Kütüphanesi planı 1831 (Eroğlu,1990:88)</p>

¹¹¹Aslanapa, O. (1986). *Osmanlı Devri Mimarisi*. İstanbul:İnkılap Yayınevi.

¹¹²Eroğlu, B.(1990). *Bazı Örnekleri İle Anadolu'da Tarihi Türk Kütüphanesi Mimarlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Üniversitesi, Konya.

Orta Asya'dan beri var olan hamam kültürü Anadolu Selçuklular ve Osmanlı'da da varlığını sürmüştür. Fakat Osmanlı dönemine gelindiğinde Türkler hamamlara daha fazla önem vermişlerdir. Hamamlara önem verilmesinin iki nedeni vardır. Birincisi iyi gelir getirdikleri için, ikincisi ise külliye'nin parçası oldukları içindir. Bu sebeple Osmanlı, sahip olduğu toprakların hemen hemen her yerine hamamlar inşa etmiştir. İstanbul, Anadolu ve Balkanları da kapsayan hamamların sayıları zamanla artmış ve yapısal özellikleride değişime uğramıştır ¹¹³ (Elik, Aydemir,2018).Türk hamamlarında temel yıkanma; soyunmalık, (soğukluk) ılıkılık, sıcaklık, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Bahsettiğimiz bölümler zaman içerisinde değişime ve gelişime uğramıştır.

Örneğin 12. ve 13. yy'larda soyunmalık tonoz ya da kubbelerle örtülmekteydi ¹¹⁴ (Bülbül,2011:184).Osmanlı dönemindeki hamamlarda ise soyunmalık bölümü büyük kubbe ile örtülüdür. Bu kısım kubbe feneri ile duvarlardan ışık alarak aydınlanmaktadır. Genelde burada şadırvan bulunur. Anadolu Selçuklu döneminde soyunmalık ve ılıkılık arasında kalan kısım olan aralık bölümü, Osmanlı döneminde küçülerek bir geçit halini almış ve yerini ılıkılığa bırakmıştır.Hamamların iç kısımları, külhandan gelen yer döşemesinin altından dolaşan sıcak su ile ısınır.

Yanya merkezde ayakta kalabilmiş tek hamam özelliğini taşıyan Arslan Paşa Hamamı'nın (16.yy sonu 17.yy başı) örtü sisteminin tamamı günümüze kadar gelememiştir. Hamam da; soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, su deposu ve külhan bölümleri bulunmaktadır. Soyunmalık kare planlı, üzeri kubbe ile örtülüdür. ılıkılık kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. ılıkılığın kuzeyinde helâ ve temizlik üniteleri yer almaktadır. Ünitelerden biri küçük, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülüdür. Diğer mekân ise L şeklinde koridor olarak uzanmakta ve tonoz ile örtülmüştür. Hamamın esas kısmını oluşturan sıcaklık mekânı; üç eyvanlı ve köşelere halvet hücrelerinin yerleştirilmesiyle haçvari şema düzeni göstermektedir. Doğuda, güneyde ve kuzeydeki eyvanlar eş büyüklükte simetrik konumlanmıştır, fakat batısındaki eyvan dar, ince ve uzun bölümden oluşmaktadır (Çizelge 6.12). Plan yönüyle Yunanistan Yenişehir Büyük Hamamı'nın sıcaklık mekânını andırmaktadır ¹¹⁵(Konuk,2010:430) (Çizelge 6.12). Köşe halvetli hamamlara örnek olarak;

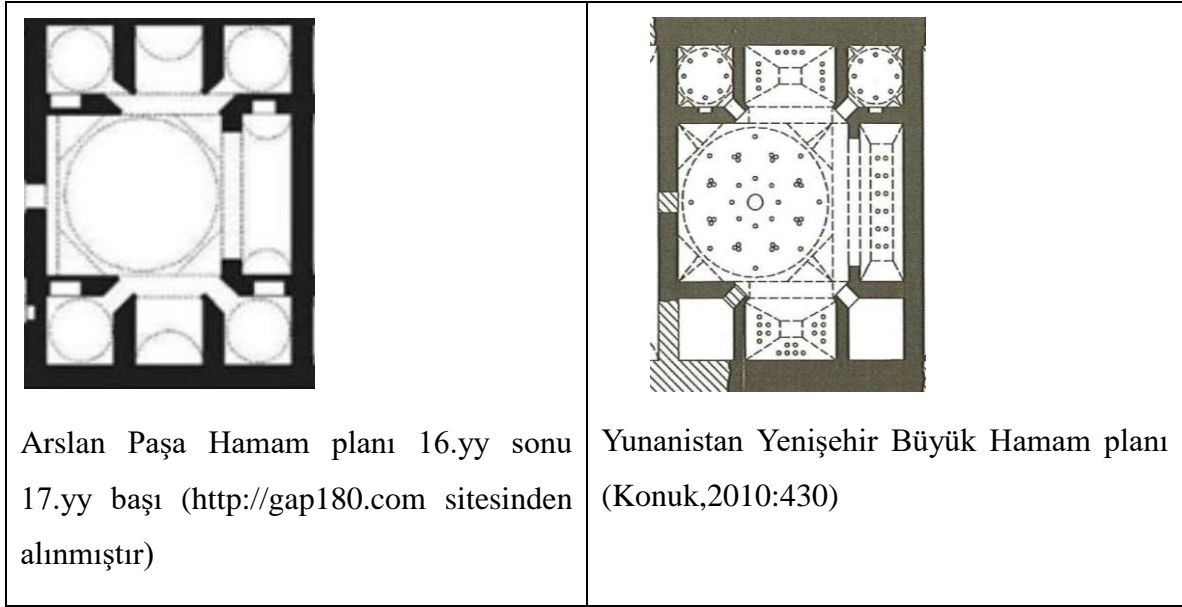
¹¹³Elik, E. Aydemir, A. İ. (2018). "Türk Hamam Mimarisinin Yapısal ve Mekansal Özellikleri", *Kent Akademisi*. 11 (33), Issue 2,274-281.

¹¹⁴ Bülbül, S.(2011). *Manastır Şehri'ndeki Osmanlı Mimarisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

¹¹⁵ Konuk, N. (2010). *Yunanistan'da Osmanlı Mimarisi*. Ankara:SAM.

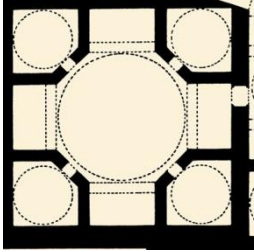
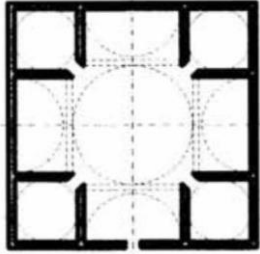
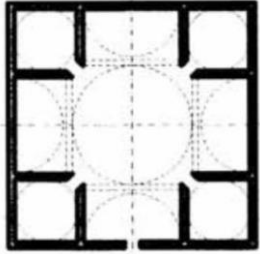
İstanbul Havuzlu Hamamı ¹¹⁶ (16.yy sonu) (Eyice,1997:542), Yunanistan Nafpaktos Hüseyin Paşa Hamamı (18.yy) (Kanetaki,2004) ve Yunanistan Hanya Hamamı (Kanetaki,2004) gösterilebilir (Çizelge 6.13).Sıcaklık mekânı tek kubbe ile örtülüdür. Kubbeye ışık delikleri açılarak mekân aydınlatılmıştır. Işık delikleri kubbenin çapına bağlı olarak ortada dairesel, kenarlarda ise yıldızlar şeklinde açılmıştır (Kanetaki,2004) (Çizelge 6.14). Örnek olarak; Rodos Yeni Hamamı'nda (18.yy. ikinci yarısı) (Kanetaki,2004) benzer aydınlatma sistemi vardır (Çizelge 6.14). Hamamın su deposu ise kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı ve üç bölümlüdür. Bölümlerin üzeri beşik tonoz ile örtülüdür.

Çizelge 6.12. Arslan Paşa Hamamı ve Yunanistan Yenişehir Büyük Hamamı'nın sıcaklık mekânı planları

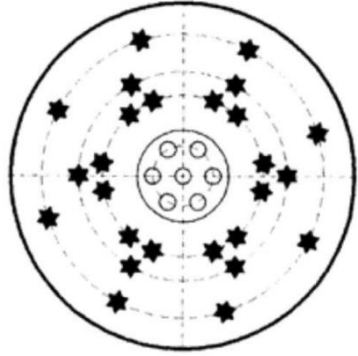
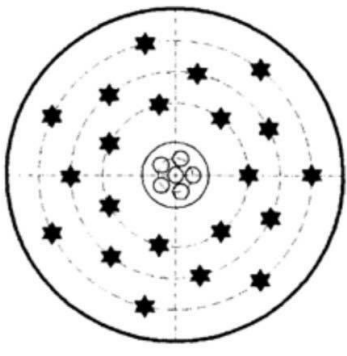

¹¹⁶Eyice, S.(1997). “Havuzlu Hamam”, İA,16,542.

Çizelge 6.13. İstanbul Havuzlu Hamamı, Yunanistan Hanya Hamamı ve Yunanistan-Nafpaktos Hüseyin Paşa Hamamı'nın sıcaklık mekânı planları

		
İstanbul Havuzlu Hamam planı 16.yy sonu (Eyice,1997:542)	Yunanistan Hanya Hamam planı (Kanetaki,2004)	Yunanistan-Nafpaktos Hüseyin Paşa Hamam planı 18.yy (Kanetaki,2004)

Çizelge 6.14. Arslan Paşa Hamamı ve Yunanistan Rodos Yeni Hamamı'nın sıcaklık kubbelerinin çizimleri

	
Arslan Paşa Hamamı sıcaklık kubbesi çizimi (Kanetaki,2004).	Yunanistan Rodos Yeni Hamamı sıcaklık kubbesi çizimi (Kanetaki,2004).

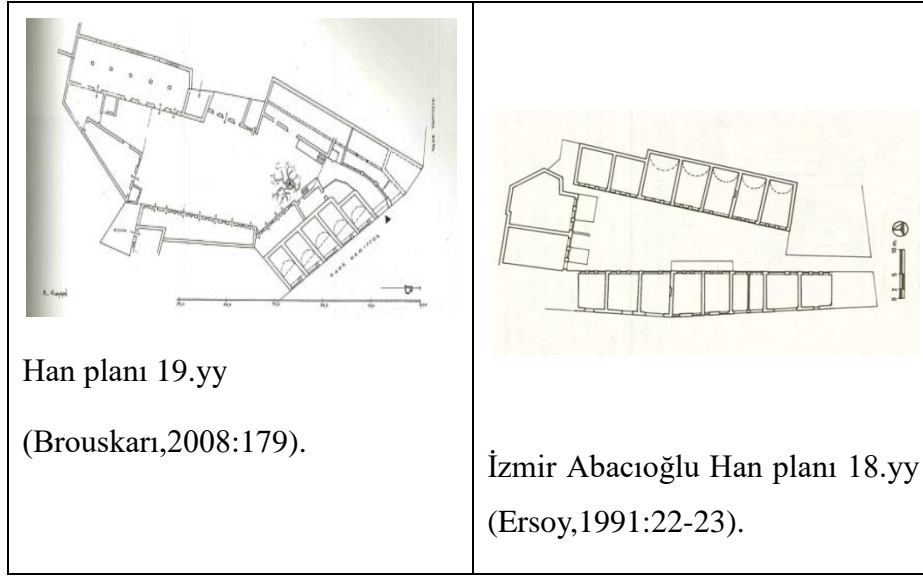
Osmanlı dönemi boyunca ticaret hayatının en önemli unsurların biri olan hanlar erken dönemden itibaren başlayıp geç döneme kadar varlığını sürdürmüştür. İlk önce Bursa'da ortaya çıkan hanlar zaman içerisinde çoğalmış ve Osmanlı topraklarının her yerine dağılmıştır. 19. yy'da batılılaşmanın getirdiği yeniliklerle birlikte var olan ya da inşa edilecek hanlarda mimari anlamda değişiklikler görülmektedir. Artık bu döneme kadar inşa edilen anıtsal hanlar, yerini daha çok şehir içinde küçük ölçekli hanlara bırakmıştır. Bu yüzyıllarda inşa edilen şehir içi hanları arazinin meyiline göre şekillenmektedir. Genellikle ortada yer alan avlu ile avluyu çevreleyen revaklar ve revaklar arasında kalan odalardan meydana gelmektedir. Hanlar, ağırlıkta olarak tek katlı ve iki katlı düzenlenmiştir. Bazı hanlarda nadir de olsa üçüncü katta görülmektedir. Avlu etrafında bazen ahır, mutfak ve helâ gibi birimlerde bulunmaktadır. Hanların dış cephelerinde ise sokağın ya da caddenin durumuna bağlı olarak dükkânlar bulunabilir. Bu klasik plan Osmanlı'nın hemen hemen her döneminde kullanılmış, çeşitli eklentiler ve plan tipleri ile karşımıza çıkmaktadır.

Yanya'daki han (19.yy) şehir içi hanıdır. Bulunduğu arazinin durumuna bağlı olarak asimetrik planlıdır. Bina, prizmal kütleli, kuzey ve batı cephelerinden iki katlı ve tek avlulu düzenlemeyle inşa edilmiştir. Kuzey cephe aksına yerleştirilen kapı açıklığından uzun koridor aracılığıyla asimetrik planlı avluya ulaşılmaktadır. Batı cephesinin alt katı, doğu - batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânlardan oluşmaktadır. Üst katında ise odalar bulunmaktadır. Avlunun batı cephesi boyunca dikdörtgen planlı mekânlar sıralanmaktadır. Batı cephesi ve güney kenarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ahır yer almaktadır. Avlunun kuzey cephesinin tamamı, alt katta kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, üzeri beş tonozla örtülü dükkân sıralarından, üst katta ise odalardan oluşmaktadır. Avlunun doğusunda ve güneyinde ise asimetrik plana sahip mekânlar bulunmaktadır. Çatısı günümüze kadar gelememiş, üzeri demir panellerle kapatılmıştır. Han; asimetrik planlı avlusu ve kuzeyinde yer alan üzeri tonozla örtülü dükkân sıraları ile İzmir Abacıoğlu Han planına ¹¹⁷ (18.yy) (Ersoy,1991:22-23) benzemektedir (Çizelge 6.15).

---

¹¹⁷Ersoy,B. (1991). *İzmir Hanları*. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Çizelge 6.15. Yanya Hanı ve İzmir Abacıoğlu Hanı planları

Osmanlı'larda hazine kelimesinin geniş anlamıyla kullanımı 15. yy'dan itibaren başlamıştır. Bu dönemden itibaren hazine; doğrudan devlete, kişi ya da kişilere bağlı paraların ve ziynet eşyalarının saklandığı yer olarak anlam bulmuştur¹¹⁸(Orhonlu,1998). Osmanlı da dış hazine ve iç hazine olmak üzere iki hazine bulunmaktadır. Dış hazine devlet gelirlerinin toplandığı ve masraflarının yapıldığı hazinedir. İç hazine ise saray hazinesi olarak bilinmektedir¹¹⁹(Yurtseven,2002).

Ali Paşa Hazine Binası (19.yy) iç hazine görevi görmekte ve saray kompleksinin bir parçası olarak inşa edilmiştir. Bölgedeki tek hazine binası olma özelliğini taşımaktadır. Yapı, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ve kemerler aracılığıyla dört bölüme ayrılmıştır. Güney cephesinde, iki boyuna dikdörtgen, bir enine dikdörtgen üç mekân bulunmaktadır. Mekânların üzeri tonozlarla örtülüdür. Hazine binası içten dört beşik tonozla örtülü iken, dıştan kırma çatı ile kaplıdır.

Osmanlı döneminde 19. yy batılılaşmanın etkisiyle anıtsal askeri tesisler Avrupa saray mimarisini andırarak şekilde inşa edilmiştir. Bu yapılar; kışla, süvari sarayları, baruthaneler, karakol binaları v.b yapılardan oluşmaktadır. İnşa edilen askeri tesisler özellikle İstanbul'da batılı tarzda ve anıtsal büyüklüktedir. Balkanlara baktığımız zaman İstanbul'da görülen askeri yapılar burada da kendini göstermektedir. Yanya'da da hem

¹¹⁸Orhonlu, C. (1998). "Hazine", İA,17. 130-133.

¹¹⁹Yurtseven, Y.(2002). " Klasik Dönem Osmanlı Maliye Teşkilatı ve Sistemi" *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (3-4), 109-121.

askerlerin eğitim göreceği hemde barınacağı yapılar mevcuttur. Buradaki askeri binalar; Süvari Kışlası (1815-1820), Baruthane (19.yy başı) ve Karakol Binası (1879)'dır.

Süvari Kışlası; kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Alt ve üst kat arasında plan yönünden çok fark yoktur. Batı cephesinin ikinci katında sonradan ilave edilmiş dikdörtgen planlı giriş mekânı vardır. Giriş mekânına iki tonoz üzerine oturan merdivenlerle çıkılır. Bina, kemerler ve sütunlar aracılığıyla dört bölüme ayrılmıştır. Yapının kuzey, doğu ve güneyde birer giriş açıklığı bulunurken, batı cephesinde üç giriş açıklığı bulunmaktadır. Biri zemin katında diğer ikisi ise üst kattadır. Bina kırma çatı ile kaplıdır. Yapı; Yanya'da günümüze kadar gelebilen askeri yapılar arasında en büyük bina olma özelliğini taşımaktadır.

Baruthane; kuzey-güney doğrultusunda, dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Zemin kotundan yarım kat daha aşağı seviyede inşa edilmiştir. Kuzey ve güney cephelerinde birer giriş açıklığı bulunmaktadır. İçten üç beşik tonozla örtülü, dıştan ise kırma çatı ile kaplıdır. Plan itibariyle Yanya'daki en küçük boyutlu askeri bina olma özelliğini gösterir.

6.2. Cephe Düzeni

Camilerin cephelerine genel olarak baktığımızda zamana yenik düşen bazı izler görülmektedir. Bunun sebepleri ise nem ve bakımsızlıktır. Dört caminin cephe düzenini incelediğimizde ilk gözümüze çarpan şey her cephede de pencerelerin yer almasıdır. Pencere düzenleri birbirine benzesede aralarında belirgin farklılıklarda vardır. Tıpkı dış cephe ve iç duvarlarda görülen zaman içerisindeki hasarlar cami pencerelerinde de görülmektedir. Bu hasarlar restorasyonla giderilmiştir. Arslan Paşa Camisi (17.yy başı) kuzey, doğu ve batı cepheleri boyunca kapalı olmasından dolayı harim pencereleri dışarıya değil son cemaat yerine açılmaktadır. Harim duvarlarının alt ve üst sırasında olmak üzere ikişer toplamda ise dörder, boyuna dikdörtgen biçimli pencere yer almaktadır. Alt sıra pencereleri niş içerisine yerleştirilmiş ve kaş kemerli alınlıklara sahiptir. Dışarıdan demir şebekelidir. Üst sıra pencereleri sivri kemerli ve alınlık kısımları yoktur. Kuzey cephesinin üst sıra pencereleri diğer cephelerden farklı olarak kare biçimlidir.

Veli Paşa Camisi'nin (18.yy sonu 19. yy başı) son cemaat yeride tıpkı Arslan Paşa Camisi'nde olduğu gibi kapalıdır. Bu sebeple harim pencerelerinin sadece güney, batı ve doğu cepheleri dış cepheye bakmaktadır. Tüm pencereler; boyuna dikdörtgen biçimli, yuvarlak kemerliyüzeysel derinlikte alınlığa sahip ve demir şebekelidir. Doğu ve batıda dörder, güneyde iki pencere bulunmaktadır. Kuzey cephesi üst sırada üç, alt sırada üç olmak üzere altı pencereye sahiptir. Diğer cephe pencerelerinde görülen tüm özellikler burada da kendini tekrar eder.

Fethiye Camisi (18.yy sonu) doğu, batı ve güney cephelerinde üst ve alt sırada ikişer olmak üzere toplamda dörder pencereye sahiptir. Kuzey cephesinde ise üst sırada üç, alt sırada iki pencere konumlanmıştır. Alt sıra pencereler enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli ve demir şebekelidir. Üst sıra pencerelerin alt sıra pencerelerden tek farkı boyuna dikdörtgen biçimli olmasıdır. Yapının kuzey cephesinde üst sırada boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli üç pencere bulunurken, alt sırada giriş açıklığının her iki yanına konumlanmış enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli iki pencere bulunmaktadır. Pencerelerin hepsi demir şebekelidir. Fethiye Camisi'nin kuzey cephesi Veli Paşa Camisi'nin kuzey cephe pencere düzenine benzemektedir. Yunanistan Eğriboz Emirzade Camisi'nin ¹²⁰ (15.yy) (Eyice,1954) kuzey cephesi her iki caminin kuzey cephesini andırmaktadır (Çizelge 6.16).

---

¹²⁰EyiceS.(1954). "Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri." *Türkiyat Mecmuası*, XI, 205-230.

Çizelge 6.16. Fethiye Camisi, Veli Paşa Camisi ve Yunanistan Eğriboz Emirzade Camisi'nin kuzey cepheleri

		
Fethiye Camisi kuzey cephesi	Veli Paşa Camisi kuzey cephesi	Yunanistan Eğriboz Emirzade Camisi kuzey cephesi (Giovannis Arşivi'nden)

Benzerliklerin yanı sıra camilerdeki en belirgin farklılıklar Arslan Paşa ile Kanlı Çeşme camilerinde görülmektedir. Cephe yüzeylerindeki farklılıklardan biride Arslan Paşa Camisi'nin batı cephesinde karşımıza çıkmaktadır. Cephede sonradan ilave edilmiş bölüm mevcuttur. Bu kısım tonozların taşıdığı altıkemer gözü üstüne oturmaktadır. Batı cephesindeki düzenlenme yapıyı diğer camilerden ayırmaktadır. İkinci belirgin fark ise Kanlı Çeşme Camisi'nin pencerelerinde görülür. Bunun sebebi kuzey ve doğu cephelerindeki pencerelerin dükkân girişine ve dükkân penceresine çevrilmesidir.

Cephelerdeki önemli unsurlardan biride taç kapılardır. Yanya'da bulunan cami taçkapıları Osmanlı taçkapılarının özelliklerini taşıyan sade ve basit kapılardır. Klasik Osmanlı taç kapılarında görülen bezeme anlayışı Yanya'daki cami kapılarında karşımıza çıkmaz. Dört cami taçkapısının ortak özelliği; boyuna dikdörgen biçimli, beden duvarından biraz içerlek yapılmış ve yarım daire kemere sahip olmalarıdır. Dördünde çift ahşap kapı kanatları vardır. Biçim olarak hepsi birbirinin tekrarı niteliğindedir. Eğriboz Emirzade Camisi'nin (15.yy. 2. yarısı) (Eyice,1954:219) taç kapısı tıpkı Fethiye Camisi ve Veli Paşa Camisi'nin taç kapıları gibi sade biçimli olduğundan benzerlik göstermektedir (Çizelge 6.17.)

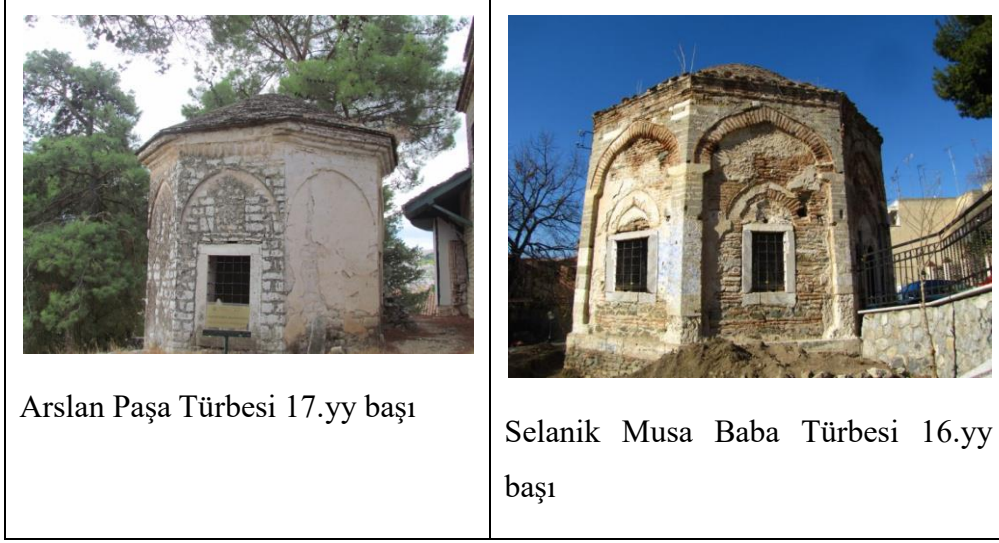
Çizelge 6.17. Fethiye Camisi, Veli Paşa Camisi, Yunanistan Eğriboz Emirzade Camisi'nin taç kapıları

		
Fethiye Camisi taç kapı	Veli Paşa Camisi taç kapısı	Yunanistan Eğriboz Emirzade Camisi taç kapısı (Giovannis Arşivi'nden)

Arslan Paşa Cami Türbesi'nin sekiz yüzeyinin sadece dört yüzeyinde pencere bulunur. Her yüzey sivri kemerler ile hareketlenmiştir. Bu bakımdan Selanik Musa Baba Türbesi'nin (16.yy başı) cephe yüzeyindeki kemerleri andırmaktadır (Çizelge 6.18.). Arslan Paşa Türbesi'nin sadece doğu ile güney cephelerinin alt ve üst sıralarında olmak üzere ikişer pencere yer alır. Kuzey cephede ise boyuna dikdörtgen biçimli giriş açıklığı bulunmaktadır.

Çizelge 6.18. Arslan Paşa Türbesi ve Selanik Musa Baba Türbesi

Arslan Paşa Medresesi revaklıdır ve kuzey, doğu ve güney cephelerinde hücre odalarının kapı ve pencereleri mevcuttur. Medresenin revakları taş-tuğla almaşıklığına sahip yarım daire kemerlerden oluşmaktadır. Revak kemerlerinin yarım daire ve sütun başlıklarının farklı biçimi sebebiyle 17.yy İstanbul örneklerinden ayrılmaktadır. Yarım daire kemerler Yanya'daki çoğu yapıda karşımıza çıkmaktadır. Fakat İstanbul ile kıyaslandığında baklavalı ve mukarnaslı sütun başlıkları bölgede çok sık karşımıza çıkmamaktadır. Pencerelerin hepsi boyuna dikdörtgen biçimli ve oldukça sade düzenlenmiştir. Hepsinin demir şebekesi mevcuttur. Doğu cephesi iki katlı düzenlenmiştir. Batı ile güney cephelerinde moloz taş görüntüsü mevcut iken kuzey cephesi sıvalı ve badanalıdır. Doğu cephesindeki medrese odalarının kapıları yarım daire kemerlidir. Cephenin alt kat kapıları boyuna dikdörtgen biçimlidir. Kuzey cephesinin kapıları doğu cephe ile aynıdır, sadece kemerleri yoktur.

Veli Paşa Medresesi'nin Arslan Paşa Medresesi'nden farkı; doğu cephesinin tek katlı olmasıdır. Medresenin kuzey cephesinde, beş yarım daire kemerle açılan revak kısmı bulunmaktadır. Cephede beş, boyuna dikdörtgen biçimli hücre kapısı yer alır. Güney cephesinde de yine boyuna dikdörtgen biçimli beş pencere bulunmaktadır. Pencerelerin hepsi Arslan Paşa Medrese pencereleri gibi sadedir.

Her iki medresesinde revak kemerlerinin yarım daire biçimli olması ortak özelliğidir. Bu bakımdan İzmir/ Birgi Çukur Medresesi'nin (17.yy. II.yarısı) ve Yunanistan Kavala Mehmet Ali Paşa Medresesi'nin (19.yy başı) revak kemerlerine benzemektedir (Çizelge 6.19.).

Çizelge 6.19. Arslan Paşa Medresesi, Veli Paşa Medresesi, İzmir Birgi Çukur Medresesi ve Yunanistan- Kavala Mehmet Ali Paşa Medresesi'nin revakları

 <p>Arslan Paşa Medresesi 17.yy ilk yarısı</p>	 <p>Veli Paşa Medresesi 18.yy sonu 19.yy başı</p>
 <p>İzmir Birgi Çukur Medresesi 17.yy II. yarısı</p>	 <p>Yunanistan- Kavala Mehmet Ali Paşa Medresesi 19.yy başı (Giovannis Arşivi'nden)</p>

İmaretlerin genel cephe düzenlenmesine baktığımızda ikisinin revaklı olduğunu ve pencere açıklıklarının az olduğunu görmekteyiz. Arslan Paşa İmareti'nde (17.yy ilk yarısı) üç pencere açıklığı vardır. Hepsi boyuna dikdörtgen biçimlidir. Sadece giriş kapısının her iki yanında bulunan pencere açıklıkları demir şebekelidir. Kuzey cephede bulunan taçkapı açıklığı ise boyuna dikdörtgen biçimli ve yarım daire kemere sahiptir.

Fethiye İmareti'nin (1815-1820) sadece kuzey ve batı cephelerinde pencere bulunmaktadır. Batı cephesindeki iki pencereden biri kapı haline dönüştürülmüştür. Kuzey cephesinde ise kare biçimli iki pencere açıklığı bulunur. İki pencere Arslan Paşa İmareti pencerelerine oranla daha küçüktür. Kuzey cephedeki taç kapısı yarım daire kemerlidir. Fethiye İmareti'nin Arslan Paşa ve Veli Paşa imaretlerinden farkı doğu cephesinde su deposunun yer almasıdır. Veli Paşa İmareti'nde (18.yy sonu 19.yy başı) ise diğer imaretlere oranla

daha fazla pencere açıklığı görülmektedir. Pencereilerin hepsi boyuna dikdörtgen biçimli ve demir şebekelidir. Üç imaretinde pencerelerine baktığımız zaman oldukça sade ve birbirinin tekrarı niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Veli Paşa İmaretinin giriş kısmı diğer imaret girişlerinden farklı olarak art arda iki ayrı girişten meydana gelmektedir.

Veli Paşa Kütüphanesinin cephe düzeni oldukça sadedir. Doğu, batı ve güney cephelerinde ikişer olmak üzere simetrik yerleştirilmiş boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli pencereler bulunmaktadır. Bütün pencerelerin demir şebekesi bulunur. Kuzey cephede yer alan giriş kısmı; beş yarım daire kemerle açılan revaklı alandır. Taç kapısı boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemere sahiptir. Köprülü Kütüphanesi (17. yy. II.yarısı) (Aslanapa,1986: 414) ve Manisa Çeşnigir Kütüphanesinin (1831) (Eroğlu,1990:88) giriş alanı Veli Paşa Kütüphanesine örnek gösterilebilir (Çizelge 6.20.).

Çizelge 6.20. Veli Paşa Kütüphanesi, İstanbul Köprülü Kütüphanesi ve Manisa Çeşnigir Kütüphanesi girişleri

		
Veli Paşa Kütüphanesi 18.yy sonu 19.yy başı	İstanbul Köprülü Kütüphanesi 17. yy. II.Yarısı (https://www.beyaztarih.com/gunun-resmi/detay/koprulu-kutuphanesi sitesinden alınmıştır)	Manisa Çeşnigir Kütüphanesi 1831 (https://manisa.ktb.gov.tr/TR-152011/cesnigir-camii--manisa-merkez-.html sitesinden alınmıştır)

Osmanlı hamam mimarisinin genel özelliklerinden biride cephelerde fazla açıklık bulunmamasıdır. Bu özellik Balkanlarda bulunan hamamlarda da kendini tekrarlamıştır. Arslan Paşa Hamamının kuzey cephesinde sonradan duvar örülerek kapatılmış boyuna dikdörtgen biçimli ve sivri kemerli iki pencere bulunur. Giriş kapısı kuzey cephede yer almaktadır. Boyuna dikdörtgen biçimli, sivri kemerli kapı açıklığının ahşap kapı kanadı mevcuttur.

Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'nin cephelerinde neoklasik etkiler görülmektedir. Her dört cephenin yüzeyi, yatay taş silmeler ve alçı pilasterle üç kata bölünmüştür. Zemin kat pencereleri enine dikdörtgen biçimli, üst kat pencereleri boyuna dikdörtgen biçimlidir. Doğu, batı ve kuzey cephelerinin birinci ve ikinci kat pencereleri basık kemerli ve dışa taşkın kilit taşları bulunmaktadır. Doğu ve batı cephe düzenlemeleri birbirinin tekrarı niteliğindedir. Her iki cephenin birinci ve ikinci katlarında toplamda oniki pencere yer alır. Birinci katların cephe köşelerinde, köşe silmeleri mevcuttur. İkinci katların cephe köşelerinde birinci katlardan farklı olarak, pilasterler üzerinde korinth sütun başlıkları bulunmaktadır. İncelediğimiz yapıların içinden sadece korinth sütun başlığı olan Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'dir.

Güney cephesinin pencere düzeni diğer üç cepheden farklıdır. Cephenin zemin katında boyuna dikdörtgen biçimli iki giriş açıklığı görülmektedir. Birinci katta iki pencere ve iki kapı bulunmaktadır. İkinci kattaki pencereler ise diğer üç cephenin ikinci katı ile aynıdır. Kuzey cephesi, diğer cephelerden farklı düzenlenmiştir. Cephenin orta kısmı her iki yandan dışa çıkıntı yaparak ana kütlede ayrılmıştır (Çizelge 6.21.).19. yy içerisinde inşa edilen Osmanlı eğitim binalarının kuzey cephelerinde Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'ne benzer uygulamalar görülmektedir. Örnek olarak; İstanbul Fatih Askeri Rüştüyesi¹²¹(1876) (bugün Fatih İlköğretim Okulu) (Parmaksız,2008:368), İstanbul Koca Mustafa Paşa Askeri Rüştüyesi (1876) (bugün Koca Mustafa Paşa İlköğretim Okulu) (Parmaksız,2008:377), İstanbul Soğukçeşme Askeri Rüştüyesi (1876) (bugün Çocuk Mahkemeleri) (Parmaksız,2008:389), Kosova Mitroviça Rüştüyesi¹²² (1876) (Vırmiça,2012:449) ve Makedonya Manastır Adem Mahmud Okulu'nun 19.yy (Turan ve İbrahimgil,2004:64) cephe düzenini gösterebiliriz (Çizelge 6.21.).

Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'nin kuzey cephesinde görülen üçgen alınlık özellikle 19.yy Osmanlı mekteplerinin kuzey cephelerinde karşımıza çıkmaktadır. Örnek olarak; Yunanistan Rodos İdadisi'ni (1884) (Konuk,2008:166) verilebiliriz (Çizelge 6.23).Tüm özellikleri ile yapının kuzey cephe düzenlemesi Yanya'da incelediğimiz hiçbir yapıda karşımıza çıkmamaktadır. Bu da okulu diğer yapılardan ayıran belirgin özellik olarak sayılmıştır (Çizelge 6.22).

---

¹²¹Parmaksız, E. (2008). ‘*II.Abdülhamid Dönemi (1876-1909) Eğitim Sistemi Eğitim Yapıları ve Askeri Rüştüyeler*’.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

¹²²Vırmiça,R. (2012). *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I*. Kosova:Kosova Türk araştırmacı Derneği.

Çizelge 6.21. Hamidiye İnas Kız Rüştıyesi, İstanbul Fatih Askeri Rüştıyesi, İstanbul Koca Mustafa Paşa Askeri Rüştıyesi, İstanbul Soğukçeşme Askeri Rüştıyesi, Kosova Mitroviça Rüştıyesi ve Makedonya Manastır Adem Mahmud Okulu'nun kuzey cepheleri

Hamidiye İnas Kız Rüştıyesi 1899

İstanbul Fatih Askeri Rüştıyesi 1876 (bugün Fatih ilköğretim okulu) (Parmaksız,2008:368).

İstanbul Koca Mustafa Paşa Askeri Rüştıyesi 1876 (Bugün Koca Mustafa Paşa İlköğretim Okulu) (Parmaksız,2008:377).

İstanbul Soğukçeşme Askeri Rüştıyesi 1876 (Bugün Çocuk Mahkemeleri) (Parmaksız,2008:389).

Kosova Mitroviça Rüştıyesi 1876 (Vırmiça,2012:449).

Makedonya Manastır Adem Mahmud Okulu 19.yy (Turan ve İbrahilmgil,2004:64).

Çizelge 22. Hamidiye İnas Kız Rüştıyesi ve Yunanistan Rodos İdadisi'nin alnlık bölümleri

Hamidiye İnas Kız Rüştıyesi 1899

Yunanistan Rodos İdadisi 1884
(Konuk,2008:166)

Saat Kulesi'nin dört cepheside birbirinin tekrarı niteliğindedir. Kare planlı kaidenin dört tarafında birer çeşme bulunur. Kaidenin köşelerinde yer alan silindirik dört sütun, yarım daire kemerlerle birbirine bağlanmaktadır.Gövde bölümünün ortasında taş konsollar üzerine oturmuş ve taş korkuluklara sahip bütüncül balkon bulunmaktadır (Çizelge 6.23.). 19.yy içerisinde inşa edilen saat kulelerinde bütüncül balkonlar karşımıza çıkmaktadır. Örnek olarak; Yunanistan Tırhala Saat Kulesi (Konuk,2010:404), Arnavutluk Tiran Saat Kulesi (19.yy başları) (Acun,2011:116)¹²³ ve Çanakkale Saat Kulesi (19.yy sonu) gösterilebilir (Çizelge 6.23.). Balkon kısmının hemen yukarısında dört ince metal sütun üzerine oturan, çapraz tonozla örtülü saat köşkü yer almaktadır.

¹²³Acun, H. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Çizelge 6.23. Yanya Saat Kulesi, Yunanistan Tırhala Saat Kulesi, Arnavutluk- Tiran Saat Kulesi, Çanakkale Saat Kulesi'nin balkon kısımları

 <p>Yanya Saat Kulesi 1899</p>	 <p>Yunanistan Tırhala Saat Kulesi (Konuk,2010:404).</p>
 <p>Arnavutluk Tiran Saat Kulesi 19.yy başları (Acun,2011:116).</p>	 <p>Çanakkale Saat Kulesi 19.yy sonu (Acun,2011:29).</p>

Yanya'daki Han'ın sadece kuzey cephesi dışarıya açılmaktadır. Kuzey cephesi iki katlı düzenlenmiştir (Çizelge 6.24.).Üst kat ile alt katın cephe düzeni birbirinden farklıdır. Han'ın alt katında bir dizi dükkânlar bulunur. Dükkânların yer aldığı kat kaba yonu ve kesme taş duvar örgüsüne sahiptir. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli, beden duvarından biraz içerlek yapılmış yarım daire kemere sahip altı dükkân giriş açıklığı bulunur. Üst kat ise moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Üst katta boyuna dikdörtgen biçimli 17 pencere ve üç balkon kapısı bulunmaktadır. Giriş açıklığı kuzey cephenin batı kenarında yer almaktadır. Giriş açıklığı boyuna dikdörtgen biçimli ve iki ayaküstüne oturan yarım daire

kemerlidir. Han'ın cephe düzeni özellikle İstanbul'daki Büyük Çorapçı Hanı (16.yy. II. yarısı) (Güran,1978:88)¹²⁴ve Yıldızlı Hanı'n (19.yy) (Güran,1978:140) cephe düzenini andırmaktadır (Çizelge 6.24.).

Çizelge 6.24. Yanya Hanı, Büyük Çorapçı Hanı ve Yıldızlı Hanı

 <p>Yanya Han 1870</p>	 <p>Büyük Çorapçı Hanı (16.yy. II. yarısı)</p>	 <p>Yıldızlı Hanı (18.yy) (https://www.gezginrehberler.com/istanbul/yaldizli-han-fatih-istanbul/ sitesinden alınmıştır)</p>
---	---	---

Hazine Binası'nın kuzey, doğu ve batı cephelerinde pencereler bulunmaktadır. Güney cephesi ve doğu cephesinin bir bölümü ise yanındaki kilise ile bütündür. Doğu cephesi moloz ve kesme taş örgülüdür. Cephede boyuna dikdörtgen biçimli ve dışarıdan demir şebekeye sahip iki pencere bulunur. Batı cephesinin duvar örgüsü doğu cephe ile aynıdır. Cephede, doğu cephesi ile aynı biçime sahip üç pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzey cephesinde boyuna dikdörtgen biçimli üç pencere açıklığı görülmektedir. Pencerelerin ikisi yapının alt duvar seviyesinde, biri ise üst sırasında yer almaktadır. Sadece üst duvar seviyesindeki pencerenin taş tuğla almaşıklığa sahip yarım daire kemeri bulunmaktadır. Kuzey cephedeki giriş kapısı oldukça sade düzenlenmiştir. Boyuna dikdörtgen biçime sahip açıklığın üzerinde sundurma bulunmaktadır.

Süvari Kışlası'nın cephe düzenine baktığımızda cepheler yatay taş bir silme aracılığıyla iki kata bölünmüştür. Dört cephede de simetrik yerleştirilmiş toplamda 50'den fazla pencere yer almaktadır. Ayrıca her cephede atlıların girişi için yapılmış enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli büyük giriş açıklıkları bulunur. Her cephenin zemin katında enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli ve demir şebekeli pencereler görülmektedir. Doğu, güney ve batı cephelerinin birinci katlarının pencereleri boyuna dikdörtgen biçimli ve

¹²⁴Güran, C. (1978). *Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi*. Ankara:Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

yarım daire kemerlidir. Doğu ve güney cephelerinin düzeni birbirinin tekrarı iken batı cephesinin kuruluşu diğer cephelerden farklıdır. Batı cephesine, giriş mekânının ve üst kata çıkış merdivenlerinin üzerine oturduğu, yarım daire kemerli tonozlu açıklıktan girilmektedir. Cephenin kuzey kenarının üst katında ek giriş mekânı bulunmaktadır. Sadece batı cephesinde üç giriş açıklığı yer almaktadır. Bu da cepheyi diğer cephelerden ayırmaktadır. Girişlerden biri zemin katta, diğer ikisi ise üst katta bulunmaktadır. Cephede yer alan üst ve alt kat pencere açıklıkları biçim olarak diğer cepheleri tekrarlar. Kuzey cephesinin pencere düzeni diğer cephelere benzemez. Zemin kat pencere açıklıkları enine dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli ve demir şebekelidir. Üst kat pencereleri ise kare biçimli ve boyuna dikdörtgen biçimli olarak diğer cephelerden ayrılmaktadır.

Baruthane'nin doğu cephesi ile batı cephesi birbirinin aynıdır. Sadece bu iki cephenin üst duvar seviyesinde dikdörtgen biçimli küçük açıklıklar bulunur. Yapının güney ve kuzey cephesinde birer giriş bulunmaktadır. Her iki girişte yapının zemin kotundan yarım kat daha aşağı seviyededir. Girişler beden duvarından biraz içerlek yapılmış, boyuna dikdörtgen biçimlidir. Güney cephe girişi basık kemere sahip iken kuzey cephe girişi yarım daire kemerli ve sundurmalıdır.

Karakol Binası'nın cephe düzenlenmesi tıpkı Hamidiye İnas Kız Rüştüyesinde olduğu gibi neoklasik etkiler taşımaktadır. Cephelerin yüzeyi yatay iki taş silme ile üç kata ayrılmıştır. Doğu, batı ve kuzey cephe pencerelerinin biçimi birbirinin tekrarı niteliğindedir. Sadece kuzey ve doğu cephesinde üç giriş açıklığı görülmektedir. Girişler; doğu cephesinde bir, kuzey cephesinde ise ikidir. Her katın cephe köşelerinde köşe silmeleri yer almaktadır. Zemin katlarında enine dikdörtgen biçimli ve demir şebekeli pencere açıklıkları bulunmaktadır. Birinci katların pencereleri ise boyuna dikdörtgen biçimli ve iki kanatlı metal kepenklere sahiptir. İkinci katların pencere düzeni birinci katlarının tekrarıdır. Kuzey cephesinin düzeni diğer cephelerden farklılık göstermektedir. Cephenin her iki yanı orta kütlede dışa taşkın olarak, ana kütlede ayrılmıştır (Çizelge 6.25.). Kuzey cephesinin tasarımı Osmanlı Dönemi karakollarında kendini göstermiştir. Örnek olarak; İstanbul Arnavutköy Karakolu'nu¹²⁵ (1843-1844) (Çiftçi,2004:235) verebiliriz (Çizelge 6.25.) Kuzey cephesinin zemin katının orta aksındaki giriş açıklığı; boyuna dikdörtgen biçimli ve iki ayak üzerine oturan yarım daire kemere sahiptir. Yapıya esas giriş birinci katta yer alan giriş açıklığın-

---

¹²⁵ Çiftçi, A. (2004). *19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Askeri Mimari ve İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapılar*. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

dan sağlanmaktadır. Girişe çift taraflı, taş basamaklı merdivenlerle ulaşılır. Boyuna dik-dörtgen biçimli kapı açıklığı beden duvarından biraz içerlek yapılmıştır. Kuzey cephesini diğer cephelerden ayıran diğer fark ise ikinci katta yer alan balkon kısmıdır.

Çizelge 6.25. Karakol Binası ve İstanbul Arnavutköy Karakolu'nun kuzey cepheleri

	
Karakol Binası 1879	İstanbul Arnavutköy Karakolu 1843-1844 (http://wikimapia.org/Arnavutk%C3%B6y-Polis-Merkez-Amirli%C4%9Fi sitesinden alınmıştır)

6.3. Malzeme ve Teknik

Yanya vilayetindeki yapıların beden duvarları yığma yapım tekniğiyle; moloz taş, kesme taş, ince yontma taş ve kaba yonu taşlarla inşa edilmiştir. Arslan Paşa Camisi (17.yy başı) az miktarda ince yontma taşla, çoğunlukla kaba yonu ve moloz taşla inşa edilmiştir. Veli Paşa Camisi (18.yy sonu 19. yy başı) kaba yonu taşla inşa edilirken Fethiye Camisi (18. yy sonu) ve Kanlı Çeşme Camisi (18.yy ortası) kaba yonu ve moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Dört camisinde inşa malzemeleri birbiri ile benzerlik göstermektedir.

Cami kubbelerinin hepsi taş plakalar ile kaplıdır. Balkanlarda ve Adriyatik kıyılarında yer alan camilerin kubbelerinin çoğudataş plakalarla kaplıdır. Bu özellik yapıların çevredeki bölge yapıları ile ortak özelliğini göstermektedir.

Veli Paşa, Arslan Paşa, Fethiye ve Kanlı Çeşme Cami minarelerinin hepsi kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Arslan Paşa ve Fethiye Cami minarelerinin külahları kurşunla kaplıdır. Kanlı Çeşme Cami minaresinin gövde kısmı ayakta iken külah kısmı günümüze gelebilmiştir. Veli Paşa Cami minaresinin ise sadece gövde kısmı günümüze gelebilmiştir.

Arslan Paşa Türbesi yığma yapım tekniğiyle kaba yonu taş kullanılarak inşa edilmiştir.

Türbenin kubbesi içten tuğla sıraları ile örülü dıştan ise taş plakalar ile kaplıdır.

Arslan Paşa Medresesi (17.yy başları) ile Veli Paşa Medresesi (18.yy sonu 19.yy başı) yığma yapım tekniğiyle kaba yonu ve moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Arslan Paşa Medresesi'nin çatısı kiremitlerle kaplı, Veli Paşa Medresesi'nin çatısı ise taş plakalarla kaplıdır. Ayrıca Arslan Paşa Medresesi'nin, Veli Paşa Medresesi'nden farkı revak kemerlerinin taş- tuğla almaşıklığı göstermesidir.

Arslan Paşa İmareti (17.yy ilk yarısı), Fethiye(19. yy başı) ve Veli Paşa İmareti (18.yy sonu 19.yy başı) yığma yapım tekniğiyle inşa edilmiştir. Arslan Paşa İmareti kaba yonu taş kullanılarak inşa edilmiştir. Bacası içten tuğla sıraları ile örülmüş üzeri taş plakalarla kaplanmıştır. Kemerlerde taş- tuğla almaşıklığı görülmektedir. Veli Paşa ve Fethiye İmareti'nde moloz taş kullanılmıştır.Veli Paşa İmareti'nin çatısı kiremitlerle, Fethiye İmareti'nin çatısı ise taş plakalar kaplıdır. Ayrıca Fethiye İmareti'nin kemerleri ve sütunları diğer imaretlerden farklı olarak tuğladan yapılmıştır.

Veli Paşa Kütüphanesi (18.yy sonu 19.yy başı) yığma yapım tekniğiyle kaba yonu ve moloz taşla inşa edilmiştir. Kütüphanenin kubbeleri içten tuğla sıraları ile örülmüş, dıştan taş plakalarla kaplanmıştır.

Arslan Paşa Hamamı (16. yy'ın sonu 17. yy'ın başları) yığma yapım tekniğiyle kaba yonu ve moloz kullanılarak inşa edilmiştir. Kubbelere içten tuğla sıraları ile örülmüş, dıştan taş plakalarla kaplanmıştır. Bu yönüyle Arslan Paşa Türbesi ve Veli Paşa Kütüphanesi'nin kubbelerine benzemektedir.

Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi (1899) betonarme inşa edilmiştir. Çatıda kiremitler kullanılmıştır.

Han (1870) ve Hazine Binası (19.yy başı) yığma yapım tekniğiyle moloz taş ve kesme taşla inşa edilmiştir. Hazine Binası'nın çatısı taş plakalarla kaplıdır.

Saat Kulesi (1899) yığma yapım tekniğiyle kesme taştan inşa edilmiştir.

Süvari Kışlası (1815-20) ve Baruthane (19.yy başı) yığma yapım tekniğiyle inşa edilmiştir. Süvari Kışlası'nda moloz ve kaba yonu taş kullanılırken, Baruthane'de sadece moloz taş kullanılmıştır. Her iki yapısında çatısı taş plakalar ile kaplıdır. Karakol Binası (1879) ise Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi gibi betonarme inşa edilmiştir. Çatısı kiremitlerle kaplanmıştır.

6.4. Yapı Elemanları

6.4.1. Mihrap

Arslan Paşa Camisi (17.yy başı), Fethiye Camisi (18.yy sonu) ve Kanlı Çeşme Camisi'nin (18.yy ortası) mihrapları günümüze kadar orijinal haliyle gelebilmiştir. Veli Paşa Camisi'nin (18.yy sonu 19. yy başı) mihrabından ise geriye sadece mermer alınlık kısmı kalmıştır.

Arslan Paşa Cami mihrabı güney duvar eksenine yerleştirilmiştir. Beş kenarla girinti yapan mihrap boyuna dikdörtgen kütleyle sahiptir. Alçı üzerine kalem işi bezemeli mihrap, mukarnas kavsaralı ve çokgen gövdelidir. Taç ve alınlık kısmı mevcut olan mihrabın etrafını iki sıra bordür çevrelemektedir (Çizelge 6.26).

Mukarnaslı ve çokgen olması bakımından; Yunanistan Yenişehir Muharrem Paşa Camisi (16.yy II.yarısı) (Konuk,2010:485), İstanbul Kılıç Ali Paşa Camisi (16.yy sonları) ve Yunanistan Sultan İbrahim Camisi'nin (17. yy II. yarısı) (Brouskarı,2008:434) mihraplarına benzemektedir (Çizelge 6.26).

Çizelge 6.26. Arslan Paşa Camisi, Yunanistan Yenişehir Muharrem Paşa Camisi, İstanbul Kılıç Ali Paşa Camisi ve Yunanistan Sultan İbrahim Camisi mihrapları

 <p>Arslan Paşa Camisi (17.yy başı)</p>	 <p>Yunanistan Yenişehir Muharrem Paşa Camisi 16.yy II. Yarısı (Brouskarı,2008:201).</p>
 <p>İstanbul Kılıç Ali Paşa Camisi (16.yy sonları) (http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=33431 sitesinden alınmıştır)</p>	 <p>Yunanistan Sultan İbrahim Camisi 17. yy II. yarısı (Brouskarı,2008:434).</p>

Fethiye Cami mihrabı güney duvarın orta eksenine yerleştirilmiş, boyuna dikdörtgen kütleye sahiptir. Arslan Paşa Cami mihrabı gibi alçıdan yapılmıştır. Yarım daire niş üzerine kalem işi ile ince profiller yapılmıştır. Fakat kavrısı diğer cami mihraplarından ayrılarak mukarnas görüntüsü veren 'C' ve 'S' kıvrımlarıyla oluşturulmuş kabartmalardan ibarettir.

Taç kısmı bulunan mihrabın etrafını iki sıra bordür çevrelemektedir. Fethiye Camisi'nin mihrap kavsara biçimi, bölgedeki diğer mihraplardan ayrılan bir özelliktir.

Kanlı Çeşme Camisi kapalı olduğu için mihrabını görüntüleyemedik. Fakat kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre mihrap kavsarası mukarnaslı ve alçıdan yapılmıştır. Alınlık kısmı ise ahşaptandır (Brouskarı,2008:173).

6.4.2. Minber

Arslan Paşa ve Kanlı Çeşme Cami minberleri günümüze kadar aslını koruyarak gelebilmiş, Veli Paşa ile Fethiye Cami minberleri bugüne ulaşamamıştır. Kanlı Çeşme Camisi kapalı olduğundan minberini görüntüleyemedik. Elimizdeki kaynaklar minberin ahşap olduğunu ve merdiven kısmının günümüze kadar gelemediğini belirtir (Simiris,2000).

Arslan Paşa Cami minberi taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Korkuluk kenarları, köşk ve külah kısmı ahşaptandır. Geçit kısmını sivri kemerli açıklıktan meydana gelmiştir. Kaş kemere sahip süpürgelik niş içerisinde yer almaktadır. Dört ayak üzerine oturan kaş kemerli köşk bölümünün külahı pramidaldır. Minberin taç kısmı ise 19. yy'da eklenmiştir.

6.4.3. Minare

Yanya cami minareleri yapıların kuzeybatı köşelerinde konumlanır. Arslan Paşa, Fethiye ve Kanlı Çeşme Cami minareleri kare kesitli kaideli, silindirik gövdeli ve kesme taştan inşa edilmiştir. Veli Paşa Cami minaresinin diğer camilerden tek farkı kaidesinin olmamasıdır.

Arslan Paşa Cami (17.yy başı) minaresi beden duvarı üzerinde yükselmektedir (Çizelge 6.27). Balkan camilerinde minarenin duvar üzerinde yükselmesi ortak özellik olarak görülür. Duvar üstünde yükselen minarelere örnek olarak; Yunanistan Rodos Süleymaniye Cami ¹²⁶ (16.yy ilk yarısı), (Konuk,2010b:113)ve Kosova Gazi Mehmet Paşa Camisi'ni(16.yy II. yarısı) (İbrahimgil ve Konuk,2006b:596) örnek gösterebiliriz (Çizelge 6.27).

---

¹²⁶Konuk,N. (2010). "Süleymaniye Cami". İA,38, 113-114.

Çizelge 6.27. Arslan Paşa Camisi, Yunanistan Rodos Süleymaniye Camisi ve Kosova Gazi Mehmet Paşa Camisi'nin minareleri

		
<p>Arslan Paşa Camisi (17.yy başı)</p>	<p>Yunanistan Rodos Süleymaniye Camisi (16.yy ilk yarısı)</p>	<p>Kosova Gazi Mehmet Paşa Camisi 16.yy II.yarısı (İbrahimgil ve Konuk,2006b:596)</p>

Veli Paşa (18.yy sonu 19. yy başı), Kanlı Çeşme (18.yy ortası) ve Fethiye (18.yy sonu) camilerinin minaresi cami duvarına bitişik olarak konumlanmıştır (Çizelge 6.28). Örnek olarak; Yunanistan/Arta Faik Paşa Camisi (15. yy II. yarısı) (Brouskarı,2008:184), Yunanistan Tırhala Osman Şah Camisi (16.yy II. yarısı) (Konuk,2010a:392) ve Yunanistan Vodina Yeni Camisi'ni (19.yy) (Brouskarı,2008:304) verebiliriz (Çizelge 6.29). Ayrıca Veli Paşa Cami minaresinin gövde kısmının bir bölümü ile Kanlı Çeşme Cami minaresinin külah bölümü savaş sebebiyle yıkılmıştır.

Çizelge 6.28. Veli Paşa Camisi, Kanlı Çeşme Camisi ve Fethiye Camisi'nin minareleri

 <p>Veli Paşa Camisi 18.yy sonu 19. yy başı</p>	 <p>Kanlı Çeşme Camisi 18. yy ortası</p>	 <p>Fethiye Camisi 18. yy sonu</p>
--	---	---

Çizelge 6.29. Yunanistan Arta Faik Paşa Camisi, Yunanistan Tırhala Osman Şah Camisi ve Yunanistan Vodina Yeni Camisi'nin minareleri

 <p>Yunanistan Arta Faik Paşa Camisi 15. yy II. yarısı (Brouskarı,2008:184).</p>	 <p>Yunanistan Tırhala Osman Şah Camisi 16.yy II. yarısı (Giovannis Arşivi'nden)</p>	 <p>Yunanistan Vodina Yeni Camisi 19.yy (Brouskarı,2008:304).</p>
---	---	---

6.5. Süsleme Programı

Yanya'da inşa edilen yapıların bazılarında ahşap, taş, alçı ve mermer malzemeler kullanılarak süslemeler yapılmıştır. Kullanılan malzemeler üzerinde kalem işi yoğun olarak görülmektedir. Süslemeler; Yanya Kalesi'nde camilerde, Arslan Paşa Türbesi'nde, Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'nde ve Saat Kulesi'nde karşımıza çıkmaktadır.

Süslemeler ağırlıklı olarak camilerde karşımıza çıkar. Cami duvar yüzeylerinde, son cemaat yerlerinde, minaredeki şerefe altlarında, mihrabiyede, kubbelerde, kasnaklarda, tromplarda, mihraplarda, minberde ve pencerelerde görülmektedir. Süsleme programı; bitkisel, geometrik, natüromort ve yazı kompozisyonlarından oluşmaktadır.

6.5.1. Ahşap Süsleme

Yapılarımızdan sadece Arslan Paşa (17. yy başı) ile Fethiye Camisi'nde (18.yy sonu) ahşap süsleme yer almaktadır. Fethiye Camisi'nin kadınlar mahfilinin korkuluklarında görülen süsleme geometrik motiflidir. Arslan Paşa'da ise mahfil korkuluklarında, minber külahında ve son cemaat yerinin tavanında karşımıza çıkar. Arslan Paşa'nın geometrik bezemeli mahfil korkulukları Fethiye Camisi'nin mahfiline benzemektedir.

Minber külahına baktığımızda ise hem geometrik hemdepalmet ile sarmaşıkların bir arada kullanıldığı kompozisyon göze çarpmaktadır. Yapıdaki önemli ahşap bezeme son cemaat yerininin tavanında yer alan yıldız motifi ahşap tavan göbeğidir. Bölgedeki diğer camilerin hiçbirinde ahşap tavan göbeği karşımıza çıkmaz.

6.5.2. Taş Süsleme

Taş bezemenin olduğu yapılar; Yanya Kalesi, Arslan Paşa Camisi (17. yy başı), Kanlı Çeşme Camisi (18.yy ortası), Fethiye Camisi (18.yy sonu), Arslan Paşa Türbesi (17.yy başı) ve Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi (1899)'dir.

Yanya Kalesi'nin Kuzeydoğu Akropolü'nünana giriş kapısınınher iki yanında aslan ve geyik kabartması yer almaktadır. Hayvan kabartmaları Osmanlı döneminde genellikle padişahın gücünü temsil etmek için yapıldı. Kapıda yer alan kabartmalarda Ali Paşa'yı temsil edip aydınlığın ve kuvvetin gücünü yansıtmaktadır. Kale kapılarından olan, Diyarbakır Dağ kapısında da tıpkı Yanya Kale kapısında olduğu gibi aslan kabartması

bulunmaktadır.

Arslan Paşa Camisi'nde (17. yy başı) trompların alt köşeliklerindeki (Çizelge 6.30) mukarnas sıralar ve kubbe eteğinde mukarnasa benzetilmeye çalışılan prizmatik sıralar 17.yy Başkent üslubundan farklılıklar göstermektedir. Fakat Kosova Prizren'deki Sinan Paşa Camisi¹²⁷(17.yy başı) (Karakaya,2016:514-516)ile Emin Paşa Camisi'nin (19.yy ilk yarısı) (İbrahimgil ve Konuk,2006b:582) tromplarındaki mukarnas sıralar Arslan Paşa Camisi'ndeki mukarnasları andırmaktadır (Çizelge 6.30).

Çizelge 6.30. Arslan Paşa Camisi, Kosova Prizren Sinan Paşa Camisi ile Emin Paşa Camisi'nin tromp köşelikleri

		
Arslan Paşa Camisi 17. yy başı	Kosova Prizren Sinan Paşa Camisi 17.yy başı (Karakaya,2016:514-516).	Kosova Prizren Emin Paşa Camisi 19.yy ilk yarısı (http://rstyapi.com.tr/proje/14/kosova_prizen_emin_pasa_cami_19 sitesinden alınmıştır)

Fethiye, Arslan Paşa ve Kanlı Çeşme camilerinin şerefe altlarında ikişer ve üçer sıra testere dişi motifi dolanmaktadır. Örnek olarak; Arta Faik Paşa Camisi (15. yy II. yarısı) (Brouskarı,2008:184), Yunanistan Konitsa Süleyman Camisi, Yunanistan Gümölcine Yeni Camisi (16. yy sonu) (Brouskarı,2008:321) ve Kosova Şeyhler Camisi'nin¹²⁸(19. yy) (İbrahimgil ve Konuk,2006a: 231) şerefe altlarını verebiliriz.

Fethiye Camisi'nin diğer camilerden farklı bir taş süslemesi vardır. Minare kaidesinde bulunan baykuş motifli taş kabartmanın Bizans kilisesinden kalma olduğu düşünülmektedir.

¹²⁷ Karakaya, A. (2016) . Sinan Paşa Cami, İA, ek-2,514-516.

¹²⁸İbrahimgil,M.Z., Konuk, N. (2006). *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kanlı Çeşme Camisi'nin kuzey cephesinde sıralanan, dükkân girişlerinin yarım daire kemerli alınlıklarının iç kısmı geometrik süslemeye sahiptir.

Arslan Paşa Türbesi'ndeki süslemeler; kubbe eteğinde ve duvar yüzeylerine atılan sivri kemerlerin ucundaki kaba palmet motiflerinden oluşmaktadır. Palmetlerin biçimi Arslan Paşa Camisi'ndeki palmetlerin tekrarı niteliğindedir. Kubbe eteğinde ise yine Arslan Paşa Cami kubbesinin eteğinde olduğu gibi mukarnasa benzetilmeye çalışılan prizmatik sıra yer almaktadır.

Camilerin ve türbenin ardından diğer taş süslemenin görüldüğü yer Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'dir. Yapı neoklasik etkilerle yapıldığı için süslemesinde de bu etkiler görülmektedir. Yapının çatısında insan başlı frizler bulunur. Motif ağırlıkta olarak Helenistik yapılarda karşımıza çıkmakta ve bölgedeki hiçbir Osmanlı yapısında görülmez. Diğer süsleme kuzey cephesindeki balkon ile lento arasında kalan çiçek kabartmasıdır.

6.5.3. Alçı Süsleme

Arslan Paşa Camisi'nin (17.yy başı) mihrap ile mihrabiyesi, Fethiye Camisi'nin (18.yy sonu) mihrabı ve Kanlı Çeşme Camisi'nin (18.yy ortası) mihrap kavsaraları alçıdan yapılmıştır. Arslan Paşa Camisi'nin mihrap çevresini palmet ve rumi bordür çevrelemektedir.

Fethiye Camisi'nin mihrap kavsarasına baktığımızda diğer cami kavsaralarından farklı olduğunu anlarız. Kavsara, mukarnaslı olmayıp "C" ve "S" kıvrımları ile bitkisel kompozisyonla oluşturulmuştur.

Arslan Paşa Camisi'nin diğer alçı süslemesi tromp kemerleri arasındaki kısımlar ile mahfilinde görülür. Buradaki kabartmalar 17. yy'da Başkentte karşımıza çıkmayan ve sadece Rumilerle yapılan kompozisyonudur. Ayrıca motiflerin sap kısımlarının üstten işleniş biçimide yine 16. ve 17. yy Başkent yapılarında karşılaşmadığımız bezemeler arasına girmektedir. Bezeme yönü ile Arslan Paşa Cami diğer yapılardan ayrılmaktadır. Bahsettiğimiz kabartmalara en yakın örnek ise Yunanistan Yenice Mustafa Paşa Camisi'nin (17.yy) avlusundaki bir taş parçasında görmekteyiz (Yenişehirlioğlu,1995).

6.5.4. Mermer Süsleme

Yanya'daki yapılarda sadece üç yerde mermer süsleme görülmektedir. Fethiye Camisi'nde (18.yy sonu) mihrabın her iki yanında Bizans kilisesinden kalma olduğu düşünülen devşirme sütunçeler vardır. Sütunçelerde akant yaprakları ve üzüm motifleri bir arada kullanılmıştır. Arslan Paşa Camisi'nin (17.yy başı) mahfindeki mermer sütun başlıklarında bitkisel bezeme görülür. En son olarak mermer kullanımı Saat Kulesi'nde (1899) karşımıza çıkmaktadır. Kulenin, kemerler üzerine oturan kısmında Osmanlı arması ve Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası bulunmaktadır. II. Adülhamid'inyaptırdığı Saat Kuleleri'nde arma ve tuğra çok sık kullanılmıştır. Örnek olarak; İstanbul'daki Dolmabahçe Saat Kulesi (19.yy) ve Yıldız Saat Kulesi'ni (19.yy sonu) gösterebiliriz.

6.5.5. Kalem İşi Süsleme

Payitaht ve Anadolu'da görülen kalemişi örnekleri Balkanlar'da da kendini göstermiştir. 18. yy'ın başlarında batılılaşma hareketi ile Osmanlı'da hızla gelişen ve yayılan batılı resim anlayışı mimaride duvar resmi olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasik Osmanlı döneminde görülen bezeme artık Barok, Rokoko ve Ampir gibi üsluplarda yayılmaya başlamıştır. Böylelikle yeni bezeme türü ortaya çıkmıştır. Artık yapılardaki duvar resimlerinde "C" ve "S" kıvrımları, akantus yaprakları, natürmortlar, mimari tasvirler, çiçekler gibi batılı motifler ve kompozisyonlar görülmektedir. Kompozisyon ve motifler, bazen klasik dönem Osmanlı motifleri olan rumi, lotus, palmet, hatayi ve şakayıklarla birlikte kullanılmıştır.

Yanya'daki camilerimizden sadece üç tanesi kalem işi ile batılı resim geleneğini ortaya koyar. Bunlar; Arslan Paşa (17.yy başı), Fethiye (18.yy sonu) ve Kanlı Çeşme (18.yy ortası) camileridir. Kanlı Çeşme Camisi'nin iç mekânını görüntüleyemedik. Fakat eldeki resim ve kaynaklardan bilgi alabilmekteyiz. Kaynaklardan bazıları yapının tromp kemerlerinde, kubbede ve kubbe kasnağında; bitkisel motifler ve yazı kompozisyonları olduğunu belirtmektedir (Brouskarı,2008:17). Camilerdeki bezemelerin hangi sanatçı ya da sanatçılar tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Sanatçı sorunu Balkanlar veAnadolu yapılarında görüldüğü gibi Yanya'daki yapılarda da karşımıza çıkmaktadır.

Fethiye Camisi'nde batılı duvar resmine ait motifler yer almaktadır. Fakat duvar resimleri restorasyon geçirmesine rağmen günümüzde belirli kısımları silinmiştir. Bezemeler; kubbede, tromplarda, mahfilde ve mihrapta karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; bitkisel,

geometrik, nesneli ve natürmortlardan oluşmaktadır. Nesneli süsleme olarak kubbede ve mihrapta sütun motifleri yer almaktadır. Kubbede; sekiz sütunla taşınan kubbeli mekân tasviri görülmektedir (Çizelge 6.31). Aşağıdan merkeze doğru yükselen sütunlar kubbede hacim kazandırmış ve iç mekânın etkinliğini artırmıştır. Adeta aşağıdan yukarıya bakan kişide, sütunlarla taşınan bir kubbe altında duruyormuş hissi yaratmaktadır. Bezemenin benzer örneği; İzmir Eski Mordoğan Köyü Camisi¹²⁹ (15.yy) (Çağlıtütüncigil,2012) ve Muğla Kurşunlu Camisi'nin¹³⁰ (15.yy sonu) (Hatipoğlu,2007:116) kubbelerinde karşımıza çıkmaktadır (Çizelge 6.31). Arada yüzyıl farkı olsada bahsedilen sütun motifinin Osmanlı'nın çeşitli dönemlerinde kendini tekrarladığını görmekteyiz.

Çizelge 6.31. Fethiye Camisi, İzmir Eski Mordoğan Köyü Camisi ve Muğla Kurşunlu Camisi'nin kubbe bezemeleri

		
<p>Fethiye Camisi 18. yy sonu</p>	<p>İzmir Eski Mordoğan Köyü Camisi 15.yy (Çağlıtütüncigil,2012)</p>	<p>Muğla Kurşunlu Camisi 15. yy sonu (Hatipoğlu,2007:338)</p>

Nesneli süslemenin haricinde Fethiye Camisi'nin mihrabında, tromplarında ve mahfil kemer ile sütunlarında da yoğun olarak natürmortlar karşımıza çıkmaktadır. Bahsedilen natürmortlar ağırlıklı olarak çiçek, çiçek arajmanları ve meyvelerlerden oluşmaktadır. Camide yer alan natürmortların en güzel tasvir edildiği yapılara örnek olarak; İzmir Eski Mordoğan Köyü Camisi (15.yy sonu) (Hatipoğlu,2007:116), Kosova Sinan Paşa Camisi

¹²⁹ Çağlıtütüncigil, E. (2012). "Eski Mordoğan Köyü (İzmir) Cami Süslemeleri." *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25) 139-162.

¹³⁰ Hatipoğlu, O. (2007). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İş Tezyînâtı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

(17.yy başı) (Karakaya,2016:514-516), Arnavutluk Tiran Hacı Ethem Bey Camisi (18.yy sonu) (Eyice,1994:415,416) ve Yozgat Baş Çavuş Camisi'ni (19.yy) (Hatipoğlu,2007:103) verebiliriz.

Arslan Paşa Camisi'nin kalemişleri Fethiye Camisi'ndeki gibi batılı tarzda değildir. Daha çok klasik Osmanlı dönemine ait motifler yer almaktadır. Bunlar; palmet, rumi, lotus ve bitkisel ile geometrik bezemelerle birlikte bulunur. Süslemelerin bulunduğu yerler; harim taç kapısı, mihrap, minber, kubbe, kubbe kasmağı, tromp kemerleri arasında kalan kısımlar ve pencere kemerleri ile alınlıklarında bulunmaktadır. Harim giriş kapısını çevreleyen bordürde rumi motifleri bulunur. Kubbe göbeğinde bitkisel kompozisyon ve mızrak ucu motifi bir arada kullanılmıştır. Kasnakta ise celi sülüs ile yazılan ayetelkürsi yer alır. Beden duvarlarının alt seviyesindeki pencerelerin alınlıklarında, camide oldukça sık karşılaştığımız mızrak ucu motifi görülür. Alınlıkların iç kısımlarında hatayiler ve aralarında ayet ile yazı kompozisyonları bulunur. Yazıların istifi, zemininde kullanılan renk ve harflerin iç kısımlarının başka renge boyanması gibi özellikler tamamen Başkent üslubunu yansıtmaktadır. Bahsettiğimiz bezemeye en yakın örnek ise Yunanistan Gümölcine Yeni Camisi'nin (16. yy sonu) (Brouskarı,2008:321) mahfil altı ve pencere alınlıklarında görülen çinilerdir.

Arslan Paşa Camisi'nin üst duvar seviyesindeki pencere kenarlarında gördüğümüz bezemeler 17.yy İstanbul Sultan Ahmet çinilerindeki bitkisel kompozisyonları andırmaktadır. Belli bir yerden çıkıyormuş görüntüsünü veren çiçekler, yuvarlak kıvrım oluşturarak ve yukarıya doğru giderek küçük buket halini almaktadır. Bahsettiğimiz motiflerin fırça darbelerindeki üslupsal özellikleri, Başkent örneklerinden ayrılmasına sebep olmuştur. Ayrıca minberde ve tromplarda yer alan bezemeler sadece bu yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Camilerin dışında Arslan Paşa Türbesi'nin kubbesinde bitkisel ve geometrik motifli kalemişleri görülmektedir. Türbede yer alan kalem işleri Arslan Paşa Camisi'nde görülen bezemelerin tekrarı niteliğindedir.

7.SONUÇ

Yanya şehri kurulduğu zamandan itibaren çeşitli uygarlıklara ve topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Fakat yüzyıllar içerisinde tıpkı diğer şehirlerde olduğu gibi birden fazla kez işgal edilmiştir. Çeşitli Balkan devletlerinin ve güçlerinin süre gelen işgalleri sonucunda 1430 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girmiştir. Bu süreçten sonra Yanya, fetih ve iskanla birlikte gelişmeye başlamış, imar faaliyetleride artmıştır. Cami, medrese, imaret, türbe, hamam ve kütüphaneyi içeren külliyeler, zaviye, okul, han, hazine binası, süvari kışlası, baruthane, karakol binası, saat kulesi, konak ve saray gibi kısacası dini, sivil, askeri, ticari ve eğitim yapılarının bütününe kapsayan yapılar kısa zamanda inşa edilmiş ve şehir mimari anlamda gelişerek Osmanlı kenti kimliği kazanmıştır.

Yanya, kale ve surlar tarafından çevrelenmektedir. Kuzeydoğu ve Güneydoğu Akropollerine sahip kale iki kısma ayrılan belirli yapı ve yapı gruplarını içermektedir. Şehir kalesi nitelikleri yansıtan kale, Bizans dönemi'nde inşa edilse de Ali Paşa tarafından yıktırılıp tekrar inşa edilmiştir. Kuzeydoğu Akropolü'nde toplamda yedi yapı vardır. Bunlar; Arslan Paşa Külliyesi (cami, medrese, imaret, türbe, hamam), Süvari Kışlası ve Veli Paşa Kütüphanesi'dir. Güneydoğu Akropolü'nde ise; Fethiye Camisi, imareti, Ali Paşa Türbesi, Hazine Binası, Baruthane ve sadece günümüze zemin kalıntıları gelebilen Fethiye Medresesi ile Ali Paşa Sarayı'dır. Kale dışındaki yapılar ise; Saat Kulesi, Karakol Binası, Ali Paşa Müzesi, Veli Paşa Külliyesi (cami, medrese ve imaret), Han, Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi ve zemin kalıntıları günümüze kadar gelebilen Gazi Evrenos Bey Zaviyesi'dir. Günümüze kadar ulaşamayan fakat bilgi ve belgesinden tespit edebildiğimiz yapılardan sadece biri kale içerisinde yer almakta, diğer yapılar kale dışında bulunmaktaydı. Kale dışında bulunan yapılar; Namazgah, Bayraklı Camisi, Osman Çavuş Camisi, Mehmet Ağa Camisi, Hamidiye Gureba Hastanesi, Yanya Hastanesi (G. Hatzikostas Hastanesi), Mekteb-i İdadi-i Mülkisi (Yanya Lisesi), Kışla ve Hükümet Konağı'dır. Kale içindeki yapı ise; Askeri Hastane'dir.

Yanya'da Osmanlı döneminden günümüze kalan sadece dört cami bulunmaktadır. Yapılardan üçü külliye içinde, biri bağımsız konumdadır. Külliye yapılarının ilk inşa halleri maalesef günümüze kadar korunamamış ve birden fazla restorasyon geçirmişlerdir. Bölgedeki dini vakıfların inşa banileri; Arslan Paşa, Ali Paşa ve Veli Paşa'dır. Arslan Paşa'ya ait külliye Kuzeydoğu Akropolü'nde yer alır. Yanya'daki en geniş kapsamlı yapı topluluğudur. Fakat külliye içinde bulunan darülhadis yıkılmış, imaretin ve

hamamın örtü sistemi ise günümüze kadar gelememiştir. Ali Paşa'ya ait Fethiye Külliyesi Güneydoğu Akropolü'nde bulunmaktadır. Külliye, Arslan Paşa Külliyesine oranla daha küçüktür ve medresesinin sadece zemin kalıntıları günümüze gelebilmiştir. Veli Paşa'ya ait külliye ise diğer iki külliye'den daha küçük olmakla birlikte bölgedeki tek kütüphaneye sahip olması bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır.

Yanya'da bulunan camilerin hepsi plan, kütle tertibi ve örtü düzeni yönünden incelendiğinde tek mekânlı ve kubbeli camiler olarak ayrılmaktadır. Camilerin hepsinde kubbeye geçiş tromp ile sağlanarak, kubbe sekizgen kasmağa oturmaktadır. Yanya yapılarının örtü sisteminde gelenek halinde kullanılan taş plakalar dört caminin kubbesinde de görülür. Örtü sisteminin hemen altında ise testere dişli saçak ve silme saçak uygulanmıştır. Camilerin beden duvarlarında malzeme olarak moloz taş, kaba yonu taş, kesme taş ve ince yontma taş kullanılmıştır. Arslan Paşa Cami ince yontma taş, kaba yonu ve moloz taşla inşa edilirken, Fethiye Camisi (18. yy sonu) ve Kanlı Çeşme Camisi (18.yy ortası) kaba yonu ve moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Veli Paşa Camisi (18.yy sonu 19. yy başı) sadece kaba yonu taşla inşa edilmiştir. Minarelerin hepsi kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Arslan Paşa minaresi cami duvarı üzerinde yükselirken, Veli Paşa, Kanlı Çeşme ve Fethiye Cami minareleri cami duvarına bitişiktir.

Arslan Paşa, Veli Paşa ve Kanlı Çeşme camilerinin kapalı son cemaat yerleri vardır. Fethiye Camisi'nin son cemaat yeri günümüzde ayakta değildir. Kanlı Çeşme Camisi'nin son cemaat yeri L şemaya sahip iken Veli Paşa'nın üç birimli son cemaat yeri bulunmaktadır. Arslan Paşa'nın son cemaat yeri Yanya'daki çift revaklı olma özelliği taşımasından dolayı tek örnektir. Arslan Paşa, Fethiye ve Veli Paşa camilerinin son cemaat yerlerinde birer mihrabiye bulunmaktadır. Kanlı Çeşme Camisi'nin son cemaat yeri bulunmasına rağmen kaynaklarda mihrabiyeden bahsedilmemiştir. Fakat biz son cemaat yeri olması bakımından mihrabiyesinde olduğunu düşünmekteyiz. Arslan Paşa mihrabiyesi çokgen gövdeli ve mukarnas kavsaralıdır. Fethiye Cami ile Veli Paşa mihrabiyeleri ise birbirine benzemektedir. İkiside yarım daire niş içerisindedir.

Cephelerdeki pencerelerin düzenine baktığımızda, hemen hemen her camide aynı biçimde ve simetrik düzende konumlandığını görmekteyiz. Pencereler, boyuna ya da enine dikdörtgen biçimde ve yarım daire kemerlere sahiptirler. Sadece Kanlı Çeşme Camisi'nin alt duvar seviyesindeki pencere düzeni diğer camilerden ayrılır. Buradaki pencereler dükkân kapısına ve penceresine çevrilmiştir. Tüm camilerdeki taç kapılar kuzey cephede yer almaktadır. Sadece Kanlı Çeşme Camisi'nin son cemaat yerinin dükkânlara

çevrilmesinden dolayı birden fazla açıklığa sahiptir. Camilerin taçkapılarına baktığımız da benzer özellikler taşıdıkları görülmektedir. Taç kapılar; boyuna dikdörtgen biçimli, yarım daire kemerli ve çift ahşap kapı kanatlarından oluşmaktadır.

Arslan Paşa, Fethiye ve Kanlı Çeşme camilerinin mihrapları günümüze kadar asli hali ile gelebilmiş iken Veli Paşa Cami mihrabından sadece alınlık kısmı gelebilmiştir. Fethiye Cami mihrabı yarım daire niş içinde, Arslan Paşa Cami mihrabı ise çokgen gövdeye sahiptir. Kanlı Çeşme Cami mihrabını yakından göremedik. Kaynaklarda da mihrap hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Camilerden sadece Arslan Paşa ve Kanlı Çeşme Camisi'nin minberleri günümüze kadar gelebilmiştir. Her iki caminin minberleride Osmanlı minber geleneğini devam ettirecek şekilde düzenlenmiştir.

Yanya'da inşa edilen camilerde ahşap, taş, tuğla, mermer ve alçı malzemeler kullanılarak süslemeler yapılmıştır. Ayrıca Kanlı Çeşme, Fethiye ve Arslan Paşa Cami duvar yüzeylerinde de kalem işi görülmektedir. Camilerde yer alan süslemeler; son cemaat yerlerinde, sütunlarda, taç kapılarda, revak yüzeylerinde, mihrap, minber ve pencere kemerlerinde bulunur. Bununla birlikte kubbede, kasnakta, tromplarda ve duvar yüzeylerinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca minarelerin şerefe altlarında da camiye oranla az da olsa bezeme görülmektedir. Bahsettiğimiz yerlerdeki süslemeler; mukarnas, bitkisel, geometrik, nesneli, natüremort ve yazı kompozisyonlarından oluşur.

Günümüzde Yanya'da ayakta kalabilen sadece iki türbe vardır. Türbelerin biri Arslan Paşa'ya, diğeri Ali Paşa'ya aittir. Arslan Paşa Cami avlusunda yer alan sekizgen planlı türbenin üzeri kubbe ile örtülü, plan, kütle tertibi ve örtü sistemi açısından tipik Osmanlı türbe geleneğinin devamı niteliğindedir. Türbe sembolik inşa edilmiş ve içinde hazire yer almamaktadır. Ali Paşa'ya ait türbe Fethiye Camisi'nin önünde bulunmaktadır. Türbe diğerdinden farklı olarak üzeri sadece demir kafes ile örtülüdür.

Bölgede üç medrese ve bir kütüphane mevcuttur. Medreselerden biri Arslan Paşa diğeri ise Veli Paşa Külliyesi'ndedir. Fethiye (Ali Paşa) Külliyesi'ne ait medreseden geriye sadece zemin kalıntıları gelebilmiştir. Arslan Paşa Medresesi L şeklinde plana sahip ve revaklıdır. Veli Paşa Medresesi ise diğeri medreseye oranla oldukça küçüktür. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve revaklıdır. Her iki medresede dersane odasına benzer bir birim yer almamaktadır. Fakat plan ve örtü düzeni ile Osmanlı medrese mimarisine uygun olarak inşa edilmiştir. Arslan Paşa ve Veli Paşa medresesi kırma çatı ile kaplıdır. İki medresede kaba yonu ve moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Arslan Paşa Medresesi'nin revak kemerlerinde Veli Paşa'dan farklı olarak Bizans tarzı almaşık (taş-tuğla) biçim

uygulanmıştır. Cephe düzenlerine baktığımız zaman Arslan Paşa Medresesi'nin, Veli Paşa Medresesi'nden diğer farkı doğu cephesinin iki katlı olmasıdır. Her iki medresesinde pencere biçimleri birbirine benzemektedir. Boyuna dikdörtgen biçimlidir. Veli Paşa'nın yaptırdığı kütüphane bölgedeki tek kütüphane olma özelliğini taşımaktadır. Külliye içinde yer almayan yapı, Arslan Paşa Külliyesine yakındır ve Arslan Paşa'nın medresesine bağlıdır.

Yanya'da günümüze ulaşabilen üç imaret mevcuttur. Üçüde külliye içindedir. Arslan Paşa, Fethiye ve Veli Paşa külliyelerine ait olan imaretler Osmanlı imaret geleneğine uygun olarak inşa edilmiştir. Arslan Paşa İmareti üç bölüme ayrılmış, Veli Paşa ile Fethiye imaretleri iki uzun bölüme ayrılmıştır. Fethiye İmareti diğer imaretlerden farklı olarak doğusunda su deposu bulundurmaktadır. Arslan Paşa ile Fethiye imaretlerinde yarım daire kemer kullanılmış, kemerlerde de almaşık form uygulanmıştır. Arslan Paşa İmareti'nin örtü sistemi yıkılmış, Veli Paşa ve Fethiye imaretleri çatı ile kaplıdır. Arslan Paşa İmareti kaba yonu taştan inşa edilirken, Fethiye ile Veli Paşa İmareti moloz taştan inşa edilmiştir. Yapıların cephe düzenlerine baktığımız zaman Veli Paşa İmareti'nin diğer imaretlere oranla cephelerde daha fazla penceresi mevcuttur.

Bölgede ayakta kalabilen sadece Arslan Paşa Hamamı vardır. Hamam, külliye sınırlarının dışına inşa edilmesine rağmen külliye grubuna dahil edilmiştir. Tek mekânlıdır. Soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık ve su deposundan oluşmaktadır. Soyunmalık ve sıcaklık mekânlarının üzeri kubbe ile örtülü, ılıkılık beşik tonozla örtülüdür. Hamamın sadece kuzey cephesinde iki pencere vardır ve pencerelerde duvar örülerek kapatılmıştır. Yapının ana inşa malzemesinde kaba yonu ve moloz taş kullanılmıştır. İç mekân mozaik harçla örülmüş, kubbelerde tuğla malzeme kullanılmıştır. Kemerlerde tuğla-taş kullanılarak almaşık teknik uygulanmıştır. Genel olarak baktığımızda Osmanlı hamam mimarisi geleneğine uygun olarak inşa edilmiştir. Fakat günümüzdeki durumu oldukça kötü vaziyettedir. Acilen restorasyon geçirmesi gerekmektedir.

Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi bölgedeki kız okuludur ve günümüze kadar gelebilen tek eğitim yapısıdır. Batılılaşmanın etkisiyle ortaya konulan eser neoklasik etkiler taşımaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen plana sahip ve bahçe içinde yer almaktadır. Bodrum katı üzerinde yükselen bina iki katlıdır. Bir hol ve ona açılan odalardan meydana gelmektedir. Üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Cephe düzenleri birbirinin tekrarı niteliğindedir. Neoklasik etkinin en çok görüldüğü yer ise kuzey cephesidir. Cephede orta kütle, yan kütlelerden ayrılarak dışa çıkmıştır. Ayrıca tepede yer alan Helenistik biçimli üçgen alınlık

batılı tarzı vurgulamaktadır. Kuzey cephe ve güney cephelerinde, aynı aks üzerinde birer giriş bulunmaktadır. Bahsettiğimiz cephe düzenlemesi sadece rüştüyede karşımıza çıkmaktadır. Yapı, bölgedeki betonarme inşa edilen iki yapıdan biridir.

Ayakta kalabilmiş ticari yapılar içerisindeki Han, kale dışında bulunmaktadır. Han'ın kendine özel ve yapıldığı arsaya göre simetrik planı vardır. Bir iç avlu, odalar, ahır ve ek mekânlardan meydana gelmektedir. Dış cephesinde ise dükkânlar yer almaktadır. Plan olarak baktığımızda Osmanlı şehir hanlarının devamı niteliğindedir. Bölgede inşa edilen diğer ticari yapı Hazine Binası'dır. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Birbirine açılan yuvarlak kemerler aracılığıyla dört bölüme ayrılmıştır. İçten beşik tonozla, dıştan ise kırma çatı ile kaplıdır. Cephelerde fazla açıklık yoktur. İnşa malzemesi ise handa olduğu gibi moloz ve kesme taştır.

Şehrin merkezindeki Saat Kulesi batılı tarzda ortaya konulan mimari eserlerden biridir. Kare kaide üzerine oturan kule, yuvarlak kemerler aracılığıyla taşınan bir balkon ve onun hemen üzerindeki saat köşküne sahiptir.

Tez konumuza dahil iki yapıdan biride Ali Paşa Sarayı'dır. Günümüzde yıkılmış yapının iki veya üç katlı olduğu ve 300'den fazla odadan oluştuğu bilinmektedir. Bir diğeri ise Ali Paşa Müzesi'dir. Yanya Adası'ndaki yapı Ali Paşa Evi olarak bilinmektedir. Fakat yapının banisi Ali Paşa olmadığı gibi, Osmanlı yapısında sayılmamaktadır. Sadece Paşa'nın burada öldürülmesi sebebi ile ev tanımlamasını almıştır. Aslında manastıra ait keşişlerin kaldığı hücrelerden meydana gelen yapıdır. Biz yapıyı Ali Paşa'nın Müzesi kapsamında tez konumuza dahil ettik.

Günümüze kadar gelebilen askeri yapılar ise; Süvari Kışlası, Baruthane ve Karakol Binası'dır. Süvari Kışlası ve Baruthane Ali Paşa tarafından, Karakol Binası ise Ahmet Rasim Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Süvari Kışlası bölge için önemli bir yapıdır. Çünkü şehrin askeri eğitimi burada verilmekteydi. Plan itibari ile kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, iki katlı ve geniş bir alanı kaplamaktadır. Bina kemerler ve sütunlar aracılığıyla dört bölüme ayrılmıştır. Cephe düzenine baktığımızda bölgedeki askeri binalar arasında en çok pencereye sahip olan yapıdır. 50 'den fazla penceresi vezemin katta atlılar için yapılmış dört giriş açıklığı vardır. Diğer askeri yapı ise Baruthane'dir. Yapı, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. İçten beşik tonozlarla örtülü, dıştan kırma çatı ile kaplıdır. Cephelerde pencere düzeni yoktur. Sadece doğu ve batı cephelerinin üst duvar seviyesinde dikdörtgen biçimli küçük açıklıklar bulunur. Kuzey ve güney cephelerinde ise iki giriş açıklığı bulunmaktadır. Baruthane moloz taştan inşa edilirken Süvari Kışlası hem moloz taş

hemde kaba yonu taşla inşa edilmiştir.

19.yy batılılaşma etkileri taşıyan Karakol Binası diğer askeri binalardan farklı olarak neoklasik etkiler taşımaktadır. Kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı şemalıdır ve üç katlı olarak düzenlenmiştir. Geniş bahçe içinde yer alan bina, üç taraftan duvarlarla çevrilidir. Üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Cephe düzenini incelediğimizde; cephe yüzeylerinin yatay iki taş silme ile üç kata ayrıldığını görmekteyiz. Ayrıca her katın köşelerinde köşe silmeleri mevcuttur. Süvari Kışlası kadar olmasa da her katta pencereler görülmektedir. Özellikle kuzey cephe düzenlenmesi Yanya'da batılı tarzda inşa edilmiş en güzel mimari örneklerindedir. Cephenin iki yan kütlesi orta kütlede ayrılmıştır ve tam merkezde merdivenli giriş kapısı bulunmaktadır. Hamidiye İnas Kız Rüştüyesi'nden sonra ikinci betonarme yapıdır.

Ele alıp incelediğimiz yapılar gerek plan gerek süsleme özellikleri açısından Osmanlı sanatının Erken, Klasik ve Geç dönemlerinin her üçünüde kapsamaktadır. Her ne kadar üç dönem içerisinde de yer alan özellikleri yansıtır olsalar da ağırlıklı olarak 17. yy'ın yani klasik dönemin etkileri daha fazladır. 17. yüzyıl ara dönem olarak sayılır. Çünkü araştırmacıların birçoğu bu yüzyılı 16.yy'a bağlamaktadır. Oysaki dönemi ayrı bir şekilde ele almak gerekmektedir. 17.yy'ın mimarisi, 16. yy'ın klasik dönemini tekrar etmektedir. Başkentte (İstanbul) dönem içerisinde imar faaliyetleri yavaşlamış fakat Taşra'da ise fazlalaşmıştır. Bunun sebebi; Taşra'da görevli paşalar ve yerel yöneticilerin maddi gücünün artmasıdır. Bu da bölgedeki yapılaşmayı hızlandırmıştır. Balkanlar'da da benzer durum geçerli olmuştur. Ortaya konulan Osmanlı eserleri Başkentte özgü tasarımlar olsa da birbirlerinden ayrılmaktadır. Planlardaki orantısızlıklar ile farklılıklar ve mimari süslemede özellikledemotif biçimlerinde benzersiz örneklerin yer alması aynı yüzyıl içerisinde İstanbul'daki eserlere tam anlamıyla benzememektedir.

Yanya'daki yapılarda İstanbul'daki gibi estetik kaygı söz konusu olmamıştır. Busebeple İstanbul'dan farklı, yeni ve özgün mimari tasarımlar yerine bölgesel ve yerel özellikler kullanılmış, İstanbul özelliklerine benzetilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar benzer özellikler gösterilesede kendine has biçimlerin oluşması, ortaya konulan eserlerin ne kadar önemli olduğunun kanıtıdır.

Son olarak; Yanya'da inşa edilen her yapının önemi büyüktür. Fakat ilgisizlik ve kaderlerine terk ediliş sebebiyle adeta yok olma aşamasına gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Acun, H. (2011).*Osmanlı İmparatorluğu Saat Kuleleri*. Ankara:Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Aslanapa, O. (1986). *Osmanlı Devri Mimarisi*. İstanbul:İnkılap Yayınevi.
- Ayverdi, E.H.(2000a). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Romanya Macaristan I-II*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Ayverdi, E.H.(2000b). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya II*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Ayverdi, E.H.(2000c). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Bulgaristan Yunanistan, Arnavudluk IV*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Ayverdi, E.H.(2000d). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya III*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Αγγελικη, Τ.-Γεωργιος,Β.(2003). *Τα Μουσουλμανικα Τεμενη Των Ιωαννινων*. Πτυχειακη Εργ Ασια, Τ.Ε.Ι. Πειραια Σχολη Τεχνολογικων Εφαρμογων Τμημα Πολιτικων Δομικων Εργων.(Aggeliki.T., Georgios.B (2003). Yanya Müzesinde Bugün, Yayınlanmamış Doktora Tezi.T.E.I.(Okulun Adı) Teknolojik Uygulamalar Enstitüsü)
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Yıldız Esas Evrakı Defterleri (Y.EE.d.)*. Yanya Hamidiye Kız Rüşdiye Mektebi'ne ait Albüm No:404.
- Beydilli, K.(2011). "Tepedenli Ali Paşa." İslam Ansiklopedisi. 40, 476-499.
- Bıçakçı, İ.(2003). *Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri*. İstanbul: İsar Vakfı Yayınları.
- Brouskarı, E. (Editör).(2008). *Ottoman Architecture In Greece*. Hellenic Ministry Of Culture Directorate Of Byzantine And Post-Byzantine Antiquities.
- Bülbül,S.(2011). *Manastır Şehri'ndeki Osmanlı Mimarisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.
- Çağlıtütüncigil, E. (2012).“Eski Mordoğan Köyü (İzmir) Cami Süslemeleri.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25) 139-162.
- Çam,N. (2000). *Yunanistan'daki Türk Eserleri*. Ankara: Türk Tarik Kurum Basımevi.
- Çeko, B.(2009). *Balkanlardaki Osmanlı Dönemi Camileri ve Prizren Sinan Paşa Camii Örneğinde Koruma Yaklaşımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bölümleri Enstitüsü.İstanbul.
- Çiftçi, A. (2004).*19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Askeri Mimari ve İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapılar*. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Delilbaşı, M.(1987). “Selanik ve Yanya'da Osmanlı Egemenliğinin Kurulması.” *Bellekten*, L1 (199),75-106.

- Delilbaşı, M.(1997).“1564 Tarihli Mufassal Yanya Livası Tahrir Defterine Göre Yanya Kenti ve Köyleri”. *Belgeler*, XVII (21), 1-40.
- Elik,E.Aydemir, A. İ. (2018). “Türk Hamam Mimarisinin Yapısal ve Mekânsal Özellikleri.”*Kent Akademisi*, 11 (33), Issue 2,274-281.
- Erarslan, C. (2018). *Fotoğraflarla Sultan II. Abdülhamid Dönemi Sağlık Müesseseleri: Hastaneler*. Hat Baskı Sanatları:İstanbul.
- Eroğlu, B.(1990).*Bazı Örnekleri İle Anadolu’da Tarihi Türk Kütüphane Mimarlığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniverisitesi Fen Bilimleri Üniversitesi, Konya.
- Ersoy,B. (1991).*İzmir Hanları*.Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Eryılmaz, H,İ. (2018).*II. Abdülhamid Dönemi Camileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Eryüksel,E.(2005).“*Safranbolu Şehrinde 17.-19.Yüzyıl Osmanlı Camiler*.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi,Ankara.
- Escutis.(2008).*Elevating And Safeguarding Culture Using Tools Of The Information Society Dusty Traces Of The Muslim Culture*. Athens:Livanis Publishing Organization S.A.
- EyiceS.(1954). “Yunanistan’da Türk Mimari Eserleri.”*Türkiyat Mecmuası*, XI, 205-230.
- Eyice, S. (1960). “İzmit’de Büyük Hamam ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme,”*Tarih Dergisi*, XI, (15) 99-120.
- Eyice,S. (1994).“Edhem Bey Camii,”İslam Ansiklopedisi,10,415-416.
- Eyice, S. (1997).“Havuzlu Hamam,” İslam Ansiklopedisi,16,542.
- Giarlelis, C., Kremezis, P., Spanos,C.(2007,January). “The Hamam Of Ioannina: Analysis And Restoration”. International Symposium Studies On Historical Heritage, İstanbul: Yıldız Technical University Research Center For Preservation Of Historical Heritage 1-9.
- Görür Demir, E. (2015). “İnas Rüşdiye Mektepleri: Yanya Hamidiye İnas Rüştiye Mektebi Örneği.”*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,8 (36) 311-322.
- Gözaçık, M.A. (1999). “Geçmişten Günümüze Yanya.” *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi*,31 (181), 31-43.
- Gümüşsoy, G.(2008). “Yanya-Tırhala Olayları ve Osmanlı Devleti,” *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*.(19) 97-112.
- Güran,C.(1978). *Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Hatipoğlu, O. (2007). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İşi Tezyînâtı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

İbrahimgil, M.Z., Konuk, N. (2006). *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İbrahimgil, M.Z., Konuk, N. (2006). *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İnternet:http://rstyapi.com.tr/proje/14/kosova_prizen_emin_pasa_camii 19 14

1 Mayıs 2019'da alınmıştır.

İnternet:<http://www.citiestips.com/view/-248915> 12 Mayıs 2019'da alınmıştır.

İnternet:<http://www.nit-istanbul.org/kielarchive/index.php> 10 Mayıs 2019'da alınmıştır.

İnternet:<https://ioanninabars.gr/vintage-κουρμανιό-και-γυαλί-καφενέ/> 7 Mayıs 2019'da alınmıştır.

İnternet:<http://www.bakisaridakal.com/birzamanlaryanya.pdf> 7 Mayıs 2019'da alınmıştır.

İnternet:www.eskiturkiye.net/yanya 11 Mayıs 2019'da alınmıştır.

İnternet: Γυμνασιο Περαματος Ιωαννινα Σχ. Ετος (2014)<http://gym-peram.ioa.sch.gr/wp-content/uploads/politistiko2014.pdf> 30 Kasım 2017'de alınmıştır.

İnternet:TheReligiousMonements<https://zsgiannina.gr/wp-content/uploads/2017/03/609.2-Λατρευτικά-μνημεία.pdf> 20 Mart 2017'de alınmıştır.

İnternet:http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_db_advsearchresults.php?pageNum_rsObject_search=0&totalRows_rsObject_search=32&country=HEL&class=none&kinds=none&century=none&keyword=ioannina&Submit=Search 20 Kasım 2017'de alınmıştır.

İnternet:https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2017/11/122_118-144.pdf?fbclid=IwAR0tc52XcxTt0CwzyfkUWfnPNzGFddnqfYlgHkKJtcMcrfbLK2soDFvB6Ck 31 Mart 2018'de alınmıştır.

İnternet:http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_object_details.php?objitem=81

İnternet:http://earthlab.uoi.gr/escutis/fend_virtualtours_3d.php 20 Kasım 2017'de alınmıştır.

İnternet:http://gap180.com/apokatastasi-mnimeiw/60-meleti-apokatastasis-xamam?fbclid=IwAR0hfpNpOPuW_UBdGsbNSUagjPt_oDNBYlQwTUcXXH7gSQ0Rux6KNLVsDjk 26 Eylül 2018'de alınmıştır.

İnternet:<https://3dwarehouse.sketchup.com/search/?q=ioannina&searchTab=model> 31 Ocak 2017'de alınmıştır.

İnternet:https://www.kastra.eu/castleen.php?kastro=ioannina&fbclid=IwAR12nNMcrJPP_O_W6BE5pciCTffGdRAK_REYgsq1kKHOXawu92gYW16zFB2o 5 Eylül 2018'de

alınmıştır.

İnternet:http://www.albanianhistory.net/1813_Hughes/index.html 19 Mayıs 2018'de alınmıştır.

İnternet:<https://archnet.org/sites/9160> 20 Eylül 2017'de alınmıştır.

İnternet:https://www.archaiologia.gr/blog/archaeological_site/κάστρο-ιωαννίνων/ 12 Eylül 2017'de alınmıştır.

İnternet:<https://www.beyaztarih.com/gunun-resmi/detay/koprulu-kutuphanesi> 12 Eylül 2017'de alınmıştır.

İnternet:<http://wikimapia.org/Arnavutk%C3%B6y-Polis-Merkez-Amirli%C4%9Fi> 15 Eylül 2018'de alınmıştır.

İnternet:<https://zsgiannina.gr/wp-content/uploads/2017/03/609.2-Λατρευτικά-μνημεία.pdf> 20 Mart 2017'de alınmıştır.

İnternet:<https://manisa.ktb.gov.tr/TR-152011/cesnigir-camii--manisa-merkez-.html> 25 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet:<https://www.gezginrehberler.com/istanbul/yaldizli-han-fatih-istanbul/> 30 Temmuz 2018'de alınmıştır.

Kabak, O. (2013). *Kuzey Yunanistan'da Osmanlı Klasik Döneminde Üç Şehir (Yanya, Kesriye, Serfice)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Kanetaki, E.(2004). "The Still Existing Ottoman Baths In Greek Territory"*MetuJfa*, 1-2 (21),81-110.

Κανετάκης,Ι. (1991).*Το Κάστρο: Συμβολή Στην Πολεοδομική Ιστορία Των Ιωαννίνων.Διδακτορική Διατριβή*.Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ). (Kanetakis, Ioannis. (1991) *Kale:İoannina'nın Kentsel Tarihine Katkısı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atina Ulusal Teknik Üniversitesi (NTUA)).

Karakaya, A. (2016).“Sinan Paşa Cami,”İslam Ansiklopedisi, ek-2,514-516.

Kiel,M.(1990). *Otoman Architecture In Albania (1385-1912)*.İstanbul:IRCICA

Kiel, M.(2013). "Yanya". İslam Ansiklopedisi, 43.317-321.

Kılıç,A.(2011).“Evrenos Bey'in Kökeni Hakkında Tartışmalar ve Yeni Bir Değerlendirme.”*Belleten*, LXXV (274), 745-768.

Kılıç, A.(2016).“Yanya'da İlk Osmanlı Hâkimiyet Dönemi ve XIV. Yüzyıla Ait Unutulmuş Bir Zâviye”*Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 145-182.

Kılıç, S.(2013). “Antalya'da Yer Alan Osmanlı Dönemi Tek Kubbeli Cami ve Mescitler.” Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Κωνσταντινα,Τ.(2012). *Οι Μουσουλμάνοι Των Ιωαννίνων: Από Την Αυτοκρατορία Στο Έθνος Κράτος 1913-1923*.Μεταπτυχιακή Διπλωματικήεργασία. Πανεπιστημιο Ιωαννινων Ιλοσοφικη Σχολη Τμημα: Ιστοριασ &Αρχαιολογιασ. (Konstantina,T.(2012). *Yanya Müslümanları: İmparatorluktan Ulus Devlete 1913-1923*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans. Ioannina Üniversitesi Tarih ve Arkeoloji Enstitüsü)
- Konuk, N. (2008). *Midilli, Rodos, Sakız ve İstanköy’de Osmanlı Mimarisi*. Ankara:SAM.
- Konuk,N. (2010).“Süleymaniye Cami.” İslam Ansiklopedisi,38, 113-114.
- Konuk,N.(2010). *Yunanistan’da Osmanlı Mimarisi*. Ankara:SAM.
- Konuk, N. (2013). *Yanya Hamidiye Kız Rüşdiyesi*. Ankara: SAM.
- Kuban, D. (2007). *Osmanlı Mimarisi*. İstanbul: Yem Yayın.
- Kul, M. (2019). “Tırhala Sancağı İdarecileri (1395-1600).”*Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6 (1), 216-251.
- Kuran, A. (1979). “Onbeşinci ve Onaltıncı Yüzyıllarda İnşa Edilen Osmanlı Külliyelerinin Mimari Esasları Konusunda Bazı Görüşler”, *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*,İstanbul. 795-818.
- Necipoglu, G. (2005). *The Age of Sinan: Architectural Culture in the Ottoman Empire*.Londra:Reaktion.
- Nurja, E.(2009). *Vilayeti Amed-Reft Defterlerine Göre Yanya’da Dini Kurumlar, Yapılar ve Dini Hayat (XIX yy. Sonu – Xx yy. Başları)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Orhonlu, C. (1998). "Hazine", İslam Ansiklopedisi, 17. 130-133.
- Osswald,B. (2008). “From Lieux De Pouvoir To Lieux De Mémoire: The Monuments Of The Medieval Castle Of Ioannina Through The Centuries”, *Hal Archives Ouvertes Fr*, Pisa University Press, 187-190.
- Öner, O.(2012). “Balkanların Osmanlı Kalesi Yanya'nın Düşüşü.”*Tarih Dergisi*, (7) 82-85.
- Önkal, H. (1992).*Osmanlı Hanedan Türbeleri*. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Parmaksız, E. (2008). ‘*II.Abdülhamid Dönemi (1876-1909) Eğitim Sistemi Eğitim Yapıları ve Askeri Rüşdiyeler*.” Yayınlanmamış Doktora Tezi,Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Polat,S. (2011). *İzmir’deki Geç Dönem Osmanlı Camileri*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Konya.

- Παπαδοπούλου, Ν.Β., (Επιμέλεια) (2012). *Το Καστρο Των Ιωαννινων*. Ιωάννινα: Υπουργείο Παιδείας Και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού Και Αθλητισμού 8η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. (Papadopoulou, N.B., (Editör) 2012. KastroIoanninon, Ioannina.: Eğitim ve Dini İşler, Kültür ve Spor 8. Bizans Antik Çalışma ve Mimarlık Ofisi Yayınları)
- Παπαδοπούλου, Ν.Β. (Επιμέλεια) (2012). *Μνημεια Των Ιωαννινων*. Ιωάννινα: Υπουργείο Παιδείας Και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού Και Αθλητισμού 8η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. (Papadopoulou, N.B., (Editör) (2012). Yanya Anıtları, Ioannina. Eğitim ve Dini İşler, Kültür ve Spor 8. Bizans Antik Çalışma ve Mimarlık Ofisi Yayınları)
- Παπαντωνίου, Μ. (Ανοιξη 2001). *Μετσοβιο Κεντρο Διεπιστημονικησ Ερευνασ*. 3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο Ε.Μ.Π. (Papantoniou, Μ (Bahar 2001) European Bilimsel Araştırma Merkezi 30ntua Disiplinlerarası Üniversiteler Konferansı)
- Παπασταυρος, Α. (2013). *ΑληΠ Ασία Από Λήστορχος Ηγεμόνας Ιωαννίνων: Απειρωτών*. (Papastayros, Α. 2013. Usta Yönetici Ali Paşa, Yanya.: Abratan.)
- Rumeli Eyaleti (1514-1550) (2013). Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Sezer, H. (1995). "Tepedelenli Ali Paşa'nın Oğulları." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XVII (28), 155–164.
- Sezer, H (2002). "II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı'da Vilayet Yönetiminde Düzenleme Gayretleri- Trablusgarp Örneği ve Ahmet Rasim Paşa." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XX, (32), 163-178.
- Simiris, G. (2000). "Τα Μουσουλμανικά Τεμένη Των Ιωαννίνων Και Η Πολεοδομια Της Οθωμανικής Πόλης", *Ηπειρωτικά Χρονικά*, 34. 9-90. (Simiris, G., 2000. "Yanya'nın Müslüman Camiler ve Osmanlı Kentinin Şehir Planlanması", *Kita Chronicles*, 34. 9-90.
- Sözen, Μ., Arık, R., Asova, K., Bilge, A., Çelik, Z. (1975). *Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Στεφανίδου, Α. (2009). *Στο Η Συντήρηση Και Η Αποκατάσταση Των Οθωμανικών Μνημείων Στην Ελλάδα*. Simiris, G. "Το Τζαμί Του Ασλάν Πασά Στα Ιωάννινα". Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 221-232. (Stefanidou, E (2009). *Yunanistanda'daki Anıtların Bakımı ve Restorasyonu*. Simiris, G. "Yanya'daki Aslan Paşa Cami", Selanik. University Studio Yayınları. Sayfa 221-232)

Συνοδινού, Λ.,Θ.,Λ.(2008) *Ο Αγροτουρισμός Ως Εργαλείο Αναπτυξης Της Υπαιθρου: Η Περίπτωση Του Νομού Ιωαννίνων*.Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Οργάνωσης Και Διοίκησης Επιχειρήσεων Προγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Στη Διοίκηση Επιχειρήσεων Μανατζμεντ Τουρισμού. Πειραιάς. (Synodinou. L.Th. Lucia,. (2008). *Kalkınma Aracı Olarak Tarımcılık Yanya Hukukun Davası* Lisans Tezi. Pıraeus Üniversitesi, Turizm İşletmeleri Yönetiminde İşletme Organizasyonu ve İşletme Programı Enstitüsü. Pire)

Şevgen, N. (1959). *Anadolu Kaleleri*, Ankara:Doğuş Ltd Şirketi Matbaası.

Tanman, M. B. (1988). "Sinan'ın Mimarisi İmaretler." Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri,1, 333-353.

Turan,Ö., İbrahimgil,M.Z.(2004). *Balkanlardaki Türk Mimari Eserlerden Örnekler*.Ankara:TBMM Kültür,Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Ünlü, M. (2009). "Uluslararası Diplomasi ve Ulahlar." *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 9, 9-26.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No: 629/0,Sh.No: 0706, Sıra no:0479, H. 29.09.1218 / M.12.01.1804 tarihli Yanya'da Ali Paşa bin Veliyyüddin Paşa'ya ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:582/1, Sh. No:0058,Sıra no:0030,H. 01.06.1265/ M.02.12.1848 tarihli Yanya'da Mehmed bin Süleyman Paşa'ya ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:603/0, Sh. No:0021, Sıra no:0031, H. 03.02.1317/ M.01.07.1900 tarihli Yanya'da Ahmed Efendi'ye ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:623/0 Sh. No:264, Sıra no:277, H.08.07.1136/M.11.04.1918 tarihli Yanya'da Ali Paşa'ya ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:624/0, Sh. No:0490, Sıra no:0438, H. 10.05.1176/M. 27.11.1918 tarihli Yanya'da Ahmed Ağa bin Oruç Ağa'a ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:987/0, Sh. No:0032, Sıra no:0007, H. 27.10.1198 / M.13.09.1784 tarihli Yanya'da Ayşe Hanım binti Mustafa Bey'e ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:629/0, Sh. No:0743, Sıra no:0491, H.11.05.1219 /M.17.10.1804 tarihli Yanya'da Veliyyüddin Paşa bin Ali Paşa'a ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0004, Sıra no:0028, H.06.05.1282/M.27.10.1865 tarihli Yanya'da Arslan Paşa bin Zülfikar (Arslan Paşa Camii ve Zaviyesi)'ne ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0010,Sıra no:0072, H.07.01.1248/M.06.05.1832 tarihli Yanya'da Yıldırım Sultan Bayezid Camii'ne ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0066,Sıra no:0522, H.08.03.1326/M.02.04.1908 tarihli Yanya'da Şeyh Ali Baba Zaviyesi'ne ait Vakfiye.

- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0086, Sıra no:0682, H.02.11.1323/M.29.12.1905 tarihli Yanya'da Nimetullah Hanım'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0090, Sıra no:0712, H.19. 01.1320 /M.28.04.1902 tarihli Yanya'da Mustafa Bey'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:583/0, Sh. No:0115, Sıra no:0101, H.28.03.1278/M.03.10.1861 tarihli Yanya'da Aziz Ağa bin Hasan'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:600/0, Sh. No:0243, Sıra no:0311, H.15.06.1310 /M.04.01.1893 tarihli Yanya'da Nimet Hanım binti Şükrü Efendi'ye ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:624/0, Sh. No:0266, Sıra no:0222, H.01.07.1130/M.31.05.1718 tarihli Yanya'da Zekerriyya Ağa bin Mehmed'e ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:624/0, Sh. No:0402, Sıra no:0382, H.07.03.1178/M.06.08.1764 tarihli Yanya'da Ahmed Ağa bin Ahmed'e ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0008, Sıra no:0049, H.09.10.1278/M.31.03.1862 tarihli Yanya'da Tersane-i Amire Nazırı Ali Bey Camii'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0012, Sıra no:0089, H.13.04.1292/M.19.04.1875 tarihli Yanya'da Mehmed Ağa Camii ve Zaviyesi'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0068, Sıra no:0538, H.07.04.1243 /M.28.10.1827 tarihli Yanya'da Behram Paşa Camii'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:633/0, Sh. No:0294, Sıra no:0103, H.18.08.1275/M.23.03.1859 tarihli Yanya'da Hasibe Hanım binti İsmail Bey'e ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:624/0, Sh. No:0409, Sıra no:0389, H.29.06.1155/M.31.08.1742 tarihli Yanya'da Mehmed Paşa bin Arslan Paşa'ya ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:623/0, Sh. No:0201, Sıra no:0194,H.30.05.1113/M.02.11.1701 tarihli Yanya'da Aliye Hatun binti Ebubekir Çavuş'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:627/0, Sh. No:0226, Sıra no:0134, H.03.06.1192/M. 29.06.1778 tarihli Yanya'da Ayşe Hanım binti Mehmed Paşa bin Arslan Paşa'ya ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:652/2, Sh. No:0009, Sıra no:0010, H.26.06.1185 /M.06.10.1771 tarihli Yanya'da Mehmed Muhyi Efendi (Yusuf Ağa Camii)'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0014, Sıra no:0103, H.15.08.1184 /M.04.12.1770 tarihli Yanya'da Zevaidiye Camii'ne ait Vakfiye.

- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:171/0, Sh. No:0122, Sıra no:0954, H.10.07.1274/M.21.05.1858 tarihli Yanya'da Hacı İlyas Camiisi'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:980/0 Sh. No:0215, Sıra no:0172, H.12.09.1312 /M.09.05.1895 tarihli Yanya'da Ahmed Hıfzı Paşa'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:623/0, Sh. No:0199, Sıra no:0193,H.10.03.1025/M.28.03.1616 tarihli Yanya'da Arslan Paşa bin Ali'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:987 /0, Sh. No:0032, Sıra no:0007,H.27.10.1198/M.13.09.1784 tarihli Yanya'da Ayşe Hatun binti Mustafa Bey'e ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:746/0, Sh. No:0432, Sıra no:0200,H.09.01.1253 /M.06.04.1837 tarihli Yanya'da Mehmed Emin Paşa'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:139/0, Sh. No:0114, Sıra no:0909, H.20.12.1329/M.12.12.1911 tarihli Yanya'da Müstakil Yanya Fırkasına bağlı Alay ve Tabur Camileri'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0066, Sıra no:0512, H.25.11.1253 /M.20.02.1838 tarihli Yanya'da Mustafa Efendi Camii'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0078, Sıra no:0613, H.09.08.1251/M.21.11.1835 tarihli Yanya'da Osman Bey Camii ve Zaviyesi'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:623/0, Sh. No:0203, Sıra no:0195, H.30.05.1033/M.20.05.1624 tarihli Yanya'da Ali Paşa bin Arslan Paşa'ya ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:583/0, Sh. No:0039, Sıra no:0034, H.02.11.1276 /M.22.05.1860 tarihli Yanya'da Ahmed Ağa bin Murad Ağa'ya ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0008, Sıra no:0059, H.24.05.1131 /M.14.04.1719 tarihli Yanya'da Ali Ağa Camii'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0060, Sıra no:0464, H.21.08.1324/M.10.10.1906 tarihli Yanya'da Umur Bey Camii'ne (Hamidiye Camii) ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:1168/0, Sh. No:0211, Sıra no:-, H.15.04.1233/M.22.02.1818 tarihli Yanya'da Abdulfettah Bey bin Ömer Bey ve Biraderleri'ne ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:685/0, Sh. No:0682, Sıra no:0338,H.01.08.1199 /M.09.06.1785 tarihli Yanya'da Mehmed Paşa'a ait Vakfiye.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:627/0, Sh. No:0084, Sıra no:0044, H.16.07.1166 /M.19.05.1753 tarihli Yanya'da Huri Hatun binti Zeynelabidin'e ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No: 988/0, Sh. No:0147, Sıra no:0063, H.29.06.1254/M.19.09.1838 tarihli Yanya'da Murad Ağa bin Osman Ağa'ya ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:183/0, Sıra no:0039, H.22.05.1272/M.30.01.1856 tarihli Yanya'da Veliyyüddin Paşa Medresesi Kütüphanesi ve Camii'ne ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0028, Sıra no:0219, H. 04.03.1260 /M.24.03.1844 tarihli Yanya'da Gazi Evrenos Bey Zaviyesi'ne ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:183/0, Sh. No:0056, Sıra no:0432, H. 11.11.1290/M.31.11.1873 tarihli Yanya'da Fatma Hatun'a ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:171/0,Sh. No:0122, Sıra no:0956, H.28.01.1239./M.04.10.1823 tarihli Yanya'da Ali Çavuş Mescidi'ne ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:624/0, Sh. No:0234, Sıra no:0180, H. 05.04.1143/M.18.10.1730 tarihli Yanya'da Mehmed Paşa bin Arslan Paşa'ya ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:623/0, Sh. No:0296, Sıra no:0308, H. 30.07.1053/M.14.10.1643 tarihli Yanya'da Kasım Ağa'ya ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:626/2, Sh. No: 0586, Sıra no:0630,H. 20.10.1176/M.04.05.1763 tarihli Yanya'da Mehmed Bey bin Mehmed Paşa'ya ait Vakfiye.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Df. No:623/0, Sh. No: 0197, Sıra no:0192,H. 20.09.1017/M.28.12.1608 tarihli Yanya'da Mehmed Ağa'ya ait Vakfiye.

Vırmiça,R. (2012).*Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I*. Kosova:Kosova Türk Araştırmacı Derneği.

Yanya Vilayeti Salnamesi (1308). Yanya: Vilayet Matbaası.

Yanya Vilayeti Salnamesi(1319). Yanya: Vilayet Matbaası.

Yenişehirlioğlu, F.(1995).“XVII. Yüzyıl Başkent - Taşra İlişkileri Kapsamında Yanya (İonnina) Şehri.”9. *Milletler Arası Türk Sanatları Kongresi Bildirileri*. Ankara. Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı ve Ayırbaşım, S. 487-499.

Yurtseven, Y.(2002).“Klasik Dönem Osmanlı Maliye Teşkilatı ve Sistemi” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (3-4), 109-121.

EKLER

Ek.1 Yanya panoraması

Kule Camisi Yunanca kaynaklarda Kourmenio, Kouramana, Konblou ve Kule camisi isimleri ile bilinmektedir.¹³¹

¹³¹ Kourmenio ismi ile bilinmesinin sebebi caminin Kourmenio mahallesinde yer almasında kaynaklıdır. Kourmenio, (Averof ve Ethnikis Antistaseos caddelerinin kesiştiği nokta) bölgede bir mahalle adıdır. Bu isim kalenin genel onarımı sırasında Ali Paşa için çalışan işçilerin paylaştığı kalitesiz siyah ekmeğe anlamına gelen “kouramana” kelimesinden gelmektedir. Bu sebeple cami bu iki isim ile tanınmaktadır. ^{Bkz}<https://ioanninabars.gr/vintage-κουρμανιό-και-γυαλι-καφενέ/>. Kaynaklarda çoğunlukla cami Konblou ismi ile geçmektedir. Türkçe bir anlama ifade etmeyen kelime Kule Camisi olarak bilinmektedir. Bkz. <http://www.bakisariskal.com/birzamanlaryanya.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı,adı : ÖZTUĞ, Ela Umut
Uyruğu : T.C
Doğumtarhiveyeri : 26-01-1993 İZMİR
Medenihali : Bekâr
Telefon : 05375949621
e-mail : elaoztug35@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yükseklisans	Gazi Üniv. Sos.Bil.Ens.Sanat Tarihi	Devam ediyor
Lisans	Celal Bayar Üniv.Edebiyat Fak. Sanat Tarihi	2016
Lise	İzmir Gazi Lisesi	2009

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
-----	-----	-------

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

-

Hobiler

Kitap okumak, seyahat etmek.

le.ahbv.edu.tr